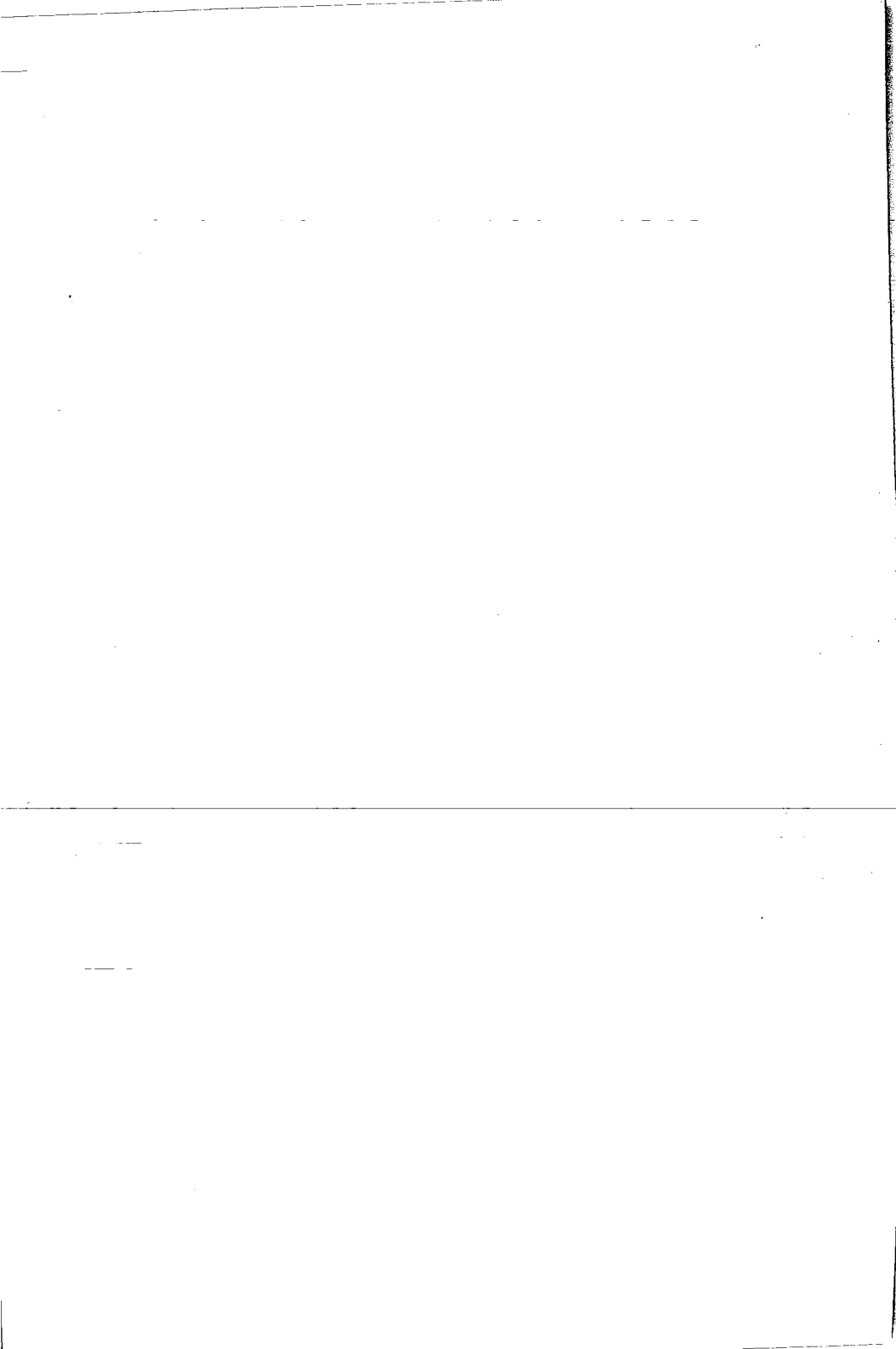

Urheilu ja oikeus 2008

SISÄLLYS

Lukijalle	7
Heikki Halila	
• Liigalisenssin hyväksyminen ja epääminen joukkueurheilussa	9
Erkki Havansi	
• Turvaamistoimi urheilukonflikteissa	42
Petri Heikkinen	
• Jalkapallon ajankohtaisia juridisia kysymyksiä	55
Erkko Korhonen	
• Palkkakatto joukkueurheilussa – palkkakaton soveltumisesta joukkueurheiluun	73
Sami Korhonen	
• Sananvapaus, urheilussa sallittava kielenkäyttö ja siihen liittyvät seuraamukset	108
Samuli Miettinen	
• Katsaus urheilun erikoisasemaan eurooppaoikeudessa	148
Lauri Tarasti	
• Kansainvälisistä urheilujärjestöistä	168
Juha Viertola	
• Urheilun huumausainetestaus – oikeudellinen katsaus	180

Pertti Välimäki	
• Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2007	185
Urheiluoikeuden yhdistyksen toimintakertomus 2007	199
Urheiluoikeuden yhdistyksen jäsenluettelo	203
Kirjoittajaesittely	206
Urheilu ja oikeus –lehden artikkelit 1998 – 2008	207

LUKIJALLE

Urheiluoikeuden yhdistyksen vuosijulkaisu ”Urheilu ja oikeus” ilmestyy nyt yhdenentoista kerran. Julkaisu ilmentää tälläkin kertaa urheilun oikeuden moniulotteisuutta sekä siihen kohdistuvaa kiinnostusta ja tutkimuksellista harrastusta. Tätä kysymystä voidaan lähestyä myös tarkastelemalla julkaisun artikkelien taustoja.

Oma kirjoitukseni perustuu kokemuksiini Suomen Palloliiton UEFA-liigalisenssivalituslautakunnan työstä ratkaistaessa toukokuussa 2008 FC Hakan valitusta. Erkki Havansin artikkelin runkona on hänen pitämänsä esitelmä 13.3.2008 Urheiluoikeuden päivä –tilaisuudessa, jonka järjestäjiä ovat Helsingin yliopisto, SLU ja Urheiluoikeuden yhdistys. Petri Heikkinen puolestaan toimi yhtensä alustajana Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan urheiluoikeuden tutkijaseminaaris- sa 9.5.2008, jolloin seminaareissa esiintyi myös EY-tuomioistuimen julkisasiamies, erityisesti eurooppalaisesta jalkapallosta kiinnostunut portugalilainen professori Luis Maduro.

Erkko Korhonen ja Sami Korhonen ovat Helsingin yliopiston oikeustieteellisestä tiedekunnasta kesäkuussa 2008 valmistuneita lakimiehiä, jotka ovat suorittaneet syventävät opinnot urheiluoikeudesta. Heidän kirjoituksensa perustuvat keväällä 2008 kiitettävällä arvosanalla hyväksytyihin tutkielmiin, jotka julkaistaan myöhemmin pienin tarkistuksin Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan ylläpitämässä, opetusministeriön rahoittamassa sarjassa.

Samuli Miettinen on suomalaissyntyinen lakimies, joka on suorittanut lakimiestutkinnon Englannissa ja valmistelee väitöskirjaa Helsingin yliopistoon. Hänkin on esiintynyt kevätlukukaudella 2008 tiedekunnassa urheiluoikeuden tutkijaseminaarissa, ja artikkeli perustuu tähän esitykseen. Se tukeutuu paljolti Miettisen ja tunnetun urheiluoikeuden asi-

antuntijan Richard Parrishin kuluvana vuonna julkaisemaan teokseen ”The Sporting Exception in European Union Law”. Petri Heikkisen ja Samuli Miettisen artikkelien näkökulmaero on kiinnostava. Kannattaa lukea.

Lauri Tarasti on kansainvälisesti tunnetuin suomalainen urheilu-oikeuden asiantuntija, joka toimii aktiivisesti ja tuloksellisesti urheilun oikeudellisten kysymysten parissa KOK:ssa ja IAAF:ssä. Tämä toimikenttä on aiheena hänen tämänvuotiselle artikkelilleen. SLU:n yhteysjohtaja Juha Viertola katsaus perustuu Urheilu-oikeuden päivätilaisuudessa pidettyyn esitykseen ja osoittaa osaltaan, millaisten oikeudellisten kysymysten parissa SLU:ssa toimitaan. Urheilun oikeusturvalautakunnan puheenjohtaja Pertti Välimäki puolestaan jatkaa jo kolmanteen artikkeliin ehtynyttä sarjaansa urheilun oikeusturvalautakunnan keskeisistä kysymyksistä.

Urheilun oikeuden uusien kysymysten virta kulkee vuolaana eteenpäin. Se sai uusia aineksia Pekingin olympiakisoista: voidaanko dopingrangaistuksen kärsineet sulkea pois olympiakisoista kansallisen olympiakomitean päätöksellä, miten voidaan selvittää urheilijan alaikärajaan liittyviä kysymyksiä ja kytkeytyykö niihin(kin) perusoikeuslottuvuutta, millä edellytyksillä voidaan olympiakisojen mitalisija riistää urheilijalta ja palauttaa takaisin jne. Näihinkin kysymyksiin haetaan vastauksia siellä, missä urheilun oikeuteen paneudutaan vakavasti.

Helsingissä 14.10.2008

Heikki Halila

LIIGALISEN SSIN HYVÄKSYMINEN JA EPÄÄMINEN JOUKKUEURHEILUSSA

Heikki Halila

1. VIRANOMAISEN JA ITSEÄÄNTELY- JÄRJESTELMÄN MYÖNTÄMÄ TOIMILUPA

Lisenssit kuuluvat oikeusjärjestyksessä toimilupajärjestelmään. Sääntelytaloudessa on aikanaan myönnetty tuontilisenssejä hallinnollisina päätöksinä. Niistä päättäneellä lisenssivirastolla oli merkittävä rooli ulkomaankaupassa. Sääntelyn purkamisen myötä lisenssit ovat paljolti poistuneet talouselämästä. Ne eivät kuulu markkinatalousjärjestelmän tyypillisiin työkaluihin.

Toimiluvat eivät kuitenkaan ole kokonaan hävinneet oikeusjärjestyksestä ja julkisen vallan keinovalikoimasta. Viranomaisen ennakkollisella hyväksymisellä on hyvinkin merkittävä sija hallinto-oikeudellisessa järjestelmässä. Toimilupia tunnetaan yli tuhat ajokortista rakennuslupaan. Toimiluvan myötä voidaan sallia sellaista, joka olisi muuten kiellettyä.

Olli Mäenpää on tutkinut vuonna 1985 ilmestyneessä ja vuonna 1992 uusitussa teoksessaan ”Hallintolupa” hallintolupaan liittyviä peruskysymyksiä. Ne kytkeytyvät tiivisti hallinto-oikeuden yleiseen käsitteenmuodostukseen, yleisiin oppeihin ja teorioihin. Tutkimuksesta käy hyvin ilmi lupasääntelyn muuttuminen privilegioista moderniin järjestelmään, jossa on muun muassa otettava huomioon järjestelmän moninaistuminen ja tavoitteiden kehittyminen. Käsitteenmuodostuksen

kannalta voidaan kiinnittää huomiota siihen, että viranomaisen ennakkollista hyväksymistä on kutsuttu milloin toimiluvaksi, lisenssiksi, erivapaudeksi tai joksikin muuksi. Käsitteillä on omat vivahteensa, mutta oikeudellisesti on olennaista vain se, mitä oikeusvaikutuksia liittyy kulloiseenkin asetelmaan.¹

Toimilupien myöntäminen ei kuulu säännönmukaisesti yksityisoikeudellisille oikeussubjekteille. Kyseessä on julkinen hallintotehtävä, ja se voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain PL 124 §:ssä säädetyin edellytyksin. Tätä lainkohtaa tutkittaessa on huomiota kiinnitetty myös toimilupatyyppeihin tilanteisiin. Ne ovat kuitenkin marginaalisia keskustelussa, joka laajemmin koskee yksityistämisen edellytyksiä.²

Mahdollisuus siihen, että yksityinen taho myöntää toimiluvan, voi perustua myös itsesääntelyyn. Itsesääntelyinkin on tukeuduttava jonkin oikeusperusteeseen kuten yksityisautonomiaan. Kyse ei ole sellaisesta toimiluvan myöntämisestä, joka lähtökohtaisesti voi kuulua vain viranomaisille, vaan yksityisautonomian sisällä tapahtuvasta toiminnasta. Jotta tällaisella toimiluvan myöntämisellä olisi myös oikeudellista kantavuutta, kysymyksen on oltava muustakin kuin symbolisten oikeuksien myöntämisestä.

Urheilun itsesääntelyyn kuuluu myös toimilupien myöntäminen, ja tälläkin kohdealueella urheilun itsesääntely on oikeudellisesti tehokas. Lisenssin myöntämisellä mahdollistetaan osallistuminen urheilujärjestöjen hallinnoimaan kilpailutoimintaan. Urheilujärjestöllä ei ole oikeudellista monopolia urheilun kilpailujärjestelmään, mutta tosiasiallisesti järjestelmä on monopolin kaltainen. Yleensä vain urheilun kansainvälisten ja kansallisten lajiliittojen järjestämällä kilpailutoiminnalla on merkitystä ja kiinnostavuutta muussa kuin harrasteurheilussa. Itsesääntelyjärjestelmä on erityisen tehokas myös lisenssien osalta, koska lisenssien myöntäminen ja niihin liittyvät oikeussuojakeinot toteutuvat järjestelmän sisällä eivätkä edellytä viranomaismyötävaikutusta.³

Urheilun lisenssijärjestelmä ei perustu lainsäädäntöön. Lisenssejä myönnetään sekä urheilijoille että seuroille. Kummassakin tapauksessa on oikeudellisesti keskeistä, millaisia edellytyksiä lisenssiin voidaan

¹ Ks. Olli Mäenpää, Hallintolupa (1992) s. 1-14.

² Ks. Marietta Keravuori-Rusanen, Yksityinen julkisen vallan käyttäjänä (2008) s. 400-401.

³ Ks. Heikki Halila, Urheilutoiminnan kovaa ja pehmeää sääntelyä, Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947 -21/11 – 2007 s. 13-16.

liittää. Urheilijalisenssi on oikeudellisesti arvioituna ongelmattomampi kuin seuralle myönnettävä lisenssi, joka on edellytyksenä kilpailutoimintaan osallistumiselle. Kun lisenssien merkityksen voidaan sanoa vähentyneen talouselämässä, on kiintoisaa panna merkille, että ammattimaistuneessa ja kaupallistuneessa joukkueurheilussa lisenssien merkitys on lisääntynyt.

Urheilun oikeudellistumisen myötä joudutaan pohtimaan lisenssijärjestelmän oikeusjärjestyksen mukaisuutta sekä lisensseihin liittyviä oikeussuojakeinoja varsin laajalti. Urheilun oikeudelle tunnusomaisella tavalla oikeudellinen läpivalaisu edellyttää useiden perinteisten oikeudenalojen kautta tapahtuvaa tarkastelua. Keskeisellä sijalla on tietenkin tässäkin yhdistysoikeus, koska kyse on yhdistyksen päätöksestä, mutta huomioon on nyttemmin otettava myös mm. EU-oikeus.⁴

Itsesääntely erottaa urheilun lisenssijärjestelmän hallinto-oikeudellisesta toimilupajärjestelmästä. Urheilun itsesääntely ei perustu julkisoikeuteen. Yksityis- ja julkisoikeuden rajaa saatetaan pitää yhä monin paikoin jyrkkänä, joskaan se ei enää ole sillä tavoin puhkaisematon kuin takavuosisikymmeninä. Siksi voidaan kysyä, onko hallinto-oikeudellisella toimilupajärjestelmällä muuta kuin enintään kuriositeettiarvoa joukkueurheilun lisenssijärjestelmää tarkasteltaessa.

Kun halutaan tutkia joukkueurheilun lisenssijärjestelmää systeminä, vertailut näyttävät kuitenkin relevanteilta. Erityistä huomiota voidaan kiinnittää oikeussuojajärjestelmään ja sille asetettaviin vaatimuksiin. Kun ollaan tekemisissä urheilutoimintakontekstin kanssa, joudutaan joka tapauksessa urheilun oikeudelle tunnusomaisen kysymyksen eteen: onko urheilussa sellaisia erityispiirteitä, jotka antavat aiheen poiketa muualla vakiintuneista periaatteista. Jotta tähän kysymykseen voitaisiin vastata, on tunnettava nämä yleiset periaatteet.

2. URHEILUN LISENSSIJÄRJESTELMÄN TUNNUSOMAISIA PIIRTEITÄ

Urheilijalisenssijärjestelmä on osa eurooppalaista urheilutoimintaa. Lisenssien myöntäjänä toimii lajiliitto. Lajiliiton monopolia lajinsa ur-

⁴ EU:n komission urheilun valkoisessa kirjassa on käsitelty myös liigalisenssejä urheilun itsesääntelymääräyksiä. Niiden on katsottu kuuluvan eurooppalaiseen urheilun sääntelyjärjestelmään. Ks. s. 17 (kohdat 46-47).

heilukilpailujen järjestämisessä on jouduttu arvioimaan urheilun oikeudellistuttua myös kilpailuoikeuden kannalta. Tämä tarkastelu heijastuu myös siihen, millä edellytyksillä lajiliitto voi myöntää kilpailulisenssin tai evätä sen kurinpito- tai muuna toimena.

Lisenssit sanan nykyisessä merkityksessä ovat joukkueurheilussa verrattain uusia. Aikanaan ovat sarjatoiminnassa riittäneet kilpailumääräykset, joita seurojen on tullut noudattaa ja joissa on määrätty sarjanousijoista ja –putoajista urheilumenestyksen perusteella. Muita kriteerejä ei tarvinnut käyttää. Sarjassa pelaaminen kullakin tasolla perustui pelkästään kilpailumääräyksiin, joiden soveltamisessa ei tältä osin ollut tai koettu olevan harkintaa. Oikeudellista ulottuvuutta ei päätöksentekoon koettu voivan kuulua.⁵

Lisenssijärjestelmän myötä on nyttemmin haluttu turvata sarjan toiminta koko sarjakauden ajan. Samalla on pyritty nostamaan sarjan tasoa. Taustalla vaikuttaa myös tavoite vastustaa kustannusten karkaamista. Joukkue ei nyttemmin pääse pelaamaan sarjassa vain urheilumenestyksen perusteella. Sen on täytettävä muutkin lisenssijärjestelmässä asetetut edellytykset, jotka koskevat erityisesti seuran taloutta, pelaajia ja kenttäolosuhteita. Lisenssit myönnetään nimenomaisen päätöksentekomenettelyn myötä. Seurat eivät vain sitoudu noudattaman lisenssissä annettuja määräyksiä, vaan kriteerien täytyminen tutkitaan kohta kohdalta etukäteen. Näin on samalla avautunut portti lisenssijärjestelmän arvioimiseen oikeudelliselta kannalta.

3. LISENSSIJÄRJESTELMÄN OIKEUS- KYSYMYSEN PERUSTA

Joukkueurheilun lisenssijärjestelmä on rakentunut meillä sekä kansallisen että ylikansallisen itsesääntelyjärjestelmän myötä. Se on käytössä useassa lajissa. Kilpailusäännöissä tai erillisessä lisenssisäännöstössä on määritelty edellytykset, joilla seura voi osallistua sarjatoimintaan. Kriteerit on voitu ja voidaan ryhmitellä eri urheilulajeissa eri tavoin, mutta perusidea on kuitenkin sama. Edustavana esimerkkinä voidaan mainita vuonna 2002 ensi kertaa vahvistetut ja sen jälkeen uudistetut UEFA:n euroliigalisenssimääräykset, jotka ovat tärkeimmät lisens-

⁵ Ks. Olli Rauste, *Urheiluoikeus* (1997) s. 321-323.

simääräykset eurooppalaisessa joukkueurheilussa ja joihin huomio myös jäljempänä kiinnittyy. Niissä puhutaan viidestä kriteeristä, jotka ovat oikeudellinen, taloudellinen, henkilöitä koskeva olosuhteisiin ja turvallisuuteen liittyvät sekä urheilullinen kriteeri. Säännöt ovat varsin seikkaperäiset, niin kuin urheilun itsesäntelymääräykset usein ovat.

Lisenssijärjestelmän oikeuskysymykset voidaan nähdä sekä itsesäntelymääräysten yksityiskohtien että järjestelmäkysymyksen tasoisina. Kun määräykset ovat yksityiskohtaisia, niihin liittyy vääjäämättä myös tulkintaongelmia. Varsinaista oikeustutkimusta ei ole aiheesta julkaistu Pohjoismaissa kovin paljon, mutta huomionarvoisia esittelytyyppisiä tekstejä on ilmestynyt muun muassa Ruotsin urheiluoikeuden yhdistyksen vuosikirjassa. Khennet Tallingerin artikkeli vuodelta 2002 sisältää raportin järjestelmän tavoitteista ja sen rakentumisesta.⁶ Tätä seikkaperäisempi on kahta vuotta myöhemmin julkaistu Marcel Benzin ja Andreas Traversin artikkeli ”UEFA club licensing system”, jossa valotetaan ylikansallista tasoa tuolloin vielä aivan uusista määräyksistä.⁷ Samassa niteessä on tarkasteltu asiaa myös kansalliselta tasolta, Saksan Bundesliigan kannalta.⁸ Järjestelmää esiteltäessä on alleviivattu sitä, että lisenssijärjestelmä on vasta kehittelyvaiheessa.

Lisenssijärjestelmään on kohdistettu paljon odotuksia. Ne eivät olekaan kokonaan perusteettomia. Seurojen talouden vakauttamiseen on saatu tehokkaita pakotteita, ja uusia mahdollisuuksia näyttää olevan muun muassa katsomoväkivallaltaan vaikuttamisessa. On kuitenkin muistutettu siitä, että järjestelmä ei voi oikeudellisen reunaehto- jen vuoksi ratkaista kaikkia eteen tulevia ongelmia. Erityisesti talouskriteereillä voidaan pyrkiä menestyksellisesti torjumaan konkurssseja, mutta sellaisiin toimiin ei sarjan tasaisuuteen ole mahdollista päästä, joita on käytössä amerikkalaisessa joukkueurheilussa.⁹

⁶ Ks. Khennet Tallinger, UEFA-licensen, Artikelsamling 2002 (Idrottsjurideisk skriftserie Nr 7) s. 313-318

⁷ Ks. Artikelsamling 2004 (Idrottsjuridisk skriftserie Nr 9) s. 22-35.

⁸ Ks. J. Christian Müller, Club licensing as a means to control costs and to safeguard the integrity of the game – the example of the Bundesliga, Artikelsamling 2004 (Idrottsjuridisk skriftserie Nr 9) s. 277-299. Ks. Saksan liigalisenssistä myös Jochen Fritzweiler – Bernhard Pfister – Thomas Summerer, Praxishandbuch Sporecht (2. Auflage, 2007) s. 131-139. UEFA on vahvistanut vuonna 2003 ensi kertaa standardin myös kansallisille lisenssimääräyksille. Lisenssipolitiikka on näin vahvasti UEFA- ja keskusvetoista.

⁹ Tältä osin voidaan yleisesti tyytyä viittaamaan Lars Hallgrenin Tanskassa julkaise-

Paljon keskustelua aiheuttaneessa UEFA:n toimeksiannosta syntyneessä Jose Manuel Arnautin raportissa eurooppalaisesta joukkueurheilusta on käsitelty myös liigalisenssejä. Raportissa käsiteltiin yhtäältä EU-normeja ja toisaalta liigalisenssin kaltaisia itsesääntelymääräyksiä välineinä menestyksellisen jalkapallotoiminnan turvaamiseen Euroopassa. Mitkä tahansa havitelluista järjestelyistä eivät ole sopusoinnussa EU-oikeuden normien kuten vapaan liikkuvuuden ja kilpailuoikeuden sääntöjen kanssa. Näiden normien muuttaminenkaan ei ole kovin todennäköistä.¹⁰

Liigalisenssimääräyksetkään eivät saa olla ristiriidassa EU-normien kanssa. Siksi ei liigalisenssimääräyksillä(kään) voida muutta mutkitta määrätä kustannuskatosta ja erityisesti palkkakatosta, vaikka taloudellisista kriteereistä voidaan antaa määräyksiä.¹¹ Kysymys on myös siitä, missä kulkevat itsesääntelymääräysten rajat esimerkiksi kenttäolosuhteista määrättäessä. Milloin on kyse urheilullisesti perustelluista määräyksistä ja milloin määrävän markkina-aseman väärinkäyttämisestä eli sellaisten määräysten antamisesta, joita ei voida perustella pelkästään urheilullisin syin?

Sinänsä on ymmärrettävää, että liigalisensseistä keskusteltaessa huomio on kiinnittynyt talouskriteereihin. Tältä osin voidaan viitata esimerkiksi Christian Müllerin edellä mainittuun, vuodelta 2004 olevaan artikkeliin. Lisenssijärjestelmän keskeisiä oikeudellisia kysymyksiä on se, mitä oikeuksia lisenssin saaneella seuralla on sarjaottelutoiminnassa, ja se, mikä on seuran oikeussuoja, jos lisenssi tulee evätyksi. Tähän liittyy useita ulottuvuuksia, joilla on tutkimuksellista kiinnostavuutta. Koripalloa koskeva Joensuun Katajan tapaus vuodelta 1997 osoitti, että kilpailunrajoituslaki voi soveltua myös siihen, millaisia (taloudellisia) määräyksiä urheilun lajiliitto antaa ylintä sarjatoimintaa varten ja miten se niitä soveltaa. Tämä ratkaisu on yhä validi liigalisenssipäätöksiä arvioitaessa. Se voi ulottua monenlaisiin tilanteisiin kilpailuoikeuden alalla, niin kuin edellä esitetystäkin ilmenee.¹²

maan väitöskirjaan *European Sports Law – a comparative Analysis of the European and American Models of Sports* (2004).

¹⁰ Ks. Samuli Miettinen, *The Independent European Sport Review*, *The International Sports Law Journal* 3-4/2006 s. 57-62.

¹¹ Ks. lähemmin Erkko Korhosen artikkelia palkkakatosta joukkueurheilussa tässä julkaisussa.

¹² Ks. Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 192-194.

Kilpailunrajoituslain osalta seuralla on mahdollisuus kääntyä kilpailuviranomaisten puoleen oikeussuojaa hakiessaan, jos lisenssihakemus on hylätty. Avoimna on myös vetoaminen EU-normein vastaisuuteen. Näitä oikeussuojateitejä ei voida lisenssimääräyksillä evätä, kun kysymys on ammattimaisesta urheilutoiminnasta. Lisenssimääräyksissä on omat määräyksensä perinteisestä oikeussuojatiestä, joka koskee hakijan mielestä sääntöjenvastaista ratkaisua. Esillä olevassa kirjoituksessa paneudutaan tästä avautuviin menettelykysymyksiin. Pohjana on kaksi kotimaista jalkapalloa koskevaa ratkaisua.

4. URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN JA UEFA-SEURALISENSSIVALITUSLAUTAKUNNAN RATKAISUT

4.1. AC Allianssia koskeva ratkaisu urheilun oikeusturvalautakunnassa

Urheilun oikeusturvalautakunta on ratkaissut 3.3. 2006 vantaalaista AC Allianssia koskevan valitusasian.¹³ Oikeusturvalautakunta katsoi, että käsitellessään Suomen Palloliiton lisenssikomitean epäävää seuralisenssiratkaisua valituselimessä huomioon ei tullut ottaa huomioon epäävän päätöksen jälkeen toimitettua taloudellista tilaa koskevaa informaatiota. Muussa tapauksessa oikeusturvalautakunta olisi käsityksensä mukaan joutunut käsittelemään kyseistä näyttöä ensi asteena. Tämä ei olisi kuulunut lautakunnan mukaan sen tehtäviin - päätöksen sääntöjenmukaisuuden tutkimiseen.¹⁴ Pääasiaratkaisussa oikeusturvalautakunta katsoi, ettei seuran budjetti ollut sinänsä toteuttamiskelvoton. Kun otettiin huomioon järjestämättömät luotot, sponsorien puute ja eräät muut seikat voitiin kuitenkin tulla siihen tulokseen, että lisenssikomitealla oli perusteet evätä liigalisenssi.

¹³ Ratkaisu (4/2006) tehtiin kokoonpanossa Pertti Välimäki (puheenjohtaja), Kari T. Ahonen, Antti Aine, Hannu Rautiainen ja Pekka Timonen.

¹⁴ Ks. Pertti Välimäki, Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006, Urheilu ja oikeus 2007 s. 133-134.

AC Allianssia koskevassa asiassa tuli esiin myös muita oikeudellisesti kiinnostavia kysymyksiä kuten kaiken relevantin materiaalin tuleminen käsittelyn pohjaksi sekä seuran ja yhtiön velkojen huomioon ottaminen lisenssistä päätöstä tehtäessä. Näihinkin kysymyksiin palataan jäljempänä.

4.2. FC Hakaa koskeva ratkaisu Suomen Palloliiton UEFA-seuralisenssivalitusvaliokunnassa

Suomen Palloliiton UEFA-seuralisenssivalituslautakunta teki 23.5.2008 päätöksen FC Hakan valitusasiassa.¹⁵ Palloliiton UEFA-seuralisenssikomitea oli hylännyt 8.5.2008 Hakan lisenssihakemuksen taloudellisten kriteerien perusteella. Komitea oli arvioinut, että Palloliiton UEFA-seuralisenssimääräysten 8 luvun 13 kohdan perusteella, ettei lisenssin hakija todennäköisesti pysty jatkamaan toimintaansa jatkuvuuden periaatetta noudattaen vähintään UEFA-lisenssikauden loppuun. Kyseisen sääntökohdan mukaan lisenssi on evättävä, mikäli tilintarkastuskerptomuksessa epäillä jatkuvuuden periaatteen toteutumista käyttäen jotakin vakiotekstistä poikkeavaa ilmaisua, ellei lisenssin myöntäjälle ole toimitettu lisätietoja, jotka vahvistavat, että lisenssin hakija kykenee toteuttamaan jatkuvuuden periaatetta ainakin UEFA-lisenssikauden loppuun, ja lisenssin myöntäjä on nämä selitykset hyväksynyt. Komitea totesi, että tilinpäätösasiakirjoissa oli vakiotekstistä poikkeava ilmaisu. Komitealle oli ilmoitettu, että seura yhtiöittää toimintaansa, mutta komitealle ei ollut toimitettu selvitystä yhtiön ja yhdistyksen välisistä taloudellisista suhteista. Myöskään ajan tasalla olevaa tuloslaskelmaa ei ollut toimitettu.

Valituslautakunta katsoi, että lisenssikomitealla oli ollut täydet perusteet evätä komitean tiedossa päätöksentekohetkellä olleiden taloudellisten selvitysten nojalla Hakan UEFA-kilpailuihin oikeuttava lisenssi. Talous ei ollut valituslautakunnankaan mukaan sen saaman informaation mukaan kunnossa silloin, kun hakemusta käsiteltiin. Kaikkea tarvittavaa materiaalia ei ollut toimitettu, ja saatu informaatio osoitti taloudessa olevan ongelmia. Valituslautakunta katsoi kuitenkin,

¹⁵ Ratkaisu tehtiin kokouksessa Heikki Halila (puheenjohtaja), Pekka Ilmivalta (varapuheenjohtaja), Lars Granfors, Pekka Honkanen, Heikki Kahakorpi ja Miikka Seppälä. Ratkaisu syntyi äänestyksen tuloksena siten, että jäin siinä vähemmistöön.

että tuolloin voimassa olevien lisenssimääräysten sekä UEFA:n seuralisenssimanuaalin perusteella lisänäytön esittäminen valituslautakunnalle oli mahdollista lisenssikomitean päätöksen jälkeen. FC Hakan valituslautakunnalle toimittaman taloutta koskevan lisänäytön perusteella valituslautakunta arvioi, että seura kykenee määräysten mukaisesti suoriutumaan lisenssikauden aikana taloudellisista velvoitteistaan ja siten toteuttamaan määräysten vaatimaa jatkuvuuden periaatetta. Tämä oli valituslautakunnan ratkaisun keskeinen sisältö. Lautakunta joutui myös ottamaan kantaa esteellisyyksymyksiin ja hylkäsi niistä tehdyt väitteet.

5. RATKAISUJEN OIKEUSLÄHDEOPILLISIA VAIKUTUKSIA

5.1. Oikeusturvalautakunnan ratkaisu

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisua voidaan luonnehtia vaikiintuneella tavalla lainkäytön tukielimen ratkaisuksi. Sillä ei ole sellaista oikeuslähdeopillista vaikutusta kuin (ylimpien) tuomioistuinten ratkaisuilla. Siltä osin kuin ratkaisu ilmentää tai tulee ilmentämään alalla noudatettavaa käytäntöä, sillä on kuitenkin jo sellaisenaan myös oikeustutkimuksessa noteerattavaa merkitystä. Oikeusturvalautakunnan säännöissä ei ole määrittäviä siitä, millä edellytyksillä lautakunta noudattaa omia ratkaisujaan tai poikkeaa niistä. Ratkaisukäytännössä on kuitenkin pyritty pitämään huolta ennustettavuudesta. Ratkaisuja ei tehdä yksittäistapauksittain vaan johdonmukaisuutta hakien. Merkittävä vintä on kuitenkin se tapa, jolla ratkaisuja on perusteltu.¹⁶

Oikeusturvalautakunnan ratkaisu osoittaa, millainen ongelma on käytännössä voinut syntyä ja miten se on ratkaistu. Jos ratkaisua voidaan pitää perusteltuna urheilun oikeuskysymyksissä yleisesti käytettävien periaatteiden kannalta ja jos muita spesifejä oikeudellisia kiinnekohtia ei ole, lautakunnan kannanmäärityksen vaikutus voi olla oikeustutkimuksessa varsin huomattava. Tällainen arvo voi olla esimer-

¹⁶ Ks. yleisesti Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 144-150.

kiksi oikeusturvalautakunnan ratkaisulla AC Allianssin liigalisenssiä koskevassa asiassa. Siitä ei ollut omaa lainsäädäntöä eikä tuomioistuinten ratkaisua. Ratkaisua on perusteltu ja sittemmin käsitelty kirjallisuudessa tavalla, joka vakuuttaa lukijaansa. Se ei liioin ole ristiriidassa lautakunnan muun käytännön kanssa siinä, millaisiin seikkoihin ratkaisut yleensä perustetaan. Vertailukohtana voidaan kuitenkin esittää oikeusturvalautakunnan ratkaisut jäsenen erottamisessa. Niillä on oma merkityksensä urheilutoimintakontekstissa, mutta kun asiasta on myös KKO:n ratkaisuja, lautakuntaratkaisuille on lähinnä täydentävä merkitys, joka voi korostua hyvin perustelujen myötä.

5.2. UEFA-seuralisenssivalituslautakunnan ratkaisu

Palloliiton UEFA-seuralisenssivalituslautakunnan ratkaisun kantavuudessa on selviä periaatteellisia eroja oikeusturvalautakunnan ratkaisuun. Valituslautakunnan ratkaisu on prosessioikeuden kannalta järjestöpolitiikkaa, ei lainkäyttöä eikä edes siihen rinnastettavaa toimintaa, vaikka se sisältääkin sisäisen muutoksenhaun, jossa on kysymys oikeudellisesta kontrollista. Kyseessä on ollut yhdistyksen sisäinen päätös eikä ulkopuolisten antama ratkaisu. Tämä on ilmennyt myös tietyllä tavalla päätöksentekotavassa. Valituslautakunta kyllä noudatti menettelyssä sillä tavoin kontradiktorista periaatetta, että se kuuli sekä liiton että hakijaseuran edustajia molempien ollessa samanaikaisesti saapuvilla. Tältä osin menettely oli samanlaista kuin urheilun oikeusturvalautakunnassakin. Erona oli kuitenkin se, että valituslautakunnan sihteeri on sääntöjen mukaan Palloliiton kilpailupäällikkö eikä siten ulkopuolinen henkilö.

Lajiliittojen sisäiset muutoksenhakuelimet voivat nykyisin olla kokoonpanoltaan asiantuntevia niin lajituntemuksen kuin urheilun oikeudenkin osalta. Silloin, kun niiden toiminta on vakiintunutta ja kenties osaltaan myös urheilun oikeusturvalautakunnan testin läpikäynyttä, ratkaisun tekeminen voi tosiasiallisesti sisältää samantyyppistä sääntöjen punnintaa yksittäistapauksissa kuin oikeusturvalautakunnassakin tapahtuu.

Erona voi kuitenkin olla se, että sisäisissä valituslautakunnissa on halu tehdä urheilullisia tai muuten yksittäistapauksellisia ratkaisuja ilmeisesti suurempi kuin oikeusturvalautakunnassa, jossa jo kokoon-

panonkin vuoksi korostuu oikeudellinen ja lajin ulkopuolinen näkökulma.

UEFA-seuralisenssivalituslautakunnan toukokuussa 2008 tekemä ratkaisu oli ensimmäinen lautakunnan nelivuotisen olemassaolon aikana. Lautakunnan kuudesta jäsenestä puolet on lakimieskoulutuksen saaneita, kun taas urheilun oikeusturvalautakunnassa on voinut sääntöjen mukaan olla vuodesta 1995 alkaen vain lakimiehiä. Valituslautakunnan kokoonpanoa rakennettaessa on mahdollisesti pidetty mielessä myös sidosryhmäsuhteita. Todennäköisenä ei liene pidetty sitä, että lautakunta joutuisi myös kokoontumaan. Valituslautakunnan tekemä ratkaisu koski perusnormistoa, jota sovelletaan 52 UEFA:n jäsenliitossa. Aivan samantapaista asiaa ei tiettävästi ollut tullut ratkaistavaksi muissa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa relevanteissa vertailumaissa juuri samanlaisen normiston perustella.

5.3. Vakuuttavatko perustelut?

Yhteistä oikeusturvalautakunnan ja valituslautakunnan ratkaisujen arvioinnissa oikeustutkimuksen kohteena ja lähteenä on perustelujen vakuuttavuuden puntarointi. Sitä tehtäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että sovellettavat normistot eivät olleet näissä ratkaisuissa identtiset. Perusteluihin lähemmin paneutumalla voidaan kuitenkin pyrkiä tekemään selkoa siitä, missä määrin ratkaisujen perusteissa on yhtäläisyyksiä ja eroja.

6. OIKEUSSUOJATIET LISENSSIPÄÄTÖKSEN KUMOAMISEKSI

Jos seuralle ei ole myönnetty sen hakemaa lisenssiä, se voi valittaa komitean päätöksestä valituslautakuntaan. Jalkapallossa ovat eri ratkaisu- ja valituselimet kansallisen lisenssin ja UEFA-lisenssin osalta. Tätä voidaan pitää ongelmana ratkaisukäytännön yhtenäisyyden kannalta. Siksi UEFA-seuralisenssivalituslautakunta sisällytti FC Hakaa koskevaan päätökseensä ehdotuksen lautakuntien yhdistämisestä.

Kun verrataan lisenssikomiteoiden ratkaisuja keskenään, on otettava huomioon se, millaisiin tosiseikkoihin ratkaisut ovat kulloinkin perus-

tuneet. Niinpä FC Haka sai vuoden 2008 alkupuolella liigalisenssin, mutta UEFA-seuralisenssikomitea ei lissenssiä myöntänyt. Tämä perustui siihen, että FC Hakan talous oli vuoden 2008 alussa paremmassa kunnossa kuin myöhemmin keväällä, jolloin ratkaistiin UEFA-lisenssihakemusta. Kun tämä ei ollut esillä tiedotusvälineissä, yleisölle saattoi syntyä se harhakäsitys, että hakemuksia arvioitiin eri toimitelmissä eri tavoin. Jos ratkaisut tehtäisiin samassa toimitelmissä, olisi yhä mahdollista, että seuran hakemuksista toinen hyväksyttäisiin ja toinen hylättäisiin, jos aikatauluja ei olisi yhdenmukaistettu. Suomessa sarja-aikataulu on kuitenkin toinen kuin useimmissa Euroopan maissa.

Lisenssiasioissa liiton sisäinen muutoksenhaku koskee vain niitä seuroja, joiden hakemus on hylätty. Lisenssihakemuksen ratkaisu vaikuttaa kuitenkin myös niiden seurojen asemaan, jotka voisivat saada lissenssin, jos lissenssiä hakeneiden seurojen hakemus hylätään. Tilanne on sama hallintoprosessissa. Asianosaisasemaa ei ole lissenssimääräysten mukaan välillisen intressin perusteella. Oma kysymyksensä on kuitenkin se, onko seuralla, jonka mielestä muun seuran hakemus on aiheetta hyväksytty, mahdollisuuksia muulla tavoin esittää vaatimuksia sen johdosta, että se itse on jäänyt vaille lissenssiä.¹⁷

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen mukaan valitusoikeus on sillä, jonka oikeuteen tai etuun valituksen kohteena oleva asia vaikuttaa. Valitusoikeuden on katsottu olleen muun muassa seuroilla, joille vastainen on ollut yhdistyksen tekemä päätös kilpailusääntöjen tulkinnasta. Erotuomari ei ole sen sijaan voinut valittaa ratkaisusta, jota hän pitää häntä vastaan protestoineelle urheilijalle liian lievänä. Tämä on sopu-soinnussa asianosaikäsitteen kanssa.¹⁸

Oikeusturvalautakunnassa ei ole tullut esille sitä, voisiko lissenssikomitean lissenssin hakijalle myönteisestä ratkaisusta valittaa lautakuntaan se, joka on tämän vuoksi jäänyt ilman lissenssiä. Myönteinen vastaus näyttää perustellulta. Tilanne rinnastuu siihen, miten asianosaikäsite on tulkittu kilpailusääntöjen osalta. Oikeusturvalautakunnan toimivalta ei ole kiinni lajiliiton kilpailu- ja muista säännöistä muulla tavoin kuin siten, että valituksen tutkiminen on mahdollista vain, kun lajiliiton sisäiset muutoksenhakekeinot on käyty lävitse.

¹⁷ Vrt. muun kuin asianosaikäsitteen valitusoikeuteen toimitelupa-asioissa hallinnossa Olli Mäenpää, Hallintolupa (1992) s. 363-371.

¹⁸ Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisua 8/2007, joka koski salibandyerotuomaria.

Jalkapallon lisenssimääräysten mukaan kotimaisen lisenssin osalta epäävän lisenssipäätökseen tyytymättömällä hakijalla on oikeus valittaa urheilun oikeusturvalautakuntaan, joka toimii asiassa välimiesoikeutena. Lisenssimääritys on tältä osin selkeä ja poikkeuksellinen. Oikeusturvalautakuntaa ei näet ole yleensä asetettu kilpailu- tai vastaavissa itsesääntelymääräyksissä riidanratkaisussa välimiesoikeudeksi.¹⁹ Oikeusturvalautakunnan säännöt antavat tähän kuitenkin mahdollisuuden. Sääntömääräystä voidaan näin pitää asianmukaisena ja jopa esikuvallisena. Seuroille ja liitolle tärkeässä asiassa saadaan täytöntöönpanokelpoinen ratkaisu, jota ei voida jäädä sarjan aikataulun vuoksi enemmälti odottamaan.

Jalkapallon lisenssimääräyksien mukaan UEFA-seuralisenssikomitean päätöksestä valitetaan valituslautakuntaan. Määräyksissä ei puhuta mitään valituksesta urheilun oikeusturvalautakuntaan. Jos urheilun lajiliitto on sidottu tai sitoutunut vastaamaan urheilun oikeusturvalautakunnassa, se ei voi kilpailu- tai muissa säännöissään irtautua oikeusturvalautakäsittelystä eli olla vastaamassa lautakunnassa, mikäli tätä siltä vaaditaan. Suomen Palloliitto on oikeusturvalautakunnan perustajiin kuuluvana sitoutunut noudattamaan lautakunnan sääntöjä.²⁰ Edellytyksenä valituksen tutkimiselle on kuitenkin se, että valitus on lautakunnan sääntöjen mukainen. Tämä edellytys näyttää täyttyvän, kun valituksen perusteena on yhdistyksen päätöksen sääntöjenvastaisuus, joka ei ole lajin sääntöjen vastaisuutta.

Oman kysymyksen lisensseissä muodostavat ns. villit kortit. Sellainen on myönnetty mm. pesäpallossa vuonna 1996 Kaisaniemen Tiikereille. Olennaista on se, onko lisenssi- tai kilpailumääräyksissä mahdollistettu villi kortti eli sarjapaikka muun kuin urheilumenestyksen perusteella.²¹ Jos tästä ei ole mitään määräyksiä tai jos kilpailusääntöjä tai lisenssimääräyksiä ei ole tältä osin muuten noudatettu, joudutaan selvittämään, onko muilla seuroilla lajin sisäisten määräysten perusteella valitusoikeutta lajiliiton sisällä. Jos sellaista ei ole, tulee arvioitavaksi kaksi mahdollisuutta, valituksen tekeminen urheilun oikeusturvalautakuntaan tai kanteen nostaminen yleisessä alioikeudessa.

¹⁹ Ks. Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 138-143.

²⁰ Ks. Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 99.

²¹ Ks. kyseisestä tapauksesta Olli Rauste, *Urheilu-oikeus* (1997) s. 222-223. Rauste on tarkastellut asiaa kilpailunrajoituslain kannalta. Se voikin olla relevantti huomioon ottaen Joensuun Katajaa koskeva kilpailuviraston koripalloratkaisu.

Estettä ei näytä olevan sille, että urheilun oikeusturvalautakunta tutkii valituksen, jos päätöksen väitetään olevan sääntöjen vastainen joko lisenssimääräysten tai kilpailusääntöjen perusteella. Jos ei löydy mitään sääntökohtaa, johon valittaja vetoaa, ei lautakunnalla kuitenkaan näytä olevan päätöksen tutkimisoikeutta. Oikeusturvalautakuntahan ei voi tutkia päätöksiä pelkästään sillä perusteella, että niitä ei ole tehty päteväällä tavalla.

Yleisessä alioikeudessa voidaan tutkia asia menettelyvirheenä, mikäli siihen on edellytyksiä. Kyseessä ei yleensä voine olla sellainen sääntöjenvastaisuus tai muu menettelyvirhe, josta puhutaan YhdL 32 §:ssä.²² Vaikka villiä korttia ei olisi voitu myöntää, kyseessä ei ole lain tai sääntöjen vastainen taikka virheellisessä järjestyksessä syntynyt päätös. Sillä perusteella ei yleinen tuomioistuin liioin voi valitusta käsitellä, että päätös olisi kilpailusääntöjen tai lisenssimääräysten vastainen. Ratkaisuaan ei tällöin voitaisi tehdä oikeussääntöjä soveltamalla.

Sitäkin on mahdollista miettiä, voitaisiinko tuomioistuimessa tutkia kanne sillä perusteella, että villin kortin myöntäminen on YhdL 33 §:ssä tarkoitettulla tavalla sisällöltään jäsenten yhdenvertaisuutta olennaisesti loukkaava ja siten päätöksenä mitätön. Kysymys ei siis ole siitä, onko päätös kilpailusääntöjen mukainen vaan siitä, onko se yhdenvertaisuutta olennaisesti loukkaava. Suoranaista estettä ei kanteen tutkimiselle tämän vuoksi olisi. Päätöksen sisällön arviointia tässä kontekstissa ei estä se, että kysymys on urheilutoiminnasta. Sinänsä voidaan alleviivata sitä, että tuomioistuin ei tässäkin yhteydessä voi tutkia päätöksen tarkoituksenmukaisuutta. Jäsenten yhdenvertaisuuden olennainen loukkaaminen on kuitenkin eri tason kysymys, vaikka kynnys päätökseen kajoamiseen on tällaisessa tapauksessa olennaisuuskriteerin vuoksi korkealla.

²² Ks. Heikki Halila – Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (3. painos, 2006) s. 437-438 ja 446-447.

7. VALITUSLAUTAKUNNAN TUTKIMISVALTA KÄSITELTÄESSÄ HYLÄTTYÄ LISENSSI-HAKEMUSTA

7.1. Onko oikeusturvalautakunta tai lisenssivalituslautakunta toisen asteen päätöksentekijä vai päätöksen sääntöjenmukaisuutta tutkiva valituselin?

AC Allianssia koskevassa oikeusturvalautakunnan ratkaisussa päädyttiin siihen, ettei epävän päätöksen jälkeen voida toimittaa näyttöä tuon päätöksen jälkeiseltä ajalta. Perusteeksi esitettiin se, että muussa tapauksessa valituslautakunta joutuisi toimimaan ensi asteen ratkaisijana eikä siis valituselimenä. Ajatuksen kulkuna voidaan sanoa olevan se, että valituselin rinnastuu hallinnollisen lainkäytön hallintotuomioistuimeen ja ensimmäisessä vaiheessa lisenssiasiaa käsittelevä toimielin (lissenssikomitea) hallintoviranomainen. Hallintotuomioistuin ei voi tehdä hallintopäätöksiä eli ratkaista muutoksenhaun kohteena olevaa asiaa sisällöllisesti uudestaan²³. Hallintomenettelyssä ei myöskään voida aina ottaa huomioon hakemuksen määräpäivän jälkeiseltä ajalta olevia seikkoja kuten pätevyitymistä professorin virassa hakuajan jälkeen.

Oikeusturvalautakunnan kantaa voidaan pitää perusteltuna. Oikeusturvalautakunta on urheilun itsesääntelyyn perustuva valituselin. Sen luonteeseen ei kuulu urheilua koskevan ratkaisun tekeminen ensi asteen urheilun sääntöjen soveltajana. Ulkopuolisen valituselimen tehtävänä ei ole yleensäkään ensimmäisen asteen ratkaisun tekeminen uusien faktojen perusteella. Todellinen määräaika hakemuksen kuntoon saamiseksi ei tässä tapauksessa olisikaan se ajankohta, jolloin hakemus on jätettävä liigakomitealle. Siksi voitaisiin ryhtyä määrätietoisiin toimiin lisenssiedellytysten täyttämiseksi sidosryhmiä patistelemalla vasta, kun hakemus on kertaalleen hylätty. Näinhän kävi FC Hakan tapauksessa. Seurojen kannalta tämä mahdollisuus voi näyttäytyä houkuttelevalta, mutta järjestelmä ei olisi uskottava eikä talouden jatkuvaan kunnossapitoon kannustava, vaikka se kohtelisi kaikkia seuroja samalla tavalla.

²³ Ks. Olli Mäenpää, Hallintoprosessioikeus (2. painos, 2007) s. 386.

Käsittely Palloliiton UEFA-seuralisenssilautakunnassa poikesi urheilun oikeusturvalautakunnan käsittelystä siinä, että valituslautakunta on osa Palloliiton organisaatiota. Päätöksien tekeminen siinä on näin siviiliprosessioikeudelliselta kannalta järjestötoimintaa, ei lainkäyttöä tai sen tukitoimintaa. Siksi voitaisiin ajatella, että valituslautakunta voisi toimia vapaammin arvioida rooliaan valituselimenä. Ei näytä kuitenkaan olevan syytä poiketa tässäkin tapauksessa siitä roolista, joka yleisen periaatteen mukaan kuuluu valituselimelle. Lähtökohtana ei ole järjestön sisäisessä toiminnassa se, että olisi olemassa toisen asteen päätöksentekijä, joka ottaisi kantaa hakemusasiaan sen materiaalin perusteella, joka on tiedossa ja käytettävissä silloin, kun se arvioi ratkaisuaan. Valituselimen tehtävänä on myös järjestön sisäisesti tutkia ensimmäisen asteen ratkaisu, ei tehdä uutta järjestöpäätöstä. Toisin voisi olla vain, jos siitä on nimenomaisesti määrätty.

Esillä olevaa oikeuskysymystä ei tarvitse arvioida vain sinänsä käytökelpoisen hallinto-oikeudellisen analogian perusteella. Suoraan voidaan käyttää myös yhdistysoikeudellista argumentointia. Yhdistyksissä voidaan menetellä sääntöjen perusteella niin, että päätöksentekijäin ratkaisu ei jää lopulliseksi, vaan se menee vielä ylemmän hierarkiataason vahvistettavaksi. Tämä voi perustua siihen, että ylempi toimielin voi pidättää ratkaisun itselleen, tai päätöksenteon kohde voi viedä asian ylemmälle tasolle.

Esimerkkinä menettelystä, josta on myös säädetty yhdistyslaissa, voidaan mainita jäsenen erottaminen. Tällöin ei kyse ole valituksesta vaan toisen asteen päätöksenteosta. Silloinkaan, kun jäsen on voinut viedä ratkaisun toiseen toimielimeen, hän ei ole tehnyt valitusta ensi vaiheessa tehdystä ratkaisusta, vaan on halunnut vielä ratkaisun ylemmälle tasolle. Siksi ylempi toimielin voi tehdä vapaasti millaisen ratkaisun tahansa ja ottaa huomioon mitkä tahansa näkökohdat, jotka ovat tuolloin arvioitavana. Ensimmäistä päätöstä ei tarkisteta tai arvioida oikeudellisin tai muinkaan kriteerein, vaan asiassa tehdään kokonaan uusi päätös, joka korvaa entisen. Esitetyin tavoin on erotettava toisistaan päätöksen alistaminen/pidättäminen ylemmälle toimielimelle ja päätöksen käsittelemisen valituselimestä tehdyn valituksen perusteella.²⁴

²⁴ Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 376-383 ja Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 386-394.

Palloliiton UEFA-seuralisenssivalituslautakunta lähti siitä, että oikeusturvalautakunta oli tehnyt oikean menettelyratkaisun AC Allianssin tapauksessa. Se ei liioin katsonut, että lajin sisäisen muutoksenhakuelimen toimivallan tulisi olla järjestelmäeron vuoksi toisenlainen kuin oikeusturvalautakunnan. Valituslautakunta viittasi oikeusturvalautakunnan ratkaisuun tavalla, joka itse asiassa vahvistaa oikeusturvalautakunnassa omaksuttua linjausta. Valituslautakunta joutui kuitenkin ottamaan huomioon sen, että lisenssisäännöt olivat muuttuneet sen jälkeen, kun oikeusturvalautakunnassa oli ratkaistu AC Allianssin asia.

7.2. Palloliiton uusien lisenssimääräysten vaikutus päätöksentekoon

Palloliiton liigalisenssisäännöissä oli uutena kohtana se, että lisenssistä päättävä elin voi myöntää pakottavista syistä poikkeuksia lisenssimääräyksissä määriteltyihin määräaikoihin hakijan pyynnöstä. Tällä sopimusmääräyksellä oli ratkaiseva merkitys valituslautakunnan arvioinnissa. Siinä menivät myös näkemykset ristiin. Yhteisymmärrys oli valituslautakunnassa siitä, millainen vaikutus FC Hakan esittämällä seikoilla oli seuran talouteen erityisesti yhtiöitymisen osalta. Käsitykset poikkesivat sen sijaan siinä, oliko lautakunnalla mahdollisuutta ottaa huomioon uutta näyttöä. Kaikki olivat sitä mieltä, että lisenssiä ei ollut tullut myöntää lisenssikomiteassa sen aineiston perusteella, joka oli komitean käytössä, ja että lisenssin myöntämisen edellytykset olivat olemassa valituslautakunnassa, mikäli kaikki lautakunnalle toimitettu aineisto voitiin ottaa arvioinnissa huomioon.

Valituslautakunta joutui aluksi arvioimaan sitä, mitä tarkoitti tässä asiayhteydessä lisenssimääräyksissä käytetty ilmaisu ”lisenssistä päättävä toimielin”. Valituslautakunta katsoi, että valituslautakuntaa voitiin pitää sellaisena. Perusteluna oli englanninkielinen sanamuoto ”the bodies making decisions”. Lisenssimääräysten mukaan englanninkielinen versio on tulkintatilanteessa ratkaiseva. Englanninkielisessä versiossa on käytetty monikkomuotoa, jonka mukaan päätöksentekijäorgaaneja olisi liitossa lisenssiasianssa useampia kuin yksi. Jotta näin olisi myös tosiasiallisesti, valituslautakunnan tulisi olla toisen asteen ratkaisija eli orgaani, jolle ratkaisu alistetaan. Kun se ei sitä ole, englanninkielistä ilmaisua voitiin käsitykseni mukaan pitää käännösvirheenä.

Kyse ei ollut tulkinnasta vaan käsitteellisestä väärinymmärryksestä, tosin ymmärrettävästä sellaisesta. Siksi katsoin, että asiassa tulee kiinnittää riittävästi huomiota tekstiyhteyteen ja systeemikysymykseen. Englanninkielinen ilmaisu voitaisiin käsitykseni mukaan asettaa vahvemmin perustein ratkaisun pohjaksi, jos lisenssimääräyksiä olisi valmisteltu englannin kielellä yhtä aikaa suomenkielisen version kanssa tai jos pohjana olisivat englanninkieliset mallisäännöt. Nyt oli kyseessä kuitenkin vain myöhemmin tehty käännös, jonka systeeminmukaisuutta UEFA ei ollut erityisesti tarkastanut. Siksi pidin perusteltuna niinkin poikkeuksellista kannanmäärittystä kuin sanamuodon vastainen tulkinta.

Kun valituslautakunta oli katsonut, että se on lisenssimääräyksissä tarkoitettu päätöksentekuelin, tuli seuraavaksi arvioitavaksi se, mitkä olivat lisenssimääräyksissä tarkoitettut ”pakottavat syyt”. Valituslautakunta katsoi, että näytön esittämisen osalta on erotettava kaksi tapausta. Ensimmäinen niistä koskee näyttöä, joka oli jo olemassa ensi asteessa päätöstä tehtäessä mutta jota ei ole syystä tai toisesta esitetty. Toinen koskee ensi asteen päätöksen ja valituselimen kokouksen välisellä ajanjaksolla muuttuneista olosuhteista johtuvaa hakemusta puoltavaa näyttöä. Tämä systematisointi olikin aiheellinen, kun otetaan huomioon, että ratkaistavana olevassa asiassa oli kysymys valituselimelle esitettävästä selvityksestä urheilua koskevassa hakemusasiassa. Tilannearvio olisi toinen, jos katsottaisiin, että valituslautakunta olisikin toisen asteen päätöksentekijä.

Hallintolainkäyttölain 27 §:n mukaan valitusvaiheessa voidaan esittää vain sellaisia uusia perusteita (todistustositseikkoja), jotka eivät muuta asiaa toiseksi. FC Hakan tapauksessa osa valitusvaliokunnalle toimitetusta lisäinformaatiosta juonsikin juurensa perustasta, joka ei muuttanut asiaa toiseksi. Hyvällä tahdolla voitiin ja voidaan ymmärtää sitä, että kaikkea relevanttia materiaalia ei ole osattu tai voitu toimittaa silloin, kun hakemus on toimitettu lajiliittoon. Näin voidaan todeta siitä huolimatta, että lisenssiasian valmistelu sisältää pitkäaikaisen vuoropuhelun lajiliiton ja seuran välillä. Tällaista voi menettely olla myös viranomaiselle toimitettavan hakemuksen valmistelussa.

Syy uuden materiaalin toimittamiseen oli esillä olevassa tapauksessa pääosin kuitenkin se, että hakemus ei ollut mennyt ensimmäisessä asteessa lävitse, ja sen vuoksi oli pyritty vahvistamaan jälkikäteen seuran taloutta. Hallintolainkäytön kannalta asia oli muuttunut uudeksi: hakemus piti hyväksyä, kun talous oli saatu kuntoon komiteakäsittelyn

jälkeen. Valitusvaliokunta hyväksyi pakottavaksi syyksi tosiasiallisesti sen, että rahoitustukea oli pitänyt hankkia sen jälkeen, kun seuran hakeamus oli tullut kertaalleen hyläytyksi. Tämä merkitsi sitä, että lisenssikomitea ymmärrettiin ensimmäisen ja valituslautakunta toisen asteen päätöksentekijäksi eikä siis valituselimeksi. Jos näin voidaan menetellä, vaikeuksissa olevien seurojen talouden tasapainottaminen alkaisi vasta, kun potentiaaliset tukijat on saatu herätetyksi lisenssin menettämisen uhan osoittauduttua todelliseksi.

Lisenssivaliokunta katsoi UEFA Club System Manual 2.0 -käsikirjan antavan tukea sille, että valituslautakunta voi myöntää lisäaikaa seuralle tässä tarkoitettussa tilanteessa. Kyseisen manuaalin mukaan toimielimen puheenjohtaja voi myöntää lisäaikaa, mitä ei ollut tapahtunut. Käsikirja määrittelee ne kehykset, joiden myötä kansalliset lisenssimääräykset on laadittava. Se ei siksi ole suoraan sovellettavaa oikeutta ohi kansallisten lisenssimääräysten. Lisäajan myöntämistä koskevat määrätykset eri tasoilla osoittavat kuitenkin, millaisia vaikeuksia voi syntyä, kun määräytyksiä muutetaan ja kun niihin rakennetaan monivivahteisia elementtejä.

Päädyttyään siihen, että se on toimielin, joka voi myöntää lisäaikaa näytön esittämiseksi, ja päädyttyään edelleen siihen, että se saattoi tässä tapauksessa myös myöntää lisäaikaa, valituslautakunta katsoi voivansa arvioida sen materiaalisen kysymyksen, onko lisenssihakemus hyväksymiskelpoinen. Se päättyi asiassa myönteiseen tulokseen. Jos katsotaan, että valituslautakunnalla oli oikeus myöntää pidennystä määräaikaan, voi tuntua saivartelulta, jos sen ei katsottaisi olleen oikeutettu ratkaisemaan lopullisesti lisenssihakemusta. Perusteena voisi olla se, että valituslautakunta ei ole oikea valituselin vaan toisen asteen päätöksentekijä.

Jos edellä esitettyä kantaa ei hyväksytä, olisi johdonmukaista ja myös urheilun oikeusturvalautakunnan AC Allianssia koskevan ratkaisun mukaista, että valituselin ei olisi ryhtynyt ratkaisemaan juttua, vaan se olisi palauttanut asian lisenssikomitealle. Yleisten periaatteiden mukaista ei näet ole, että valituselin ryhtyy ratkaisemaan valitusta uuden materiaalin pohjalta. Valituslautakunnan tehtävänä ei ole toimiminen ensi asteen toimielimen tavoin. Tässä tapauksessa olisi myös aikataulu antanut sijaa lisenssikomitean uudelle kokoontumiselle. Ymmärrettävää oli toki tämänkin asiakohdan osalta se, että lautakunta halusi saada materiaaliselta sisällöltään selväksi katsomassaan asiassa aikaan lopullisen ratkaisun.

Tarkasteltavasta asiasta ei näytä voitavan esittää muiden UEFA-maiden osalta yhdenmukaista lisenssikäytännöstä. Eri maiden lisenssimääräykset poikkeavat toisistaan ja myös oikeusjärjestyksen yleisessä sisällössä voi olla tähän asiaan vaikuttavia eroja.²⁵ Huomionarvoista kuitenkin on, että tehdyn tiedustelun johdosta Ruotsin jalkapalloliiton vastaus oli se, että lisenssikomitean tekemän päätöksen jälkeen saatua hakemuksen tueksi esitettyä informaatiota ei luultavasti otettaisi Ruotsissa huomioon. Tämä lausunto ei kuitenkaan sisällä nimenomaista kannanottoa Suomen lisenssimääräysten 10.1 i -kohdan tulkintaan.²⁶

Oikeudellinen ratkaisu koetaan yleisesti oikeudenmukaiseksi ja rehdiksi, jos se johtaa urheilusuorituksen hyväksymiseen tai osanotto-oikeuden säilymiseen verrattuna siihen, että ratkaisu olisi päinvastainen sääntötekniisten tai oikeudellisten seikkojen perusteella. Säännöt tulisi kuitenkin laatia niin, että ratkaisut voitaisiin mahdollisimman selkeästi perustaa niihin. Suomen Palloliitossa olisi siksi harkittava lisenssimääräysten 10.1 i -kohdan muuttamista. Tarkoitustaan vastaavaa olisi se, että valitusvaliokunta ei voisi ensi asteena ottaa kantaa lisenssikomitean päätöksen jälkeen syntyneeseen aineistoon, vaan valituselin tutkisi lisenssihakemuksen saman aineiston pohjalta kuin lisenssikomiteakin.

8. ESTEELLISYYSKYSYMYKSIÄ

Esteellisyysskysymykset ovat osoittautuneet yhä tärkeämmiksi urheiluelämässä. Viimeksi niistä keskusteltiin laajasti SLU:n, Urheilu-oikeuden yhdistyksen ja Helsingin yliopiston järjestämässä Urheilu ja oikeus –päivässä 13.3.2008. On kysytty, onko esteellisyydellä oma ulottuvuutensa urheilutoiminnassa. Oikeudellisesti tämän kysymyksen merkittävyys tulee esiin muun muassa siinä, missä määrin yhdistyslain esteellisyyssäännökset ovat tahdonvaltaisia eli miten niistä voidaan määrätä yhdistyksen säännöissä. Esteellisyydestä määrätään urheilutoiminnassa usein yhdistyksen sääntöjä alemmanasteisissa normeissa kuten kilpailusäännöissä. Esteellisyyden sisältö on tällöin tavallisesti

²⁵ Ks. ratkakaisua Saksasta ja Sveitsistä Jochen Fritzweiler – Bernhard Pfiser – Thomas Summerer, *Praxishandbuch Sportrecht* (2. Auflage, 2007) s. 137-138.

²⁶ Richard Johanssonin sähköpostiviesti allekirjoittaneelle 16.5.2008: ”Om finansieringen ordnats först efter att beslut fattats, skulle detta sannolikt inte rädta licensen (min personliga åsikt)”.

sellainen, ettei se voi tulla arvioitavaksi tuomioistuinprosessissa. Tämä on poikkeuksellista muuhun yhdistystoimintaan verrattuna.

Esillä olevassa yhteydessä ei ole mahdollisuutta tarttua siihen kysymykseen, onko olemassa oma urheilutoimintaesteellisyytensä ja millainen voisi olla sen sisältö.²⁷ Sen sijaan voidaan arvioida lisenссеistä päättämiseen liittyviä ajankohtaiseksi havaittuja ongelmia.

Lisenssimääräysten mukaan lisenssikomitean ja valituslautakunnan jäsenen tulee pidättyä päätöksenteosta silloin, kun käsiteltävänä on sellaisen lisenssin hakijan lisenssihakemus, jonka toiminnassa jäsen on tai on ollut aktiivisesti mukana. Tämä määräitys poikkeaa siitä, millainen esteellisyys on yhdistyksen kokouksessa YhdL 26 §:n mukaan ja yhdistyksen hallituksessa YhdL 37 §:n mukaan. Näissä lainkohdissahan esteellisyys on kytketty sopimukseen yhdistyksen kanssa ja yksityisen edun ristiriitaan yhdistyksen kanssa. Jäsenyhdistysten toiminnassa mukana oleminen ei aiheuta esteellisyyttä liiton tasolla. Tämä koskee myös jäsenyhdistyksiin suoraan kohdistuvaa toimintaa – myös urheilutoiminnassa. Niinpä päätettäessä arvokilpailujen järjestämisoikeuden myöntämisestä eivät urheilun oikeusturvalautakunnassa tehdyn ratkaisun mukaan ole hallituksessa esteellisiä niiden seurojen edustajat, jotka ovat järjestämisoikeutta hakeneet.²⁸

Lisenssipäätöksen osalta on haluttu korostaa päätöksenteon puolueettomuutta. Tämä ilmenee paitsi esteellisyyttä suoranaisesti koskevista määräyksistä myös siitä, että komitean ja lautakunnan jäsenten tulee olla lisenssimääräysten mukaan toiminnassaan ehdottoman puolueettomia. Puolueettomuusvaatimuksesta on puhuttu urheilun yhdistystoiminnassa lähinnä kurinpitoasioiden tiimoilla, mutta vaatimuksen ulottaminen lisenssipäätöksiin näyttää sinänsä perustellulta samoista syistä kuin niissä. Kysymys ei ole tarkoituksenmukaisuusharkinnasta ja siten aatteellisista päätöksistä niin kuin esimerkiksi arvokisojen järjestämisoikeuden myöntämisessä vaan sääntöjen soveltamisesta hakemustyyppisessä asiassa.²⁹

Palloliiton valituslautakunta katsoi toukokuussa 2008 tekemässään ratkaisussa, ettei jääviyden osalta ollut tapahtunut sellaista menette-

²⁷ Yhtenä ulottuvuutena voidaan viitata esteellisyyteen urheilun kurinpidossa. Ks. Risto Riitesuo, *Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä* (2001) s. 334-353.

²⁸ Ks. Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 324-330.

²⁹ Ks. Risto Riitesuo, *Yhdistyksen hallituksen kokousmenettely* (1996) s. 112 ss. ja Heikki Halila, *Oikeudellistuva urheilu* (2006) s. 326-327.

lyvirhettä, joka olisi antanut aiheen palauttaa asia lisenssikomitealle. Esteellisyysväitteitä ratkaistessaan lautakunta teki kuitenkin huomioita, jotka ovat yleisesti relevantteja.

Esteellisyyden vaikutuksena on yhdistyksen toiminnassa se, ettei asianomainen voi osallistua asian käsittelyyn. On mahdollista, että esteellistä henkilöä kuullaan ennen päätöksen tekemistä, mutta päätöksen aikana hänen ei tule olla saapuvilla.³⁰ On kuitenkin verrattain tavallista, että näin tapahtuu. Mikäli tähän vedotaan, joudutaan miettimään menettelyvirheen pätemättömyysvaikutuksia. Onko kyseessä sellainen virhe, joka on voinut vaikuttaa päätöksentekoon?

Palloliiton UEFA-seuralisenssikomiteassa oli saapuvilla tehtävänsä puolesta Veikkausliigan toimitusjohtaja. Hän jääväsi itsensä Hakan hakemuksensa ajaksi mutta ei poistunut paikalta käsittelyn ajaksi. Vaikka hänen tuli olla saapuvilla kokouksessa tehtävänsä puolesta, hänen olisi tullut poistua Hakan hakemuksen käsittelyn ajaksi, jotta päätöksenteko olisi ollut moitteetonta. Haka ei kuitenkaan voinut tähän seikkaan vedota, koska ei voitu esittää, että asianomaisen henkilön yhteydet Hakaan olisivat voineet vaikuttaa kielteisesti hakemuksen käsittelyyn. Tässä sovellettiin samaa periaatetta virheeseen vetoamisessa kuin vastaavissa tilanteissa sopimusoikeudessakin.³¹

Lisenssivalituslautakunta katsoi myös tehdyn väitteen perusteella, että eräällä komitean jäsenellä oli läheinen suhde siihen seuraan, joka olisi noussut Hakan tilalle, mikäli komitean päätös olisi jäänyt pysyväksi. Tämän vuoksi lautakunta katsoi, että hänen olisi tullut jäävätä itsensä, vaikkei hän ollutkaan lisenssimääräysten perusteella esteellinen.

Hylättyään esteellisyysväitteet lautakunta kiinnitti Palloliiton huomiota lisenssimääräysten selventämistarpeeseen tulevaisuutta silmällä pitäen. Ongelmana oli näyttäytynyt määräysten liiallinen kasuistisuus. Uudistukselle tarjoaisivat mallin urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt, jotka sisältävät seuraavansisältöisen yleislausekkeen: ”jos luottamus hänen puolueettomuutensa muusta syystä ilmeisesti vaarantuu”. Tällainen määräytyminen on nykyisin myös tuomarin ja välimiehen esteellisyyttä koskevissa säädöksissä.³² Esteellisyydemääräyksen ottami-

³⁰ Ks. Risto Riitesuo, Yhdistyksen hallituksen kokousmenettely (1996) s. 129-131.

³¹ Ks. Mika Hemmo, Sopimusoikeus I (2. painos, 2003) s. 315-316.

³² Ks. Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 351 ja Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 327.

nen sellaisenaankin oikeusturvalautakunnan säännöistä voisi myös tulla harkittavaksi.

9. TARPEELLISEN SELVITYKSEN HANKKIMINEN LISENSSIPÄÄTÖSTÄ VARTEN

Yhdistyslain mukaan yhdistyksen jäsenelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi erottamisesta yhdistyksestä, jos erottamisen perusteena on muu kuin jäsenmaksun maksaminen. Muita säännöksiä ei kuulemisesta laissa ole, kun muusta kurinpidosta kuin jäsenen erottamisesta ei ylipäättäänkään ole yhdistyslaissa säännöksiä. Kuulemisperiaate on kuitenkin yksi yhdistysten kurinpidon sovellettavista. Sitä on soveltanut johdonmukaisesti myös urheilun oikeusturvalautakunta. Kysymys ei ole siitä, pitääkö tätä periaatetta noudattaa vaan hienojakoisemmista seikoista: mitä kuulemisesta voidaan määrätä kilpailusäännöissä ja miten kuulemisen on eri tilanteissa toteutettava.

AC Allianssia koskevassa ratkaisussa oikeusturvalautakunta katsoi, että lisenssikomitean tulisi varmistaa, että sillä on käytettävissään kaikki saatavissa oleva aineisto päätöksentekoa varten. Siksi katsottiin, että lisenssikomitean olisi tullut kuulla paikalle pyydettyä yhdistyksen puheenjohtajaa, vaikka menettely oli komiteassa sääntöjen mukaan kirjallista. Yleiset oikeusturvasyyt syrjäyttivät näin yhdistysautonomiaan perustuvan nimenomaisen sääntömääräyksen, kuten Pertti Välimäki on tilannetta osuvasti luonnehtinut.³³ Ratkaisua voidaan pitää periaatteitasolla perusteltuna ja suuntaa-antavana. Kurinpidon menettelymääräykset eivät saa olla oikeusturvaa rajoittavia. Niinpä ei hyväksyttävänä voitaisi pitää sitä, että kilpailusääntöjen mukaan ei urheilijaa tarvitsisi lainkaan kuulla ennen kurinpitoseuraamuksen määräämistä. Sama koskee lisenssiasioita.

Urheilun kurinpidossa on katsottu, että kirjallinen menettely on kuulemisessa varmempi tapa kuin suullinen. Vuonna 2008 annetussa ratkaisussa on katsottu yhteneväisesti oikeuskirjallisuudessa esitetyn näkemyksen kanssa, että menettelyssä on noudatettava tiettyjä kirjaimista koskevia sääntöjä, jos kuuleminen tapahtuu suullisesti muualla

³³ Ks. Pertti Välimäki, Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006, Urheilu ja oikeus 2007 s. 134.

kuin toimielimen kokouksessa.³⁴ AC Allianssia koskevassa ratkaisussa katsottiin seuran puheenjohtajan kuulemisen olleen aiheellista. Tätä voitaneen pitää yksittäistapauksellisena ja sellaisena perusteltuna ratkaisuna. Riippuu tilanteesta, kuinka tarpeellista suullinen kuuleminen on ennen kielteisen päätöksen tekemistä. FC Hakaa koskevassa asiassa tämä seikka ei tullut esiin lisenssikomiteassa. Kuitenkin ilmeni, että lisenssin hakeminen voi olla monivaiheinen prosessi, jossa pyydetään useassa vaiheessa selvityksiä. Olennaista on se, että kaikki tärkeä materiaali on ollut saatavilla, ei se, että seuran edustaja tulee kuulluksi lisenssikomiteassa.

Oikeusturvalautakunta katsoi AC Allianssia koskevassa ratkaisussa, että lisenssikomiteassa tapahtuneen kuulemisen korvasi se, että lautakunta toimitti suullisen käsittelyn ja esivalmistelun.³⁵ Tässä oli kysymys muusta kuin vastineen esittämisestä kurinpitoasiassa eli kaiken tarpeellisen selvityksen saamisesta hakemustyyppisessä asiassa. Siksi tilanne poikkesi Jere Karalahden tapauksesta, jossa oikeusturvalautakunta katsoi, ettei kuulemiseen edellytyksenä kurinpitoseuraamuksen määräämiseen riittänyt se, että se oli tapahtunut oikeusturvalautakunnan käsittelyssä.³⁶ Tämä ratkaisu on yhdenmukainen hallinnossa ja hallintolainkäytössä omaksuttujen sääntöjen kanssa.³⁷ Kuulemisen tulee tapahtua ennen yhdistyksen tai hallintoviranomaisen tekemää päätöstä. Jos se toteutuu vasta valitusmenettelyn yhteydessä, yhdistys tai hallintoviranomainen on voinut lyödä kantansa sillä tavoin lukkoon, ettei kuuleminen enää vaikuta jo omaksuttuihin näkemyksiin.

FC Hakaa koskevassa asiassa tuli esiin se, voiko lisenssikomitea tehdä saamansa uuden materiaalin perusteella uuden päätöksen lisenssihakemuksesta sen kertaalleen hylättyään. Lisenssikomitea vastasi FC Hakan tätä asiaa koskevaan pyyntöön kielteisesti. Ratkaisua voidaan pitää oikeana. Lisenssiasioissa on noudatettava lisenssimääräyksiä, ellei yleisistä oikeusturvatekijöistä muuta johdu. Tämän mukaisesti asian käsittelyn tuli jatkaa lisenssivalituslautakunnassa, jossa jouduttiin edel-

³⁴ Ks. Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 365-366 ja oikeusturvalautakunnan ratkaisu 8/2008.

³⁵ Ks. Pertti Välimäki, Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006, Urheilu ja oikeus 2007 s. 132.

³⁶ Ks. oikeusturvalautakunnan ratkaisu 1/2008.

³⁷ Ks. Olli Mäenpää, Hallinto-oikeus (4. painos, 2003) s. 399 ja Matti Niemivuo – Marietta Keravuori, Hallintolaki (2003) s. 266-268.

lä esitetyin tavoin ratkaisemaan se, oliko uutta näyttöä mahdollista ottaa huomioon. Pätevästi tehdyn yhdistyksen päätöksen muuttaminen ei ole yleensäkään mahdollista, jos päätöksen sisältö on julkistettu ja sillä on ”välittömiä erityisiä seurauksia”, niin kuin Risto Riitesuo kirjoittaa.³⁸

FC Hakaa koskevassa asiassa valituslautakunta otti vastaan kaiken sen materiaalin, joka lautakunnalle toimitettiin menettelyn aikana. Tähän sisältyivät lisenssikomitean antama lausunto sekä Suomen Palloliiton lisenssikomitean pyynnöstä antama lausunto erään lisenssimääräyksen tulkinnasta. Tämän materiaalin vastaanottaminen ei ollut ongelma FC Hakalle, koska lausunnoissa ei tuotu esiin sellaisia uusia seikkoja, jotka olisivat olleet esteenä hakemuksen hyväksymiselle. Kun suullisessa käsittelyssä olivat saapuvilla FC Hakan ja Palloliiton edustajat, oli hakijaseuralla joka tapauksessa mahdollisuus esittää käsityksensä kaikesta siitä aineistosta, joka oli valituslautakunnalle toimitettu.

Palloliitto ei ollut asiassa riitapuoli, vaan UEFA-seuralisenssivalituslautakunta oli Palloliiton sisällä toimiva liiton toimielin. Siksi ei haluttu torjua liiton itsensä eikä sen toimielimen (lisenssikomitean) lausuntoja. Jos foorumina olisi ollut urheilun oikeusturvalautakunta, ei lisenssikomitealla olisi luultavasti katsottu olevan legitimaatiota lausuman esittämiseen tässä asiassa.

10. SEURAN JA YHTIÖN VELAT LISENSSI-PÄÄTÖKSENTEOSSA

AC Allianssin asiassa tuli esiin myös se, miten lisenssiharkinnassa otetaan huomioon osakeyhtiön velat. Oikeusturvalautakunnan ratkaisuna oli se, että nämä velat oli otettava huomioon. Kysymys oli seurojen yhdenvertaisesta kohtelusta ja siitä, että toiminta on taloudellisesti terveellä pohjalla. Lisenssi voitiin myöntää, jos kilpailutoiminnasta johtuva talous on terveellä pohjalla. Vaikka velkoja voidaan siirtää, vastuuta siirtämällä ei voida kiertää lisenssimääräyksissä olevaa kilpailutoiminnan vakavaraisuuden vaatimusta ja taloudellisten riskien välttämistä.³⁹

Oikeusturvalautakunnan ratkaisua voidaan pitää perusteltuna ja periaatteellisesti merkittävä. Kun lautakunnan puheenjohtaja Pertti Vä-

³⁸ Ks. Risto Riitesuo, Yhdistyksen kokousmenettely (2004) s. 538.

³⁹ Ks. ratkaisun perusteista tarkemmin Pertti Välimäki, Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006, Urheilu ja oikeus 2007 s. 130-135.

limäki on sitä asiantuntevasti kommentoinut, en paneudu asiaan enää tarkemmin. Kysymys ei ollut ahtaaseen sanamuotoon perustuvasta tai siviilioikeudellisesta vastuun siirtymisen arvioinnista vaan järjestelmä-kysymyksestä. Tilanteen arviointi olisi ollut virheellisellä pohjalla, jos olisi katsottu, että lisenssimääräyksissä on aukko, jota ei voida tulkita hakijaseuran vastaisesti.

11. VAHINGONKORVAUSTILANTEITA

11.1. Yleisiä edellytyksiä korvausvaatimuksen esittämiselle

Jos loukattua oikeustilaa ei saada muuten korjatuksi, jäljelle jää urheilutoiminnassakin vahingonkorvauksen mahdollisuus. Intressien lisäännyttyä on urheilutoiminnassa haviteltu korvausta myös varallisuus- eikä vain henkilö- ja esinevahingoista. Siksi ei ole poissuljettua, että vahingonkorvausta yritettäisiin joskus myös sen johdosta, että ollaan tyytymättömiä liigalisenssistä tehtyyn ratkaisuun. Vaikka asia ei ole ollut eikä ole ajankohtainen, voitaneen muutamain sanoin tarkastella asiaan liittyviä systemaattisia kysymyksiä.

Prosessuaalisesti voidaan lähteä siitä, että seuran on tullut käyttää hyväkseen oikeussuojatiet saadakseen virheellisenä ja itselleen vahinkoa aiheuttavana pitämänsä lisenssipäätöksen kumotuksi. Kyseessä on VahL 3:4:ään perustuva sääntö, joka koskee julkisyhteisön vastuuta, mutta sen sisältämää oikeusohjetta voidaan soveltaa myös esillä olevaan tilanteeseen, vaikkeivät tilanteet aivan analogisia olekaan. Lajiliitto ei voi kuitenkaan katsoa päätöstään virheelliseksi, ellei sitä ole ensin jossain sellaiseksi todettu.

Jos vahinko olisi voitu välttää muutoksenhakukeinoja käyttämällä, ei korvausta voida saada.⁴⁰ Tämä merkitsee edellä esitettyjen oikeussuojakeinojen käyttämistä ja lähinnä lajiliiton sisäiseen muutoksenhakuun turvautumista. Jos muutoksenhakuinstanssina olisi suoraan urheilun oikeusturvalautakunta, voidaan kuitenkin ainakin periaatetasolla pohdita, onko valituksen tekeminen välttämätöntä korvauksen hakemiselle.

⁴⁰ Ks. VahL 3:4:n johdosta Mika Hemmo, Vahingonkorvausoikeus (2005) s. 85-88.

Lautakuntahan voi antaa vain suosituksia. Lautakunnan status urheilun sisäisessä oikeussuojakoneistossa on kuitenkin vahvasti institutionalisoitu, eikä lajiliitto ole kertaakaan jättänyt lautakunnan suositusta noudattamatta. Siksi voitaneen lähteä siitä, että myös tämän muutoksenhakuportaan käyttäminen on edellytyksenä korvauskanteen esittämiselle.

Lisenssistä koskevasta ratkaisusta voi hakea vahingonkorvausta tuomioistuimen ohella urheilun oikeusturvalautakunnasta, mikäli tehdään sopimus lautakunnan toimimisesta välimiesoikeutena. Vaatimuksen voi esittää joko seura, jonka lisenssihakemus on hylätty, tai seura, joka katsoo sellaisen seuran saaneen perusteettomasti lisenssin, jonka tilalle se olisi tullut, jos lisenssiä ei olisi tälle myönnetty. Tämä edellyttää sitä, että on voitu selvittää vaatimuksen esittäneen seuran lisenssikelpoisuus.

11.2. Lajiliiton korvausvastuu

Vahingonkorvausta voidaan ensisijaisesti ajatella haettavan lajiliitolta, jos liigalisenssipäätöstä pidetään virheellisenä. Kun seura (tai sen tilalle tullut yhtiö) hakee tällöin vahingonkorvausta lajiliitolta, korvaustilannetta ei voitane pitää sopimuksenulkoisena. Vertailukohtana saatetaan esittää se, miten urheilijan ja lajiliiton välistä suhdetta on dopingista johtuvassa korvaustilanteessa voitu pitää sopimusperusteisena.⁴¹ Liigaseurat ovat lajiliiton jäseniä. Ne ovat sitoutuneet noudattamaan jäsenyyden perusteella liigalisenssimääräyksiä. Sitoutuminen on voinut perustua myös liigayhteisössä tehtyyn osakassopimukseen tai jäsenten sopimukseen. Olennaista on kuitenkin se, että liigalisenssimääräykset perustuvat lajiliiton eivätkä liigan päätökseen. Sopimusrelaatio on lajiliiton ja seuran välinen. Kysymys on sopimussuhteeksi luonnehdittavasta tilanteesta, jossa toisen osapuolen väitetään aiheuttaneen vahinkoa sopimusvelvoitteita rikkomalla. Siksi tilanne ei ole järjestön vastuusta lainkäyttöratkaisusta, johon soveltuisivat omat sääntönsä.⁴²

⁴¹ Ks. Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 297-302.

⁴² Ks. KKO 2005:14 ja sen johdosta Mika Hemmo, KKO:n ratkaisut kommentein 2005 I s. 103.

Suomen Palloliiton kilpailupäällikkö, oikeustieteen kandidaatti Petri Heikkinen on katsonut, että vahingonkorvausvaatimus on esitettävissä seuraavissa tapauksissa⁴³

- säännöt eivät ole kohtuullisia tai ovat lainvastaisia
- lisenssin myöntäjän päätös ei perustu sääntöihin tai lisenssin myöntäjä on soveltanut olemassa olevia sääntöjä väärin
- seuroja ei ole kohdeltu yhdenvertaisesti

Petri Heikkisen arvio on todellisuuspohjainen. Vahingonkorvausvelvollisuus voi syntyä muustakin kuin siitä, että asetettuja sääntöjä ei ole noudatettu. Taustalla saattaa vaikuttaa se, että lisenssisäännöt eivät ole yhteisesti noudatettuja sopimusehtoja vaan itsesääntelymääräyksiä. Muu ei olisi mahdollistakaan. Se, että itsesääntelymääräyksistä on päätetty järjestön sisäisesti moitteettomalla tavalla, ei merkitse sitä, ettei niiden sisältöä ja sitovuutta voitaisi missään tilanteessa riitauttaa.

Selkein korvaustilanne syntyy silloin, kun liitto ei ole toimielintensä päätöksin noudattanut itse vahvistamia määräyksiä ja on näin aiheuttanut seuralle taloudellista vahinkoa. Tätä tapausta koskee edellä esitetyn luettelon keskimmäinen kohta. Lainvastaisuus voi tarkoittaa ainakin kilpailunrajoituslain vastaisuutta. Urheilun lajiliitto on lisenssimääräyksiä asettaessaan ja niitä soveltaessaan määrävissä markkina-asemassa oleva elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä. Lisenssi on voitu evätä sillä perusteella, että hakija ei ole hyväksynyt sellaisia taloudellisia vaatimuksia, joita voidaan pitää kilpailunrajoituslain vastaisina.

Myös seurojen yhdenvertaisesta kohtelusta poikkeamisen on edellä arveltu voivan johtaa vahingonkorvaukseen. Tämän edellytyksen voidaan sanoa ainakin osaksi juontavan juurensa määrävissä markkina-asemassa olevalle subjektille asetettavista vaatimuksista. Sama koskenee vaatimusta siitä, että (itse)sääntely ei saa olla sisällöltään kohtuutonta. Yhdistyksen päätöksen ei sen sijaan tarvitse olla jäseniä kohtaan tasapuolista. Yhdistyksen sääntöjä ja päätöksiä voidaan sinänsä kohtuullistaa oikeustoimilain 36 §:n perusteella⁴⁴, ja yhdistyksen päätös on mitätön, jos se loukkaa sisällöltään olennaisesti jäsenten yhdenvertaisuutta. Yhdistysautonomian vuoksi kynnys yhdistyksen päätökseen

⁴³ Ks. Petri Heikkinen, Present Legal Questions in Finnish Football s. 2-3. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan urheilu oikeuden tutkijaseminaari 9.5.2008

⁴⁴ Ks. Heikki Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 207-211.

kajoamiseen näillä perusteilla on yleensä kuitenkin korkeampi verrattuna siihen tilanteeseen, jossa yhdistyksen päätökseen sovelletaan kilpailunrajoituslakia.

Sopimusperusteisen vahingonkorvauksen kannalta on olennaista se, vaaditaanko tässä lailla sääntelemättömässä tilanteessa tuottamusta ja mitä tuottamus voi pitää sisällään. Korvattavan vahingon on oltava yleisten sopimusperusteisten korvauserusteiden mukaan ennakoitavissa olevaa vahinkoa. Mika Hemmo on väitöskirjassaan todennut, että sopimusperusteinen vahinko edellyttää vain harvoin näyttöä velallisen menettelyn tuottamuksellisuudesta.⁴⁵ Sitä se ei näytä vaativan tässäkin tilanteessa, jossa ei ole kysymys esine- tai henkilö- vaan varallisuusvahingosta. Tavallisissa sopimussuhteissa esiin tulevat tilanteet ylivoimaisesta esteestä tai vähintään törkeän tuottamuksellisesti aiheutetuista vahingoista ja niiden vaikutuksesta korvausvelvollisuuteen eivät liioin voine ajankohtaistua, kun arvioidaan lisenssipäätöksestä johtuvaa vahingonkorvausvelvollisuutta.

Ennakoitavissa oleva vahinko on lisenssin menettämisen johdosta syntynyt taloudellinen vahinko. Se käsittää sen nettomenetyksen, jonka seura kärsii tulonmuodostuksessaan, kun se ei pääse osallistumaan kotimaiseen tai eurooppalaiseen liigaan. Aineettomasta vahingosta ei seuran kaltainen oikeushenkilö voi sen sijaan päästä osalliseksi. Syntynyttä taloudellista vahinkoa on vaikea näyttää. Siksi tulisi esittää näyttöä siitä, millaiseen taloudelliseen tulokseen asianomainen tai siihen rinnastettava seura on aikaisemmin vastaavassa tilanteessa päässyt. Taloudellinen menetys on luultavasti suurempi euroliigan kuin kotimaisen liigan osalta ainakin jalkapallossa. Välillisestä vahingosta voi olla vaikea esittää sellaista näyttöä, joka voisi johtaa korvauksen tuomitsemiseen.

Jos korvaustilanteet ajankohtaistuvat, voi harkittavaksi tulla se, että lisenssimääräyksissä rajattaisiin vastuu koskemaan vain välittömiä vahinkoja.⁴⁶

⁴⁵ Ks. Mika Hemmo, Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteessa (1994) s. 271.

⁴⁶ Saksan jalkapallon (Bundesliga) kahdella ylimmällä sarjatasolla on käytössä sopimussakkojärjestelmä virheellisten päätösten varalta. Ks. Jochen Fritzsche – Bernhard Pfister – Thomas Summerer, Praxishandbuch Sportrecht (2. Auflage 2007) s. 136.

11.3. Valituslautakunnan jäsenten vastuu

Poissuljettua ei ole se, että vahingonkorvausta haetaan lisenssimääräyksiä soveltaneilta toimielinten jäseniltä joko niin, että lisenssiä vaille jäänyt seura kohdistaa heihin vaatimuksia tai korvauksia maksanut seura kääntyy heidän puoleensa. Tätä ei ole vielä Suomessa tapahtunut, eikä sitä ole ennakoitukaan. Niinpä asia ei ole ollut esillä urheilun oikeusturva lautakunnankaan osalta. Vertailukohtana voidaan kuitenkin mainita keskustelu siitä, voidaanko korvausvaatimus kohdistaa välimiehiä nimeävän instituution jäsenen, jos instituution nimeämät välimiehet ovat aiheuttaneet vahinkoa, sekä se, voiko välimiehellä olla korvausvelvollisuus asianosaista kohtaan.⁴⁷

Olennaista korvausvelvollisuuden kannalta on se, voidaanko valituslautakunnan ja lisenssikomitean jäseniä pitää yhdistyksen toimihenkilöinä. Toimihenkilökäsite on pyritty ymmärtämään YhdL 37 ja 39 §:iin perustuvalla tavalla laajasti. Riitesuo on lukenut sen piiriin ne, jotka hoitavat yhdistyksessä tehtäviä, joihin voidaan valita suositumuksen perusteella.⁴⁸ Kirjallisuudessa on nimenomaisesti esitetty, että toimihenkilöitä ovat yhdistyksen kurinpitovaliokunnan jäsenet.⁴⁹ Valituslautakunnan jäsenet eivät aivan rinnastu kurinpitovaliokunnan jäseniin, koska he eivät tee päätöksiä vaan ainoastaan kontrolloivat niitä. Riitesuon määrittelyn kautta voitaneen kuitenkin lähteä siitä, että valituslautakunnan jäsenet ovat yhdistyslaissa tarkoitettuja toimihenkilöitä. Lisenssikomitean jäsenet ovat toimihenkilöitä jo selkeämmin. Tämän myötä tarkastelu tapahtuu YhdL 39 §:n säännösten mukaisesti.

YhdL 39 §:n mukaan yhdistyksen toimihenkilö on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on toimessaan tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttanut yhdistykselle. Jos yhdistys on joutunut maksamaan virheellisesti myönnetyn lisenssin johdosta vahinkoa kärsineelle seuralle vahingonkorvausta, ei estettä ole sille, että yhdistys kääntyisi ratkaisua tehneiden puoleen. Kysymys ei ole lainkäytöstä lisenssikomiteassa eikä valitusvaliokunnassa. Korvausvastuu ei siksi poistu sen kautta, että harkintavallan rajoissa tehtyyn lainkäyttöratkaisuun ei voi liittyä vahingonkorvausvastuuta, vaikka yhdelle osapuolelle vastainen

⁴⁷ Ks. esim. Mika Hemmo, Välimiehen vahingonkorvausvastuu, DL 2000 s. 397-412.

⁴⁸ Ks. Risto Riitesuo, Yhdistyksen hallituksen kokousmenettely (1996) s. 127-128.

⁴⁹ Ks. Heikki Halila – Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (2006) s. 513.

lainkäyttöratkaisu myöhemmin moitekanteen johdosta kumottaisiin. Sekään ei sinänsä poista korvausvelvollisuutta, että näissä toimieli-
missä ei makseta palkkioita.⁵⁰ Kuitenkin vaaditaan tahallisuuteen tai
tuottamuksellisuuteen varsin vahvaa näyttöä. Ei riitä, että asianomainen
on tulkinnut lisenssimääräyksiä toisin kuin joku toinen. Lakimiehelle
vastuun mittapuu voi olla ankarampi kuin muille asianomaisen saaman
koulutuksen perusteella. Maallikoilla on tällaisessa asiassa, joka ei ole
lainkäyttöä, oikeus tukeutua tiettyyn rajaan asti lakimiehen käsityk-
siin.⁵¹

YhdL 39 §:n perusteella on mahdollista myös se, että toimihenkilöltä
vaaditaan korvausta vahingosta, jonka hän on aiheuttanut tahallaan tai
tuottamuksellisesti yhdistyksen jäsenelle tai muulle. Edellytyksenä on
kuitenkin se, että vahinko on aiheutettu tätä lakia (yhdistyslakia) tai
yhdistyksen sääntöjä rikkomalla. Kun lisenssikomitean tai valitusvalio-
kunnan jäsenet eivät lisenssihakemuksia arvioidessaan voine rikkoa yh-
distyslakia tai yhdistyksen sääntöjä, korvausvelvollisuus putoaa KKO
ratkaisusta 2005:141 ilmenevällä tavalla säännönmukaisissa tilanteissa
pois. Poikkeuksen voisi muodostaa vain tahallinen menettely.⁵²

12. RATKAISUN URHEILULLISUUS JA LEGITIIMISYYS

Palloliiton UEFA-seuralisenssivalituslautakunnan ratkaisua FC Hakan
asiassa saatetaan pitää urheilullisena ja sen myötä hyväksyttävänä. Ei
liene vaikeasti arvattavassa, että valituslautakunnassa toivottiin voita-
van tehdä sellainen päätös, että tunnettu ja perinteinen jalkapalloseura
voisi pelata myös eurokentällä, kun se talouden oli havaittu kohentu-
neen. Mutta mitä urheilullinen ratkaisu oikeastaan on ja mikä on sen
legitiimisyys oikeudellisesti arvioituna?

Urheilua seuraava yleisö pitäneek ratkaisua urheilullisena, jos suori-
tusta ei hylätä tai joukkueen taikka seuran osallistumista ei evätä muo-

⁵⁰ Erikseen on syytä mainita, etteivät lajiliiton lisenssikomiteassa tai lisenssivalituslau-
takunnassa jäseninä olevat luottamushenkilöt ole työsuhteessa lajiliittoon, vaikka heille
maksettaisiin suuriakin palkkioita. Heihin ei kohdistu mitään työnantajan direktio-oike-
utta. Siksi ei kysymykseen voi tulla työnantajan vahingonkorvausvastuu.

⁵¹ Ks. KKO 1982 II 103.

⁵² Ks. Heikki Halila – Lauri Tarasti, Yhdistysoikeus (2006) s. 541-543.

dollisina pidettävien seikkojen perusteella. Tyyppitilanteena voidaan pitää FC Hakan liigalisenssiasiaa. Seuran talous oli kunnossa, kun asiaa käsiteltiin valituslautakunnassa. Talouden voitiin ennakoida yhä kohentuvan, jos hakemus hyväksytään. Ratkaisu ei olisi vaikuttanut yleisöstä urheilulliselta eikä reilulta, jos hakemus olisi hylätty. Tilanne vaikuttaa samanlaiselta kuin dopingiin syyllystyneen pyristeleminen irti kurinpitoseuraamuksesta erilaisiin muutoseikkoihin ja menettelykysymyksiin vetoamalla. Yleisön mielestä ratkaisu ei ole urheilullisesti oikein, jos epärehellinen urheilija pääsee kuin koira veräjästä. Ratkaisu ei liioin tunnu urheilullisesti oikealta, jos lajinsa paras urheilija ei pääse kansalaisuuskiistojen vuoksi edustamaan mitään maata olympialaisissa ja jää näin kisojen ulkopuolelle.

Oikeudelliselta kannalta voidaan pohtia, horjuuko ratkaisun legitimiisyys, jos se ei ole urheilullisesti perusteltu. Kysymys voidaan asettaa oikeuslähteopillisesti myös niin, voivatko urheilulliset tekijät muodostaa reaalisten argumenttien arsenaalin, jolle tulisi olla sijaa sallittuina oikeuslähteinä. Tähän liittyy myös se, onko olemassa sellaisia käytäntöjä, joiden mukaan sääntöjen noudattaminen olisi urheilutoimintakontekstissa erilaista kuin muualla.

Tilanteen arviointia voidaan lähestyä auktoritatiivisen urheilun sisäisen oikeudellisen ratkaisutoiminnan, urheilun oikeusturvalautakunnan, toiminnan kannalta. Lautakunnan ratkaisusuosituksissa ei ole vedottu siihen, että ratkaisusuosituksia olisi tehty urheilullisin perustein tai kiinnittäen huomiota siihen, mitkä ovat punnittavina olevien ratkaisuvaihtoehtojen vaikutukset urheilutoiminnan kannalta. On ehkä haluttu välttää vaikutelman antamista siitä, että ratkaisuja tehtäisiin muuten kuin oikeudellisin perustein. Fair playhyn ja muihin urheilun eettisiin periaatteisiin on sen sijaan tukeuduttu nimenomaisestikin silloin, kun siihen on katsottu voivan olla sijaa. Näin lausuttaessa on alleviivattava sitä, että lautakunta ei ole eettinen toimielin. Tyyppitapauksena voidaan mainita arvokisajoukkueen valinta petanquessa.⁵³ Vaikka lajiliiton päätös olisi sääntöjen mukainen, sitä ei voida pitää pätevänä, jos taustalla on päätöksen kohteena olevien epäurheilijamainen toiminta. Myös tuomioistuimessa voitaisiin kiinnittää huomiota tällaiseen seikkaan.

⁵³ Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 1/1998 ja sen johdosta Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 77 ja 432.

Urheilun sisäisessä toiminnassa on pidetty tiukastikin kiinni asetuista säännöistä. Samalla tavoin kuin muuallakin voidaan myös urheilutoiminnassa sanoa, että jos sääntöä ei noudateta, sitä ei enää ole. Sääntöjen on oltava samat kaikille. Tämä näkyy myös urheilun oikeus-
turvalautakunnan ratkaisuksista. Sääntöjen tulkinnassa voidaan soveltaa samanlaisia periaatteita kuin esimerkiksi sopimusoikeudessa, ja tällöin voi olla sijaa myös reaalisille argumenteille ratkaisuvaihtoehtojen urheilullisuuden muodossa. Myös kysymys sääntöjen kohtuullisuudesta tai ratkaisujen kohtuullisuudesta on voinut tulla esiin, mutta tältäkin osin lautakunta on varonut – tietoisesti tai tiedostamatta – sellaisen vai-
kutelman antamista, että suositukset eivät olisi hyväksyttävien oikeudellisten periaatteiden mukaisia. Siksi tähän ulottuvuuteen on vedottu ja tukeuduttu vain harvoin.

Oleennaista on se, että urheilullisen aspektin ei ole annettu mennä kurinalaisen lainopin edelle. Jos lopputulos koetaan urheilulliseksi, se voi lisätä ratkaisun legitimiteettiä, mutta tämä ei ole peruste poiketa lainopillisista tulkintaperiaatteista. Urheilun sisäisen lainkäytön yleinen hyväksyttävyys perustuu itse asiassa paljolti siihen, ettei säännöistä pyritä poikkeamaan tarkoituksenmukaisuussyistä yksittäisissä tapauksissa.

TURVAAMISTOIMI URHEILUKONFLIKTEISSA

Erkki Havansi

1. KIRJOITTAJAN SUHDE URHEILUUN

Kirjoitukseni¹ pääotsikossa on kaksi sanaa, joista ensimmäinen eli ”turvaamistoimi” on minulle erittäin tuttua juridiikan aluetta. Sensijaan pääotsikon toinen sana, ”urheilukonfliktit”, vie minut aika lailla heikoille jällle. En ole paljoakaan yli sanomalehtijuttujen antia perillä urheilutoiminnan erilaisten organisaatioiden ja toimijoiden (urheilijat mukaan lukien) nykyisestä reaali maailmasta konfliktilähteineen. Juridiikan soveltaminen inhimillisen toiminnan minkä tahansa sektorin elävään elämään onnistuu parhaiten, jos tuntee hyvin molemmat.

Menneiltä vuosikymmeniltä minulla on tosin hieman omakohtaista urheilutaustaa eli 70-80-lukujen jalkapallosta ja koripallosta ns. mutasarjatasoilla. Ja kaukaisella 1960-luvulla olin jopa maajoukkueurheilija sellaisessa lajissa, jota silloin ei vielä tunnustettu urheiluksi, mutta jonka valtiovalta nykyään on sellaiseksi suostunut rankkaamaan, aina doping-kontrollimahdollisuuksia myöten: shakki. Olipa minulla 60-luvun puolivälissä jopa sellainen epämiellyttävä urheilukokemus, että minut olisi shakkitaitojeni perusteella pitänyt valita Suomen maajoukkueeseen ns. shakkiolympialaisiin, mutta minut pudotettiin joukkueesta silloisten SVUL versus TUL -asetelmien synnyttämissä juonitteluissa.

¹ Kirjoitus on jonkin verran täydennetty ja muokattu versio esityksestä, jonka pidin Helsingissä 13.3.2008 SLU:n urheilujuridiikan päivässä.

Olisipa jo silloin voinut päästä tuollaisessa asiassa johonkin oikeusturvatribunaaliin ...

2. TURVAAMISTOIMIJURIDIIKAN AAKKOSET

Turvaamistoimet (eli, kuten monesti näkee ylipitkässä muodossa: turvaamistoimenpiteet) ovat tässä juridisessa yhteydessä yhtä kuin ne turvaamistoimet, joista säädetään Suomen tärkeimmän oikeudenkäyntilain eli oikeudenkäymiskaaren (OK) 7 luvussa. OK 7 luvun mukaisesti turvaamistoimipäätös on yleiseltä alioikeudelta eli *käräjäoikeudelta* saatavissa hyvinkin nopeasti, pintapuolisen summittaisen (ns. summaarisen) pika-arvion nojalla, jos nyt on syntymässä sellainen oikeusriita, jonka alkuvaiheen aktualisoituessa olisi kiireellisesti saatava väliaikaisesti voimaan jonkinlainen tilapäisjärjestely, jotta oikeus ei toteutuisi liian myöhään eikä siis muuttuisi viipymisen takia tosiasiallisesti arvottomaksi. Turvaamistoimille ominaisia adjektiiveja ovat siis kiireellinen, summaarinen ja väliaikainen/tilapäinen, joten se, kumpi osapuoli loppujen lopuksi on oikeassa, selviää vasta paljon myöhemmin, kun hakijan on nyt samalla tai ainakin hyvin pian pantava vireille ns. *pääasiaprosessi* eli se rauhallisesti etenevä ja perusteellisesti konfliktiin porautuva varsinainen oikeudenkäynti, joka voi kestää todella kauan, vuosiaakin.

Käräjäoikeus on siis oikea osoite turvaamistoimen hakemiselle, kun sitä vastoin urheilun oikeusturvalautakunta ei voi antaa sellaisia turvaamistoimia, jotka olisivat oikeuskoneistossamme pakkototeutettavissa eli ulosottoviranomaisten toimin täytäntöön pantavissa. Ei myöskään välimiesoikeus voi määrätä pakkotäytäntökelpoisia turvaamistoimia. Tosin välimiesmenettelyssä sen osapuolet saavat keskenään ja välimiesten kanssa sopia, että välimiehet voivat tarvittaessa määrätä erinäisiä turvaamistoimityyppisiä väliaikaisjärjestelyitä, mutta pakotteiden osalta on rajoituttava esim. sopimussakkoseuraamuksiin eli välimiespäätöksellä ei turvaamisasiassa ylletä ulosottomiehen ”mobilisointiin”. Sensijaan käräjäoikeus voi kyllä määrätä tehokkaan turvaamistoimen myös sellaisessa riidassa, jonka varsinainen oikeuskäsittely on parhailaan välimiesoikeudessa (tai oikeusturvalautakunnassa) menossa.

OK 7 luvun turvaamistoimissa on kysymys juuri sellaisesta kiiretilanteesta, jossa hyvin nopeasti tarvitaan edes tilapäistä oikeussuojaa,

koska kyseisen konfliktin laatu ei siedä niitä varsin pitkiä aikoja, monien kuukausien tai jopa vuosien mittaisia aikoja, jotka normaali perusteellinen tuomioistuinprosessi pääasiariidassa vie, ennen kuin lopputulos on selvillä. Turvaamistoimi ei tosin suinkaan vapauta hakijaansa aloittamasta tuollaista todennäköisesti pitkäaikin oikeudenkäyntiä, vaan hakijan on ripeästi eli kuukauden kuluessa turvaamistoimipäätöksen päivästä pantava haastehakemuksin vireille täysimittainen oikeudenkäynti (pääasiaprosessi) tuomioistuimessa. Jos siis kuitenkin ilman turvaamistoimen mahdollisuuttakaan täytyisi odottaa se vuosi tai pari tai enemmänkin, ennen kuin oikeuslaitokselta saa lopullisen tuomion ja sen mukaista oikeusturvaa, niin silloin tuomion reaalinen hyötyarvo jutun voittajalle saattaisi jo olla nollassa tai lähes nollassa. Liian myöhään saatu voittoisakin tuomio jäisi arvottomaksi tai hyvin vähäarvoiseksi. Tällainen lopputulema olisi aina ikävä osoitus oikeussuojajärjestelmän puutteellisuudesta, osoitus siitä, että laki, oikeus ja tuomio jäisivät vain paperille. Siksi turvaamistoimisäännösten olemassaolo on yksi tärkeä elementti oikeuksien toteutumisen kokonaisjärjestelmässä.

Toisaalta lainsäätäjän on pidettävä huolta, ettei turvaamistoimia hevin voida käyttää väärin, siis aiheettomasti ja ehkä vain taktikointimielessä, ei myöskään konstina välttää yllä mainittua pääasiaprosessia eli varsinaista perusteellista oikeudenkäyntiä. Siksi turvaamistoimipäätöksen *täytäntöönpano* on säädetty riippuvaiseksi siitä, että hakija asettaa ulosottomiehen haltuun turvaavan vakuuden (eli riittävän hyvän takauksen tai pantin). Hakijalle on myös säädetty ankara eli hänen tuottamuksestaan riippumaton vahingonkorvausvastuu, jos aiheettomasti haetusta turvaamistoimesta on vastapuolelle aiheutunut vahinkoa. Juuri mainittu ulosottomiehen haltuun annettu turvaava vakuus on tällöin taakeena siitä, että hakijan ankara vastuu aiheettomasta turvaamistoimesta myös voidaan rahallisesti pakkototeuttaa vastapuolen hyväksi.

3. URHEILULLE TYYPILLISIÄ TURVAAMIS-TOIMITILANTEITA

Turvaamistoimille ominainen kiire eli siis oikeussuojan erityinen kiireellisyys on hyvin tyypillinen juuri korkean tason urheilussa. Useimmissa lajeissahan urheilijan huippuvaihe kestää vain joitakin vuosia, joten kilpailemisen kautta saatavat palkka-, palkinto-, sponsori- ja

mainostulot yms. ovat mahdollisia vain hänen muutaman elinvuotensa aikana. Etenkin tärkeä on huippu-urheilijan oikeus päästä osallistumaan hyvin pian edessä oleviin, rahan ja/tai maineen kannalta keskeisiin arvokilpailuihin. Erinomainen turvaamistoimiesimerkki tällaisesta huippu-urheilun ja huippukiireen yhdistelmästä on vaikkapa tapaus jo vuodelta 1992 USA:sta, kun olympiatason juoksija saatuaan kilpailukiellon haki vajaan kaksi vuorokautta ennen olympiakarsintoja turvaamistoimityypillisesti kilpailukiellon kiireellistä kumoamista: kolme oikeusastetta, USA:n korkein oikeus mukaan lukien, käsitteli asian 36 tunnin sisällä ja urheilija voitti.² Myös Suomessa hyvin kiireellinen toiminta, jopa toiminta välittömästi samana päivänä hakemuksen saavuttua, on tarvittaessa mahdollista tuomioistuimissamme, hovioikeudet ja korkein oikeus mukaan lukien (ks. lähemmin OK 2:8.2 ja 2:9.3).

Sitä en osaa sanoa eri urheilulajien osalta, esiintyykö turvaamistoimien tarvetta enemmän yksilölajiturheilijoiden kohdalla verrattuna joukkuelajiturheilijoihin. Luulisin, että useimmiten kyseessä on yksilöurheilija (esim. alkuvuonna 2008 etelä-afrikkalainen jalaton juoksija Oskar Pistorius, joka jousitustuella oli juossut 400 m aikaan 46,56), mutta esim. tapaukset Markus Meriläinen (2004) ja Jere Karalahti (jo 1997 Tampereella ja nyt 2008) osoittavat, että kyllä joukkuelajeissakin voi tällaisia akuutteja konflikteja esiintyä. Kokonaisen urheilujoukkueen turvautumista turvaamistoimihakemukseen (esim. osallistumisoi-keutensa tai sarjapaikkansa osalta) en muista, mutta tokihan urheilujoukkueen ”takana” oleva oikeushenkilö (seura tms.) on prosessikel-poinen tältäkin osin.

Sensijaan hyvin selkeä ellei yksinomainen lähtökohta-asetelma käytännössä näyttää olevan se, että turvaamistoimen tarpeessa eli oikeudessa sen hakijana on urheilija-osapuoli. Mutta periaatteessa voidaan toki joskus turvaamistoimen hakijaksi ajatella urheilijan ”vastapuolta-kin” (lähinnä urheilijan seuraa tai lajiliittoa taikka sponsoria). Ainakin seuraavan kaltaisia konfliktien tapaustyyppejä (A-D) voidaan pitää mahdollisina:

A) Lajiliittoa tai sponsoria voidaan ajatella turvaamistoimen hakijaksi, jos kiistanana on rahan takaisinperintä ja/tai sopimussakon pakko-perintä urheilijalta, joka rikkoo velvoitteitaan, ja jos akuutti oikeusvaara

² Ks. tästä tapauksesta (Harry Reynolds) lähemmin *Olli Rauste: Urheiluoikeus* (Helsinki 1997) s. 786-787 ynnä myös s. 777 ja 795-796.

nyt johtuu siitä, että urheilijalta ei kohta pysty ulosottomieskään mitään rahoja takaisinperimään, jos urheilijalle nyt annetaan aikaa kätkeä tai tuhlatu saamiaan varoja tai siirrellä niitä toisten henkilöiden nimiin. OK 7 luvun 1 §:n tuella voidaan alta aikayksikön saada tällaisen velallisen - tässä siis urheilijan - omaisuutta ja varoja takavarikkoon, odottamaan ehkä hitaankin velkaoikeudenkäynnin (pääasiaprosessin) nopeaa aloittamista ja joskus aikanaan päättymistä.³

B) Urheilijan seura voi hakea käräjäoikeudelta sellaista turvaamistointia, jolla oikeusistuin kieltää toistaiseksi sen, että kyseinen joukkuelajissa tärkeä hakijaseuran pelaaja, aikoen rikkoa sopimuksensa, siirtyisi omavaltaisesti kesken sopimuskauden kilpailevan seuran pelaajaksi. Eri asia on, että kai joukkuelajeissa kulloinkin kyseisellä lajiliitolla tai liigalla tms. on lisäksi omat ehkä hyvinkin tehokkaat keinonsa estää sopimusrikkuria pelaamasta uudessa seurassa. - Tähän konfliktityyppiin (B) liittyen kiintoisa ennakkotapaus korkeimmasta oikeudesta on KKO 1993:42, jossa jenkkipalloilija ja TuNMKY velvoitettiin vahingonkorvauksiin Hongalle, kun pelaaja rikkoi Hongan kanssa ensin tekemänsä työsopimuksen siirtymällä TuNMKY:yn. Jutussa Honka tosin vaati vain jälkikäteisesti rahakorvauksia, ei sensijaan siis etukäteistä kieltosisältöistä turvaamistointia eli ennakkollista TuNMKY-pelaamisen estoa, koska tuolloin 1993 vielä ei ollut voimassa oikeudenkäymiskaaren nykyisen 7 luvun mukaisia turvaamistoimissäännöksiä; ne tulivat voimaan vasta tuon vuoden (1993) lopulla.⁴

C) Urheilija katsoo joutuneensa aiheettomasti kilpailukieltoon (esim. doping-tapauksessa) ja vaatii tuomioistuimessa kilpailukiellon kumoamista mm. siten, että turvaamistoimipäätöksellä kilpailukielto heti määrätään väliaikaisesti vaikutuksettomaksi.

D) Urheilija on jätetty mielestään oikeudettomasti valitsematta olympiakisa- tms. arvokilpailujoukkueeseen ja hän vaatii - turvaamistoimihakemuksella aloittaen - oikeutta kilpailla heti noissa pian alkavissa kisoissa.⁵

³ Toki rahasaamisen turvaamistoimiasetelma voi olla käännteinenkin (urheilija velkojana). *Heikki Halila: Oikeudellistuva urheilu* (Helsinki 2006) s. 455 mainitsee tilanteen, jossa urheilija vaatii lajiliitolta ja/tai olympiakomitealta rahallista vahingonkorvausta jäätyään mielestään oikeudettomasti valitsematta arvokilpailuun ja epäillessään vasta puolen varojen olevan hukkaamisvaarassa.

⁴ Tässä yhteydessä todettakoon, että työsopimuslain sisältämä kilpailukieltopykälä (3:5) ei näytä soveltuvan urheilijariitoihin.

⁵ Ks. tästä problematiikasta lähemmin *Heikki Halila: em.teos* s. 456-460 viittauksineen.

4. TURVAAMISTOIMIEN EDELLYTYKSET

Suomen oikeudessa turvaamistoimipykälät siis löytyvät oikeudenkäymiskaaren 7 luvusta, ja tätä täydentää tärkeän pakkotäytäntövaiheen eli ulosottovaiheen osalta uuden ulosottokaaren (705/2007, voimaan 1.1.2008) eli UK:n 8 luku, jonka sisältö pitkälti on sama kuin sitä edeltäneen ulosottolain 7-luvun sisältö. Oikeudenkäymiskaaren 7-luku asettaa turvaamistoimien saamiselle joukon edellytyksiä, jotka voidaan iskulauseen omaisesti tiivistää kolmeen ”suureen V:hen”, joihin neljäntenä ”V”:nä hyvin läheisesti kytkeytyy jo mainittu vahingonkorvausvastuu:

Vaade - Vaara - Vakuus - Vastuu:

- 1) on *todennäköistä*, että hakijalla on *oikeudellinen vaade* vastapuol-taan kohtaan
- 2) on *oletettavaa*, että vaateen reaalinen *toteutuminen on akuutissa vaarassa* vastapuolen takia
- 3) on saatava hakijan asettama *riittävä vakuus*, vastapuolelle ehkä aiheutuvan vahingon varalta
- 4) on säädetty *ankara vastuu* hakijalle vastapuolivahingoista, jos turvaamistoimi olikin tarpeeton.

Näistä kohdat 1 ja 2 ovat turvaamistoimien edellytyksiä tuomioistuinvaiheen kannalta eli hakijalla myönteisen päätöksen edellytyksiä. Ne tutkii siis käräjäoikeus, tarkemmin sanoen yksi käräjätuomari. Perusedellytyksenä (1) on siis *oikeudellinen* vaade, jollaisiksi urheilijoidenkin keskeiset intressit on meillä oikeastaan vasta 1990-luvulla ruvettu oikeuslaitoksessa tunnustamaan (ks. etenkin KKO 1998:122, ns. Minna Lainio -tapaus). Hakijan väittämän vaateen tulee olla oikeudellisilta elementeiltaan sellainen, että se kelpaa (tarvittaessa vaikkapa perusteelliseen ja pitkään) oikeudenkäyntimuotoiseen riitatutkintaan ja että tutkinnassa (hakijan ollessa oikeassa) voidaan vahvistaa sellainen hakijalle edullinen velvoite-, kielto- tai sallimistuomio, jollainen tarvittaessa on pakolla toteutettavissa ulosottoviranomaisten toimin. Konfliktin kiireellisessä alkuvaiheessa eli turvaamistoimen hakuvaiheessa riittää jo todennäköisyys, ts. että hakija voi (lakitekstiä siteeratakseni) ”saattaa todennäköiseksi, että hänellä on” tuollainen vaade. Siihen, miten vähän

tai paljon tuohon todennäköisyyteen vaaditaan (*todennäköisyyskynnys*), tullen hieman lähemmin alla jaksossa 6.

Luettelon kohta 3 (vakuus) puolestaan aktualisoituu vasta turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanovaiheessa eli ulosottoviranomaisessa: saadakseen itselleen myönteisen turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpannuksi eli todella vaikuttavaksi hakijan on toimitettava päätös ynnä riittäväksi arvioitava vakuus (takaus tai pantti) ulosottomiehelle. On tärkeä huomata, että tuomioistuimen tekemä turvaamistoimipäätös *ei vielä sellaisenaan sido* tai velvoita hakijan vastapuolta, ei vaikka tämä jotakin kautta (vaikkapa sinänsä täysin luotettava tietä) olisi saanut päätöksestä tiedon. Velvoittavuus alkaa vasta sitten, kun ensin sekä päätösasiakirja että riittävä vakuus on hakijan toimesta annettu ulosottomiehelle ja kun ulosottomies sen jälkeen on alkanut täytäntöönpanotoimet vastapuolen suhteen (kussakin tilannetyypissä tarvittavan laatusella kontaktilla vastapuoleen tai/ja tämän omaisuuteen).

Luettelon kohta 4 (ankara vahingonkorvausvastuu) puolestaan kuuluu taas tuomioistuimen ratkaistavaksi eli hakijan vastapuolen on - korvausta halutessaan - pantava erillinen korvauskanne käräjäoikeudessa vireille lyhyehkössä määräajassa.⁶

5. NS. YLEINEN TURVAAMISTOIMI (OK 7:3) - ALUSTAVIA HUOMIOITA

~~Urheilukonflikteissa (kuten useissa muissakin konfliktityypeissä) on turvaamistoimisäännöksistä ylivoimaisesti tärkein ja kiinnostavin ns. yleisen turvaamistoimen pykälä eli OK 7 luvun 3 §, pykälä jonka sovellutusala on sinänsä laaja, mutta etukäteisarvioinneissa monesti vaikeasti ennustettavissa. Todettakoon, että OK 7 luvun ulkopuolelta voisi teoriassa tulla kyseeseen myös turvaamistoimi rikosepäilyihin liittyvän pakkokeinolain nojalla, nimittäin pakkokeinolain 3 luvun tai 4 luvun mukaisena hukkaamiskieltona tai takavarikkona, jos taustalla on rikoslain (RL) 44 luvun mukaisen doping-rikoksen epäily ja esitutkinta. Tällaisia tilanteita en kuitenkaan sisällytä teemaani, jonka piirinä siis ovat OK 7 luvun turvaamistoimet ja - kuten jo mainitsin - tähän~~

⁶ Ks. OK 7:12, josta mm. ilmenee lähemmin, mistä kyseinen yhden vuoden kanne määräaika kulloinkin lasketaan alkaneeksi.

OK 7 lukuun täytäntöönpanovaiheen osalta olennaisesti liittyvä ulosotokaaren (UK) 8 luku.⁷ UK 8 luvun osalta ansaitsevat tässä maininnan etenkin 8:2 (turvaamistoimipäätöksen saaneelta hakijalta vaadittava vakuus) ja 8:9 (viittaus UK 7 lukuun eli kiellettyjen toimien yms. pakko-täytäntön menettelyihin).

Urheilulle keskeisin turvaamistoimipykälä on siis OK 7:3, jonka osalta siis käytetään juridista termiä ”yleinen turvaamistoimi”. OK 7:3 on tekstiltään pitkälinjainen. Siinä on kolme kappaletta eli momenttia, ja niistä viimeisin eli kolmas on aivan uusi, vasta 1.1.2008 alkaen voimaan tullut momentti. Tämä upouusi 3 momentti korostaa sen vakuuden merkitystä, joka vakuus hakijan on kyettävä ulosottomiehelle asettamaan siltä varalta, että turvaamistoimi osoittautuisikin aiheetto-masti (OK 7:11: ”tarpeettomasti”) hankituksi, siis että turvaamistoimen hakeminen aikanaan oli perusteetonta, vaateen tai vaaran sittenkin puuttuttua. Tällöinhän hakijan vastapuoli on oikeutettu vaatimaan vahingonkorvausta kaikista turvaamistoimen aiheuttamista vahingoistaan hakijalta, ja tässä tapauksessa hakijalla jo kerrotuin tavoin on ns. ankara vastuu: hakija vastaa kaikista vahinkoseuraamuksista paitsi vakuuden arvolla myös henkilökohtaisestikin ja siitä riippumatta, vaikka hakija ei olisi turvaamistoimen hankkiessaan syyllistynyt tilannearviossaan edes lievään huolimattomuuteen.

Vakuuden asettamisvelvollisuudesta todettakoon, että vaikka se on vahva pääsääntö, niin OK 7:7 mahdollistaa sen, että tuomioistuimien poikkeuksellisesti voi vapauttaa hakijan vakuuden asettamisesta, jos hakijalla (esim. urheilijalla) näyttää tuomioistuimen pika-arvioinnin mukaan olevan vahvat oikeudelliset perusteet vaateelleen, mutta ei taloudellisia resursseja kalliin vakuuden asettamiseen. Jollei tuomioistuimien tätä poikkeuksellista vapautusta myönnä, on siis vakuus asettava ulosottomiehelle, mikäli hakija aikoo saada turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpannuksi ja siis reaalisesti vaikuttavaksi. Ja ulosottomiehen (ei tuomioistuimen) asia on arvioida ja säilyttää vakuus sekä tarvittaessa realisoida se.

Yleisen turvaamistoimen pykälä, OK 7:3, on väljän pyöreästi ja varsin abstraktisti kirjoitettu, kun luetaan pykälän kaksi ensimmäistä momenttia, joista 1 momentti on perussäännös ja 2 momentti sitä

⁷ Ulosotokaari on 1.1.2008 alkaen korvannut aikaisemman ulosottolain, jonka 7 luku oli pääosin samansisältöinen kuin nykyinen UK 8 luku.

täydentävä kohtuussuuntainen ”varaventtiili”. Tuomioistuinkäytäntöä ajatellen ei olekaan kovin helppoa ennustaa, milloin 7:3:n mukainen turvaamistoimihakemus menestyy ja milloin ei.⁸ Käräjäoikeuksien käytännössä säännöstä on eniten ”testattu” patenti- ja muissa sellaisissa kaupallisissa immateriaalioikeusriidoissa, viime aikoina etenkin lääke- tehtaiden välisissä patenttioikeusriidoissa.

6. ETUKÄTEISNAUTINTA JA YLEISEN TURVAAMISTOIMEN KYNNYS

Urheiluoikeuden kannalta on tärkeä todeta, että jo 10 vuotta sitten eli vuonna 1998 KKO teki linjaratkaisun - ratkaisun, jonka urheiluoikeuden harrastajat hyvin tuntevat - jossa KKO katsoi, että kyllä urheiluoikeudessa tämä 7:3:n mukainen yleinen turvaamistoimi on sinänsä mahdollinen, joskin turvaamistoimen hakijalta on vaadittava asian kiireellisyydestä huolimatta jo heti hakemusvaiheessa melko vahvaa todennäköisyysnäyttöä. Tällaista todennäköisyysnäyttöä vaaditaan siis hakija-urheilijalta siitä, että hän on juridisesti oikeassa väittäessään olevansa oikeutettu johonkin, minkä vastapuoli nyt häneltä kieltää. Tuossa oikeustapauksessa (KKO 1998:143)⁹ hakijana oli moottoriveneurheilija, vastapuolena veneilyn lajiliitto ja ongelmana kilpailukielto johtuen doping-kärystä, jonka oikeutuksen urheilija kiisti. Turvaamistoimihakemus kaatui KKO:ssa siihen KKO:n arviointiin, että urheilija-hakija ei ollut onnistunut esittämään riittävän vahvaa todennäköisyysnäyttöä vaadekysymyksessä oikeassa olonsa tueksi, ottaen huomioon että näyttökynnys on asetettava melko korkealle tällaisissa turvaamistoimitapa-

⁸ Varsin yleisellä tasolla voidaan sanoa, että urheilijan oikeusturvamahdollisuudet ovat periaatteessa vahvistuneet sitten, kun Suomi on 1990-luvun alusta alkaen ollut mukana Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) järjestelmässä. Edellyttäähän EIS 6 artikla (Suomessakin), että jokaisella on pääsy tuomioistuimeen, ”kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan” (”civil rights and obligations”). Lisäksi EIS 13 artikla säättää jokaiselle ”oikeuden tehokkaaseen oikeussuojakeinoon”, millä voi olla merkitystä arvioitaessa (Suomenkin) oikeuslaitoksen kykyä tuottaa oikeusturvaa riittävän nopeasti. Ks. 13 ja 6 artiklan suhteista *Matti Pellonpää*: Euroopan ihmisoikeussopimus (4. painos, Helsinki 2005) s. 524-525.

⁹ Ks. tapauksesta lähemmin kommentointiani s. 393-395 teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein 1998:II (Helsinki 1999, toim. Pekka Timonen).

uksissa, joissa turvaamistoimi päästäisi hakijan heti jo ns. *etukäteisnautintaan*.

Tämä käsite ”etukäteisnautinta” on avainasemassa, kuten ilmenee eräistä myöhemmistäkin KKO:n ennakkopäätösluontoisista 7:3-ratkaisuista (2003:118 ja 2005:117). Nämä ratkaisut eivät kylläkään koskeneet urheilu-oikeutta, mutta ne ovat silti urheilu-oikeudessakin huomionarvoisia tuon *etukäteisnautinta-kriteerin* ja *korkeahkon näyt-tökynnysvaatimuksen* takia. Hakijalle asetettava näyttökynnysvaatimus hänen oikeudellisesta vaateestaan eli hänen materiaalisesta oikeassa olemisesta on sitä korkeampi, mitä täydellisemmin ja mitä suoranaisemmin ja mitä nopeammin hakija pääsisi nauttimaan koko sitä etuutta tai oikeutta, jonka vastapuoli on häneltä evännyt. Etukäteisnautinta ei nimittäin periaatteessa juurikaan sovi turvaamistoimien perusideologiaan.

Perusideologia ja -tavoite turvaamistoimissa on nimittäin se, että tuomioistuin voisi pikaisesti löytää eräänlaisen likimain fifty-fifty (50-50) *tasapainotetun* väliaikaisen odotustilan. Ideaalina on toisin sanoen tilannejäädytys, jossa kumpikaan osapuoli ei saa omaa näkemystään läpi kuin ainoastaan likimain puolitiehen, mutta kuitenkin sillä tavalla, että toisaalta kummankaan osapuolen oikeus ja intressit eivät kärsisi reaalista arvонmenetystä nyt alkavassa odotustilassa. Tämä odotusvaihehan voi kestää varsin kauankin eli kun odotetaan heidän välisensä pääasiaprosessin eli varsinaisen oikeudenkäynnin lopputulosta joskus puolen vuoden tai vuoden tai kahden vuoden kuluttua, siis kun itse pääasiariita on vihdoin saatu perusteellisesti perattua varsinaisessa riitaoikeudenkäynnissä. Käytännössähän tällainen varsinainen oikeudenkäynti riitaisassa siviiliasiaassa on meillä normaalisti varsin hidasta, etenkin jos ja kun joudutaan suorittamaan todistajain kuulemisia.¹⁰

Jos turvaamistoimihakemuksen tarkoittama konfliktitilanne on sellainen, että tuomioistuin voi nopeasti löytää tuollaisen ideaalisen fifty-fifty-jäädytyksen ja tasapainotetun odotustilan, jossa hakija siis jää kauas täydestä *etukäteisnautinnasta*, niin tällöin ei hakijalle aseteta korkeata näyttökynnystä oikeassa olostaan, vaan turvaamistoimi voidaan epäröimättä ja nopeasti myöntää hakijalle. Vastapuolen oikeusturvan takeenahan on tällöin se, että tuomioistuimen turvaamistoimipäätöstä

¹⁰ Todistajien kuulemiset eli suulliset todistajainkuulustelut oikeuden istunnoissa eivät kiireellisissä turvaamistomiasioissa oikein luonnistu, johtuen kiireellisyyden aiheuttamasta käsittelyn ja tilannearviointien summittaisesta (summaarisesta) luonteesta.

ei voida panna täytäntöön, ennen kuin hakija on asettanut ulosottomiehelle edellä jo mainitun riittävän vakuuden, ankaran vahingonkorvausvastuunsa varalta, jos aikanaan ilmenisikin turvaamistoimen hakemisen olleen aiheutonta.

Rahasaamisten ennakkoturvaaminen panemalla riittävä määrä vastapuolen omaisuutta takavarikkoon on tyyppiesimerkki helposta turvaamistoimitilanteesta, jossa hakija-velkoja saa turvaamistoimen (OK 7:1: ”takavarikko”) varsin alhaisella näyttökynnyksellä. Näin on sen takia, että turvaamistoimena oleva omaisuuden takavarikko on sellainen 50-50-ratkaisu, jossa odotustilan aikana hakija-velkoja ei pääse etukäteisnautintaan eli ei saa etukäteen senttiäkään rahaa tuosta takavarikko-omaisuuden arvosta, mutta jossa toisaalta ei liioin vastapuolikaan eli velallinen saa odotustilan aikana käyttää noita takavarikon alaisia varoja. Nämähän ne pysyvät tallessa ja turvassa ulosottoviranomaisen vallassa ja odottamassa, kumpi aikanaan voittaa velkasuhdetta koskevan pääasiariidan ja kumpi siis lopulta on saava tuon hyvin säilyneen takavarikko-omaisuuden tai sen raha-arvon hyväkseen.

Sitä vastoin urheilijan turvaamistoimihakemus nimenomaan kilpailukiellon välittömäksi tilapäiseksi eliminoimiseksi on lähes poikkeuksetta varsin hankala turvaamistoimen tasapainoisen toteutettavuuden kannalta. Urheilijahan pääsisi välittömästi enemmän tai vähemmän täydellisesti etukäteisnauttimaan väittämänsä osallistumisoikeutta, vaikka sitä koskeva pääasiaprosessi riita-asian normaalina oikeudenkäyntinä kestäisi vuosiakin. Siksi siis, edellä selostetun KKO-linjakuksen mukaisesti, hakija-urheilijalle asetetaan turvaamistoimiasiassa korkea näyttökynnys, sitä korkeampi, mitä täydellisempi olisi hänen pikaisella turvaamistoimella saamansa etukäteisnautinta.

Eikö sitten kilpailukieltotyypisissä turvaamistoimiasioiden olisi löydettävissä jotakin puolivälin tyyppistä kompromissiratkaisua, jossa etukäteisnautinta olisi jollakin tapaa puolinen ja vajaa, jolloin siis hakijalle ei tarvitsisi asettaa korkeata näyttökynnysvaatimusta?

Mielestäni urheilu-oikeudessa ei ole lainkaan mahdotonta, etteikö joskus voitaisi tuomioistuimessa turvaamistoimiasiassa löytää tai kehittää joku 50-50-suuntainen väliaikainen kompromissijärjestely, jolloin näyttökynnysvaatimusta ei täydy pitää kovin korkealla. *Komp-*

romissijärjestelyn puitteissa hakija-urheilija siis ei heti pääsisi täyteen tai lähes täyteen etukäteisnautintaan, mutta pääsee kuitenkin sellaiseen tilanteeseen, joka toistaiseksi säilyttää hänelle mahdollisuuden reaalisesti toteuttaa kilpailemisintressinsä. Tällainen kompromissi olisi esim. se, että turvaamistoimella tuomioistuin antaa hakijalle oikeuden osallistua kyseiseen huomenna tai lähipäivinä pidettävään kilpailuun, mutta sillä tavoin ehdollisesti, että palkintorahojen ja tittelien ja muiden menestyjäbonusten kohtalo jää odottamaan, mihin tulokseen aikanaan (ehkä puolen tai runsaan vuoden kuluttua) päädytään tuomioistuimessa normaalihihtaassa ja perusteellisessa, osallistumisoikeuskysymystä koskevassa pääasiaprosessissa.

Esimerkkinä sanotunlaisesta kompromissiratkaisusta viitataan KKO:n ennakkotapauksessa 2002:38 esiintyneeseen tilanteeseen (Super-Somolli nimisen ravihevosen ravikilpailujuttu).¹¹ Siinähan ravit järjestävä yhdistys halusi estää hevosen osallistumisen kesäkuun 4. päivän raveihin katsoen, ettei hevosella ollut Suomen Hippos ry:n ravikilpailusääntöjen mukaista kilpailuoikeutta, koska sillä ei ollut yhtään hyväksytyä kilpailusuoritusta 6 kk:n ajalta ennen näihin raveihin ilmoittautumista. Hevosen omistaja oli eri mieltä ja haki ja sai käräjäoikeudelta turvaamistoimen kaksi päivää ennen raveja eli 2.6.1998. Ravien järjestäjä vei asian salamavauhtia hovioikeuteen ja pyysi hovioikeudelta 3.6.1998 käräjäoikeuden myöntämän turvaamistoimen täytäntöönpanon kieltämistä, mutta hovioikeus välittömästi samana päivänä hylkäsi järjestäjien pyynnön. Kun hevosen omistaja ei sitten kuitenkaan ollut panettanut turvaamistoimipäätöstä täytäntöön eli oli laiminlyönyt turvautua ulosottomiehen virkatoimiin, niin KKO ei joutunut ottamaan kantaa varsinaisiin turvaamistoimikysymyksiin vaan vain vahingonkorvauskysymykseen osapuolten tehtyä kilpailupäivän (4.6.1998) aamuna suullisen sopimuksen.

Jos kuvittelemme, että juuri selostetun kaltainen turvaamistoimitilanne vietäisiin turvaamistoimijuridiikan osalta loppuun asti, niin mielestäni kyseeseen voisi tulla senkaltainen kompromissijärjestely, että hakijalle myönnetään kilpailuun osallistumisoikeus siten, että palkintoraha- ja muut sellaiset kysymykset ratkeavat lopullisesti vasta varsinaisen pääasiaprosessin osoitettua, oliko osallistumisoikeus vai ei. Jos kilpailuun liittyy jotain sellaista kuin esim. raveissa totalisaattori-

¹¹ Ks. tästä KKO-ratkaisusta myös *Heikki Halila* em. teoksen s. 454 ja 457-458.

vedonlyöntiä, niin osallistuminen määrättäisiin tapahtuvaksi toton tms. ulkopuolella, jotta tuollaiset ”oheistoiminnot” voitonjakoineen tms. eivät jäisi pitkiksi ajoiksi roikkumaan ja odottamaan pääasiaprosessin tulosta.

Kompromissijärjestelyjen skaalan osalta on syytä havaita, että lakimme antaa turvaamistoimipäätöstä tekeväälle tuomioistuimelle OK 7:3:n ja 7:13:n kautta varsin laajat valtuudet ja vapaat kädet muokata ja räätälöidä turvaamistoimipäätöksen sisältöä ja toteutusmuotoa sellaiseksi kuin tuomioistuin näkee hyväksi juuri siinä tilanteessa. Eräs tuolloin punnintaan mukaan otettava tärkeä aspekti on se, että suunnitellusta kompromissi- tms. ratkaisusta (OK 7:3:n 2 momentti:) ”ei turvattavaan etuuteen nähden aiheudu kohtuutonta haittaa” vastapuolelle.¹²

7. URHELU(OIKEUDE)LLISTA NOSTALGIAA

Lopuksi: jo ammin opiskeluaikoinani 1960-luvulla prosessioikeuden opettajamme professori Tauno Ellilä testasi oppikirjassaan kuvitteellista oikeustapausta, jossa olympiastadionilla käydyin kansallisen 5000 metrin juoksun kakkonen yritti raastuvanoikeuden kautta saada voiton ja palkintopystin itselleen, väittäen voittajan käyttäneen kiihoittavaa ”Dynamoid”-piristettä. Tuolloiset tuomioistuimet torjuivat kuitenkin tylysti urheilukanteet, katsoen etteivät ne voi olla luonteeltaan oikeudellisia eli ns. tuomioistuinasioita. Mielenkiintoisempaa kuin tämä torjuttu tuomioistuinten asenne on kuitenkin tänään, että tuo-tiukka 5000 metrin suomalainen mittelo voitettiin ajalla 13.17! Oi niitä aikoja ...

¹² Sanottuun OK 7:3:n 2 momentin edellyttämään intressipunnintaan kytkeytyy oikeustieteellisessä turvaamistoimisäännösten tutkimuksessa tiettyä opillista erimielisyyttä. Ks. sen osalta tiivistetysti toisaalta *Marcus Norrgård: Interimistiska förbud i immaterialrätten* (2002) s. 330-332 ja toisaalta sitä ennakkotapauksen KKO 2003:118 kommentointia, jonka *Risto Koulu* esittää s. 468-469 teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein 2003:II (Helsinki 2004, toim. Pekka Timonen).

JALKAPALLON AJANKOHTAISIA JURIDISIA KYSYMYKSIÄ¹

Petri Heikkinen

1. YLEISTÄ

Yhteiskunnan ilmiöiden yhä enenevä juridisoituminen näkyy tänä päivänä myös urheilussa. Urheilun parissa työskentelevät törmäävät ilmiöön päivittäin. Yhtenä syynä on varmasti seuratoiminnan ammattilaistuminen, joka ei kuitenkaan yksinään riitä selittämään ilmiötä. Kansallisen lainsäädännön ja sitä myötä säänneltyjen elämänalojen lisääntyminen, kansalaisten suurempi valveutuneisuus ja tieto oikeuksistaan, ihmisoikeuskysymysten korostuminen yllättävissäkin asiayhteyksissä sekä eurooppalaisten instituutioiden (mm. EU, Euroopan Neuvosto) loppumaton sääntö- ja ennakkotapaustuotanto heijastuu väistämättä myös urheiluun. Jalkapalloon lisämausteensa tuovat Kansainvälinen Jalkapalloliitto FIFA ja lajin eurooppalainen kattojärjestö UEFA sääntöineen ja määräyksineen.

Oikeudellistuminen asettaa myös kovat haasteet lajiliiton säännöille ja erityisesti niiden nojalla annetuille määräyksille, kuten esimerkiksi Suomen Palloliiton kilpailumääräyksille. Myös lajiliiton sisäisen ku-

¹ Artikkelin perustuu pääosin kirjoittajan esitykseen *Present Legal Questions in Finnish Football* Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan urheilu-oikeuden tutkijaseminaarissa 9.5.2008.

rinpidon sääntöverkosto, puhumattakaan itse kurinpidon päätöksenteon järjestämisestä, vaatii erityistä huomiota.

2. SUOMEN PALLOLIITTOA SITOVA KESKEINEN SÄÄNTÖVERKOSTO

Yhdistymuotoista Suomen Palloliittoa (jatkossa SPL) sitoo luonnollisesti kansallinen lainsäädäntö sekä sitova Suomessa sovellettava sitova EU-lainsäädäntö.

SPL on FIFA:n ja UEFA:n jäsen. FIFA ja UEFA ovat Sveitsin lain mukaan perustettuja yhdistyksiä. SPL on kansainvälisten kattojärjestöjen jäsenenä sitoutunut kyseisten järjestöjen sääntöihin sekä niiden nojalla annettuihin määräyksiin ja päätöksiin. Tärkeimmät SPL:n toimintaa ohjaavat normit ovat eittämättä FIFA:n osalta *Pelaajien asemaa ja siirtoja koskevat määräykset* ja UEFA:n osalta UEFA:n seurajoukkuekilpailuihin laaditut seuralisenssimääräykset. Lisäksi SPL on luonnollisesti sidottu kattojärjestöjen kilpailuja koskeviin erillismääräyksiin ja kurinpitomenettelyyn.

SPL:n oma ”perustuslaki” on sen säännöt², jotka hyväksytään kerran kolmessa vuodessa kokoontuvassa SPL:n liittokokouksessa. Säännöt määrittelevät liiton keskeiset tavoitteet, hallinnon päätöksentekuelimet ja -tavat. Säännöissä mainitsemattomista asioista säädetään yhdistyslaissa.

SPL:n normihierarkiassa seuraavalla tasolla ovat rangaistusmääräykset, joilla ohjataan liiton sisäistä kurinpitomenettelyä. Normihierarkinen ylemmys suhteessa muihin määräyksiin perustuu siihen, että rangaistusmääräykset hyväksyy kahdesti vuodessa kokoontuva liittovaltuusto. Rangaistusmääräykset hyväksytään vuosittain syysvaltuustossa.

Suurimman osan liiton muista määräyksistä hyväksyy SPL:n liittohallitus. Keskeisimmät kilpailutoiminnassa sovellettavat määräykset ovat kilpailumääräykset sekä niihin liittyvät erillismääräykset (farmisopimusmääräykset, varoitukset- ja kentältäpoistot määräykset jne). Liittohallitus hyväksyy myös virallisia kilpailuja koskevat erillismää-

² SPL:n keskeiset säännökset löytyvät osoitteesta http://www.palloliitto.fi/kilpailu/saannot_ja_maaraykset/

räykset kuten Suomen Cupia koskevat määräykset samoin kuin liiton turvallisuusmääräykset.

Samoin kuin muuallakin yhteiskunnassa, myös SPL:n toimintaa ohjaavat myös sen eri elimien päätökset ja niistä muodostuva oikeuskäytäntö. Tämä näkyy erityisesti liiton kurinpitoelimien toiminnassa, jossa sanktiota mitatessa myös aikaisemmin omaksutulla käytännöllä on ratkaisuja ohjaava vaikutus. Johdonmukaisuudella päätöksenteossa varmistetaan paitsi ennustettavuus, myös jäsenistön yhdenvertainen kohtelu.

3. EUROOPPALAISEN JALKAPALLON JURIDISET ONGELMAKOHDAT

Ensimmäinen EU:n sopimusperusteinen viittaus urheiluun sisältyi Amsterdamin sopimuksen liitteenä olleeseen julistukseen 1997³. Tällä poliittisella julistuksella ei kuitenkaan katsottu olevan käytännössä mitään juridista sitovuutta, ja siinä kiinnitettiin erityisesti huomiota amatööriurheilun asemaan. Euroopan komission urheilua koskeva Helsinki raportti⁴ vuonna 1999 ehdotti, että tarvitaan konkreettisia toimia urheilun vakaan juridisen ympäristön luomiseksi. Tämäkään raportti ei johtanut varsinaisiin toimenpiteisiin. Nizzan julistuksessa⁵ puolestaan Eurooppa neuvosto otti jo spesifimmin kantaa juridisen ilmaston selkeyttämiseksi. Korkean poliittisen tason julistus ei kuitenkaan tuonut juridista varmuutta urheilun kentälle.

Iso-Britannian EU-puheenjohtajuuskauden aloitteesta portugalilaisen José Luis Arnaut'n johdolla laadittiin Independent European Sport

³ Official Journal C 340 , 10/11/1997 P. 0136: *"The Conference emphasizes the social significance of sport, in particular its role in forging identity and bringing people together. The Conference therefore calls on the bodies of the European Union to listen to sports associations when important questions affecting sport are at issue. In this connection, special consideration should be given to the particular characteristics of amateur sport"*.

⁴ Report from the Commission to the European Council with a view to safeguarding sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework, COM (1999) 644 final

⁵ European Council's Declaration on the specific characteristics of sport and its social function in Europe, of which account should be taken in implementing common policies

Review (jatkossa IESR)⁶ raportti, joka valmistui lopullisesti syksyllä 2006.

Raportti on erinomainen analyysi eurooppalaisen jalkapallon juridista ongelmista sekä lajiin kohdistuvista tulevaisuuden uhista. Syvällisen analyysin lisäksi se sisältää koko joukon toimenpide-ehdotuksia, joilla juridiset ongelmat voitaisiin välttää ja ehkäistä EU tasolla ja laajemminkin. IESR:n tarkoituksena oli tuoda Nizzan julistuksen hengessä käytännön ratkaisumallit olemassa oleviin ongelmiin sekä luoda juridista varmuutta urheiluun siten, ettei urheilua säänneltäisi vain EY-tuomioistuimen oikeuskäytännön avulla.

Arnaut toteaa raportin johdanto-osassa seuraavaa:

”Emme voi jättää huomioon ottamatta nopeaa ja nähtävästi peruuttamatonta urheilun ylikaupallistumissuuntausta ja sitä tosiasiaa, että näin tapahtuu samaan aikaan, kun Euroopan unioni kehittyy laajemmaksi poliittiseksi, taloudelliseksi ja erityisesti lailliseksi, 25 jäsenmaahan ulottuvaksi rakenteeksi.

Ei ole mikään salaisuus, että urheilu ja erityisesti joukkueurheilu, kuten jalkapalloilu, kohtaavat merkittäviä haasteita tässä uudessa ympäristössä. Haasteet pysyvät, ne eivät poistu. Sekä jalkapalloihuliitot että yleisö ovat yhä enemmän huolissaan siitä, miten näihin haasteisiin vastataan”.

IESR katsoo, että eurooppalaisen urheilun kivijalka on nk. eurooppalainen urheilumalli, jonka pyramidimuotoon jalkapallossa kuuluvat olennaisena osana seurat, lajiliitot ja eurooppalainen jalkapallon ylätaso, käytännössä siis UEFA. Pyramidiin kuuluu se, että toimintaan osallistuvilla on sekä oikeus että velvollisuus osallistua kilpailutoimintaan. Jos englantilainen huippujoukkue ei osallistu Valioliigaan, se ei voi myöskään osallistua maanosan seurajoukkuekilpailuihin. Toisin kuin amerikkalaisessa mallissa, eurooppalainen malli ei ainakaan jalkapallossa tunne suljettuja sarjoja eikä järjestäytyneen jalkapallomaailman

⁶ Independent European Sport Review, Final version October 2006, Report by José Luis Arnaut.

Yhteenveto www.independentfootballreview.com/doc/Executive_Summary/IESR_Executive_Summary_fi.pdf

ulkopuolelle syntyviä nk ”villejä liigoja”. Huipulle ei ole oikotietä. Tästä periaatteesta myös FIFA on pitänyt tiukasti kiinni.

IESR lähtee siitä, että eurooppalaisen urheilumallin toimivuuden takaamiseksi EU:n ei tulisi rajoittaa yhdistysautonomiamia ja urheilun itsesääntelyä. Kansallisten liittojen tulee siten olla itsenäisiä kaikesta poliittisesta vaikuttamisesta ja painostuksesta, ja liittojen sisäisessä päätöksenteossa tulee valta eriyttää vallan kolmijako-opin mukaisesti (toimeenpano, lainsäädäntö, lainkäyttö).

IESR:n käsittelee muun muassa seuraavia asiakokonaisuuksia:

- urheilun erityispiirteet
- maajoukkueiden kokoaminen ja pelaajien vapauttaminen maajoukkueehtäviin
- pelaajasiirrot/siirtoajat
- doping
- seurojen hyvä hallinto/seuralisenssi
- seurojen omistuskysymykset
- pelaaja-agenttitoiminta
- kilpailullinen tasapaino ja kilpailujen rakenteet
- seurojen omia kasvatteja koskevat määräykset (nk. home-grown player rule)
- jalkapalloon liittyvät kaupalliset oikeudet
- ottelutulosten manipulointi/rahanpesu

Vaikka IESR käsitteli yksinomaan jalkapallon ongelmia, voivat siinä todetut ongelmat esiintyä myös muissa joukkuelajeissa. Lupauksia herättänyt hanke on ainakin hetkellisesti tyrehtynyt Euroopan komission raportin pohjalta laatimaan Valkoiseen kirjaan⁷, joka monelta osin vesitti raportin keskeiset tavoitteet. UEFA ja muut keskeiset palloilulajien eurooppalaiset kattojärjestöt esittivät perusteltua kritiikkiä Valkoisen kirjan toimenpide-ehdotuksista⁸. Valkoinen kirja keskittyi enemmän sinänsä arvokkaaseen yleiseen liikuntapolitiikkaan kuin keskeisten IESR:ssä esiin tuotujen juridisten ongelmien ratkaisemiseen.

⁷ White Paper on Sport, COM (2007) 391 final

⁸ EU White Paper on sport: much work remains to be done, Statement of the European team sports, media release 11.7. 2007 n:o 093

4. AJANKOHTAISIA ERITYISKYSYMYKSIÄ SUOMALAISESSA JALKAPALLOSSA

Merkittävä osa IESR:ssä käsitellyistä juridisista kysymyksistä tulevat vastaan muodossa tai toisessa ja eri laajuudessa SPL:n päivittäisessä toiminnassa. Keskityn seuraavassa muutamaani avainkohtiin ja ongelmiin, jotka viime aikoina ovat nousseet pintaan nimenomaan suomalaisessa jalkapallossa tai jotka saatavat muodostaa tulevaisuudessa uhkia toiminnalle tai juridista epävarmuutta.

5. FIFA:N PELAAJIEN ASEMAA JA SIIRTOJA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

FIFA hyväksyi vuonna 2001 pelaajien asemaa ja siirtoja koskevat määräykset (Regulation on the Status and Transfer of Players, jatkossa siirtomääräykset)⁹. Määräysten taustalla oli muun muassa Bosman-päätöksen¹⁰ aikaansaamat seurannaisvaikutukset sekä EU oikeuden mukanaan tuoma epävarmuus kansainvälisille (lähinnä eurooppalaisille) pelaajamarkkinoille ja kasvattajaseurojen asemalle. Määräysten valmisteluvaiheessa myös EU:n komissio oli tiiviisti mukana. Määräyksiä on tämän jälkeen muutettu pariin otteeseen. Siirtomääräysten keskeisen ja juridisesti mielenkiintoisimman sisällön muodostavat määräykset kasvattajaseuroille maksettavasta kasvattaja- ja solidaarisuusrahasta, määräykset pelaajien vapauttamisesta maajoukkueiden käyttöön, periaatteet sopimusvakauden säilyttämisestä sekä pelaajasiirtoihin liittyvät siirtoikkunat. Tässä yhteydessä siirtomääräyksistä käsitellään kasvattaja- ja solidaarisuusrahaa sekä pelaajien vapauttamista maajoukkue tehtäviin.

5.1. Yleistä siirtomääräyksistä

EY-tuomioistuimen Bosman-päätös johti siihen, että kaikenlaiset karanteenimaksut ja siirtokorvaukset, joita aikaisemmin oli tapana periä

⁹ <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/playersagents/regulation-statustransfertplayers.html>

¹⁰ EY-tuomioistumen ratkaisu C-415/93

sopimuksettoman pelaajan siirron yhteydessä todettiin laittomiksi. Aikaisempi käytäntö johti vapaana olevien pelaajien kannalta kohutuuttomuuksiin ja pahimmillaan myös entisen seuran kiusantekoon. Näiden maksujen taustalla oli ajatus siitä, että entisen seuran tulisi saada korvaus pelaajan kehittämiseen käyttämistään taloudellisista panostuksista. Tosiasiassa maksut estivät työvoiman vapaata liikkuvuutta EU-alueella.

5.2 Kasvattajarahaa ja solidaarisuusraha

FIFA lähti ratkaisemaan kasvattajaseuroille aiheutunutta ongelmaa luomalla säännösten kansainvälisestä kasvattajarahasta (training compensation) ja solidaarisuusrahasta (solidarity contribution). Kasvattajarahajärjestelmän tarkoituksena on luoda globaali sitova järjestelmä, jossa sopimuksettomista pelaajista maksetaan korvausta pelaajan aikaisemmillemme seuroille. Solidaarisuusrahalla taas varmistetaan se, että kasvattajaseuroille ohjautuu osa pelaajasta maksettavasta siirtokorvauksesta.

Alkuperäisessä kasvattajarahajärjestelmässä seurat, joissa ulkomaille ammattilaiseksi siirtynyt pelaaja on ollut rekisteröityneenä 12-21 ikävuoden välillä, ovat pääsääntöisesti oikeutettuja korvaukseen pelaajaan kohdistetusta kasvatustyöstä. Kasvattajarahaa maksetaan sen vuoden loppuun, jona pelaaja täyttää 23 vuotta.

Kasvattajarahan määrä määräytyy FIFA:n suorittaman kategorisoinnin avulla. FIFA on rakentanut neljä taksakategoriaa, joihin seurat sijoitetaan. Tämän lisäksi FIFA on määrittänyt maittain mihin kunkin maan ylimmän sarjatason seurat sijoitetaan. Liitot ilmoittavat itse FIFA:aan missä kategorioissa niiden muut kuin ylimmän sarjatason seurat ovat. Kategoriassa I on Euroopan parhaiden maiden kuten Englannin, Saksan, Italian ja Ranskan huippuseurat. Ruotsin huippuseurat ovat kategoriassa II ja Suomen liigaseurat ja Ykkösen seurat on sijoitettu kategoriaan III.

FIFA on määrittänyt maanosittain kullekin kategorialle kasvattajarahamäärän, joka on Euroopassa kategorialle I 90.000 euroa, kategorialle II 60.000 euroa, kategorialle III 30.000 euroa ja kategorialle IV 10.000 euroa. Edellä mainitut summat lasketaan kasvatusvuotta kohden. EU/ETA alueella kasvattajarahaa on siirryttäessä alemmasta kategoriasta ylempään puolet molempien kategorioiden summista (esim siirryttä-

essä kategoriasta III kategoriaan I kasvattajarahaa olisi 60.000 euroa) ja siirryttäessä ylemmstä alempaan kategoriaan, kasvattajarahaa on alemman kategorian mukainen. Siirryttäessä IV kategoriaan kasvattajarahaa maksuvelvollisuutta ei ole. Ikävuosilta 12-15 kasvattajarahaa on aina IV kategorian summa (Euroopassa 10.000 euroa) riippumatta siitä mihin kategoriaan siirrytään.

Jotta viimeisin seura ei menetä oikeuttaan vaatia kasvattajarahaa, tulee sen tarjota pelaajalle arvoltaan vähintään entisen tasoista pelaajasopimusta 60 päivää ennen voimassa olevan sopimuksen päättymistä. Kasvattajarahaa oikeutettuja ovat pelaajan viimeisin seura edellä mainittujen edellytysten täytyessä sekä ne seurat, joista pelaaja on siirtynyt kotimaassa amatöörinä toiseen seuraan amatööriksi.

FIFA:n määritelmän mukaan ammattilaiseksi katsotaan pelaaja, jolla on kirjallinen sopimus seuran kanssa ja jolle maksetaan jalkapallotoiminnasta enemmän kuin mitä siitä aiheutuvat kulut ovat¹¹.

Solidaarisuusrahaa maksetaan silloin kun sopimuksen alaisesta pelaajasta maksetaan siirtokorvaus kansainvälisen siirron yhteydessä. Solidaarisuusraha on 5 % siirtokorvauksesta ja sitä maksetaan niille kasvattajaseuroille, joissa pelaaja on ollut rekisteröityneenä 12-23 ikävuoden välillä. Ikävuosien 12-15 välillä solidaarisuusraha on 0,25 % siirtokorvauksesta ja sen jälkeisiltä kasvatusvuosilta 0,5 % kasvatusvuotta kohden. Ostavan seuran tulee pidättää solidaarisuusraha brutto-siirtokorvauksesta ja jakaa se kasvattajaseuroille. Solidaarisuusrahan maksuvelvoite ei, toisin kuin kasvattajarahaa, lopu pelaajan täytettyä 23 vuotta.

5.3. Ongelmia

FIFA:n siirtomääräykset tulivat voimaan vuonna 2001. Niiden voimaan tullessa muun muassa edellä mainittuja kategorioita, puhumattakaan taksoista, ei kuitenkaan ollut vahvistettu. Kansallisille liitoille, seuroille, pelaajille ja pelaaja-agenteille elintärkeä tieto siirtojen mahdollisista taloudellisista seurauksista ei tuolloin ollut kenenkään, ei edes siirtomääräysten laatijoiden tiedossa. Tilannetta voisi verrata siihen, että

¹¹ Siirtomääräysten II luvun 2 artiklan 2 kohta: *A professional is a player who has a written contract with a club and is paid more for his footballing activity than the expenses he effectively incurs. All other players are considered to be amateurs.*

kansalaisilla ei olisi vuoden aikana mitään taetta siitä veroprosentista, millä heidän tulojaan tullaan verottamaan vuoden lopussa.

Vaikka suomalaiset kasvatustyötä tekevät seurat kiistämättä hyötyvät toimivasta kasvatusrahajärjestelmästä, herättävät kasvattajarahamäärät ainakin suomalaisesta perspektiivistä myös useita kysymyksiä. Maksimimäärässään siirryttäessä III kategoriasta I kategoriaan kasvattajarahaa voisi olla jopa 400.000 euroa (6x60.000 euroa+4x10.000 euroa), joka vastaa käytännössä useista suomalaispelaajista maksettua siirtokorvausta maailmalla. Toisaalta jos pelaaja lähtisi IV kategorian joukkueesta kategoriaan I maksimikorvausmäärä olisi 60.000 euroa pienempi.

Jokainen euro suomalaiseen jalkapallon on tervetullut, mutta kieltämättä maksimimääräiset kasvattajarahakorvaukset muistuttavat määrältään Bosman-tapausta edeltäneitä siirtokorvauksia. Lisäksi erilainen maksimimäärä sen perusteella, mistä kategoriasta pelaaja siirtyy, ei tunnu perustellulta.

Vaikka FIFA on vahvistanut kasvattajarahamäärät eri kategorioihin, SPL on ainakin omassa ohjeistuksessaan seuroille lähtenyt siitä, että kyseiset taksat ovat ohjeellisia. FIFA:aan tuotuja kasvattajarahakiistoja ratkovaalle Dispute Resolution Chamberille on annettu nimittäin harkintavalta poiketa FIFA:n määrittelemistä kasvattajarahamääristä¹². Järjestelmän soisi olevan niin selkeän, että seurojen odotus kassaan virtaavasta rahasta ei ole jotain nollan ja edellä mainittujen maksimien välillä.

FIFA muutti alkuperäistä kasvattajarahajärjestelmää vuonna 2003 grass root-tason seuroja merkittävästi huonontavalla tavalla. Jos suomalainen pienen kasvattajaseuran lupaava amatööri pelaaja tekee ammattilaissopimuksen esimerkiksi kotimaiseen liigaseuraan ja pelaaja siirtyy tämän jälkeen ammattilaiseksi ulkomaille, nykysäännöillä aikaisempi kasvattajaseura jää ilman kansainvälistä kasvattajarahaa. FIFA lähtee siitä oletuksesta, että maan sisäisesti edellinen seura on jo saanut kasvattajarahaa. Suomessa on voimassa oma kansallisesti sovellettava kasvattajarahajärjestelmä, joka on mitoitettu seurojen maksukyvyyn mukaan. Kansallisen järjestelmän mukaan määräytyvä korvaustaso ei ole lähelläkään sitä, mitä FIFA:n järjestelmästä voisi olla tarjolla. Ai-

¹² Siirtomääräysten Annex 4 artikla 5: *The Dispute Resolution Chamber may review disputes concerning the amount of training compensation payable and shall have discretion to adjust this amount if it is clearly disproportionate to the case under review.*

kaisemmat kasvattajaseurat kärsivät siitä, että FIFA olettaa aikaisemman seuran saaneen kansallisesta siirrosta jo FIFA:n taksojen mukaisen kasvattajarahakorvauksen.

Siirtomääräysten yleinen epämääräisyys kiteytyy myös ammattilaisen määritelmään. FIFA:n määritelmän mukaan ammattilaiseksi luokituu jokainen, joka saa euronkin korvausta yli sen, mitä pelaajasta aiheutuneet kulut seuralle ovat. Tosiasiassa kuitenkin jokaisessa maassa ammattilaisuus määritellään erilailla.

SPL:n kilpailumääräysten mukaan FIFA:n siirtomääräyksiin perustuva kasvattajarahavelvoite voi syntyä vain, jos pelaaja ansaitsee pelikaudessa vähintään 9.600 euroa, jolloin pelaajat ovat myös lakisääteisen urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvan piirissä. Vastaavasti esimerkiksi Englannissa lupaavat akatemiapelaajat voivat tienata huomattavasti tätäkin enemmän, olematta kuitenkaan the Football Associationin sääntöjen mukaan ammattilaisia. Sama pätee Ranskassa espoir statuksen pelaajiin.

Äärimmillään FIFA:n siirtomääräykset voivat johtaa tilanteisiin, joissa kasvattajarahaa vaaditaan pelaajista, jotka eivät keskivertokansalaisenkaan näkemyksen mukaan ole jalkapallolla itseään elättäviä henkilöitä, ja toisaalta ulkopuolelle jää pelaajia, jotka suomalaisen mittapuun mukaan ansaitsevat jalkapalloa pelaamalla kelpo toimeentulon, olematta kuitenkaan ammattilaisia.

Solidaarisuusrahan osalta soveltamisongelmat ovat olleet pienempiä. Järjestelmä perustuu kaavamaiseen prosenttilaskuun eikä pidä sisällään kasvattajarahaan liittyviä epävarmuuselementtejä. Suomalaisten kasvattajaseurojen osalta negatiivista on se, että solidaarisuusrahaa ei tarvitse maksaa, jos pelaajan jatkosiirto tapahtuu saman maan sisällä. Ongelma on myös se, että siirtokorvausten määrät eivät tule automaattisesti SPL:n tietoon vaan järjestelmä perustuu pitkälti luottamukseen ja seurojen ilmoituksiin. Tähän epäkohtaan tuo toivottavasti parannusta FIFA:n kehittämä kansainvälisiin siirtoihin sovellettava web-pohjainen Transfer Matching System, johon alustavien tietojen mukaan seurojen tulee ilmoittaa myös siirtojen yhteydessä maksetut siirtokorvaukset

FIFA:n kasvattaja- ja solidaarisuusrahajärjestelmä ovat Suomen kaltaisen jalkapallomaan seuroille lähtökohtaisesti hyvä asia. Siirtomääräysten kirjoitustapa ja niihin liittyvät lukuisat tulkintakysymykset tekevät kuitenkin erityisesti kasvattajarahaa koskevien määräysten soveltamisen vaikeasti ennustettavaksi. Pitää myös muistaa, että viime

kädessä tulkinnat ja soveltamiset tekee määräykset laatinut taho eli FIFA jossa asioiden käsittely päätösasteelle vie vuosia.

5.4. Pelaajien vapauttaminen maajoukkueiden käyttöön

Seurajoukkue- ja maajoukkue toiminnan välinen ristiveto on antanut viime vuosina leimansa koko jalkapallomaailmaan. Suurseurat, jotka ostavat kalliilla pelaajia, eivät ole olleet halukkaita päästämään pelaajiaan maajoukkue tehtäviin. Liikeyritysten logiikalla toimivat seuramatkat pelkäävät, että niiden tärkein voimavara ja ”tuotannontekijä” saattaa loukkaantua maajoukkue tehtävissä siten, että pelaaminen ja harjoittelu seurajoukkueessa vaarantuu. Erityisesti Euroopan 18 suurseuran muodostama G-14 ryhmä on asettunut vastustamaan FIFA:n määräyksiä, joilla seuramatkat velvoitetaan vapauttamaan pelaajiaan maajoukkue tehtäviin.

Nissan julistuksessa, samoin kuin IESR:ssä lähdetään siitä, että seurojen tulee vapauttaa pelaajat maajoukkue toiminnan käyttöön globaalisti sovittujen periaatteiden mukaisesti. Nissan julistuksen mukaan maajoukkueiden kokoaminen on suorastaan lajiliittojen velvollisuus :

”... it is the task of sporting organisations to organise and promote their particular sports, particularly as regards the specifically sporting rules applicable to the make-up of national teams, in the way which they think best reflects their objectives”

Kansallisille liitoille samoin kuin FIFA:lle ja UEFA:lle maajoukkue toiminnan elinvoima on ensiarvoisen tärkeää. Pelkästään urheilullisten syiden vuoksi maajoukkueiden tulee saada parhaat pelaajansa käyttöön tärkeisiin otteluihin, oli sitten kyseessä lopputurnaus, karsintapelit tai näihin valmistavat ystävyysottelut. MM- ja EM-kisojen arvostus ja puhumattakaan rahallisesta arvosta laskisi merkittävästi, jos turnauksissa eivät pelaisi maailman tai maanosan parhaat pelaajat. Lopputurnaukset ovat kansainvälisille kattojärjestöille merkittävä tulolähde. FIFA ja UEFA jakavat tästä kakusta jäsenliitoille ison siivun suorana avustuksena tai rahoittamalla erilaisia kehitysprojekteja ja ohjelmia. Erityisesti pienille jalkapallomaille tämän tuen merkitys on huomattava.

Suurseurat ovat esittäneet vaatimuksia, että kansallisten liittojen tulisi maksaa joko pelaajan palkka siltä ajalta, kun hän on maajoukkueen käytössä, tai vakuutus, joka kattaa pelaajan maajoukkue tehtävissä tapahtuneen loukkaantumisen aiheuttaman vahingon seuralle. Varakaimmilla liitoilla saattaa tällaiseen olla varaa, mutta on itsestään selvää, että SPL:n kokoiselle liitolle tällaisten vaatimusten hyväksyminen merkitsisi merkittävää taloudellista taakkaa tai maajoukkue toiminnan pyörittämistä jatkossa C-luokan miehistöillä.

Belgalainen seura Royal Sporting Charleroi ja G-14 haastoivat keväällä 2006 FIFA:n belgialaiseen oikeusistuimeen väittäen, että FIFA:n siirtomääräysten pelaajien vapauttamista koskevat säännöt ovat määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä ja sen johdosta Rooman sopimuksen 81 ja 82 artiklan vastaisia. G-14 vaati jäsenilleen 860 miljoonan euron vahingonkorvausta. Haaste juonsi juurensa vuoteen 2004, jolloin belgialaisseuran pelaaja loukkaantui Marokon maajoukkueen ottelussa. UEFA:n jäsenliitoista 48, Suomi mukaan lukien, tuki FIFA:n määräysten lainmukaisuutta.

Belgialainen oikeusistuin hylkäsi kantajien vahingonkorvausvaatimuksen, mutta päätti kantajien vaatimuksesta viedä asian EY-tuomioistuimen tutkittavaksi. Kesällä 2008 osapuolet löysivät kompromissin, jolla FIFA sitoutuu rahalliseen korvaukseen niille seuroille, joiden pelaajia käytetään lopputurnauksissa.

FIFA:n siirtomääräysten liite 1¹³ määrittelee ne pakottavat puitteet joiden mukaan pelaajat tulee vapauttaa maajoukkueiden käyttöön. Näidenkin määräysten osalta on jouduttu tulkintaongelmiin, ei vähiten sen vuoksi, että määräysten selkeydessä on toivomisen varaa ja kun FIFA:n omat tulkinnat ovat välillä ristiriidassa jopa keskenään.

Pääsääntönä on, että seurojen tulee vapauttaa pelaajansa maajoukkueiden käyttöön, kun pelaajat ovat saaneet maajoukkuekutsun. Pelaaja ja seura eivät voi sopia asiasta toisin. Vapauttaminen on pakollista kuitenkin vain silloin, kun maaottelu osuu kansainväliseen ottelukalenteriin (coordinated international match calendar). FIFA vahvistaa vuosittain kansainvälisen ottelukalenterin, jossa on varattu tietty määrä päiviä ystävyysotteluihin ja virallisiin karsintapeleihin. Vapauttaminen ei ole pakollista tämän ottelukalenterin ulkopuolella pelattaviin otteluihin.

13

Siirtomääräykset Annex 1 *Release of players to association teams*

Vapauttaminen koskee paitsi itse maaottelupäivää, myös valmistautumisjaksoa sitä ennen. Ystävyysotteluihin ja ystävyysotteluihin varatuille pelipäiville osuviin virallisiin karsintaotteluihin ottelua edeltävä vapautusjakso on 48 tuntia, virallisiin karsintaotteluihin, jotka osuvat niille varattuihin pelipäiviin 4 päivää (5 päivää jos pelaaja tulee toisen maanosaliiton alueelta) ja kansainvälisten kilpailujen lopputurnauksiin 14 päivää. Aikarajat lasketaan ottelun avauspotkusta taaksepäin.

Vastaavasti pelaajan pitää palata ottelun jälkeen seuraansa viimeistään 24 tuntia ottelun päättymisestä tai jos pelaaja pelaa toisen maanosaliiton alueella, 48 tunnin kuluessa ottelun päättymisestä.

Seurat eivät ole oikeutettuja korvauksen pelaajan vapauttamisesta. Kansallinen liitto vastaa luonnollisesti pelaajan matkakuluista. Seuran velvollisuutena on vakuuttaa pelaaja myös maajoukkuekomennusten ajaksi. Käytännössä maajoukkue toimintaan osallistuvilla pelaajilla on myös SPL:n ottama vakuutus.

5.5. Ongelmia

FIFA:n vapauttamista koskevat määräykset on ilmiselvästi kirjoitettu A-maajoukkueita silmällä pitäen. Suomessa A-maajoukkueen osalta suuria ongelmia ei ole ilmennyt. Tärkeisiin karsintaotteluihin ja valmistaviin ystävyysotteluihin on saatu kaikki kunnossa olevat parhaat pelaajat ulkomailta ja kotimaasta.

Ongelmaksi muodostuu se, että vapauttamista koskevia määräyksiä tehtäessä määräysten laatijalta on tuntunut tyystin unohtuvan kansallisten liittojen nuorten maajoukkueiden kansainvälinen kilpailutoiminta ja kosketus reaali maailmaan. Nuorten kansainvälinen toiminta ei aikataullisesti seuraa aikuisten vastaavaa.

Tämä tulee vastaan erityisesti U-21 toimintaa nuoremmissa ikäryhmissä, joissa pelataan melkein viikon mittaisia karsintaturnauksia ja joihin kuuluu luonnollisesti myös valmistautumisjakso. Nämä UEFA:n järjestämät karsintaturnaukset eivät käytännössä osu samoihin aikoihin FIFA:n ottelukalenterin kanssa eivätkä ajallisen keston sakaan vuoksi voi FIFA:n kalenteriin mahtua. Käytännössä tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa tärkeään karsintaturnaukseen ei saada parasta mahdollista joukkuetta kasaan, jos turnauksen ajankohta on FIFA:n ottelukalenterin

ulkopuolella. Lopputurnauksen osaltahan tätä ongelmaa ei ole, koska sen osalta määräyksissä on selkeä maininta.

Määräysten mukaan ” *Clubs are obliged to release their registered players to the representative teams of the country for which the player is eligible to play on the basis of his nationality...* ” Monikkomuoto *teams* viittaa siihen, että vapauttaminen koskee kaikkia ikäluokkia, ei pelkästään A-maajoukkuetta. Hämmennystä lisää se, että FIFA ei ole kyllin selvästi pystynyt viestimään jäsenliitoilleen, onko vapauttamista koskevat määräykset todella tarkoitettu koskemaan myös nuorten maajoukkuetoimintaa vai ei.

Tänä päivänä ulkomaisten seurojen organisaatiossa pelaa useita nuoria suomalaisia, tosin ei välttämättä vielä edustusjoukkueessa. Näiden ulkomaisten seurojen ensisijaisena tehtävänä ei ole huolehtia suomalaisesta pelaajakasvatuksesta ja siitä mistä ja miten tulevaisuuden maajoukkueisiin saadaan riittävän hyviä pelaajia, joille kertyy riittävää kokemusta myös ikäkausimaajoukkueista. Myös eräiden suomalaisseurojen asenne nuorten pelaajien vapauttamiseen on viime vuosina vaikeuttanut nuorten maajoukkueiden toimintaa.

Nuorten maajoukkuetoiminnan toimintaedellytysten varmistamiseksi FIFA:n olisi syytä muuttaa sääntöjään siten, että seurojen tulisi vapauttaa pelaajat nuorten maajoukkue tehtäviin nykyisiä sääntöjä väljemmin.

Charleroi-tapaus osoitti, että FIFA:n, maanosaliittojen ja kansallisten liittojen ja toisaalta seurojen intressien yhteensovittaminen pelaajien käytöstä maajoukkue tehtävissä tuonee myös tulevaisuudessa haasteita.

6. TYÖVOIMAN VAPAA LIKKUVUUS, PELAAJA-SIIRROT JA URHEILUN ERITYISPIIRTEET

Sekä jalkapallon kansainvälisellä että kansallisella tasolla kohdataan usein pelaajien siirtymisiin liittyviä ongelmia. Pelaajat saattavat purkaa yksipuolisesti sopimuksensa kesken sopimuskauden ja yrittää siirtoa toiseen, ehkä kilpailevaan seuraan.

Pelaajien ja seurojen väliset sopimukset ovat luoteeltaan määräaikaisia työsopimuksia. Työlainsäädäntö lähtee siitä, että määräaikaista sopimusta on kunnioitettava. Työsopimuksen ennaikainen purkamis-

nen työntekijän toimesta ei pääsääntöisesti estä häntä tekemästä työ-sopimusta toisen työnantajan kanssa. Ennenaikainen purkaminen voi johtaa kuitenkin rikkovalle puolelle vahingonkorvausvelvollisuuteen, jos sallittuja purkuperusteita ei ole ollut.

Joukkueurheilussa on tärkeää, että joukkueen koostumus on seura-johdon tiedossa pelikautta suunnitellessa. Kauden aikana voi tulla uusia pelaajia tai joitain pelaajia voi lähteä kilpailumääräysten mukaisesti, mutta seurajohdolla täytyy olla varmuus siitä, että sopimuksia kunnioi-tetaan eikä yllättäviä, seuran tahdon vastaisia siirtymisiä tapahdu.

Samoin kilpailun järjestävän lajiliiton velvollisuus on valvoa, että kilpailullinen tasapaino säilyy. Pelaajien siirtyminen pitää tapahtua tiet-tyjen, kaikille yhteisten sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti. Esimer-kiksi joukkueen äkillinen vahvistaminen kauden viimeisin peleihin ei pidä olla mahdollista. EY-tuomioistuin katsoi koripalloilija Lehtosen¹⁴ tapauksessa, että urheilun erityispiirteiden vuoksi rajoitukset pelaaja-siirtoihin voivat olla mahdollisia.

Urheilun erityispiirteet on EY-tuomioistuimen ratkaisuihin, samoin kuin yleisessä EU-jargonissa, tuotu voimakkaasti esiin. Urheilun eri-tyispiirteisiin tukeutumalla voidaan rajoittaa EU:n perusvapauksia. Ra-joituksen pitää kuitenkin olla oikeassa suhteessa tavoiteltavaan etuun. Esimerkiksi loppukauden siirrot sulkeva siirtoikkuna on katsottu pe-rustelluksi, koska sillä estetään urheilukilpailun lopputulosta vääristävä käyttäytyminen.

SPL:n kilpailumääräysten mukaan siirtoikkuna kotimaan sarjoihin sulkeutuu 31.8.. Tämän jälkeen siirtyminen toiseen seuraan ei ole mah-dollista, ei edes aikaisemman seuran luvalla. Jos jokin taho haluaisi yleisessä tuomioistuimessa testata, onko kyseinen säännös työvoiman vapaan liikkuvuuden vastainen, uskoisin, että urheilun erityispiirteille annettaisiin ratkaisua tehtäessä merkittävä painoarvo.

Jos sopimuksenalainen pelaaja haluaa ennen siirtoikkunan umpeu-tumista purkaa yksipuolisesti sopimuksensa ja siirtyä toiseen seuraan, työläinsäädännön periaatteiden mukaan purku on mahdollinen, vaikka-kin se saattaa synnyttää vahingonkorvausvelvollisuuden. Kilpailumää-räysten mukaan siirto on kuitenkin mahdollinen vain edellisen seuran suostumuksella.

¹⁴ EY-tuomioistuin ratkaisu Lehtonen C 176/96.

Kilpailumääräyksillä annetaan liiton kilpailuvaliokunnalle toimivalta tutkia, onko pelaajalla oikeus saada pelilupa toiseen seuraan. Joissain tapauksissa kilpailuvaliokunta on todennut, että seura on jättänyt sopimusveloitteet niin olennaisesti täyttämättä, että pelaajalle on voitu antaa pelilupa haluamaansa seuraan. Yleensä kyse on ollut useamman kuukauden palkkarästeistä. Jos seura ei kuitenkaan ole olennaisesti rikkonut sopimusta, ei pelilupaa voida myöntää.

Ongelmia saattaa syntyä, jos kilpailun järjestäjän arvio sopimusolosuhteista poikkeaa siitä, minkä kannan yleinen tuomioistuin ottaa myöhemmin pelaajan ja entisen seuran välisessä riidassa purkuperusteen olemassaoloon. SPL:n kilpailuvaliokunta ei ole työsuhdetta käsittelevä tuomioistuin vaan elin, joka ratkaisee, voiko pelaaja siirtyä vai ei toiseen seuraan kilpailumääräysten nojalla. Kilpailuvaliokunta ei voi ottaa kantaa pelaajan ja seuran välisiin vahingonkorvauskysymyksiin eikä sillä ole mahdollisuutta tutkia tapausta yhtä laajasti kuin tuomioistuin, sillä kilpailutoiminnan luonne vaatii, että kilpailun järjestäjä tuottaa päätöksiä nopeasti.

Toistaiseksi SPL:n tekemät ratkaisut peliluvan myöntämisestä tai epäämisestä eivät ole tulleet yleisten tuomioistuinten arvioitaviksi.

7. KURINPITOASIOIDEN ERITYISKYSYMYKSIÄ

Jalkapallossa liikutaan erityisellä herkkyysalueella silloin, kun kyse on lajiliiton harjoittamasta kurinpitomenettelystä. Kurinpitomenettelyyn liittyvät suuret tunteet ja median mielenkiinto. Hyvätkään ratkaisut eivät juuri saa kiitosta osakseen. Herkkyyttä tarvitaan myös arvioitaessa missä vaiheessa liiton kurinpitomenettely voidaan käynnistää, varsinkin jos kyse on yleistä mielenkiintoa herättävästä asiasta, jossa on erityistä huomiota kiinnitettävä myös yksilön oikeusturvakysymyksiin.

Suomalaista jalkapalloa riepotteli kesästä 2005 alkaen kohu väitteistä, jonka mukaan tiettyjen otteluiden lopputuloksia olisi pyritty manipuloimaan tavoitteena saada otteluihin liittyvästä vedonlyönnistä taloudellista etua. Kohu alkoi heinäkuussa 2005 pelatusta Veikkausliigan ottelusta FC Haka-AC Allianssi, jonka kotijoukkue voitti lukemin 8-0. AC Allianssi oli muutamaa päivää aikaisemmin siirtynyt ulkomaisien tahojen tosiasiallisen määräysvallan alle, ja joukkueessa oli tehty merkittäviä muutoksia vaihtamalla valmentaja ja suuri osa pelaajista.

FC Hakan suurinumeroista voittoa oli pelattu epätavallisen paljon erityisesti Aasian vedonlyöntimarkkinoilla.

Vuoden vaihteessa 2006 iltapäivälehdet paljastivat edelleen tuntemattomaksi jääneen pelaajan tunnustuksen, jonka mukaan hän oli rahaa vastaan pyrkinyt pelaamaan oman joukkueensa häviön puolesta.

Syksyllä 2006 aihe nousi jälleen otsikoihin vierasjoukkueen maali-vahdin edesottamuksista miesten Ykkösen ottelussa RoPS-Atlantis ja otteluun liittyneestä poikkeuksellisesta vedonlyöntikäyttäytymisestä.

SPL ja Jalkapalloliiga ry käynnistivät omat tutkimuksensa väitteistä ja teki useamman tutkintailmoituksen poliisille saamiensa vihjeiden ja tietojen perusteella.

Poliisitutkinnat johtivat syytteisiin ja myöhemmin yhteensä kolme henkilöä on tuomittu ehdollisiin vankeusrangaistuksiin kahdessa eri oikeudenkäynnissä, yksi lahjoman ottamisesta elinkeinotoiminnassa ja kaksi muuta lahjoman tarjoamisesta elinkeinotoiminnassa ja törkeästä petoksesta.

Kyse on ollut lajin imagon kannalta kiusallista tapauksista, joihin on liittynyt vahva mediamielenkiinto. Esitutkinnassa SPL ei saanut asianomaisasemaa, vaikka manipulointiyritysten kohteina olleet ottelut olivat osa sen hallinnoimia kilpailuja.

Vaikka SPL:lla oli varhaisessa vaiheessa tietoa niistä henkilöistä, jotka mitä suurimmalla todennäköisyydellä saattavat saada syytteet väitetyistä ottelutulosten järjestämisistä, ei kurinpitomenettelyyn voitu ryhtyä, vaikka ulkoiset paineet olivat kovat. Jos siihen olisi ryhdytty, olisi samalla otettu kantaa henkilöiden syyllisyyteen ennen oikeuskäsittelyä.

Koko ajan myös korostettiin, että asia on viranomaisten tutkinnassa ja SPL antaa kaiken mahdollisen avun, mutta asian luonteen vuoksi vain viranomaisilla on viime kädessä riittävät resurssit, keinot ja know-how asioiden selvittämiseen.

SPL:n kurinpitovaliokunta aloitti kurinpitomenettelyn vasta käräjäoikeuden tuomioiden jälkeen. Tässä vaiheessa tapausten tosiseikasto oli käyty läpi yleisessä oikeusistuimessa, ja pohdittavaksi jäi, mihin lajiliiton sisäiseen kurinpitoseuraamukseen käräjäoikeuden tuomio antaa aihetta.

Molemmat käräjäoikeuden tuomioiden pohjalta toteutetut kurinpitomenettelyt ovat käyneet läpi SPL:n kurinpidon valitustiet ja molemmista on valitettu urheilun oikeusturvalautakuntaan, joista toisesta on

jo tullut ratkaisu. Urheilun oikeusturvalautakunta piti päätöksessään 12/2008¹⁵ voimassa SPL:n kurinpitoelinten ratkaisut.

Keskeinen juridinen kysymys oikeusturvalautakunnan käsittelemässä asiassa painottui sen ympärille, voiko lajiliitto määrätä sisäisiä kurinpitoseuraamuksia käräjäoikeuden tuomion perusteella, vaikka kyseinen tuomio ei ole vielä lainvoimainen.

Urheilun oikeusturvalautakunta tuli jo aiemmassa Jere Karalahden pelikieltoa¹⁶ koskevassa tapauksessa siihen päätelmään, että vaikka urheilijaa koskevan rikosasian tutkinta tai käsittely olisi kesken tai ennen lainvoimaista ratkaisua, urheilijaan voidaan kohdistaa pakkokeinon luonteisia kurinpitotoimia, jos niistä on määrätty urheilijaa sitovissa sääntömääräyksissä.

Urheilun oikeusturvalautakunta jatkoi samaa linjaa tapauksessa 12/2008. Oikeusturvalautakunnan mukaan koska, ”...*urheilun kurinpidon tarkoitus ja kurinpitoseuraamusten edellytykset tavallisesti poikkeavat rikosoikeudenkäynnin tarkoituksesta ja rangaistuksien määräämisen edellytyksistä, on myös sinänsä mahdollista, että urheilijaan kohdistetaan varsinainen kurinpitomenettely jo ennen kuin asiassa on annettu lainvoimainen ratkaisu. Näin ollen on sinänsä mahdollista määrätä kurinpitoseuraamus esimerkiksi lainvoimaa vailla olevan rikosoikeudenkäynnissä annetun ratkaisun pohjalta. Tällöin kurinpitomenettelyssä arvioidaan kurinpitosääntöjen mukaisesti rikosoikeudenkäynnissä näytetyksi katsottua tapahtumainkulkua.*”

Urheilun oikeusturvalautakunnan mallikkaat linjaukset antavat lajiliitoille jatkossa paremmat eväät ryhtyä sisäiseen kurinpitomenettelyyn, vaikka käsittelyn kohteena oleva asia olisikin valitustiellä viranomaisissa.

Lajiliiton pitää kuitenkin muistaa, että sen omien ratkaisujen tulee perustua kurinpidon kohdetta sitoviin sääntöihin. Lisäksi kannattaa tarkkaan miettiä, missä vaiheessa lajiliiton kurinpitomenettely kannattaa aloittaa, kun asia on vireillä viranomaisissa. Vaakakupissa on tällöin muun muassa lajin ulkoinen imago ja toisaalta yksilön oikeusturvanäkökohdat.

¹⁵ Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 12/2008 Mishchuk peli ja toimitsijakielto, http://www.urheiluoikeudenyhdistys.fi/oikeusturvalautakunta/2008_paatokset/12_2008_mishchuk_peli_ja_toimits/

¹⁶ Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 1/2008, Karalahti, pelikielto http://www.urheiluoikeudenyhdistys.fi/oikeusturvalautakunta/2008_paatokset/1_2008_karalahti_pelikielto/

PALKKAKATTO JOUKKUEURHEILUSSA – PALKKAKATON SOVELTUMISESTA SUOMALASEEN JOUKKUEURHEILUUN

Erkko Korhonen

1. JOHDANTO

Enää tuskin voidaan kiistää, etteivät joukkueurheilijat voisi olla työntekijöitä siinä missä muutkin, ”tavalliset” työntekijät. Samoin ei voitane kiistää urheilun voimakasta kaupallistumiskehitystä Suomessa. Kun vielä 30 vuotta sitten esimerkiksi jääkiekkoilun SM-sarja oli amatööri-liiga, on se nykyään lähes täysammattilaisliiga. Tämä kehitys on tullut ilmi ja vaikuttanut muun muassa arvioitaessa urheilun toimijoiden oikeudellista asemaa. Urheiluseuroista on tullut elinkeinonharjoittajia ja joukkueista korkeimmilla sarjatasoilla liiketoimintayksiköitä, joita tulisi periaatteessa koskea samat taloudelliset ja oikeudelliset lainalaisuudet kuin muutakin yritys- ja liiketoimintaa. Kuitenkin urheilun liiketoiminnan erityispiirteet on otettava huomioon sovitettaessa lainalaisuuksia urheiluun. Tällaisia erityispiirteitä ovat muun muassa urheilijoiden ja seurojen riippuvuus toisista toimijoista markkinoilla sekä kannattajien käyttäytyminen verrattuna tavallisiin kuluttajiin.¹

¹ Ks. *Football Review* 2006, s. 23-48 urheilun erityisestä luonteesta. Kannattajat eivät vaihda ”kulutustottumuksiaan” eli kannatettavaa seuraa yhtä herkästi kuin kuluttajat muiden hyödykkeiden markkinoilla.

Pääsarjatason seurojen taloudessa pelaajien palkat on joukkueiden yksi suurimmista kulueroista. Lähtökohtaisesti pelaajalle työntekijänä maksettavan palkan tulisi perustua siihen, mikä on kyseisen pelaajan tulonhankkimiskyky ja hyöty seuralle. Pelaajien roolia voidaan tarkastella taloudelliselta kannalta osana lopputuotteen eli urheilutapahtuman tuotantoa. Pelaajat tuottavat ja tarjoavat urheiluviihdetuotteen lopputuottajille eli seuroille pelaamisosaamistaan tuotantopanoksena, jolloin pelaajien kannalta on tärkeää, että lopputuottajat kilpailevat keskenään tuotantopanosten hankintamarkkinoilla. Tällöin pelaajien tulisi saada tarjoamistaan palveluista markkinahinta eli hinta, joka on määräytynyt kysynnän ja tarjonnan mukaisesti. Kuitenkin erilaiset pelaajia koskevat rajoitukset ovat estäneet vapaan markkinahinnan saamisen.²

Pohjois-Amerikassa pelaajien vapaata liikkumista seurasta toiseen estäviä ja siten ansiotasoon vaikuttavia rajoituksia on purettu jo 1970-luvun oikeudenkäyntien seurauksena. Rajoitusten poistuminen on myös siellä johtanut palkkojen nousuun. Pelaajapalkkioiden jatkuvan absoluuttisen ja suhteellisen kasvun hillitsemiseksi seurojen omistajat ovat pyrkineet sopimaan kollektiivisopimuksilla eli työehtosopimuksilla pelaajien kanssa palkkakatoa joukkueiden tasolla. Vastaavasti Euroopassa joukkueurheilun siirtöjärjestelmän purkamisen Bosman-tuomiolla³ vuonna 1995 on osaltaan johtanut urheiluseurojen palkkakustannusten kasvuun. Tämä kehitys on ollut hyvin vastaava kuin Pohjois-Amerikassa 1970-luvulta lähtien. Rahat, jotka aiemmin kiersivät seuroilta toisille siirtökorvausten muodossa, ohjautuvat nyt pelaajille yhä korkeampina palkkoina. Kun siirtökorvausjärjestelmä ei enää ole pelaajien ansiotasoa rajoittamassa, on tullut tarve luoda tilalle muita mahdollisuuksia palkkakustannusten hillitsemiseksi.

Eurooppalaisia ammattilaisurheilun malleja ja niihin liittyviä piirteitä verrataan usein amerikkalaisiin toimintamalleihin ja keinoja esiin nousevien ongelmia ratkaisemiseksi voidaan pyrkiä hakemaan pohjoisamerikkalaisista ammattilaisliigoista. Palkkakatto on Suomessakin ollut esillä julkisuudessa vaihtoehtona kasvavien palkkakustannusten hillitsemiseksi ja kilpailullisen tasapainon kautta urheilullisen tasa-

² *Stix-Hackl – Egger* 2004, s. 86-87.

³ EY tuomioistuimen tuomio C-415/93 *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v Jean-Marc Bosman*.

väkisyyden säilyttämiseksi varsinkin jääkiekkoilun SM-liigassa. Sen johdosta on tarpeen arvioida palkkakaton oikeudellisia ongelmakohtia ja pyrkiä tuomaan esiin rajoituksia, joita lainsäädäntö asettaa sille, että palkkakatto voisi olla otettavissa myös Suomessa käyttöön.

2. PALKKAKATON KÄSITE JA TAVOITTEET

2.1. Käsite

Palkkakaton (eng. *salary cap*⁴) idea on sinänsä yksinkertainen. Siinä sarjaan osallistuvien joukkueiden pelaajapalkkioihin käyttämälle rahamäärälle asetetaan yläraja. Yläraja voidaan toisaalta asettaa tiettyinä kiinteinä joukkuekohtaisena rahamääränä. Yläraja voidaan sitoa myös sarjaan osallistuvien joukkueiden yhteisen taloudellisen kehityksen mukaan, jolloin joukkuekohtaiseksi ylärajaksi määrätään esimerkiksi suhteellinen prosenttiosuus osallistuvien joukkueiden bruttotuloista. Edelleen, yläraja voidaan sitoa joukkuekohtaisesti tiettyyn prosenttiosuuteen kyseisen joukkueen tuloista tai liikevaihdosta.⁵

Palkkakattoja on kahdenlaisia, pehmeitä (soft cap) tai kovia (hard cap). Pehmeässä palkkakatossa erilaiset poikkeukset palkkakustannuksille asetetusta ylärajasta on sallittu. Tällaisten poikkeusten tarkoituksena on esimerkiksi antaa seuralle mahdollisuus pitää oma huippupelaajansa joukkueessaan tarjoamalla kilpailukykyistä palkkaa, mikä ei olisi muutoin mahdollista palkkakaton rajoissa. Pehmeä palkkakatto on käytössä muun muassa koripalloliiga NBA:ssa (National Basketball Association). Kuitenkin lukuisten palkkakattoon tehtyjen poikkeusten seurauksena vain muutama joukkue tosiasiallisesti pysyy alkuperäisen palkkakaton rajoissa, jolloin palkkakaton tehokkuus kärsii. Kovan palkkakaton periaatteen mukaan palkkakattoa ei saa ylittää missään olosuhteissa. Kovaa kattoa sovelletaan muun muassa Pohjois-Amerikan

⁴ Salary capin ohella käytetään nimityksiä payroll cap, wage cap tai wage ceiling. Esimerkiksi NHL:n työehtosopimuksessa puhutaan joukkuekohtaisen palkkavälin ylä- ja alarajasta (The Upper and Lower Limits of the Team Payroll Range).

⁵ Englannissa rugbyliigassa on käytössä kiinteän rahamäärän ja prosenttiosuuden yhdistelmä: mikään seura ei saa käyttää enempää kuin £ 1,6 miljoonaa eikä yli 50 %:ia joukkueen tuloista pelaajapalkkioihin.

ammattilaisliigoista NHL:ssä (National Hockey League) ja NFL:ssä (National Football League).⁶

Sekä kova että pehmeä palkkakatto voi olla määritelty tietyksi prosenttiosuudeksi sarjaan osallistuvien joukkueiden yhteenlasketusta urheiluun liittyvästä tulosta tai kunkin seuran omista tuloista taikka yksinkertaisesti tietyksi kiinteäksi rahasummaksi. Tällöin mahdollisuudet tehdä poikkeuksia palkkakattoon ja ylittää alkuperäinen summa määrittävät sen, onko kyse pehmeästä vai kovasta palkkakatosta. Sitä vastoin *Parrish & Miettinen* ovat liittäneet pehmeän ja kovan palkkakaton eron siihen, onko palkkakaton suuruus määritelty kiinteäksi, kaikille joukkueille samansuuruiseksi rahamääräksi vai tietyksi prosenttiosuudeksi kunkin yksittäisen seuran tuloista, jolloin joukkuekohtainen palkkakatto vaihtelisi joukkueittain sen mukaan, kuinka suuret ovat joukkueen tulot.⁷ Tässä esityksessä kovaa ja pehmeä palkkakattoa käytetään tarkoittamaan eroa, joka niiden välille muodostuu sen johdosta, että erilaiset poikkeukset palkkakattoon on sallittu.

2.2. Tavoitteet

Palkkakatolle on esitetty pääasiassa kaksi tavoitetta. Ensimmäinen sillä pyritään takaamaan sarjan urheilullinen tasapaino estämällä varakkaiden seurojen muita huomattavasti suuremmat panostukset pelaajien palkkoihin ja sitä kautta huippupelaajien kasautuminen yhteen tai harvoihin seuroihin. Toiseksi perusteluksi on esitetty seurojen taloudellisen tilanteen turvaamista ja kontrollointia.

On melko itsestään selvää, että paremmat pelaajat antavat seuralle paremmat mahdollisuudet menestyä urheilullisesti. Vastaavasti paremmat pelaajat maksavat enemmän kuin keskivertopelaajat. Mikäli mitään rajoituksia pelaajien hankinnalle ei aseteta, voivat varakkaimmat seurata ostaa kaikki parhaat saatavilla olevat pelaajat ja optimoida siten voittonsa todennäköisyyden. Tästä voidaan tehdä kolmivaiheinen päätelmä:

Ensimmäinen taloudellisten voimavarojen epätasainen jakautuminen johtaa kilpailulliseen epätasapainoon. Kuten edellä on jo lyhyesti tullut

⁶ *Wise - Meyer* 1997, s. 106 s. Kovankin palkkakaton ehdottomuus on suhteellista, joten palkkakattosumma ei voida pitää tiukkana ylärajana. Esimerkiksi NHL:ssä tiettyjä suorituksien perustuvia bonuksia ei lasketa palkkakattoon vastaan.

⁷ *Parrish - Miettinen* 2008, s. 220.

ilmi, tarkoitetaan kilpailullisella tasapainolla (eng. *competitive balance*) toimintaan käytettävien taloudellisten ja muiden urheilulliseen menestykseen vaikuttavien voimavarojen tasaista jakaantumista sarjaan osallistuvien joukkueiden välillä. Taloudellisilla voimavaroilla on usein suora liityntä urheilulliseen menestykseen. Mitä suurempi on urheilullinen tasaväkisyys sitä ennalta arvaamattomampi on kulloinkin yksittäisen ottelun lopputulos ja viime kädessä se, mikä joukkue voittaa sarjan tai mestaruuden. Tätä voidaan kutsua tulosten ennakoimattomuudeksi. Ennakoimattomuus ilmentää kilpailullista tasapainoa. Jos tulokset ovat vaikeasti ennakoitavissa ja millä tahansa joukkueella on mahdollisuus hyvänä päivänä voittaa mikä tahansa sarjan joukkueista, on urheilullinen tasapaino kohdallaan.

Toisena vaiheena on kilpailullisen tasapainon puuttumisen vaikutus katsojien mielenkiintoon. Tulosten ennakoimattomuus on elintärkeä ehto katsojien mielenkiinnon säilyttämiseksi. Mikäli ottelun lopputulos tai mestari olisi katsojalle aina tiedossa, poistuisi tärkeä osa urheiluviihteen tuomaa jännitystä. Kilpailullisen tasapainon säilyttäminen on tärkeää seurojen ja sarjan tarjoaman urheiluviihdetuotteen kysynnän maksimoimiseksi.⁸

Yleensä sarjaan osallistuvien joukkueiden taloudelliset voimavarat ja rahoitusmahdollisuudet ovat erilaiset, mistä syystä sarjoilla on taipumus ajautua kohti kilpailullista epätasapainoa, jossa varakkaimmat seurat hallitsevat myös urheilullisesti. Kilpailullista epätasapainoa on omiaan lisäämään syy-seuraus-suhde, jossa hyvä urheilumenestys mestaruuksineen ruokkii taloudellista menestystä, joka puolestaan entisestään parantaa mahdollisuuksia hankkia parempia urheilumenestykseen siivittäviä pelaajia. Vastaavasti sarjan häntäpäässä joukkueet ajautuvat negatiiviseen noidankehään, jossa heikko urheilumenestys voi karkottaa paitsi katsojia myös vaikeuttaa yhteistyökumppaneiden hankintaa.⁹

Kolmivaiheisen päätelmän viimeisenä vaiheena on sen toteaminen, että on seurojen edun mukaista kehittää sellaisia tulonjako- ja muita yhteistoiminnan muotoja seurojen välillä, että kilpailullinen tasapaino voidaan saavuttaa ja ylläpitää. Urheilussa on monia muille liiketoiminnan aloille tuntemattomia elinkeinonharjoittajien välisiä yhteistoiminnan muotoja, joiden tavoitteena on kilpailullisen tasapainon lisääminen.

⁸ *Michie - Oughton* 2004, s. 5.

⁹ *Ibid.* s. 22 s.

Keinot kilpailullisen tasapainon säilyttämiseksi ja lisäämiseksi voidaan jakaa kolmeen osaan:

- 1) Ei-taloudelliset keinot, kuten joukkueiden kokoonpanoa ja seuran itse kasvattamien pelaajien vähimmäismäärää koskevat rajoitukset
- 2) Seurojen välistä tulonjakoa lisäävät keinot, kuten keskitetty televisiointioikeuksien yhteismyynti.
- 3) Seurojen kuluja kontrolloivat keinot, kuten palkkakattojärjestelmät.¹⁰

Koska sarjat ovat organisaatiomuodoltaan sellaisia, että samoilla markkinoilla ja samalla tuotantoportaalla toimivat elinkeinonharjoittajat eli seurat osallistuvat yhteistoiminnan muodoista ja niihin liittyvistä rajoituksista päättämiseen, ovat monet rajoitukset joutuneet kilpailuoikeudellisen arvioinnin kohteeksi. Tämän esityksen myöhemmissä vaiheissa arvioidaankin seurojen välisen palkkakattosopimuksen sallittavuutta kilpailuoikeudelliselta kannalta.

Palkkakaton toisena tavoitteena voi olla seurojen taloudellisen harjunnan ja kulukontrollin lisääminen. Siirtokorvausjärjestelmän purkamisen Bosman-tuomiolla ja samanaikaisesti lisääntynyt pelaajien liikkuvuus maasta toiseen sekä toisaalta pelaajien ja heidän agenttiansa nousseet palkkavaatimukset ovat johtaneet seurojen palkkakustannusten suhteellisen osuuden kasvuun. Tästä esimerkiksi voidaan ottaa jalkapalloilun Englannin Valioliiga, jossa seurojen yhteenlasketut palkkakustannukset nousivat vuosien 1994-2003 välisenä aikana 550 % eli 5,5-kertaisiksi, kun samalla ajanjaksolla seurojen tulot kasvoivat vain 400 %. Sama kehitys on jatkunut, tosin hieman hitaammalla vauhdilla.¹¹

Seurojen taloudellinen elinkelpoisuus on läheisessä yhteydessä yllä käsiteltyyn kilpailulliseen tasapainoon. Mikäli sarja on kilpailullisesti

¹⁰ *Football Review* 2006, s. 41. Palkkakatto voi olla osaltaan myös tulonjaon järjestäjänä, mikäli kattorajan yli menevät osat jaetaan rajan alle jääneille.

¹¹ *Michie - Oughton* 2004, s. 24, jossa viittaus Deloitte&Touche: Annual Review of Football Finance 2004. Deloitte&Touche laatii vuosittain laajan englantilaisen jalkapalloilun taloutta koskevan raportin. Uusimmasta raportista vuodelta 2007 käy ilmi, että kaudelle 2005/2006 valioliigaseurojen tulot kasvoivat 3 % edellisvuoteen verrattuna ja palkkakustannukset kasvoivat 9 %. Palkkojen ja liikevaihdon suhde oli 62 % Valioliigassa ja toiseksi korkeimmalla sarjatasolla Mestaruussarjassa 72 %. Neljällä Mestaruussarjan seuralla suhde oli yli 100 %.

epätasapainoinen, tulee heikoimmille seuroille houkutus ottaa taloudellisia riskejä ylisuurten panostusten muodossa urheilumenestyksen saavuttamiseksi. Tällöin vaarana on seuran joutuminen insolvenssinnetteluun ja pahimmassa tapauksessa konkurssiin. Seuran konkurssi kesken kauden olisi koko sarjan kannalta turmiollista.¹²

Eri palkkakattomalleilla voi olla erilaisia vaikutuksia seurojen taloudellisen tilanteen kohentumiseen. Sellainen järjestelmä, jossa palkkakaton suuruus määräytyy tietyksi osuudeksi yksittäisen seuran tuloista, on omiaan asettamaan rajat taloudelliselle harkinnalle koskien pelaajien palkkaamista. Toisaalta tällainen malli on myös omiaan lukitsemaan seurojen välisiä taloudellisia suhteita, koska pienemmillä tuloilla toimivat seurat eivät voi panostaa pelaajiin yhtä paljon kuin seurat, joiden tulot ovat suuremmat. Tällöin pienemmät seurat eivät voi parantaa urheilumenestystään ja sitä kautta taloudellista tilannettaan.¹³

Vastaavasti sellainen palkkakattojärjestelmä, jossa palkkakatto määräytyy tietyksi seurakohtaiseksi osuudeksi kaikkien sarjaan osallistuvien yhteenlasketuista tuloista, on omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa palkkakaton käyttöönotolla on vaikutusta vain suurituloisille seuroille. Nämä seurat joutuvat karsimaan pelaajille maksamistaan palkkioista. Samalla palkkakatto voi tällaisen laskentatavan mukaisesti asettua niin suureksi, että sillä ei ole vaikutusta pienten seurojen toimintaan, vaikka juuri ne seurat saattavat tehdä omaan kantokykyynsä verrattuna tarpeettoman suuria investointeja urheilumenestyksen saavuttamiseksi.

Vaarana tällaisessa mallissa on myös se, että pienet seurat tyytyvät asemaansa ja laskevat palkkakustannuksiaan samassa suhteessa kuin suuret seurat. Tällöin seurauksena on todennäköisesti koko sarjan tason laskeminen, kun kaikki seurat ovat leikanneet palkkakustannuksiaan ja pelaajat siitä syystä ovat hakeutuneet muihin sarjoihin harjoittamaan ammattiaan. Tästä syystä tällaisen palkkakattomallin rinnalle olisi kehitettävä jonkinlainen tulonjakomalli seurojen välillä, jotta pienimmätkin seurat voisivat nostaa palkkabudjettiaan.

¹² *Michie - Oughton* 2004, s. 1, jossa esitetään kilpailullisen tasapainon puuttumisen mahdolliseksi seuraukseksi myös kilpailevien liigojen perustaminen urheilullisesti dominoivien seurojen toimesta.

¹³ Tässä on yksinkertaistettu kuviota. Vaikka taloudellisilla resursseilla ja menestyksellä on eri tutkimuksissa havaittu olevan selvä yhteys, eivät pelkästään taloudelliset varat takaa menestystä, vaan myös valmentajalla, harjoittelulla ja pelaajien roolituksella on tärkeä asema urheilumenestyksen saavuttamisessa.

Seurojen taloudellisen harkinnan kontrolloimiseksi voidaan esittää palkkakaton vaihtoehtoisia toimintakeinoja. Yksi tällainen on eurooppalaisessa jalkapalloilussa käytössä oleva seurojen lisensointijärjestelmä. Sen tarkoituksena on luoda selvät säännöt ja vähimmäiskriteerit muun muassa seurojen taloudellisille edellytyksille, katsomo-olosuhteille, hallinnoinnille, perusrakenteelle ja toimintatasolle. Euroopan jalkapalloliitto UEFA on edellyttänyt lisenssiä kaudesta 2004/2005 alkaen kaikilta seuroilta, jotka osallistuvat sen kilpailuihin.¹⁴ Myös Suomessa on muutamissa lajeissa käytössä lisensointijärjestelmä. Mikäli palkkakaton ainoaksi tavoitteeksi asetettaisiin seurojen talouden tervehdyttäminen, olisi lisensointijärjestelmää syytä harkita palkkakaton sijaan. Lisensointijärjestelmä ei kohtaa vastaavia kilpailuoikeudellisia ja pelaajien ansiotason rajoittamista koskevia ongelmia kuin on asian laita palkkakaton kohdalla.

3. URHEILUJÄRJESTELMIEN VERTAILU POHJOIS-AMERIKAN JA EUROOPAN VÄLILLÄ

Jotta voidaan ryhtyä implementoimaan pohjoisamerikkalaisia konsepteja Eurooppaan ja Suomeen, on syytä tiedostaa esteet, joita järjestelmien väliset erot voivat sille asettaa. Suurin osa eroista juontaa juurensa eroon voiton käsitteiden välillä: ammattilaisurheilu on Pohjois-Amerikassa jo alkuaan ollut liiketoimintaa, jossa voittoa mitataan paitsi urheilullisella myös ennen kaikkea taloudellisella menestyksellä. Euroopassa urheilullisen menestyksen maksimointi on puolestaan ollut ensiarvoista. Pohjois-Amerikassa on jo aikaisin ymmärretty taloudellisen yhteistyön merkitys kaikkien liigaan osallistuvien seurojen taloudellisen voiton maksimoimiseksi.¹⁵ Seurat ovat valmiita luopumaan osasta voittojaan yhteisen liigan hyväksi.

Suuri osa yhteistyömuodoista koskee pelaajiin kohdistuvia rajoituksia ja siten tavalla tai toisella rajoittavat myös pelaajien ansiotasoa. Näistä rajoituksista ja niihin liittyvästä tulonjaosta seurat ja pelaajat ovat onnistuneet Pohjois-Amerikassa sopimaan työehtosopimuksin. Euroopassa sen sijaan työehtosopiminen urheilussa on vielä vähäistä

¹⁴ *Football Review* 2006, s. 73.

¹⁵ *Halgreen* 2004, s. 388, jossa pohjoisamerikkalaisten seurojen ajattelutapaa kuvataan ”profit-oriented, yet shoulder-to-shoulder”.

muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta ja pelaajien järjestäytyminen kollektiiviksi etujensa puolustamiseksi vasta alkutekijöissä.

Euroopassa urheilun autonomian ja urheilun sosiokulttuurisen merkityksen korostaminen on hidastanut urheilujärjestöjen ja muiden toimijoiden reagointia siihen kehitykseen, jossa urheilusta on tullut liiketoimintaa ja oikeudellisesta sääntelystä osa toiminnassa huomioonotettavaa normiaineistoa. Eurooppalaisen urheilun mallin voidaankin katsoa olevan tienhaarassa sen suhteen, missä määrin ollaan halukkaita pitämään kiinni eurooppalaisesta urheilun mallista ja missä määrin hyväksymään se väistämättömältä vaikuttava kehitys, joka vie eurooppalaista urheilua kohti amerikkalaista mallia. Huolimatta siitä kumpaan suuntaan tienhaarasta lähdetään, on syytä pitää mielessä, että järjestelmien kulttuuriset, historialliset ja myös oikeudelliset erot ovat kehittyneet pitkän ajan kuluessa. Tällöin ei ole mahdollista ryhtyä poimimaan Eurooppaan ja Suomeen tiettyjä pohjoisamerikkalaisia keinoja sitä mukaa, kun havahdutaan epäkohtien olemassaoloon kuten esimerkiksi kilpailullisen tasapainon heikentymiseen tai palkkakustannusten hallitsemattomaan nousuun. Eurooppalaisen urheilun tulee omista lähtökohdistaan kehittää ratkaisut sen ongelmiin.

Erot voidaan tiivistää seuraavan aukeaman taulukon muotoon.

Urheilu Euroopassa on pitkään perustunut puhtaasti autonomiseen, muusta yhteiskunnasta erilliseen asemaan. Vaikka Euroopan yhteisöjen perustamissopimus solmittiin jo 1957, ei se alkujaan tarjonnut oikeudellista suojaa urheilun autonomian piirissä tehtyjä ratkaisuja vastaan. Vastaavasti kansalliset lait olivat tehottomia ylikansallisten rajoitusten edessä. Autonomian piirissä tehtyihin ratkaisuihin ja päätöksiin ei voitu puuttua oikeudellisin keinoin, koska seuroja ja lajiliittoja ei pidetty elinkeinonharjoittajina tai pelaajia työntekijöinä. Euroopassa kansallisella tasolla puuttuikin pitkään oikeudelliset välineet, joilla arvioida ja riitauttaa lajiliittojen ja liigojen ja sitä kautta seurojen pelaajiin kohdistamia rajoituksia.

	Eurooppa	Pohjois-Amerikka
1. Avoin vai suljettu sarja	Sarjat ovat avoimia. Heikoimmin menestyneet joukkueet putoavat alemmalle sarjatasolle, josta parhaimmat nousevat ylemmälle. On myös poikkeuksia sarjan avoimuudesta.	Liigat ovat suljettuja. Samat joukkueet vuodesta toiseen. Uusi paikkakunta voi saada joukkueen vain aikaiseman joukkueen uudelleen sijoittautumisen tai liigan laajentumisen myötä. Seurat sopivat laajentumisesta
P-A: Suljettu		
2. Joukkueiden sijoittautuminen	Ei alueellisia yksinoikeuksia. Joukkueiden lukumäärää kaupungissa ei ole rajattu. Suurilla markkina-alueilla ei välttämättä joukkueita. Joukkueet osa paikallista identiteettiä.	Joukkueille omat alueensa. Joukkueita ei voi siirtää toiseen kaupunkiin, jossa jo joukkue samassa sarjassa. Poikkeuksena suuret markkina-alueet, kuten New York ja Los Angeles. Kaupungit kisaavat omistajien mielenkiinnosta.
Eurooppa: Joukkueita ei voi siirtää		
P-A: Omistajat voivat siirtää joukkueen		
3. Keskustelu kilpailullisesta tasapainosta	Urheilullisen menestyksen maksimointi tärkeintä. Taloudellinen menestys toisarvoista. Useimmiten pyritään taloudelliseen nollatulokseen. Seurat ottavat taloudellisia riskejä urheilumenestyksen saavuttamiseksi. Vasta äskettäin on herännyt keskustelua kilpailullisen tasapainon merkityksestä.	Taloudellisen voiton saavuttaminen tärkeää. Liigan etu on myös yksittäisten omistajien etu. Kilpailullinen tasapaino tärkeää koko liigan tulojen kannalta. Tasainen liiga kiinnostaa kannattajia ja televisioyhtiöitä. Pitkälle menevä yhteistyö seurojen välillä.
Eurooppa: Erittäin vähän keskustelua		
P-A: Tietoisuus tasapainon merkityksestä		
4. Tulonjako seurojen välillä	Seurat haluttomia tulonjakoon, jotta taloudellisesti heikot seurat voivat ostaa pelaajia. Televisiointioikeuksia myydään kollektiivisesti, mutta tuotot jaetaan epätasaisesti. Lipputulot, sponsoritulot, oheismyyntitulot yms. ei jaeta.	Liigat jakavat tulovirtoja. Televisiointioikeuksien myynnistä saadut varat jaetaan tasaisesti. Joukkueiden oheistuotteiden valmistus keskitetty (esim. Nike, Reebok). Pääsylipputulot jaetaan myös vierasjoukkueelle (Koti-vieras jakosuhte: NBA 85%-15%, NFL 60%-40%). Tulonjako lisää kilpailullista tasapainoa.
Eurooppa: Vain vähän tulonjakoa		
P-A: Merkittävää tulonjakoa		
5. Varausjärjestelmä	Seurat kilpailevat vapaasti parhaista pelaajista. Rikkaimmat seurat vievät parhaat ja muille jää loput.	Seurat varaavat pelaajia yliopistosarjoista ja muista amatöörisarjoista. Heikoimmin edellisellä kaudella menestyneet seurat saavat varata ensimmäisinä, joten lahjakkuudet jakautuvat tasaisemmin.
Eurooppa: Ei varausjärjestelmiä		
P-A: Varausjärjestelmä kaikissa suurissa liigoissa		

<p>6. Pelaajayhdistykset</p> <p>Eurooppa: Pelaajayhdistykset toistaiseksi verrattain heikkoja</p> <p>P-A: Vahvat pelaajayhdistykset</p>	<p>Pelaajat eivät ole organisoituneet. Parhaimmilla pelaajilla ei ole houkuttinta yhdistyä muiden pelaajien kanssa. Tähän mennessä EU on ajanut pelaajien etua (esim. Bosman-tapaus ja siirtokorvausten vapautuminen)</p>	<p>Pelaajayhdistykset ovat vahvoja. Niillä on kollektiivinen neuvotteluvoima liigaan päin. Pelaajayhdistykset ovat onnistuneet neuvottelemaan työehtosopimuksilla tietyn osuuden liigan tuloista (esim. NFL 53%).</p>
<p>7. Palkkakatot</p> <p>Eurooppa: Ei palkkakattoja</p> <p>P-A: Kaikissa liigoissa jonkinlainen palkkakatto</p>	<p>Seurat voivat käyttää pelaajien niin paljon kuin niillä on varaa. Tämä ilmenee korkeina palkkakattamuksina. Palkkakatto tarvitsee rinnalleen toimivan tulonjakojärjestelmän seurojen välillä.</p>	<p>Seurat ovat rajoittaneet työehtosopimuksella pelaajille maksettavien palkkakustannusten kokonaismäärää. Käytössä kovia (NHL, NFL) ja pehmeitä (NBA) palkkakattoja sekä luksuserojärjestelmiä (MLB, NBA).</p>
<p>8. Organisaatio rakenne</p> <p>Eurooppa: Kansalliset lajiilit sarjojen järjestäjänä</p> <p>P-A: Liigat itse järjestävät toimintansa</p>	<p>Urheilutoiminta järjestetty pyramidimalliksi, jonka ylimmällä tasolla ovat kansainväliset lajiilit. Malli voi johtaa intressiristiriitoin kansallisten liittojen välillä ja myös kv-lajiiliittojen kesken (UEFA v FIFA)</p>	<p>Liigat ovat niiden itsensä hallitsevia. Vain vähän intressiristiriitoja. Seurat ymmärtävät yhteisen edun merkityksen ja ovat valmiita luopumaan osasta niille kuuluvaa valtaa. Liigat ovat tuote ja seurat franchiseyrittäjiä.</p>
<p>9. Jako amatööreihin ja ammattilaisiin</p> <p>Eurooppa: Ei merkitystä</p> <p>P-A: Merkityksellinen</p>	<p>Joukkueurheilijoiden jaottelulla amatööri- ja ammattilaispelaajien ei ole enää merkitystä. Joukkueurheilijat ovat työntekijöitä, mikäli lain työsuhteen tunnusmerkistö täyttyy.</p>	<p>Ammatillisuuteen on erotettu yrkästi yliopistoissa ja muissa oppilaitoksissa tapahtuvasta amatööriruhteilusta. Pelaajat eivät voi saada palkkaa urheilusta, mikäli haluat säilyttää amatööriseemansa ja siten osanotto-oikeuden amatöörisarjaan.</p>
<p>10. Vallankäyttö</p> <p>Eurooppa: Lajiilit</p> <p>P-A: Liigat itse, komissaari</p>	<p>Lajiilit antavat sääntöjä. Kansallisissa lajiiliitoissa seurat päättävät, ja vastaavasti kv-lajiiliitoissa kansalliset liitot. Sääntely hidasta ja konfliktiterkkää (suuret lajiilitot v ptenet liitot)</p>	<p>Liigaan osallistuvat seurat päättävät uusista joukkueista ja valitsevat komissaarin. Komissaarilla on laajat valtaoikeudet johtaa liigaa. Tämä antaa mahdollisuuden reagoida nopeasti uusim tilanteisiin.</p>

Oikeudellinen puuttumattomuus autonomiseen asemaan oli omiaan vaikuttamaan myös urheilun kaupallistumiskehitykseen Euroopassa. Joukkueurheilu on Yhdysvalloissa kehittynyt merkittäväksi liiketoiminnaksi useita vuosikymmeniä aiemmin kuin Euroopassa. Nyttämmin, kun urheilu on 1990-luvulta lähtien kaupallistunut voimakkaasti myös Euroopassa, on tullut esille myös tarve urheilun liiketoiminnan oikeudelliselle arvioinnille.

Vastaavasti myös pelaajiin kohdistuvat rajoitukset ovat tulleet Yhdysvalloissa oikeudellisen arvioinnin kohteeksi huomattavasti aiemmin. Ensinnäkin tämä johtui lähinnä siitä, että Yhdysvalloissa kilpailulainsäädäntö tarjosi suoran mahdollisuuden riitauttaa rajoitukset tuomioistuimessa. Yhdysvalloissa urheilu – baseballia lukuun ottamatta – ei saanut lähtökohtaisesti muusta liiketoiminnasta poikkeavaa asemaa, kuten urheilu oli saanut autonomiansa Euroopassa. Euroopassa esiin nousevat ongelmat pyrittiin ratkaisemaan urheilun sisäisin keinoin ilman tuomioistuinlaitokset puuttumista.¹⁶

Myös Euroopassa 1970-luvulta lähtien yleiset tuomioistuimet ovat ryhtyneet arvioimaan urheilutapauksia. Tuomioistuimet ovat kuitenkin soveltaneet yleisiä oikeussäätöjä urheiluspesifeihin tapauksiin ja harvoin voineet ottaa huomioon urheiluun liittyvät erityispiirteet johtuen mahdollisesti jo siitä tosiasiasta, että kirjoitettu lainsäädäntö ei sitä mahdollista. Pohjois-Amerikassa sitä vastoin tuomioistuinten oli common law -järjestelmän vuoksi helpompi ottaa kantaa urheilun erityispiirteisiin ja sitä kautta luoda uutta lainsäädäntöä.

4. PALKKAKATON OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

4.1. Palkkakatosta sopiminen herrasmiessopimuksella

Herrasmiessopimuksella tarkoitetaan liiketoiminnassa käytettävää sopimusinstrumenttia, jonka oikeudellinen velvoittavuus on tarkoitettu syystä tai toisesta alhaiseksi. Tämä saattaa johtua ensinnäkin siitä, että varsinaista sopimusta ollaan vasta valmistelemissa ja osapuolet haluavat kirjata yhteistoimintaansa ohjaavia tavoitteita, mutta oikeudellinen

¹⁶ Joklik 2004, s. 253.

velvoittavuus halutaan välttää.¹⁷ Herrasmiehsopimus voi liittyä myös muuhunkin kuin välineeksi sopimuksen valmisteluvaiheessa. Näissä tapauksissa oikeustoimi voi olla sisällöltään siinä määrin arveluttava, ettei se kuitenkaan olisi tuomioistuinteitse täytäntöön pantavissa tai sisältö halutaan muuten vaan pitää salassa.¹⁸

Yleisen sopimusvapauden periaatteen suoman mahdollisuuden mukaisesti osapuolet saavat keskenään päättää tekemänsä sitoumuksen sitovuusasteen. Herrasmiehsopimus-sanan käyttö sopimuksessa muodostaa kuitenkin vahvan indision siitä, että osapuolet ovat tarkoittaneet oikeustoimen olevan ainakin siinä määrin sitomaton, ettei siihen voi vedota oikeudenkäynnissä.¹⁹ Herrasmiehsopimusten tyyppisiä järjestyjä voidaan käyttää myös epäasiallisiin tavoitteisiin. Tällaisia voivat olla muun muassa kilpailulainsäädännön kiertäminen tai hyvä tavan vastaisuus. Tällöin sopimusjärjestelyn sitomattomuus seuraisi jo kilpailulainsäädännöstä itsestään. Kilpailunrajoituslain esitöissä nimenomaisesti todetaan myös epävirallisten ja muodollisesti sitomattomien herrasmiehsopimusten olevan kiellettyjä, mikäli niiden tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen.

Urheilussa sarjaan osallistuvat urheiluseurat voivat pyrkiä keskinäisillä sopimuksilla rajoittamaan pelaajien siirtymistä seurasta toiseen siirtokorvauksin tai pelaajien palkkatasoa palkkakattosopimuksella saadakseen lisää tuloja pelaajista ja toisaalta pitääkseen kustannukset kurissa. Motiivit tällaisille sopimuksille on lähtökohtaisesti samat. Kaikki urheiluseurat kärsivät taloudellisia menetyksiä vapaasti markkinoilla määräytyvien pelaajapalkkojen nousun myötä. Näin ollen seuroille on edullisempaa sopia keskenään siitä, millä ehdoilla pelaaja vaihtaa seuraa. Kuitenkin palkkojen rajoittaminen herrasmiehsopimuksella on hieman eri asemassa kuin siirtomaksuista ja muista siirtoehdoista sopiminen.

Palkkakatosta sopiminen herrasmiehsopimuksella kohtaisi todennäköisesti ainakin kahdenlaisia ongelmia. Ensinnäkin osa seuroista

¹⁷ *Rudden* 1999, s. 201. Ruddenin mukaan herrasmiehsopimuksessa on kaikki muut sopimukselta vaadittavat elementit, mutta sen sitovuus perustuu ainoastaan luottamukseen ja kunniaan: ”-- is to be binding in honour only.”

¹⁸ *Kajander* 2006, s. 52-53.

¹⁹ *Hemmo* 2003, s. 272-274. Voidaan kuitenkin pohtia, onko täysin sitomatonta sopimusta edes olemassa. Osapuoliahan sitoo ainakin se sopimuksen ehdoista, että sopimus ei sido. Se, missä määrin alun perin sitomattomaksi tarkoitettuun sopimukseen voi vedota tuomioistuimessa, vaihtelee maittain. Ks. *Rudden* 1999.

saattaisi olla haluttomia rajoittamaan maksamaansa palkkaa siitä, mikä se ilman herrasmiessopimusta olisi. Esimerkiksi voidaan ottaa puhdas palkkakatto, jossa jokaiselle joukkueelle on määritelty tietyn laskenta-kaavan mukaisesti pelaajapalkkoihin käytettävissä oleva summa. Tällöin aiemmin suurella pelaajabudjetilla toimineet seurat joutuvat leikkaamaan pelaajapalkkioidensa kokonaismäärää ja siten vähentämään ainakin kallis-palkkaisten tähtipelaajien määrää joukkueessaan. Sitä vastoin seurat, jotka ovat jo ennen palkkakaton käyttöönottoa toimineet nyt sovittavan palkkakaton puitteissa, eivät joudu tekemään muutoksia joukkueeseensa. Kun sellaiset varakkaat seurat, joilla olisi varaa maksaa palkkoina enemmänkin, joutuvat palkkakaton vuoksi leikkaamaan pelaajabudjettiaan, leikkaavat ne samalla osan urheilullisesta menestys-potentiaalistaan joutumalla luopumaan tähtipelaajistaan.

Edellä kuvailun tilanteen vallitessa tuomioistuimessa täytäntöönpanokelvottoman herrasmiessopimuksen ylläpitäminen voisi olla vaikeaa ja lipsumista sopimuksen asettamista ehdoista voisi esiintyä.²⁰ Näin saattaisi varsinkin käydä tilanteessa, jossa varakkaan seurat menestyisivät sarjassa huonosti ja haluaisivat korjata tilannetta uusilla, palkkakaton ylittävillä pelaajahankinnoilla. Tällöin olisi seuran että pelaajan intressissä solmia palkkakaton asettaman rajan ylittävä pelaajasopimus. Tämä ongelma voitaisiin hallita sellaisella herrasmiessopimuksella, jossa seurojen palkkakustannusten rajoitukset määrittäisivätkin laskentakaavalla saadun tasakaton sijasta esimerkiksi jokaisen seuran edellisen kauden liikevaihdon mukaisesti. Tällainen palkkajärjestelmä kuitenkin täyttäisi palkkakatolle asetetuista tavoitteista vain seurojen taloudellisen tervehdyttämisen ja kuluvarmuuden tavoitteen lukiten taloudellisiin voimavaroihin liittyvän urheilullisen tasapainon seurojen välillä.²¹

Toisena herrasmiessopimuksen ongelmana ovat kilpailunrajoituslain asettamat rajoitukset. Pelaajien palkkatasoa tavalla tai toisella rajoittavat sopimusjärjestelyt ovat herrasmiessopimuksinakin kilpailunrajoituslaissa kiellettyjä kartelleja. Oikeudellisen arvioinnin lopputulokseen ei vaikuta se, että sopimus on vain epävirallinen tai muodollisesti sitomaton. Seurojen intressissä voi olla sopimuksen noudattaminen varsin-

²⁰ *Grosheide* 2003, s. 113, jossa ”A party that is acting *infra honore* will be sanctioned socially in its field of trade; it will be stigmatized and set aside.”

²¹ Muun muassa *Ross* ei pidä seurojen kuluvarmuutta edes hyväksyttävänä perusteena palkkakaton käyttöönotolle. Ks. *Ross* 2003, s.582.

kin silloin, kuin kyse on liikevaihtoon sidotusta palkkakatosta. Tällöin seurojen taloudellisiin voimasuhteisiin sidotut palkkakustannusten rajoitukset osaltaan säilyttävät myös osaltaan taloudelliset voimasuhteet, jolloin lipsumista herrasmiehsopimuksesta ei niin helposti esiinny. Kuitenkin samalla seurat ottavat riskin siitä, että heidän järjestelynsä tulee kilpailuoikeudellisesti arvioiduksi ja sitä kautta riskin valtiolle maksettavasta kilpailunrikkomismaksusta ja kilpailunrajoituksesta vahinkoa kärsineelle maksettavasta vahingonkorvauksesta. Seuraavassa arvioidaan palkkakattosopimusta kilpailuoikeudelliselta kannalta.

4.2. Palkkakaton kilpailuoikeudellinen arviointi

Yleistä

Lähtökohtaisesti vapaa kilpailu johtaa tuotantopanosten eli tuotannossa käytettävien osatekijöiden tehokkaaseen allokoitumiseen. Markkinoiden toiminnassa hinnoilla on keskeinen merkitys. Tuotantopanosten hintojen tulisikin lähtökohtaisesti määräytyä vapaan kilpailun perusteella. Kilpailu luo elinkeinonharjoittajille painetta, jota niillä ei olisi sellaisessa tilanteessa, jossa kilpailua ei ole. Elinkeinonharjoittavat saattavat pyrkiä vähentämään keskinäistä kilpailua esimerkiksi sopimalla hinnoista keskenään eli muodostamalla hintakartellin.

Hintakartelli on omiaan vaikuttamaan siinä mukana olevien elinkeinonharjoittajien markkinakäyttäytymiseen: niiden ei tarvitse miettiä toisten elinkeinonharjoittajien hintoja, koska niistä on sovittu. Tällaista kilpailun rajoittamista vastaan on EY:n ja kansallinen kilpailulainsäädäntö ja sen noudattamista valvovat viranomaiset. Viranomaisten roolia voidaan kuvata urheilun termein erotuomarin tehtäväksi: kilpailuviranomaisen tarkoitus ei ole puuttua itse kilpailun lopputulokseen, vaan ainoastaan valvoa, että käytetyt kilpailukeinot ovat sääntöjen mukaisia ja että kilpailun rakenteelliset elementit säilyvät.²²

Suomessa palkkakatossa on kyse järjestelystä, joka koskisi vain Suomen kansallisen sarjan joukkueiden palkkakustannuksia. Kuitenkin Suomessa käyttöön otetulla palkkakatolla voi olla vaikutusta tuotantopanosten kysyntään ja tarjontaan myös muissa valtioissa. Jos esimerkiksi jääkiekkoilun SM-liigassa otettaisiin käyttöön palkkakatto, voisi

²² Kuoppamäki 2006, s. 5.

seurauksena olla pelaajien eli tuotantopanosten siirtyminen muihin maihin, esimerkiksi Venäjälle, Ruotsiin, Saksaan tai Tšekkiin, tarjoamaan palvelujaan. Tästä syystä palkkakatoilla voi olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kauppavaikutuksen soveltaminen ei ole riippuvainen merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden määrittelmästä. Siksi myös kansallisilla markkinoilla toteutettavilla toimilla voi olla vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Koska EY:n kilpailu- ja kilpailunrajoituslaki ovat toukokuusta 2004 lähtien olleet lähes samansisältöisiä, on arvioinnin lopputulos todennäköisesti sama huolimatta siitä, suoritetaanko arviointi EY:n vai Suomen kilpailusääntöjen mukaan. Palkkakattojärjestelmän kilpailua rajoittavat vaikutukset eivät ole EU-laajuisesti niin merkittäviä, että EY:n komission tulisi siihen puuttua. Mikäli palkkakatoilla olisi haitallisia kilpailua rajoittavia vaikutuksia, on Kilpailuvirasto toimivaltainen asiaa selvittämään ja ensi asteena myös asian ratkaisemaan.²³

Tässä esityksessä palkkakaton kilpailuoikeudellinen arviointi suoritetaan EY:n kilpailuoikeuden mukaan. Koska täytäntöönpanoasetuksen 1/2003 3 artiklan mukaan myös kansallista kilpailulainsäädäntöä voidaan soveltaa EY:n kilpailuoikeuden rinnalla, on myös tässä esityksessä ajoittain tarpeen soveltaa myös kilpailunrajoituslakia.

Kilpailuoikeus ja urheilun erityispiirteet

Joukkueurheilussa seurojen yhtenä tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman laadukkaita ja kuluttajia houkuttelevia urheiluviihdetapahtumia kuluttajille, mainostajille ja televisioyhtiöille. Seurat kilpailevat tai ainakin niiden tulisi kilpailla urheiluviihde markkinoilla keskenään juuri mainittujen ryhmien mielenkiinnosta. Toisaalta urheiluviihteentuottajat osittain kamppailevat myös muiden vapaa-ajan viihdepalvelujen tuottajien kuten teatteri- ja musiikkikulttuurin tapahtumien tuottajien kanssa kuluttajien huomiosta, jos kohta usein kuluttajakunnat ovat eriytyneet. On kuitenkin muistettava urheiluviihteen kuluttajien kohdalla se urheilulle ominainen piirre, että urheiluviihde tuotteen tarjoajaa ei vaihdeta sen mukaan, missä on paras hinta-laatu-suhde, kuten tilanne on usein

²³ Kilpailunrajoituslain 480/1992 12 ja 13 §, joissa on määritelty kilpailuviraston tehtävistä ja toimenpiteistä kilpailurajoitustilanteissa. Tässä ei oteta kantaa siihen, mitkä ovat Kilpailuviraston tosiasialliset resurssit käsitellä palkkakattoja kilpailunrajoituksena, mikäli palkkakatto olisi Suomessa käytössä.

muiden hyödykkeiden kohdalla, vaan urheilulle on ominaista kannattaja-kuluttajien seurauskollisuus tiettyyn rajaan asti.²⁴

Ratkaisevaa kilpailulainsäädännön soveltumisessa joukkueurheilun on se, täyttääkö seura tai joukkue kilpailulainsäädännön asettamat kriteerit elinkeinonharjoittajan käsitteelle ja voidaanko seuran toimintaa pitää taloudellisena. Mikäli urheiluseurojen tai -järjestöjen toiminta täyttää elinkeinonharjoittamisen kriteerit, on niitä tarkasteltava oikeudelliselta kannalta samalla tavalla kuin muitakin yrityksiä. Jos urheilussa on kyseessä taloudellinen toiminta, tulee kilpailulainsäädäntö sovellettavaksi. Myös tuomioistuimet ovat päätyneet tällä kannalla niin Suomessa kuin monissa muissakin maissa sekä EY:ssä.²⁵ Urheiluun liittyy kuitenkin muista liiketoiminnan aloista poikkeavia erityispiirteitä, jotka on otettava huomioon siinä, millä tavoin kilpailuoikeutta urheilun liiketoimintaan sovelletaan ja voidaanko löytää perusteita ensikatsannolta kilpailua rajoittavien toimenpiteiden hyväksymiseksi.

Markkinatalouden perusteet nojaavat yritysten väliseen vapaaseen kilpailuun. Tavallisilla markkinoilla yritykset pyrkivät saamaan muut toimijat markkinoilta. Joukkueurheilun kilpailutoiminnan järjestämisen markkinat kuitenkin eroavat perinteisistä markkinoista siinä, että yksikään markkinoilla toimivista joukkueista ei tulisi toimeen ilman muita toimijoita. Urheilutapahtumien ja -kilpailujen järjestämisen edellytys on, että joukkueella on myös vastustaja, joka pyrkii yhtäläillä voittoon. Tästä syystä varsin pitkällekin menevä yhteistyö sarjaan osallistuvien urheiluseurojen kesken voidaan sallia. Muilla aloilla tällainen kilpailijoiden välinen yhteistyö katsotaan helposti kilpailulainsäädännössä tarkoitetuksi kielletyksi kartelliksi.²⁶

Taloudellinen yhteistyö on välttämätöntä, jotta seurat pysyvät ”hengissä” koko kilpailukauden ajan: olisi kyseessä olevalle lajille turmiollista, mikäli jokin seura ajautuisi konkurssiin kesken kauden.²⁷ On

²⁴ Parrish – Miettinen 2008, s. 116.

²⁵ Ks. Kilpailuviraston päätös 5.9.1995 dno 511/61/94 (koripalloliitto on elinkeinonharjoittaja järjestäessään SM-sarjaa) sekä EY:n tuomioistuimen asian C-415/93 *Bosman* julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotuksen kohta 255 (arviointia, ovatko seurat elinkeinonharjoittajia). Ks. myös EY-tuomioistuimen ratkaisu asiassa 36/74 *Walrave&Koch*, kohta 4.

²⁶ Parrish – Miettinen 2008, s. 235.

²⁷ Näin oli käydä jääkiekon SM-liigaseura Lahden Pelicansille vuonna 2004. Vain Jääkiekon SM-liiga Oy:n myöntämä laina auttoi seuran vaikeuksien yli. Myöhemmin seuran talous on kohentunut uusien sijoittajien myötä.

tapauskohtaisesti arvioitava, onko seurojen välinen yhteistyö välttämättömä vai tavoitellaanko sillä ainoastaan seurojen välisen taloudellisen kilpailun rajoittamista urheilijoita ja kuluttajia vahingoittavalla tavalla.

Toisena erityispiirteenä urheilun liiketoiminnassa kilpailijoiden välttämättömyyden ohella on, että kaikki sarjaan osallistuvat seurat toimivat toisiinsa verrattuna urheilullisesti kohtuullisella tasolla: ottelun lopputuloksen on oltava jossain määrin ennalta arvaamaton. Ottelun viihdearvo ja siten laatu kulutushyödykkeenä on riippuvainen ennalta arvaamattomuudesta, ja vain tällaisessa tapauksessa rationaalinen kuluttaja on valmis maksamaan urheiluviihdetuotteesta. Koska joukkueen urheilullinen suoritusaso on usein suoraan verrannollinen sen taloudellisiin resursseihin, on tästä syystä joukkueurheilun sarjoissa ja liigoissa käytössä erilaisia tulontasaus ja -jakokeinoja. Palkkakatto on lähtökohteisesti yksi mahdollinen keino tasoittaa taloudellisia resursseja ja sitä kautta myös urheilullisia voimasuhteita.

Merkitykselliset markkinat

Edellytys sille, että tiettyä toimintaa voidaan pitää kilpailunrajoittamisena, on se, että tiedetään mitkä ovat ne merkitykselliset tuotemarkkinat ja maantieteelliset markkinat, joilla rajoittumista väitetään tapahtuneen. Vaikka markkinoiden määrittelemisen liitetään useimmiten määrävän markkina-aseman käytön arviointiin, on sillä myös horisontaalisten rajoitusten arvioinnin kannalta, koska rajoituksilla saattaa olla markkinavaikutuksia.²⁸

Myös joukkueurheilutoiminnassa voidaan määritellä useita eri markkinoita. Ensinnäkin seurat muodostavat liigan, joka kilpailee itsenäisenä tuotteena muiden kuluttajille tarjottavien vapaa-ajan kulttuuri- ja urheilutapahtumien kanssa. Toisen markkinan muodostaa urheiluviihdetuote eli yksittäinen ottelutapahtuma tai tapahtumien sarja, jonka myymiseksi seurat usein kilpailevat keskenään kuluttajien, mainostajien ja median mielenkiinnosta. Tämä markkina on erittäin riippuvainen pelaajien tarjoamista tuotantopanoksista. Tästä syystä kolmanneksi ja palkkakaton kannalta tärkeimmäksi markkinaksi voidaan erottaa tuotannon tekijöiden myynti- ja hankintamarkkinat, joilla seurat ostavat ja myyvät tuotannon tekijöitä eli pelaajia ja kilpailevat pelaajien palveluksista.²⁹

²⁸ Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta EYVL 9.12.1997, 97/C 372/03.

²⁹ *Stix-Hackl – Egger* 2002, s. 87-88. Vrt. *Ross* 2003, s. 570-571.

Käytän tässä esityksessä tuotannontekijöiden myynti- ja hankinta-markkinasta nimitystä pelaajamarkkinat. Pelaajamarkkinat voidaan määritellä myös upstream-markkinaksi ja urheiluviihdetuotteen markkinat downstream-markkinaksi. Nämä määritelmät kuvaavat sitä ketjua, joka syntyy tuotannontekijöistä lopputuotteeseen. Upstream-markkina on välttämätön downstream-markkinan olemassaololle. Mikäli upstream-markkinoilla ei oteta käyttöön tiettyjä rajoituksia tai sallita pitkälle menevää yhteistyötä toimijoiden välillä, voi vaarana olla koko downstream-markkinan kuihtuminen.³⁰

Pelaajamarkkinoilla seura hankkii pelaajan yleensä toisesta seurasta, joko kotimaasta tai ulkomailta. Mikäli pelaajalla on voimassaoleva pelaajasopimus, pelaajamarkkinoilla seurat toimivat siten, että toinen seura on halukas ostamaan kyseisen pelaajan ja toinen seura myymään hänet. Näin ollen itse pelaaja ei ole ostajana tai myyjänä pelaajamarkkinoilla. Sitä vastoin sellaisessa tilanteessa, kun pelaajalla ei ole sopimusta, on hän lähtökohtaisesti vapaa siirtymään haluamaansa seuraan. Sopimussuhteessa olevan ja sopimuksettoman pelaajan kannalta palkkakaton vaikutukset pelaajien tarjoamien tuotantopanosten hintoihin voivat olla erilaisia.

Kun lopputuotteena on urheilutapahtuma viihdetuotteena, on sen tärkeä osa pelaajien urheilupanos. Nämä tuotannontekijämarkkinat ovatkin relevantit tuotemarkkinat, joilla palkkakatolla on suurin vaikutus. Toisena palkkakaton kannalta relevanttina markkinana on urheiluviihdetuotteen markkinat, joilla tuotetta myydään sponsoreille, medialle ja kuluttajille. Maantieteellisesti pelaajamarkkinat ovat Suomen rajoja laajemmat: pelaajia hankitaan ulkomailta ja pelaajia siirtyy ulkomaille. Suomessa käyttöön otetulla palkkakatolla voisi olla myös vaikutusta ainakin Ruotsin, Sveitsin, Saksan, Ranskan ja Venäjän pelaajamarkkinoilla.

Relevanttien markkinoiden määrittelemineen on palkkakaton kohdalla erityisen hankalaa, koska ei ole käytännön kokemuksia siitä, millä kaikilla markkinoilla vaikutuksia esiintyy. Tästä syystä markkinoiden määrittely ei ole itsestään selvästi yllä esitetyn kaltainen. Tässä esityksessä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta suorittaa lopullista ja yksityiskohtaista markkinoiden määrittelyä. Siksi tässä tyydytään katsomaan relevanteiksi tuotemarkkinoiksi kunkin lajin pelaajamarkkinat ja maan-

³⁰ Schiere 2007, s. 734.

tieteelliseksi markkinoiksi Suomen alue sekä alueet, jotka voivat olla pelaajille vaihtoehtoisia paikkoja tarjota tuotantopanoksiaan.

Palkkakattosopimus kiellettynä kartellina

Kuten Pohjois-Amerikassa, myös EY:n ja Suomen kilpailulainsäädäntö asettaa rajoituksia elinkeinonharjoittajien välisille sopimuksille. Yksi merkittävimmistä elinkeinonharjoittajien yhteistyötä rajoittavista säännöksistä on kartellikielto. Elinkeinonharjoittajien väliset, kilpailua rajoittavat sopimukset ja menettelytavat kuuluvat kilpailuoikeudessa kieltoperiaatteen piiriin. EY:n perustamissopimuksen 81(1) artiklassa on säännös kilpailua rajoittavien horisontaalisten eli samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien elinkeinonharjoittajien välisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen käytön kiellosta:

”Yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat:

- a) joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihinnoja taikka muita kauppaehtoja;
- b) joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka investointeja; [...]

Jo edellä mainitun artiklan sanamuodon perusteella voidaan tehdä muutamia huomioita kiellon ulottuvuudesta. Ensinnäkin riittää, että yritysten välisellä sopimuksella on tavoiteltu kilpailun rajoittamista, vaikka lopulta ei kilpailu rajoittuisikaan. Toisaalta säännöksen soveltamisen kriteeriksi riittää, että säännöksessä mainitusta toimesta seuraa tai voi seurata kilpailun merkittävä estäminen, rajoittaminen tai vääristämi-

³¹ EY:n perustamissopimuksen 81(1) artiklan alakohdat a ja b, jotka vastaavat sisällöltään läheisesti kilpailunrajoituslain 480/1992, 4 §:n alakohtia 1 ja 2.

nen. Tällöin ei ole ollut välttämätöntä, että toiminnan nimenomaisena tarkoituksena olisi ollut kilpailuun vaikuttaminen.

Palkkakatosta sopiessaan seurat pyrkivät tarkoituksellisesti rajoittamaan lopputuotteen tuotannon edellyttämien tuotantopanosten hankintaan käytettäviä investointeja ja varmistumaan muiden toimijoiden investointeihin käyttämästä määrästä. Tarkoituksena on poistaa kilpailijoiden väliltä epävarmuus siitä, kuinka paljon kilpailijat panostavat tai voivat panostaa tuotantopanostensa hankintaan. Juuri esitetyt päämäärät eivät kuitenkaan ole ensisijaisia tarkoituksia. Pääasiallisena tarkoituksena palkkakatolle on Suomessa esitetty myös pohjoisamerikkalaisille ammattilaisliigoille tutut urheilullisen kilpailutasapainon varmistaminen ja seurojen taloudellisen elinkelpoisuuden turvaaminen.

Koska horisontaalisten sopimusten tarkoituksena ei aina ole kilpailun rajoittaminen, on sopimuksen vaikutusten analysoiminen tarpeen (vaikutusperäinen analyysi).³² Vaikutusten analysoinnissa lähtökohdaksi on otettava se kilpailutilanne, joka markkinoilla vallitsisi, mikäli tarkasteltavana olevaa menettelyä ja sen väitettyä kilpailua rajoittavia vaikutuksia ei olisi olemassa. Ei kuitenkaan riitä, että analyysissä todetaan sopimuksen vähentävän sopimuspuolten välistä kilpailua. Sen on lisäksi todennäköisesti vaikutettava kilpailuun markkinoilla niin paljon, että tämän voidaan olettaa vaikuttavan kielteisesti hintoihin, tuotantomääriin, innovaatiotoimintaan taikka tavaroiden tai palvelujen valikoimaan tai laatuun. Riippuu taloudellisesta yhteydestä, voiko sopimus aiheuttaa kielteisiä markkinavaikutuksia. Tähän vaikuttaa sekä sopimuksen luonne että sopimuspuolten yhteinen markkinavoima, joka yhdessä muiden rakenteellisten tekijöiden kanssa määrää yhteistyön mahdollisuudet vähentää kokonaiskilpailua näin merkittävällä tavalla.³³

Seuroilla on palkkakatosta sopiessaan merkittävä markkinavoima, sillä muita toimijoita ei tavallisestikaan saman lajin kotimaisilla pääsarjatason pelaajamarkkinoilla ole. Suomen rajojen ulkopuolella on luonnollisesti myös muita saman lajin pääsarjoja ja niissä kilpailevia toimijoita. Ei ole kuitenkaan pelaajan kannalta yhdentekevää, missä maassa hän antaa tuotantopanoksensa käytettäväksi. Jos suomalainen pelaaja

³² Kiellettyjä ovat sekä tosiasialliset että mahdolliset vaikutukset, ks. esim. asia C-7/95 *John Deere*, s. I-3111, kohta 77.

³³ Komission suuntaviivat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan soveltamisesta horisontaalista yhteistyötä koskeviin sopimuksiin EYVL 6.1.2001C 3/02, s. 4, kohdat 19-20.

saa saman korvauksen sekä Suomessa, Ruotsissa että Venäjällä, jää hän todennäköisesti Suomeen. Palkkakaton seurauksena tuotantopanosten hintakilpailu rajoittuu, mistä seuraa markkinoiden itseohjautuvuuden häiriintyminen. Sellaiset seurat, jotka ovat lähellä palkkakaton rajaa, eivät voisi investoida uusiin pelaajiin, vaikka seuralla olisikin mahdollisesti taloudellisia resursseja uusien, kalliidenkin pelaajien palkkaamiseen.³⁴

Palkkakaton kohdalla lienee lähdettävä siitä, että seurojen palkkakattoa koskevan sopimuksen varsinaisena motiivina ei ole rajoittaa kilpailua. Kuitenkin selvänä tarkoituksena on sopia investointeihin käytettävistä määristä, mitä voidaan pitää vakavana kilpailunrajoituksena. Lisäksi palkkakatolla on yllä todetun mukaisesti monia kilpailuun vaikuttavia seurauksia. Näin ollen seurojen välinen sopimus palkkakatosta on lähtökohtaisesti 81(1) artiklassa kielletty sopimus. Tällöin seuraavana tulee arvioitavaksi lähinnä se, mikä on menettelyn kilpailua rajoittavien vaikutusten painoarvo suhteessa sen seurauksena ilmeneviin tehokkuushyötyihin. Mikäli tehokkuushyödyt ylittävät kilpailua rajoittavat vaikutukset, voidaan menettelyä pitää sallittavana.

81(3) artiklan tehokkuuspuolustussääntö

Edellä on tarkasteltu, voiko palkkakatto tarkoitukseltaan tai vaikutukseltaan täyttää EY 81(1) artiklan tunnusmerkistön. Kyseinen tarkastelu on kuitenkin vain ensimmäinen osa 81 artiklan muodostaman kokonaisuuden mukaisesti tehtävää arviointia. Toisessa osassa, joka on tarpeellinen vain, jos menettelyn todetaan rajoittavan kilpailua, määritellään menettelyn kilpailua edistävät vaikutukset ja arvioidaan, ovatko kilpailua edistävät vaikutukset suuremmat kuin haittavaikutukset.

Tehokkuuspuolustussäännön soveltamiselle on asetettu 81(3) artiklassa neljä kumulatiivista³⁵ edellytystä. 81(1) artiklassa tarkoitettu sopimus, päätös tai menettely ei ole kiellettyä, mikäli se

³⁴ Schiera 2007, s. 733. Luksusvero puolestaan on omiaan, jos ei suoranaisesti estämään kilpailua, niin ainakin häiritsemään sitä: seura saa samalla panostuksella heikomman pelaajan, koska osa pelaajan palkkaan tarkoitetuista varoista kuluu veron maksamiseen.

³⁵ Eli kaikkien edellytysten on täyttyvä. Ks.esim. Yhteisöjen ensimmäisen asteen tuomioistuimen yhdistetyt asiat T-185/00 *Métropole télévision SA (M6)* [2002] Kok. II-3805, kohta 86.

- 1) osaltaan tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä,
 - 2) jättää kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödyistä,
 - 3) ei anna näille elinkeinonharjoittajille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia hyödykkeitä.
-
- 4) ei aseta asianomaisille elinkeinonharjoittajille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi

Palkkakaton kohdalla ensimmäisen kriteerin edellyttämiä tehokkuusetuja voi olla monenluonteisia, kuten esimerkiksi puhtaita kustannusetuja tai sellaisia tehokkuusetuja, jotka johtavat uusien tai entistä parempien tuotteiden tuloon markkinoille. Yhteistyön avulla yritykset voivat esimerkiksi tarjota tavaroita tai palveluita, joiden hinta on alhaisempi tai laatu parempi. Palkkakaton seurauksena tuotantoon käytetyt kustannukset laskevat, mutta tuotannon eli järjestettävien ottelutapahtumien määrä ei nouse. Hyväksyttävänä kustannusetuina ei voi kuitenkaan pitää sellaisia säästöjä, jotka syntyvät yksinomaan siitä, kun yritykset sopivat tuotantokustannusten rajoittamisesta. Näin ollen seuroille syntyy näennäisesti kustannussäästöjä, jotka eivät kuitenkaan voi toimia tehokkuusperiaatteen soveltamisessa.³⁶ Vaikka yllä mainitut kustannussäästöt eivät suoraan voi toimia tehokkuuden lisäämisen perusteluna, voi niillä kuitenkin olla merkitystä kokonaisarviointin kannalta. Tällöin tärkeää on se, miten kustannussäästöt käytetään. Mikäli säästöt koituvat seurojen omistajien eduksi, ei etujen objektiivisuus täyty. Jos sen sijaan kustannuksissa säästyneitä varoja ohjataan esimerkiksi jääkiekkotapahtuman laadun parantamiseen, voinee kustannussäästöilläkin olla merkitystä kokonaisarviointin kannalta.

Palkkakatolla saavutettavien tehokkuusetujen luonteena voivat olla myös laadulliset tehokkuusedut. Palkkakaton voidaan katsoa parantavan SM-liigan ja sen seurojen tarjoaman urheiluviihdetuotteen laatua, mikäli se lisää ottelutapahtumien mielenkiintoa voimasuhteiden tasoittamisen ja tulosten ennalta arvaamattomuuden kautta. Kuitenkin, mikäli palkkakaton perusteluna käytetään voimasuhteiden tasoittamista, tulisi osoittaa selvästi taloudellisten voimasuhteiden jakautumisen vaikutus

³⁶ EUVL C 101/08, 27.4.2004, s. 104, kohta 49.

huippupelaajien jakautumiseen joukkueiden kesken ja edelleen tämän vaikutus joukkueen pelisuoritukseen ja menestykseen.³⁷

Pelaajien hankintamarkkinoilla tapahtuvaa yhteistyötä arvioitaessa on otettava huomioon, että menettelyllä saattaa olla vaikutuksia myös moniin muihin markkinoihin. Palkkakatossa menettelyllä on vaikutuksensa paitsi pelaajamarkkinoilla myös ja erityisesti urheiluviihde-tuotteen markkinoilla. Vaikka palkkakatto yllä esitetyn tavoin saattaa parantaa urheiluviihdettä sarjan tasoittumisen myötä, voi sillä olla tasoittumista suurempia negatiivisia vaikutuksia pelaajien lähdön johdos-ta. Kun palkkakatto rajoittaa pelaajille maksettavia palkkoja, siirtyvät parhaimmat pelaajat tarjoamaan palveluksiaan muihin maihin, jolloin seurauksena voi olla toki tasainen mutta kuitenkin heikottasoinen sarja. Heikottasoinen sarja on puolestaan omiaan vähentämään kuluttajien mielenkiintoa.

Tehokkuuspuolustussäännön toinen kriteeri edellyttääkin, että palkkakattosopimuksella saatava hyöty olisi kohtuulliselta määrältään kanoitava urheiluviihteen kuluttajien eli katsojien hyödyksi. Kuluttajahyötyperiaatteen idea on siinä, että taloudellinen hyöty ei saa päätyä pelkästään järjestelyssä mukana oleville sopimuspuolille, vaan kuluttajien on saatava siitä kohtuullinen osuus. Kuluttajahyödyn ilmene-mismuodoista on palkkakaton kohdalla tarkoituksenmukaista arvioida hintojen alenemista ja tuotteiden laadun parantumista. Ensimmäinen ilmenemismuoto saattaisi helposti tulla kyseeseen. Kuluttajalle on jos-sain määrin tärkeää, kuinka paljon hän maksaa päästäkseen seuraamaan urheiluviihdettä. Konkreettinen hyödyn välittymismuoto saattaisi näin olla esimerkiksi palkkakustannuksista saatavien säästöjen käyttäminen pääsylippujen hintojen alentamiseen. Näin tuskin kuitenkaan tulisi tapahtumaan, vaan kustannusten rajoituksesta saatu hyöty saattaisi valua lähes poikkeuksetta osakeyhtiömuodossa omistetun seuran osakkeen-omistajien taskuun. Mikäli sopimuksen kilpailua rajoittavat vaikutukset ovat melko vähäisiä ja tehokkuusedut sitä vastoin huomattavia, on hyvin todennäköistä, että kuluttajat saavat hinnoissa tai muuten kohtuullisen osuuden kustannus- tai muiden säästöjen tuomasta edusta.

³⁷ Ks. *Kesenne* 2003 palkkakaton vaikutuksista *player talentin* jakautumiseen suurten ja pienten seurojen kesken. Suurella budjetilla ja huippupelaajien hankinnalla ei mene-ty ole taattu. Tästä esimerkkinä Jokerit, joka jäi pudotuspelien ulkopuolelle huolimatta SM-liigan suurimmasta budjetista kaudella 2005/2006. NHL:ssä New Rangers on törmännyt samanlaisiin ongelmiin.

Palkkakaton kilpailua rajoittavista vaikutuksista koituvia kustannussäästöjä voidaan kuluttajajohdytykriteerin täyttämiseksi kanavoids kuluttajille tarjoamalla näille laadukkaampia urheiluviihdeduotteita. Urheiluviihdeduotteen laatu riippuu paitsi itse ottelutapahtuman urheilullisesta tasosta myös oheispalveluiden ja katsomo-olosuhteiden tasosta.³⁸ Jotta laadukkaampia tuotteita koskeva ehto täytyisi, on palkkakaton siis nostettava urheilukilpailun-tasoa-tai muiden urheilutapahtumaan liittyvien oheistuotteiden tasoa. Urheilukuluttajan näkökulmasta yksi urheilutapahtuman laadun mittari on tulosten yllätyksellisyys ja ennalta arvaamattomuus. Mikäli palkkakaton tavoitteena on sarjan voimasuhteiden tasoittaminen ja tavoite myös saavutetaan, voidaan katsoa urheilutuotteen tältä osin olevan laadukkaampaa kuin tilanteessa, jossa palkkakattoa ei ole. Tällöin upstream-markkinoille kohdistuvat rajoitukset parantavat downstream-markkinoilla tarjottavaa tuotetta.³⁹

Toisaalta sarjan tasaisuus ei voi olla ainoa laadunmittari. Siinä tapauksessahan mikä tahansa alasarjan tasainen mittelo olisi samalla ”viivalla” mestaruussarjan kärkikamppailun kanssa. Tästä syystä kuluttajalla on tietyt odotukset myös itse ottelun tason suhteen. Ostaessaan pääsylipun pääsarjataso otteluun kuluttaja odottaa saavansa nauttia lajin parhaasta kansallisesta tasosta. Mikäli pelataan otteluiden tasoa pelaajien henkilökohtaisen taitotason olemassaoloon, voi palkkakatto olla tässä suhteessa pelin tasoa heikentävä, mikäli seuroilla ei ole mahdollisuuksia palkata taitavampia pelaajia palkkakaton puitteissa.

Tehokkuuspuolustussäännön kolmas kriteeri edellyttää kilpailun säilymistä. Kilpailun suojeleminen ja kilpailuprosessi asetetaan näin pohjimmiltaan rajoituksista saatavien tehokkuusotujen edelle. Kun kilpailu poistuu, jäävät tehokkuusedut lyhytaikaisiksi ja ovat pienempiä kuin pitkän aikavälin menetykset. Kuinka paljon kilpailua järjestelyn seurauksena poistuu, riippuu siitä, kuinka kilpaillut markkinat olivat ennen järjestelyn käyttöönottoa. Mitä enemmän kilpailua markkinoilla on sitä suurempi kilpailun vähentyminen on vielä sallittavaa ja kilpailukriteerin täyttävää.

³⁸ Myös kuluttajavalituslautakunta (KVL) on ottanut kantaa urheilutapahtuman laatuun kuluttajajohdytykseenä. Ks. KVL 00/39/924 (28.8.2001), jossa lautakunta toteaa urheilukilpailujen olevan omanlaisensa kulutushyödyke, johon kuuluu olennaisena osana ottelun seurannassa saadut myönteiset ja toisinaan kielteiset kokemukset. Tapaus koski valitusta erotuomarin liian huonosta toiminnasta.

³⁹ Schiera 2007, s. 737-738.

Tärkeää kilpailukriteerin täyttymisen kannalta on järjestelyn osapuolten kilpailupaineen säilyminen. Hinta on yksi tärkeimmistä kilpailuparametreista.⁴⁰ Mikäli yritykset voivat hinnoitella tuotantopanosten hankinnan vapaana kilpailupaineesta, voidaan kilpailun katsoa merkittävästi vähentyneen. Palkkakaton kohdalla seurat tietäisivät etukäteen, kuinka paljon muut seurat enintään voivat käyttää tuotantopanosten hankintaan. Se poistaa keskinäistä epävarmuutta seurojen väliltä, kun kilpailevat seurat eivät voi investoida tiettyä määrää enempää.

Urheilun liiketoimintaa ei voida arvioida aivan samalla tavoin kuin muuta, taloudellista voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Varsinkin eurooppalaisessa ja suomalaisessa urheilujärjestelmässä taloudellista voittoa tärkeämpää on urheilullinen menestys. Tästä syystä palkkakatto voisi olla jopa omiaan lisäämään kilpailua hinta-laatu-suhteeltaan parhaiden pelaajien löytämiseksi ja palkkaamiseksi. Palkkakatto antaisi myös pienille seuroille mahdollisuuden hankkia parhaita, pelaajia, koska varakkaimmat seurat eivät voisi kaikkia palkata. Näin ollen käsitykseni mukaan seurat joutuvat edelleen kilpailemaan markkinoilla siitä, mitkä seuroista saavat hankittua parhaat tuotantopanokset itselleen. Palkkakatto ainoastaan asettaa rajan sille, kuinka paljon seura voi yhteensä käyttää rahaa tuotantopanosten hankintaan.

Viimeisenä kriteerinä on järjestelyn välttämättömyys. Välttämättömyysperiaatteen täytyminen edellyttää, että sopimuksessa tai muulla elinkeinonharjoittajien välisellä yhteistyöllä ei aseteta rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Periaatteen voidaan katsoa sisältävä kaksi ehtoa, joiden on täyttyttävä: kilpailua rajoittavan sopimuksen on jo itsessään oltava kohtuudella tarpeellinen ja toisekseen sopimuksesta johtuvien yksittäisten kilpailunrajoitusten on oltava tarpeellisia tehokkuusetujen saavuttamiseksi. Peruskysymyksenä myös palkkakaton kannalta on se, onko sopimus palkkakatosta välttämätön niiden tehokkuushyötyjen saavuttamiseksi, joita sillä esitetään olevan. Tätä varten on selvitetty ja tuotu jo yllä esille tehokkuushyödyt, joita sopimuksella saavutettaisiin verrattuna sopimuksettomaan tilanteeseen. Sopimuksella saatavien hyötyjen ja haittojen punninta on aina tilannesidonnaista, jolloin arviointi tehdään siinä kokonaistilanteessa, jossa kilpailua rajoittavat sopimukset toteu-

⁴⁰ EUVL C 101/08, 27.4.2004, s. 113, kohta 110, jossa mainitaan hinnan ohella tärkeimpinä kilpailun parametreina innovaatiot ja tuotekehitys.

tuvat ja sen hetkisten tietojen perusteella. Jos tehdään presumptio siitä, että palkkakatto saa aikaan tehokkuushyötyjä parempilaatuisten urheiluviihdetuotteiden muodossa (sarjan tasoittuminen), parantaa seurojen taloudenhoitoa ja että kustannussäästöt kanavoidaan oikein, on seuraavaksi vastattava kysymykseen, löytyykö vastaavien hyötyjen aikaansaamiseksi muita vähemmän rajoittavia keinoja kuin palkkakatto, ja ovatko ne mahdollisia käytännössä.

Pelaajaosaamisen tasaisemman jakautumisen seurauksena saavutettavissa oleva sarjan urheilullinen tasoittuminen ja sitä kautta kiinnostavuuden lisääntyminen ovat hyötyjen perusteluna varsin osuvia. On kuitenkin syytä muistaa se erityispiirre, että pelaajat eivät tuotantopanosia seuroille tarjotessaan aina toimi täysin rationaalisen toimijan tavoin, vaan seuran valintaan vaikuttavat myös monet muut seikat kuin pelaajapalveluksista saatu korvaus eli palkka. Näitä vaikuttavia tekijöitä voivat olla muun muassa seurauskollisuus ja -perinteet, perhesuhteet sekä muut urheilun ulkopuoliset seikat. Kuitenkin näiden tekijöiden tasoittamisesta sopiminen seurojen kesken olisi liki mahdotonta. Myös palkkauksen ja pelillisten esitysten välisen vaikutussuhteen määrittäminen voi olla hankalaa.⁴¹

Mikäli ei voida osoittaa yksiselitteisesti taloudellisten resurssien vaikutusta urheilumenestykseen, ei väite taloudellisten erojen kaventamisesta sarjan tasoittamiseksi ole pitävä. Lisäksi seurojen välisten tasoerojen kaventaminen kilpailua rajoittamalla on kilpailuoikeudellisesti hankalaa. Kaikki väitteet, joiden mukaan rajoitukset olisivat oikeutettuja, koska niillä pyritään varmistamaan tasavertaiset kilpailuedellytykset markkinoilla, ovat perusteettomia. Kilpailulainsäädännön tarkoituksena on suojata kilpailua, ei kilpailijoita.⁴² On kuitenkin huomattava jo esille tullut näkökulma siitä, että palkkakatto voi lisätä kilpailua, kun varakkaat seurat luopuvat osasta markkinavoimaansa pienempien hyväksi.

Tehokkuuspuolustussäännön täyttymisen kannalta näyttäisi ongelmalliseksi nousevan välttämättömyyskriteeri. Välttämättömyyskriteeri on palkkakaton kohdalla vaikeimmin täyttyvä edellytys. Jos voidaan

⁴¹ *Richardson* 2000 on tutkinut pelaajien palkkojen ja suoritusten välistä suhdetta ja tullut siihen tulokseen, että pelaajan rajatuottavuus kasvaa, kun palkka lisääntyy. Tämä nostaa esille kysymyksen, onko pelaaja hyvä, koska hän saa suurta palkkaa vai saako hän suurta palkkaa, koska on hyvä. Tähän ongelmaan ei tässä esityksessä voida enempää puuttua.

⁴² *Kuoppamäki* 2006, s. 31-33.

löytää vastaavat tavoitteet täyttäviä vähemmän kilpailua rajoittavia keinoja, ei palkkakatto ole välttämätön. Tästä syystä sellaisen palkkakattojärjestelmän, joka täyttäisi kilpailunrajoituslain tehokkuuspuolustussäännön vaatimukset, esittäminen ei ole helppoa. Koska palkkakatto on yksi Euroopassa ja Suomessa avoimena olevista urheiluun liittyvistä kilpailuoikeudellisista seikoista, ei tässä esityksessä voida antaa lopullista arvioita palkkakaton kilpailulainsäädännön mukaisuudesta. Voi olla, että kilpailuviranomaiset antavat arviossaan painoarvoa urheilun erityispiirteille, jolloin tiukka teoreettinen tarkastelu jäisi vähemmälle ja tehokkuuspuolustussääntö täytyisi helpommin.

5. PALKKAKATTO JA TYÖEHTOSOPIMUS

5.1. Yleistä

Useissa maissa on kehitys kulkenut urheilijan työntekijäaseman tunnustamisesta pelaajan oikeuksien ja velvollisuuksien sääntelemiseen työehtosopimuksin, kuten Pohjois-Amerikassa on toimittu jo 1960-luvulta lähtien.⁴³ Kun työehtosopimuksettomassa tilanteessa pelaajat neuvottelevat yksilöllisesti työsopimusten sisällön, siirrytään työehtosopimuksella puolestaan kollektiivisen neuvotteluvoiman käyttöön, mikä poistaa epätasapainon sopimussuhteen osapuolten väliltä. Euroopassa työnantajapuoli on ollut perinteisesti haluton siirtämään työntekijäpuolelle (pelaajille) tällaista sääntelyvaltaa, mistä syystä työehtosopimusmekanismi ei ole saanut vastaavaa jalansijaa kuin Pohjois-Amerikassa.

Kilpailuoikeudella onkin läheinen liityntä työehtosopimusoikeuteen. Kuten edellä kilpailuoikeusosioissa on käynyt ilmi, eivät seurat voi keskinäisillä sopimuksilla sopia työntekijöille maksettavien palkkojen enimmäismäärästä eli kilpailuoikeudelliselta kannalta tuotannontekijöiden enimmäishinnoista tai tuotannontekijöihin sijoitettavista investoinneista. Tämän kaltainen toiminta voitaisiin katsoa EY:n ja Suomen kilpailuoikeuden vastaiseksi kartelliksi. Työnantajien keskinäistä kil-

⁴³ Ks. *Rauste* 1997, s. 64. Euroopassa ainakin Ruotsissa, Espanjassa ja Ranskassa jalkapallossa sekä Ruotsissa ja Saksassa jääkiekossa on voimassa työehtosopimukset. Ks. urheilun työehtosopimusten oikeudellisesta viitekehuksesta Saksassa, *Klose* 2004, s. 17-19. Saksassa ei ole mahdollista sopia työehtosopimuksin maksimipalkoista vaan ainoastaan minimipalkoista.

pailua rajoittava toiminta työmarkkinoilla olisi sallittua vain, mikäli siitä on sovittu yhdessä työntekijöiden kanssa työehtosopimuksella.

Kilpailunrajoituslain 2 §:n mukaan lakia ei sovelleta sopimukseen tai järjestelyihin, jotka koskevat työmarkkinoita. Myös EY-tuomioistuimien oikeuskäytännössään myöntänyt työehtosopimuksille poikkeusasetman.⁴⁴ Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei kilpailunrajoituslakia eikä EY:n kilpailuoikeusnormeja lähtökohtaisesti sovelleta työehtosopimukseen. Vaikka poikkeus ei ole rajoittamaton, ovat palkkaa koskevat työehtosopimuksen määräykset sellaisia työsuhteen ehtoja, joiden osalta poikkeus tulee kyseeseen.

Työntekijäpuolta työehtosopimuksessa edustaisi rekisteröity työntekijäyhdistys eli pelaajayhdistys. Työehtosopimuskompetenssin saavuttamiseen myös pelaajayhdistyksen rekisteriin merkittynä tarkoituksena tulee olla pelaajien etujen valvominen työsuhteissa. Joukkueurheilulajeissa pelaajat ovat Suomessakin perustaneet pelaajayhdistyksiä ajamaan etujaan kollektiivisesti. Suomessa suurimmissa lajeissa on omat pelaajayhdistyksensä.⁴⁵ Jääkiekkoilussa työntekijäpuolena työehtosopimuksessa voisi olla Suomen Jääkiekkoilijat ry. Sen sääntöjen 2 §:n mukaisena tarkoituksena on edistää jääkiekkoilua ja lisätä sen harrastusta Suomessa sekä toimia jäsenten ammatillisten, palkkauksellisten yhteiskunnallisten ja urheilullisten etujen ajamiseksi. Yhdistys pyrkii päämääränsä muun muassa toimimalla jäsenistönsä yhteisenä neuvotteluelimenä etukysymyksissä. Tämän perusteella sitä voitaneen pitää työehtosopimuslain 1 §:n tarkoittamana työntekijöitä edustavana yhdistyksenä, joka voisi solmia työehtosopimuksen.

Työehtosopimuslain 1 §:n mukaan työehtosopimuksen voi solmia yksi tai useampi työnantaja tai työnantajain rekisteröity yhdistys. Työnantajapuoleksi käy siis työnantajien rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on työnantajapuolen etujen valvominen työsuhteissa, tai yksittäinen työnantaja sen oikeudellisesta muodosta riippumatta. Joukkueurheilussa tämä tarkoittaisi yhdistysmuotoista liigaa ja yksittäisiä seuroja. Pelaajayhdistyksen vastapuolena on yleensä kyseisen lajin kilpailutoimintaa pyörittävä liiga. Samoin kuin pelaajayhdistyksiltä myös työnantajien yhdistyksiltä edellytetään rekisteröinnin lisäksi sitä, että

⁴⁴ Ks. asia C-67/96 *Albany* [1999], Kok. I-5751 kohdat 59 ja 60 sekä julkisasiamies Maduron ratkaisuehdotus asiassa C-438/05 *Viking* (2006), kohta 27.

⁴⁵ Muun muassa Jalkapallon Pelaajayhdistys ry, Suomen Jääkiekkoilijat ry ja Salibandy pelaajayhdistys ry.

niiden varsinaisena tarkoituksena on työnantajien etujen valvominen työsuhteissa.

Näin ollen pelaajayhdistyksen vaihtoehdona on joko solmia työehtosopimus erikseen jokaisen seuran eli työnantajan kanssa taikka työnantajain yhdistyksen kanssa. Sopiminen erikseen jokaisen seuran kanssa ei liene paras vaihtoehto osapuolten kollektiivisuuden kannalta, vaan parempi vaihtoehto olisi se, että myös seuroja edustaisi neuvotteluissa yhteinen edustaja.⁴⁶

Koska työehtosopimuslaki puhuu nimenomaan rekisteröidystä työnantajain yhdistyksestä, on kompetentin työnantajatahon löytäminen hankalampaa: SM-liiga näet toimii osakeyhtiömuodossa. Mikäli työehtosopimuslain 1 §:ää tulkitaan ahtaasti, ei SM-liiga nykyisessä organisaatiomuodossaan voisi edustaa työnantajia työehtosopimusosapuolel-
na.⁴⁷ Työnantajina toimivat seurat eivät voi siirtää työehtosopimuskompetenssia osakeyhtiömuotoiselle liigalle. Lisäksi SM-liigan varsinaisena tarkoituksena ei ole työnantajien etujen valvominen työsuhteissa.⁴⁸ Näin ollen työehtosopimus ei SM-liigan ja Suomen Jääkiekkoliigan ry:n välillä ole ainakaan nykyisessä tilanteessa mahdollinen.

5.2. Palkkatosta sopiminen työehtosopimuksella

Yhtenä vaihtoehtona voisi olla Ruotsin malli, jossa sekä työnantajat että työntekijät ovat jäseninä valtakunnallisissa työmarkkinajärjestöissä, jotka toimivat edustajina työehtosopimusneuvotteluissa ja osapuolina itse työehtosopimuksessa.⁴⁹ Toisaalta koska pelaajilla on jo olemassa heitä edustava kompetentti taho, voisi olla syytä pohtia, miten työnantajapuoli olisi parhaiten organisoitavissa kompetentiksi työehtosopimusosa-

⁴⁶ *Helo* 2000, s. 37.

⁴⁷ *Tiitinen* 2004, s. 273.

⁴⁸ Jalkapalloilussa tilanne on toinen, sillä Veikkausliiga ry on rekisteröity yhdistys. Tällöin ainoastaan yhdistyksen sääntöjen muuttaminen yhdistyslain 52 § mukaan tarkoituksen osalta riittää. Ks. osapuolten määrittelemisestä *Pulkkinen* 2006, s. 27-30 ja *Helo* 2000, s. 35-38.

⁴⁹ Ruotsissa sekä pelaajayhdistys SICO (Sveriges Ishockeyspelares Centralorganisation) että suurin osa sen jäseninä olevista pelaajista on valtakunnallisen työntekijäjärjestön, Tjänstemannaförbundet HTF, jäseninä. Vastaavasti SHL:n (Svenska Hockeyligan) jäsenseurat ovat liittyneet jäseniksi työnantajajärjestö Arbetsgivarallianseniin. Ks. *Helo* 2000, s. 30-31.

puoleksi. Tällöin vaihtoehtona voisi olla liigan alaisuuteen tai rinnalle perustettava työnantajia edustava yhdistys, jonka tarkoituksena olisi toimia lajin korkeimman sarjatasoisen työntekijöiden edunvalvontajärjestönä. Tällöin kilpailu- ja sarjatoiminnan järjestäminen sekä esimerkiksi yhteistyö- ja televisiointisopimusten solmiminen jäisi osakeyhtiömuotoisen liigan tehtäväksi, mutta työehtosopimukset yhdistysten tehtäväksi.

Yleensä työehtosopimuksilla sovitaan alan vähimmäispalkkoista, ei enimmäispalkkoista. Juuri vähimmäispalkkoista sopiminen on työntekijöille tärkeää, koska yksilöllisesti sopimalla yksittäinen työntekijä ei välttämättä saisi turvattua itselleen tiettyä vähimmäispalkkaa. Palkkakato on kuitenkin kyse yksittäisen työnantajan työntekijöilleen maksamien palkkojen ylärajasta. Mikäli työehtosopimus jossain vaiheessa tulisi ajankohtaiseksi osapuolten välillä, olisikin odotettavissa erisuuntaisia kantoja työntekijöiden ja työnantajien välillä palkkakattoa kohtaan.

Pelaajat tulisivat todennäköisesti vaatimaan palkkakaton vastapainoksi kunkin seuran yhteenlasketun palkkasumman vähimmäismäärää eli palkkalattiaa tai yksittäistä pelaajaa koskevan vähimmäispalkan. Sekä pelaajien että seurojen kannalta olisi todennäköisesti paras ratkaisu löytää kompromissi vähimmäispalkkojen ja palkkakaton oikean tason välillä ottaen samalla huomioon palkkakatolle esitetyt tavoitteet. Koska työehtosopimuksessa pelaajat osallistuvat palkkakatosta päättämiseen, ei kilpailuoikeus aseta estettä siitä sopimiselle. Kuitenkin haasteeksi voi muodostua paitsi vähimmäispalkan ja palkkakaton määrittäminen ja yhteensovittaminen myös ylipäänsä sen hyväksyminen sekä seurojen että pelaajien keskuudessa.

Tuoreimman Suomen Jääkiekkoliigan ry:n tekemän pelaajakyselyn mukaan 87 % jääkiekon SM-liigan pelaajista vastustaa joukkuekohtaista palkkakattoa. Pelaajista 94 % vastustaa palkkajärjestelmää, jossa palkat voisivat olla enintään 50 % kunkin seuran liikevaihdosta.⁵⁰ Vaikka kyselytulokset antavatkin viitteitä pelaajien suhtautumisesta, voi todellinen vastustus olla vähäisempää silloin, kun esitetään konkreettisia ratkaisuehdotuksia palkkakatoksi. Myös osa seuroista, varsinkin varakkaimmat, vastustavat palkkakatto toimintaansa rajoittavana järjestelmänä. Tämä asettaa haasteen löytää työnantajapuolella yksimielisyys työehtosopimusneuvottelujen tavoitteista koskien palkkakäytystä.

⁵⁰ SJRY:n SM-liiga Pelaajakysely 07-08.

Mikäli työnantajapuolella ei löydetä yhteistä tavoitetta, on turhaa ryhtyä edes etsimään tasapainoa seurojen ja pelaajien vastakkaisten näkemysten välillä.

Palkkakatto olisi myös tavallisuudesta poikkeava työehtosopimusehto, sillä tavoitteena on yleensä sopia vähimmäispalkoista. Vaikka perinteisesti vähimmäispalkkojen varmistaminen on ollut yksi työntekijöiden tavoitteista työehtosopimusneuvotteluissa, ei lähtökohtaisesti ole estettä sopia myös enimmäispalkoista. Joukkueurheilu kuitenkin eroaa eräiltä osin tavallisesta työehtosopimustilanteesta. Joukkueurheilussa pelaajien panos on korostuneessa asemassa lopputuotteen tuotannossa. Pelaajat voidaankin jossain määrin rinnastaa esiintyviin taiteilijoihin. Toinen erityispiirre on pelaajien suuri liikkuvuus paitsi kansallisilla markkinoilla myös ulkomaille. Tällöin palkkakaton käyttöönotto voi johtaa parhaiden työntekijöiden siirtymiseen ulkomaille. Se tuskin on tilanne, jota seurat tai katsojat toivovat.

6. LOPUKSI

Edellä on tuotu kokonaisuutena esille sitä ongelmakenttää, joka liittyy palkkakattoon. Esityksessä on käsitelty Pohjois-Amerikassa ammattilaisurheilussa omaksutun palkkakattomallin soveltumista eurooppalaiseen joukkueurheiluun oikeudellisesta näkökulmasta. Aiheen tarkasteleminen kannalta on ollut tärkeää hahmotella niitä eroja, joita mainittujen alueiden välillä on paitsi oikeusjärjestelmien myös urheilujärjestelmien välillä. Palkkakatto on keinotekoinen väline kilpailullisen tasapainon ylläpitämiseksi ja kuluvarmuuden saavuttamiseksi. Tällaisille rajoituksille on pidemmät perinteet pohjoisamerikkalaisessa urheilussa, jossa urheilun ammattilaistuminen on myös tapahtunut eurooppalaista vastinpariaan aiemmin. Vastaavasti myös urheilun kaupallistumiseen liittyvät seikat oikeudellisine rajoituksiin ovat olleet jo pitkään osa pohjoisamerikkalaista urheilua. Varsinkin pelaajiin kohdistuvat rajoitukset ovat tulleet arvioiduksi useita vuosikymmeniä ennen kuin Euroopassa.

Kuten on käynyt ilmi, on palkkakaton käyttöönoton kannalta suuremmat ongelmat siihen liittyvän kulttuurin puuttumisessa kuin eroissa lainsäädännössä ja sen soveltamisessa urheilun kontekstissa. Euroopassa seurojen tavoitteena on itsenäisinä toimijoina pyrkiä mahdollisimman hyvään urheilumenestykseen. Sitä vastoin Pohjois-Amerikassa talou-

dellisen voiton tavoittelu on ollut ensiarvoista. Taloudellisen menestyksen saavuttamiseksi seurat ovat luopuneet osasta taloudellisia etujaan ja päättäntävaltaansa liigan yhteisen menestyksen saavuttamiseksi.

Jääkiekkoilun SM-liigassa palkkakatto voisi periaatteessa tulla kyseeseen. Kilpailuoikeus asettaa kuitenkin rajoituksia sille, miten siitä voidaan sopia. Mikäli seurat sopivat siitä keskinäisellä sopimuksella joko avoimesti tai herrasmiessopimuksella, voidaan menettelyä pitää EY 81(1) artiklan ja Suomen kilpailunrajoituslain vastaisena kartellina. Kartelli voi kuitenkin olla sallittu, mikäli se täyttää tehokkuuspuolustussäännön edellyttämät vaatimukset. Vaatimusten täyttyminen palkkakaton kohdalla voi olla hankalaa varsinkin välttämättömyyskriteerin osalta. Toisaalta palkkakattoa koskeva kilpailuoikeudellinen tilanne on vielä siinä mielessä auki, että viranomaiset tai tuomioistuimet eivät ole ottaneet siihen lopullista kantaa.

Jos palkkakattoon päädytään SM-liigassa, olisi siitä sovittava pelaajien kanssa työehtosopimuksella. Työehtosopimuksella voitaisiin mahdollisesti sulkea pois kilpailulainsäädännön soveltuminen palkkakattojärjestelyyn. SM-liiga ei kuitenkaan nykyisessä organisaatiomuodossaan ole kompetenssi työehtosopimusosapuoli toisin kuin jääkiekon pelaajajhdistys. Myös työmarkkinaosapuolten näkemykset ovat vielä kaukana toisistaan palkkakaton suhteen. Samalla SM-liigasta puuttuu pitkälle menevä tulonjako seurojen välillä, joka tulojako olisi edellytys palkkakaton asianmukaiselle toimivuudelle.

Euroopalainen palkkakatto keskustelu on keskittynyt osittain kulvarmuuden turvaamiseen ja osittain kilpailulliseen tasapainoon. Yhä suuremmassa määrin tarve kilpailullisen tasapainon turvaamiseksi on tiedostettu, mutta konkreettiset toimet asian suhteen on vasta valmisteluasteella. Seurojen kulukontrollin ja taloudellisen hyvinvoinnin osalta on sen sijaan tehty jo konkreettisia toimenpiteitä ottamalla käyttöön seuralisenssijärjestelmä.

KIRJALLISUUS:

- Arnaut, José Luis*: Independent European Sport Review 2006. (Football Review 2006)
- Grosheide, Willem F.*: The Gentleman's Agreement in Legal Theory and in Modern Practice: The Dutch Civil Law Perspective.
- Halgreen, Lars*: European Sports Law – A Comparative Analysis of the European and American Models of Sport. København 2004.
- Helo, Henri*: Työehtosopimukset joukkueurheilussa. Helsinki 2000.
- Hemmo, Mika*: Sopimusoikeus I. Jyväskylä 2003.
- Joklik, Andreas*: The Legal Status of Professional Athletes: Differences Between the United States and the European Union Concerning Free Agency. 11 Sports Lawyers Journal 2004, s. 223-256.
- Kajander, Elias*: Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöt EU-Suomessa. Tampere 2006.
- Kesenne, Stefan*: The Salary Cap Proposal of the G-14 in European Football. The European Sport Management Quarterly 2/2003.
- Kuoppamäki, Petri*: Uusi kilpailuoikeus. Vantaa 2006.
- Michie, Jonathan – Oughton, Christine*: Competitive Balance in Football: Trends and Effects. Football Governance Research Centre. Research Paper 2004 No. 2.
- Parrish, Richard – Miettinen, Samuli*: The Sporting Exception in European Union Law. The Hague 2008.
- Pulkkinen, Tuukka*: Työehtosopimus jalkapalloliigaan – erityisesti sitovuussuhteista. Tampere 2006.
- Rauste, Olli*: Urheiluoikeus. Jyväskylä 1997.
- Richardson, David H.*: Pay, Performance, and Competitive Balance in the National Hockey League. 26(4) Eastern Economic Journal Fall 2000, s. 393-417.
- Ross, Stephen F.*: Competition Law as A Constraint on Monopolistic Exploitation by Sports Leagues and Clubs. 19(4) Oxford Review of Economic Policy 2003, s. 569-584.
- Rudden, Bernard*: The Gentleman's Agreement in legal theory and in modern practice. European Review of Private Law, Volume 7(2), 1999, s. 199-220.
- Schiera, Thomas M.*: Balancing Act: Will the European Commission

Allow European Football to Reestablish the Competitive Balance that It Helped to Destroy? 32 Brooklyn Journal of International Law 2006-2007, s. 709-740.

Stix-Hackl, Christine - Egger, Alexander: Sports and Competition Law: A Never-Ending Story? 23(2) European Competition Law Review 2002, s. 81-91.

~~*Tiitinen, Kari-Pekka*: Työehtosopimus-SM-liigoihin? Urheilu ja oikeus 2004.~~

Wise, Aaron N. – Meyer, Bruce S.: International Sports Law and Business, Volume 1.

SANANVAPAUS, URHEILUSSA SALLITTAVA KIELENKÄYTTÖ JA SIIHEN LIITTYVÄT SEURAAMUKSET¹

Sami Korhonen

1 JOHDANTO

Perusoikeussäännösten subjektina on jokainen Suomen oikeudenkäytöpiirissä oleva luonnollinen henkilö, ja tällä tarkoitetaan ihmisyksilöä². Urheilua ei voi pitää muusta yhteiskunnasta erillisenä saarekkeena, ja myös yksittäinen urheilija on oikeutettu nauttimaan perusoikeuksien tarjoamasta oikeussuojasta³. Yhtenä monista perusoikeuksista, jotka urheilijalle kuuluvat, voidaan mainita sananvapaus, ja sananvapaus on ymmärrettävä huomattavan laaja-alaiseksi⁴. Sananvapaus on turvattu myös ihmisoikeutena kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla on oma vaikutuksensa perustuslain sananvapaussäännöksen tulkintaan.⁵ KKO:n ratkaisussa 1998:122 tuli esille urheilijan oikeus perustuslaissa turvattuun kunnian suojaan,

¹ Artikkelin perustuu keväällä 2008 valmistuneeseen tutkielmaani aiheesta ”Sananvapaus, urheilussa sallittava kielenkäyttö ja siihen liittyvät seuraamukset”. Tutkielmassani olen laajemmin perehtynyt sananvapauteen, perusoikeuksiin ja sananvapauden rajoittamiseen rikos- ja vahingonkorvauslainsäädännön keinoin.

² Viljanen 1999 s. 111–112.

³ Ks. Rauste 1997 s. 1–2.

⁴ Ks. HE 309/1993 s. 57.

⁵ Manninen 1999 s. 387.

ja perustuslain ohella kunniaa suojataan myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa⁶.

Sananvapaus ei ole rajoittamaton oikeus, ja sananvapautta voidaan rajoittaa esimerkiksi toisen perusoikeuden, kuten kunnian suojan takaimiseksi⁷. Etsittäessä sananvapauden hyväksyttäviä rajoitusperusteita, huomio on suunnattava Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määriteltäviin hyväksyttäviin rajoitusperusteisiin⁸. Lisäksi on syytä huomioida Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö sananvapausasioissa⁹. Esimerkiksi urheiluun liittyvää poliittista viestintää, joka kuuluu sananvapauden ydinalueelle, suojataan erittäin vahvasti¹⁰.

Sananvapauden käyttäminen edellyttää velvollisuuksia ja vastuuta¹¹. Jälkikäteen puuttuminen sananvapauden väärinkäyttöön rikos- ja vahingonkorvauslainsäädännön keinoin on mahdollista¹². Kuitenkin liian ankarat seuraamukset esimerkiksi erittäin suuren vahingonkorvausvelvollisuuden muodossa saattavat olla suhteellisuusvaatimuksen vastaisia¹³.

Määriteltäessä urheilussa sallittavan kielenkäytön rajoja perus- ja ihmisoikeudet tulee ottaa huomioon. Urheiluun liittyvissä tilanteissa voidaan tuomioistuinten ohella turvautua myös urheilun sisäiseen kurinpitoon. On täysin mahdollista, että urheilijalle langetetaan urheilun sisäinen kurinpitoseuraamus sillä perusteella, että urheilija on käyttänyt hänelle perus- ja ihmisoikeutena kuuluvaa sananvapautta väärin.¹⁴ Kurinpitoseuraamuksen tulisi kuitenkin olla sekä perusoikeuksien että ihmisoikeusveloitteiden mukainen. On vaikea hyväksyä esimerkiksi selaista sananvapauden käyttämiseen liittyvää kurinpitorangeistusta, joka ei saisi tukea Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Tässä tilanteessa voitaisiin päätyä mahdollisesti siihen tilanteeseen, että urheilijalla olisi esimerkiksi lajiliiton langettaman kurinpitoseuraamuksen vuoksi riittävä oikeussuojan tarve saada asiansa käsittelyksi

⁶ Ks. KKO 1998:122 ja Halila 1999 s. 270.

⁷ Manninen 1999 s. 401.

⁸ PeVM 25/1994 s. 5 ja Manninen 1999 s. 405.

⁹ Ks. Tiilikka 2007 s. 187.

¹⁰ Ks. esimerkiksi Manninen 1999 s. 391.

¹¹ Ks. Manninen 1999 s. 394.

¹² HE 309/1993 s. 57.

¹³ Pellonpää 2005 s. 484.

¹⁴ KKO 2005:137 ja Rauste 1997 s. 824.

yleisessä tuomioistuimessa. Yksittäistapauksissa tuomioistuinkynnys voinee ylittyä urheilijan sananvapauden perusteettoman rajoittamisen vuoksi.¹⁵ Lajiliitto ei voi estää urheilijaa esittämästä asiallista kritiikkiä tai muutoin estää urheilijaa käyttämästä hänelle kuuluvaa oikeutta sananvapauden käyttämiseen¹⁶. Väärinkäytökset sananvapauden käyttämisen suhteen ovat eri asia.

On kuitenkin syytä huomauttaa siitä, ettei sananvapauden asemaa perus- ja ihmisoikeutena tule ylikorostaa. Lähtökohtaisesti perus- ja ihmisoikeuksina turvatut kunnian ja yksityiselämän suoja ovat yhtä vahvoja oikeuksia sananvapauden kanssa¹⁷.

Sananvapauden väärinkäyttö saattaa aiheuttaa urheilun sisäiseen kurinpitomenettelyyn sitoutuneen henkilön kohdalla sen, että samasta menettelystä seuraa rangaistus kahden eri järjestelmän kautta. Esimerkiksi verrattaessa yksittäiseen urheilukilpailun katsojaan, urheilija saattaa olla hänelle muodostuvan kokonaisrangaistuksen vuoksi huomattavasti vertailukohteena käytettävää katsojaa heikommassa asemassa.¹⁸

2 SANANVAPAAUS URHEILIJAN PERUS-OIKEUTENA

Lähtökohtaisesti sananvapaus on yksilön oikeus, mutta sananvapaus liittyy läheisesti perustuslain 13 §:n 1 momentissa turvattuun kokoontumis- ja mielenosoitusvapauteen. Näin ollen myös yksilön oikeus käyttää sananvapauttaan yhdessä toisten henkilöiden kanssa saa suojaa perusoikeusjärjestelmän kautta.¹⁹ Saraviidan mukaan joukkoyhteiskunnassa yksilön sananvapaudella ei ole sellaisenaan sanottavaa merkitystä, vaan yksilön sananvapauden käyttö tarvitsee tuekseen tehostimia, joiden kautta sananvapauden välityksellä ilmaistut mielipiteet voidaan monis-

¹⁵ Ks. KKO 1998:122, KKO 1998:143, ammattiuurheilijan oikeussuojan tarpeeseen liittyen Halila 1999 s. 270 ja Rauste 1997 s. 103 ja s. 715.

¹⁶ Rauste 1997 s. 103.

¹⁷ Tiilikka 2007 s. 157–158. Tiilikka perustelee näkemystään tukeutuen muun muassa ratkaisuun KKO 2005:82, jossa katsottiin yksityiselämän suojan ja sananvapauden olevan lähtökohtaisesti samanarvoisia oikeuksia.

¹⁸ Ks. KKO 2005:137, P. Viljanen 2006 s. 456 ja Rauste 1997 s. 824. Ks. lisäksi urheilun sisäiseen kurinpitomenettelyyn sitoutumisen osalta Halila 2006 s. 322 ja Rauste 1997 s. 710.

¹⁹ HE 309/1993 s. 25 ja 58–59 ja Manninen 1999 s. 392.

tettuna saattaa suurten ihmisjoukkojen tietoisuuteen.²⁰ Usein viesti tai mielipide monistetaan suurten ihmisjoukkojen tietoisuuteen tiedotusvälineitä käyttämällä. Urheilijoiden kohdalla hyvin tavanomaisia ovat esimerkiksi kilpailujen jälkeen annetut lausunnot tiedotusvälineille.

Eskurin mukaan urheilijan sananvapauden merkitys tulee usein käytännön tilanteissa arvioitavaksi urheilijan antamien lausuntojen osalta, jotka kohdistuvat urheilutoimintaan. Myös asiallisen kritiikin esittäminen sisältyy jokaiselle turvaton sananvapauden piiriin. Yleensä tällaisen asiallisen arvostelun tarkoituksena on johonkin epäkohtaan puuttuminen ja myös urheilun parissa tällainen mainittu vapaa ja avoin keskustelu on yhtä tärkeää kuin muuallakin yhteiskunnassa.²¹

Samoin Rauste huomauttaa mahdollisista ongelmista sananvapauden suhteen, joita saattaa aiheutua, kun yleisluonteisia rangaistussäännöksiä käyttäen urheilijaa rangaistaan urheilulajin mainetta vahingoittavasta toiminnasta. Käytännössä tällaisissa tilanteissa rangaistavassa teossa on usein kysymys kriittisten mielipiteiden esittämisestä julkisuudessa. Rauste huomauttaa ongelman olevan tässä yhteydessä se, että varsin helposti tällaisessa tilanteessa törmätään perustuslaissa turvaton sananvapauden kanssa.²² Lisäksi on huomattava vielä se, että sananvapaus on turvattu oikeutena myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa.

Rausteen näkemyksen mukaan keneltäkään ei voida kieltää asiallisen kritiikin esittämistä, vaikka urheilun ulkoinen kuva samalla kritiikin seurauksena vahingoittuisi. Vain siinä tilanteessa, että urheilija esittää lausuntonsa loukkaamis- tai vahingoittamistarkoituksessa, hänelle voitaisiin langettaa kurinpitorangeistus.²³

Yleensä urheilijan esittämässä arvostelussa ei ole kyseessä sellainen lausuma, jonka sisältö voitaisiin todistaa joko oikeaksi tai vääräksi. Urheilijan esittämä kritiikki on vain joko asiallista ja sallittavaa tai vaihtoehtoisesti asiatonta ja sallittavuuden rajat ylittävää.²⁴ Eskurin tulkinnan mukaan urheilijan esittämän lausunnon paikkansa pitävyydellä on merkitystä silloin, kun urheilija esittää väitteen jonkin sellaisen asiantilan olemassaolosta, jonka todenperäisyys voidaan tarkistaa. Eskuri käyttää

²⁰ Saraviita 1998 s. 216.

²¹ Eskuri 2005 s. 60. Ks. myös Rauste 1997 s. 147 sananvapaudesta pelaajasopimusten yhteydessä.

²² Rauste 1997 s. 715.

²³ Rauste 1997 s. 715.

²⁴ Woxholth 1992 s. 245.

tässä yhteydessä esimerkkinä urheilijan julkisuudessa esittämää väitettä siitä, että väitteen esittäneen urheilijan urheilulajissa ei lainkaan rangaistaisi dopingista kiinnijääneitä urheilijoita. Mikäli väite ei pidä paikkaansa ja urheilulajin maine kärsii esitetyn väitteen vuoksi, kurinpitoseuraamuksen langettaminen urheilijalle voisi Eskurin mukaan tulla kyseeseen.²⁵ Julkisuuteen annetut tiedot kurinpitoseuraamuksen osalta eivät saa olla miltään osin virheellisiä²⁶. Siinä tapauksessa, että urheilijan esittämät väitteet ovat totuudenmukaisia ja vaikka näistä väitteistä aiheutuisi vahinkoa urheilulajille, ei rangaistusta voitane kuitenkaan määrätä.²⁷

Vaikuttaa varsin vaikealta hyväksyä rangaistuksen määräämistä urheilijalle, joka totuudenmukaisiin tietoihin tukeutuen esimerkiksi paljastaa merkittävän epäkohdan tietyn urheilulajin doping-rangaistuksissa. Tällaisen seuraamuksen kohdalla voitaneen mieltä myös sitä, täytyisikö tuomioistuinasian kynnyksessä urheilijan kohdalla, eli olisiko urheilija oikeutettu saattamaan hänelle langetetun rangaistuksen oikeellisuuden ratkaistavaksi tuomioistuimessa. Tuomioistuinkynnyksen voi ylittää vetoaminen perus- ja ihmisoikeuksiin (oikeudenmukainen oikeudenkäynti, joka koskee yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia)²⁸. Näkisin asian niin, että ainakin urheilijan sananvapauden osalta tällaisessa tilanteessa tuomioistuinkynnyksessä voisi ylittyä perus- ja ihmisoikeuksien perusteella.

3 SANANVAPAAUS JA URHEILUN KURINPITOON MAHDOLLISESTI LIITTYVIÄ ONGELMIA

Rausteen määritelmän mukaan urheilun kurinpidolla tarkoitetaan kaikkia sääntörikkomusten perusteella langetettavia rangaistuksia, jotka annetaan urheilun omassa piirissä²⁹. Määriteltäessä rangaistavia tekoja urheilun kurinpidossa Rauste näkee epäurheilijamaista käyttäytymistä koskevat yleislausekkeet ongelmallisina, sillä rangaistavan käyttäyty-

²⁵ Eskuri 2005 s. 60.

²⁶ Ks. Halila – Tarasti 2006 s. 224–227.

²⁷ Woxholth 1992 s. 245.

²⁸ Halila – Tarasti 2006 s. 237.

²⁹ Rauste 1997 s. 708.

misen määrittelemine voi olla vaikeaa.³⁰ Epäurheilijamaisen käyttäytymisen perusteella langetettavan rangaistuksen kohdalla edellytetään myös sitä, että rangaistavan urheilijan on voitava ymmärtää, että tietynlainen käyttäytyminen kuuluu rangaistussäännökseen piiriin.³¹ Ratkaisu jää yksittäistapauksellisen harkinnan varaan, jossa joudutaan erikseen ratkaisemaan, onko urheilijan käyttäytyminen ollut senlaatuista, että myös urheilijan oman tietoisuuden vaatimus toimintansa rangaistavuudesta tässä yksittäistapauksessa voi täytyä.³²

Myös Eskuri huomauttaa eräistä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta ongelmallisista urheilun sisäisenä sääntelynä annetuista ja urheilijoihin kohdentuvista määräyksistä. Hän mainitsee ongelmallisina nimenomaisesti laaja-alaiset tunnusmerkistöt, joista ei välttämättä käy selvästi ilmi, millainen käyttäytyminen tai toiminta on sanktioitu. Esimerkkinä tässä yhteydessä Eskuri tuo esille epäurheilijamaista käytöstä³³ ja urheilulajin mainetta vahingoittavaa toimintaa koskevat rangaistussäännökset.³⁴

Käytännössä rangaistavien tekojen määrittelyn yhteydessä voi kuitenkin esiintyä ongelmia, sillä on mahdotonta tietää etukäteen kaikkia niitä mahdollisia tilanteita, joissa urheilijan voidaan katsoa käyttäytyvän moitittavasti. Urheilijan oikeusturva huomioon ottaen kuitenkin vain sellaisista teoista, jotka on etukäteen säädetty rangaistavaksi, on mahdollista määrätä rangaistus. Tämän ongelman sääntöjen laatijat pyrkivät yleensä ratkaisemaan siten, että tietyt rangaistussäännöt laaditaan tarkoituksella niin väljiksi, että niiden alaisuuteen voidaan tulkinnan kautta sisällyttää myös ennakoimattomia tilanteita.³⁵ Lisäksi Halila huomauttaa siitä, että kurinpitoseuraamus ei saa olla sellainen, että

³⁰ Rauste 1997 s. 714.

³¹ Rauste 1997 s. 714.

³² Rauste 1997 s. 714.

³³ Ks. esimerkiksi pesäpallon pelisäännöt 2008, kohta rangaistukset 50 §. Nähtävillä Suomen Pesäpalloliiton [www-sivuilla](http://www.pesis.fi), osoitteessa: www.pesis.fi. Viittauspäivä 13.5.2008. Ks. myös SLU:n suosituksen (1998) osalta Riitesuo 2001 s. 242–244 ja 246–247.

³⁴ Eskuri 2005 s. 40.

³⁵ Rauste 1997 s. 711. Tässä yhteydessä tulee väistämättä mieleen myös PL 8 §:n rikosoikeudellinen legaliteettiperiaate. Legaliteettiperiaatteesta yhdistysoikeuden osalta ks. Riitesuo 2001 s. 106–107.

vasta jälkikäteen seuraamuksen määräävän tahon tulkintakannanotoilla määritellään ja osoitetaan sanktion sisältö³⁶.

Epäurheilijamainen käyttäytyminen, tällaisesta käyttäytymisestä määrättävät rangaistukset ja siihen mahdollisesti liittyvät ongelmalliset laaja-alaiset tunnusmerkitöet voivat tulla kysymykseen sananvapauden käyttämisen yhteydessä. Sananvapauden kohdalla voi myös aktualisoitua ennakoimattomien tilanteiden ongelma, sillä saattaa olla vaikea määritellä kaikkia niitä tilanteita, joissa epäurheilijamaisen käyttäytymisen tunnusmerkitö täyttyy. Esimerkkejä ja tulkintasuosituksia on toki mahdollista hahmotella.

4 RASISTINEN KIELENKÄYTTÖ URHEILUSSA

Ihmisoikeussopimusten määräysten mukaan sananvapauden käyttämiseen liittyy velvollisuuksia ja vastuuta. Lähtökohtaisesti sananvapaus on jokaiselle kuuluva oikeus, mutta siitä huolimatta saattaa tietyn henkilön asemaan ja olosuhteisiin liittyä sellaisia erityisiä velvollisuuksia ja erityistä vastuuta, jotka tulee ottaa huomioon arvioitaessa tämän kyseisen henkilön sananvapautta rajoittavien toimien välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta.³⁷ Pellonpään kannanotto asiaan liittyen on se, että velvollisuudet ja vastuu liittyvät sananvapautta koskevan artiklan 2 kappaleen mukaan vapauden käyttöön, joten on varsin ymmärrettävää, että rasistisia tai kansallissosialistisia mielipiteitä levittäneiden henkilöiden rankaisemista on pidetty oikeutettuna mainitun kappaleen valossa.³⁸ Näin ollen rasistiset ilmaukset eivät näyttäisi saavan suojaa EIT:n tulkintakäytännössä, ja samoin urheilukentillä ilmaistut rasistiset ilmaukset jäävät vaille sananvapauden tarjoamaa suojaa. Urheiluun liittyen kyseessä on varsin huomattava asia.

Rasistisen kielenkäytön suhteen voidaan ensinnäkin todeta, että EIT on katsonut rasististen ilmausten jäävän ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan nojalla sananvapautta koskevan 10 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle³⁹. Näin ollen rasistiset ilmaukset eivät nauti ihmisoike-

³⁶ Halila 2003 s. 23.

³⁷ Ks. Manninen 1999 s. 394, esimerkkeinä erityisryhmistä voidaan mainita sotilaat ja virkamiehet.

³⁸ Pellonpää 2005 s. 485.

³⁹ Tiilikka 2007 s. 38. Ks. lisäksi EIT:n tuomio *Jersild v. Tanska* (23.9.1994).

ussopimuksen 10 artiklan sananvapaudelle tarjoamaa suojaa. Lisäksi on muistettava kytkentä EIT:n sananvapautta koskevien ratkaisujen ja kotimaisen sananvapaussäännöksen tulkinnan välillä. Vaikuttaisi siis perustellulta tehdä tulkinta, että rasistiset ilmaukset eivät saa suojaa myöskään kotimaisen sananvapaussäännöksen kautta. Toisaalta voi myös kysyä, täyttääkö toisen nimittäminen ”rasistiksi” kunnianloukkauksen.

PL 6 §:n yhdenvertaisuutta koskeva säännös puoltaa myös osaltaan sitä, että rasistiset ilmaukset eivät voi olla hyväksyttäviä urheilun piirissä. Lisäksi rasistisiin rikoksiin⁴⁰ liittyen on syytä ottaa huomioon RL 6 luvun 5 §:n 4 kohdassa mainittu, rikoksen tiettyyn joukkoon kohdistumista koskeva rangaistuksen koventamisperuste. Mielestäni on myös mahdollista, että rasistinen ilmaisu voisi täyttää kärsimyksen korvaamista koskevan, VahL 5 luvun 6 §:n 1 momentin 4 kohdan, ”ihmisarvon vakavaa loukkaamista” koskevan vaatimuksen. Rasistisella ilmauksella loukatulle voisi siis syntyä oikeus kärsimyskorvaukseen.⁴¹ Urheilun ylimpänä eettisenä periaatteena voidaan pitää fair playtä⁴². Rasistiset ilmaukset rajautunevat myös fair playn ulkopuolelle.

Urheilukilpailujen katsomoissa esiintyy usein erilaisia urheilukatsojien valmistamia banderolleja ja kannatuslakanoita. Näiden kannatuslakanoiden ja niissä mahdollisesti esiintyvien rasististen ja loukkaavien ilmaisujen osalta voinee miettiä RL 11 luvun 10 §:n (11.4.2008/212) säännöksen mahdollista yksittäistapauksellista soveltumista.⁴³

Urheilu voi tarjota mahdollisuuden sosiaaliseen nousuun suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta urheilussa mahdollisesti esiintyvä rasismi saattaa muodostaa esteen tällaiselle kehitykselle. Samoin urheilu saattaa auttaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaista nuorta urheilijaa kiinnittymään entistä paremmin uuteen kotimaahansa. Urheilussa mahdollisesti esiintyvä rasismi puolestaan saattaa tehokkaasti estää tällaisen toivottavan ilmiön toteutumista. Mainituissa tilanteissa myös urheiluelämä kärsii rasismista, lahjakkaat ja potentiaaliset urheilijat eivät

⁴⁰ Ks. HE 184/1999 s. 34 kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja yhteys kunnianloukkaussäännökseen.

⁴¹ Ks. myös rasismiin liittyen HE 167/2003 s. 58 ja vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisesta s. 58–59. Ihmisarvon loukkaamisesta Tiilikka 2007 s. 338–343.

⁴² Halila 2006 s. 48 ja hieman tarkemmin käsitteestä ”fair play” s. 360–361. Ks. myös Carlsson 2007 s. 76.

⁴³ Ks. tähän liittyen RL 11 luvun 10 § ja Illman 2005.

välttämättä enää lieveilmiöiden takia etsiydy urheilun pariin. Lisäksi on muistettava se, että urheilu saa tukea julkisista varoista. Siten rasismin kitkemisestä pois urheilun parista on julkisen vallan ohella vastuussa myös urheiluliike. Rasismiin tulisi suhtautua vakavasti ja ennaltaehkäisevästi⁴⁴ siten, ettei rasismi koskaan edes pääsisi juurtumaan nuorten urheilijoiden ajatuksiin ja yleisemmin suomalaiseen urheiluelämään.

Eskurin näkökannan mukaan myös riittävän painava urheilullinen syy voisi muodostaa hyväksyttävän perusteen perusoikeuksien rajoittamiselle. Hän mainitsee tässä yhteydessä esimerkkeinä muun muassa reilun kilpailun edistämisen ja dopingin käytön estämisen.⁴⁵ Sananvapauden kohdalla voisi ajatella ehkä sitä, millaiset ilmaisut sallitaan urheilukentillä. Onko mahdollista löytää riittävän painava urheilullinen syy, johon vetoamalla on mahdollista rajoittaa urheilijan tai urheilun toimijan kielenkäyttöä?

Riittävän painavana urheilullisena syynä, jolla urheilijan sananvapautta voidaan rajoittaa, voitaisiin pitää sitä, ettei urheilukentillä voida sallia rasistista kielenkäyttöä. Sananvapaussäännökset eivät suojaa rasistisia ilmauksia, ja samoin rasistiset ilmaukset rajautunevat fair playn ulkopuolelle.

5 SALLITTAVAN KIELENKÄYTÖN RAJOISTA URHEILUN SISÄISISSÄ TILANTEISSA

5.1 Rikosoikeudellisen järjestelmän käyttämisestä ja urheilun sisäisestä kurinpidosta

Tässä kohdin voi ensinnäkin nostaa esiin itsesääntelyn tuomat mahdollisuudet rikosoikeutta lievempien keinojen käyttöön. Urheilun osalta kyseeseen tulee esimerkiksi Urheilun oikeusturvalautakunta. Vastavasti joukkotiedotusvälineiden kohdalla kyseeseen voisi tulla Julkisen sanan neuvoston tarjoamat mahdollisuudet ratkaista yksittäinen asia. Päivi Tiilikka toteaa väitöskirjassaan, että tietyissä peleissä tai urhei-

⁴⁴ Ks. RL 3 luvun 4 §:n 1 momentin säännös rikosoikeudellisen vastuukäräjän alkamisesta.

⁴⁵ Eskuri 2005 s. 43. Riittävän painavan urheilullisen syyn ja dopingin torjuntaan liittyen ks. myös Halila 2006 s. 377–378 ja EY:n ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-313/02 (*Meca-Medina ja Majce*).

lussa yleensä lievät ja tavanomaiset sääntörikkomukset saattavat kuulua lajin luonteeseen, ja tällaisia sääntörikkomuksia tapahtuu ennalta arvattavasti tietyllä todennäköisyydellä. Sen sijaan karkeat ylilyönnit, esimerkiksi toiseen pelaajaan kohdistunut pahoinpitely, kuuluvat sekä urheilussa että journalismin parissa lainkäyttövallan alaan.⁴⁶

Urheilujärjestöjen omien kurinpitovelinten tutkittavaksi päätyy urheilussa pieni osa sääntörikkomuksista tai muusta moitittavasta käyttäytymisestä. Lajiliitto voi rangaista sääntörikkomuksiin syyllistynyttä henkilöä esimerkiksi kilpailukiellolla tai muulla urheilun omalla kurinpitoseuraamuksella.⁴⁷ Urheilussa ei voida välttyä erilaisten kurinpitotoimien käyttämiseltä, sillä urheilukilpailujen järjestäminen edellyttää yhteisiä pelisääntöjä. Jotta sääntöjen noudattaminen voitaisiin varmistaa, on sääntöjä rikkovaa urheilijaa tarvittaessa voitava myös rangaista. Sääntörikkomuksia ennaltaehkäisee tietoisuus rankaisutoimenpiteiden mahdollisuudesta.⁴⁸

Urheilujärjestöjen kurinpitovallan oikeudellisesta perustasta voinee todeta, että kurinpitotoimet voivat perustua joko sääntöketjutukseen tai sopimukseen. Sopimussuhteinen kurinpito voi perustua esimerkiksi kilpailijalisenssiin, työsopimukseen, valmennustukisopimukseen tai urheilukilpailun osanottosopimukseen.⁴⁹

Poikkeuksellisesti myös valtiolta voi antaa rangaistuksen urheilutoiminnassa tapahtuneen toiminnan tai menettelyn perusteella⁵⁰. Moitittava käyttäytyminen voi urheilussa eräissä tapauksissa olla niin vakavaa, että myös yhteiskunta katsoo aiheelliseksi reagoida tällaiseen käyttäytymiseen. Rikosoikeudellisen seuraamuksen määrääminen saattaa tässä tilanteessa tulla kysymykseen, mutta urheilujärjestöjen tai muiden yksityisten yhteisöjen toimielimissä ei voida määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia. Ainoastaan yleinen tuomioistuin voi määrätä rikosoikeudellisen rangaistuksen. Eri asia on kuitenkin se, että sama

⁴⁶ Tiilikka 2007 s. 453, alaviite 76. Ks. myös KKO 1996:74. Journalistien itsesääntely muistuttaa urheilun itsesääntelyä esimerkiksi sillä tavoin, että myös journalistin menettely saattaa tulla rangaistavaksi kahden eri järjestelmän kautta. Journalistien itsesääntelystä ks. Tiilikka 2007 s. 246–266 ja Nuutila 2002 s. 905–909.

⁴⁷ Rauste 1997 s. 824. Ks. lisäksi Helsingin Sanomat 29.12.2007 s. B 12, jossa kerrotaan alppihiihtäjä Kalle Palanderin saaneen uransa aikana kirjallisia varoituksia Hiihtoliitolta räväköistä julkisista puheenvuoroista.

⁴⁸ Rauste 1997 s. 708.

⁴⁹ Halila 2006 s. 322 ja Rauste 1997 s. 710.

⁵⁰ Rauste 1997 s. 708.

käyttäytyminen voi tulla rangaistavaksi sekä urheilujärjestön sääntöjen että valtion lainsäädännön perusteella.⁵¹

Rikoksia voi tapahtua urheilutoiminnassa ja sen yhteydessä sekä pelikentillä että niiden ulkopuolella. Urheilussa arvioidaan pelikentällä tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä eri tavalla kuin väkivaltarikoksia muussa yhteiskunnassa. Sen sijaan niiden rikosten arviointiin, jotka tapahtuvat seura- ja järjestötoiminnassa, ei sisälly minkäänlaisia tavanomaisesta rikosoikeudellisesta arvioinnista poikkeavia erityispiirteitä.⁵²

Kaikkeen inhimilliseen toimintaan, urheilu mukaan lukien, on voitava soveltaa rikosoikeuden säännöksiä. Siitä riippumatta, tapahtuuko pahoinpitely urheilukentällä vai kadulla urheilukentän vieressä, kyseessä on molemmissa tapauksissa pahoinpitely.⁵³ Tiettyihin urheilulajeihin kuuluu olennaisena osana myös fyysinen kontakti ja fyysiset otteet, vaikka tällaiset otteet urheilun ulkopuolella tulisivatkin arvioitavaksi normaalien pahoinpitelyä koskevien säännösten nojalla. Kuitenkin pelaajien on voitava tällaisissa urheilulajeissa lähteä siitä, että rikosoikeudellisia rangaistuksia ei voida kohdistaa heihin, jos he ovat urheilukentällä toimiessaan toimineet kulloinkin kyseessä olevan pelin luonteen mukaisesti.⁵⁴

Kuitenkin eräisiin lajeihin elimellisesti kuuluva fyysinen kontakti ja rikosoikeudelliset rangaistussäännökset voidaan sovittaa yhteen loukatun suostumusta koskevan periaatteen kautta.⁵⁵ Pelaaja antaa hiljaisesti peliin osallistumalla suostumuksensa pelin yhteydessä mahdollisesti sattuviin tekoihin, jotka voitaisiin normaalioloissa katsoa pahoinpitelyksi. Pääsääntöisesti rikosoikeudellisen arvioinnin kohteeksi eivät voi tulla teot, jotka kuuluvat suostumuksen piiriin.⁵⁶ Anttilan mukaan loukatun suostumus poistaisi myös kunnianloukkaustapauksessa oikeu-

⁵¹ Rauste 1997 s. 824. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta ks. KKO 2005:137.

⁵² Rauste 1997 s. 825.

⁵³ Ks. tuomion KKO 2005:137 kohta 12 ja Rauste 1997 s. 825.

⁵⁴ Rauste 1997 s. 825 ja Carlsson 2007 s. 70.

⁵⁵ Rauste 1997 s. 825. Loukatun suostumuksesta ks. myös Koskinen 2001 s. 56–57.

⁵⁶ Anttila 1946 s. 146–148. Lisäksi Anttila huomauttaa sivulla 148 urheilun olevan yhteiskunnan intressien mukainen toimintamuoto. Ks. myös KKO 1996:74 ja Carlsson 2007 s. 69.

denvastaisuuden⁵⁷. Voittaisiin siis ajatella loukatun suostumuksen soveltuvan urheilussa tapahtuvien kunnianloukkaustapausten yhteydessä.

Lähinnä sen suhteen, minkälaista fyysistä koskemattomuutta loukkaaviin tekoihin pelaajan voidaan katsoa antaneen suostumuksensa, saattaa syntyä rajanveto-ongelmia. Kunkin urheilulajin osalta on erikseen arvioitava suostumuksen laajuutta. Ainakin pelin sääntöjen mukaiset teot pelaajan voidaan katsoa hyväksyneen.⁵⁸ Myös sellaiset teot pelaajan voidaan yleensä katsoa hyväksyneen, jotka sinänsä ovat sääntöjen vastaisia, mutta kuuluvat osana pelin luonteeseen.⁵⁹ Esimerkiksi jalkapallossa varsin tavanomainen toisen pelaajan kamppaus ei tulisi tämän mukaisesti arvosteltavaksi pahoinpitelynä.

Kuitenkaan sellaiset teot, jotka selkeästi poikkeavat kyseiselle urheilulajille tavanomaisista pelitapahtumista, eivät mahdu pelaajan antaman suostumuksen piiriin.⁶⁰ Ainoastaan sellaisiin tekoihin, joihin pelaajan voidaan katsoa otteluun lähtiessään kohtuudella varautuneen, pelaajan voidaan katsoa antaneen suostumuksensa. Pelin tavanomaiset mittapuut selvästi ylittävää voimakeinojen käyttöä ei voida pitää hyväksyttävänä urheilukentälläkään. Vaikka mailanisku tapahtuisi pelitilanteessa, se voidaan silti katsoa pahoinpitelyksi, jos esimerkiksi mailanisku on selvästi tehty vahingoittamistarkoituksessa. Pelin ollessa jo poikki tai pelitapahtumien ollessa jo jossakin muualla, voitaneen tätä lievempikin voimakeinojen käyttö katsoa rangaistavaksi pahoinpitelynä.⁶¹

Tässä kohdin voidaan miettiä yhtäläisyyksiä oikeustapauksen KKO 2005:137 kanssa. Tapauksessa ohjastajia oli varoitettu mahdollisesta kovanpuoleisesta sanailusta kilpailijoiden kesken ja eräällä tavoin tässäkin tapauksessa kilpailutilanne oli jo siirtynyt muualle, kun loukkaus tapahtui. Vaikka kielenkäytön syynä oli kilpakumppanin ajovirhe, niin ilmaisua ei käytetty välittömästi kilpailutilanteessa. Voisi ajatella asian olevan myös niin, että vaikka loukatun suostumus voi poistaa kunnian-

⁵⁷ Anttila 1947 s. 66.

⁵⁸ Anttila 1946 s. 147–149. Ks. lisäksi suostumuksen laajuuden osalta Koskinen 2001 s. 56–57.

⁵⁹ Ks. KKO 1996:74, Matikkala 1996 s.178 ja Carlsson 2007 s. 69–70.

⁶⁰ Ks. KKO 1996:74, Matikkala 1996 s. 181 ja urheilijan varautumisesta kielenkäyttöön Carlsson 2007 s. 76.

⁶¹ Rauste 1997 s. 826. Ks. myös Matikkala 1996 s. 181–182 ja KKO 1996:74, jossa todetaan: ”Jälle kaatuneen vastustajan huitaisemista mailalla on pidettävä tällaisena pelin luonteeseen kuulumattomana ja yllättävänä tapahtumana, johon vastustajan ei tarvitse varautua.”

loukkausteon oikeudenvastaisuuden yksittäistapauksessa, niin tässä tapauksessa käytetty ilmaus oli niin karkea ja loukkaava, että se ei enää mahtuisi loukatun suostumuksen piiriin. Kilpailijoiden tuskin voidaan edellyttää varautuvan tämänkaltaisten ilmaisujen esiintymiseen urheilutilanteissa, ja tässä tapauksessa ilmaisu ylitti hyväksyttävän ja tavanomaisen mittapuun urheilussa sallittavan kielenkäytön suhteen.

Urheilussa sallittavan kielenkäytön mahdollisesti tuottamista rikosoikeudellisista seuraamuksista puhuttaessa on vielä mainittava siitä, että joskus voi eräissä urheilulajeissa esiintyä tilanteita, joissa joukkueen valmennusjohtoon lukeutuva henkilö nimenomaisesti kehottaa omaan joukkueeseensa kuuluvaa pelaajaa tahallisesti vahingoittamaan vastustajan pelaajaa. Vahingoittamiskehotuksen antanut henkilö voidaan tällaisissa tilanteissa tuomita rangaistukseen yllytyksestä rikokseen.⁶²

5.2 Urheilussa sallittava kielenkäyttö urheilun sisäisen näkökulman mukaisesti

Edellisessä kappaleessa esitetyn perusteella voidaan tehdä rajausta sen suhteen, millainen kielenkäyttö urheilussa kuuluu tuomioistuinten arvioitavaksi ja millaiset ilmaukset voidaan jättää rangaistavaksi urheilun sisällä. Kun hahmotellaan sitä, mitkä ilmaukset tulevat urheilun sisäisesti sovitettavaksi, huomio kohdennetaan kunkin lajin kilpailusääntöihin.

Jotta urheilijalle voidaan langettaa kurinpitorangaistus, edellytetään sitä, että lajiliiton säännöissä on etukäteen määritelty ainakin rangaistavat teot, niistä mahdollisesti annettavat rangaistukset sekä menettelytavat, joita noudatetaan rangaistuksen määräämisessä.⁶³ Näin ollen siis määrittäessä urheilijalle kurinpitorangaistusta tai muuta urheilun sisäistä rangaistusta, kyseisen teon tulisi olla rangaistavaksi määritelty lajiliiton säännöissä.⁶⁴

On kuitenkin tunnettua, että urheilussa säännöt vaihtelevat eri lajien välillä. Eräissä urheilulajeissa on kentällä tuomitsemassa myös erotuomari, joka valvoo myös pelaajien kielenkäyttöä, mutta näin ei

⁶² Rauste 1997 s. 827. Ks. myös Nuutila 1999a s. 33 ja RL 5 luvun 5 §.

⁶³ Rauste 1997 s. 711. Ks. lisäksi Halila – Tarasti 2006 s. 235–239.

⁶⁴ Ks. Halila – Tarasti 2006 s. 235 ja PL 8 § ja RL 3 luvun 1 § rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta.

ole kaikissa lajeissa. Lajeissa, jossa erotuomari tuomitsee rikkeistä tai muista virheistä kentällä, on otettava huomioon myös erotuomarin vastuu pelaajien kielenkäytöstä. Tietty tuomari saattaa sallia enemmän kuin toinen tuomari. Usein tuomari eräällä tavalla tunnustelee peliä ja pelaajien reaktioita pelitapahtumiin ja valitsee tällä tavalla oman tuomitsemislinjansa pelin kuluessa. Esimerkiksi jalkapallossa erotuomari saattaa ensiksi huomauttaa pelaajaa epäasiallisesta kielenkäytöstä ja saman pelaajan toistaessa tai jatkaessa tällaista kielenkäyttöä, erotuomari varoittaa häntä antamalla keltaisen tai mahdollisesti jopa punaisen kortin.⁶⁵ Eri asia on vielä se, että tietyissä lajeissa tunnetaan arvostelu-tuomari, joka arvostelee urheilijan suorituksen.⁶⁶

Urheilussa esiintyy myös vastustajan provosointia ja provokatiivisia ilmauksia⁶⁷. Ne ikään kuin kuuluvat urheilun piilevään taktiikkaan ja niiden avulla voidaan tavoitella henkistä yliotetta vastustajasta⁶⁸. Esimerkiksi jalkapallon osalta loukkaavat kommentit vastustajasta esitetään usein kiintyneessä mielentilassa⁶⁹. Samoin on hyvin mahdollista, että yksittäinen, ottelun jälkeisessä tunnekuohussa esitetty lause, saattaa tiedotusvälineiden myllytyksessä saada odottamattoman suuret mittasuhteet⁷⁰. Provosointiin liittyen on myös syytä huomauttaa siitä, että kunnianloukkaustilanteessa teolla loukatun oma loukkausta edeltänyt menettely voi muodostaa syyllisyyden poistavan anteeksianto-perusteen.⁷¹ Myös eri tilanteissa kielenkäytön säännöt poikkeavat huomattavasti ja esimerkkeinä sellaisista tilanteista, joissa tavanomainen solvaaminen lienee jopa sallittua, voidaan mainita urheilutilaisuudet.

⁶⁵ Heikkinen 2008. Kielenkäytön seurauksena voi tietysti seurata lisäksi kurinpitorangaistus. Ks. lisäksi jalkapallosäännöt 2007, sääntö 12. Nähtävillä Suomen Palloliiton www-sivuilla, osoitteessa: www.palloliitto.fi. Viittauspäivä 13.5.2008.

⁶⁶ Tuomariin ja arvostelutuomariin kohdistuvasta arvostelusta ks. Riitesuo 2001 s. 246–247. Ks. myös Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 8/2007.

⁶⁷ Carlsson 2007 s. 70–71 ja 75–76, jossa esimerkkinä esitetään ruotsalainen, jääkiekkoa koskeva tapaus.

⁶⁸ Carlsson 2007 s. 76. Ks. provosoinnin osalta myös Reinhart 2007 s. 658–659.

⁶⁹ Heikkinen 2008.

⁷⁰ Rauste 1997 s. 831.

⁷¹ HE 184/1999 s. 34. Ks. lisäksi KKO 2005:137 ja erityisesti Frände 2006 s. 459. Nykyisen RL 6 luvun 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun ”asianomistajan poikkeuksellisen suuri myötävaikutus” osalta ks. myös HE 44/2002 s. 196 ja LaVM 28/2002 s. 11–12.

Esimerkiksi ammattilaisnyrkkeilyssä ennen ottelua urheilijat säännön-
mukaisesti solvaavat toisiaan julkisesti.⁷²

Provosointia voi esiintyä myös tieteellisessä ja taiteellisessa kri-
tiikissä. Silti mielestäni voidaan tehdä tietynasteista rajanvetoa tässä
yhteydessä. Urheilija saattaa reagoida vastustajan tekoon välittömästi
kiihtyneessä mielentilassa edes ehtimättä miettiä tekonsa seurauksia.
Sen sijaan kritiikin kohdalla asian ei voida katsoa ainakaan aina olevan
näin, sillä kriitikko tai tiedotusvälineiden edustaja ehtinee harkita kie-
lenkäyttöään pidempään ja huolellisemmin. Tällä seikalla voinee olla
merkitystä yksittäistapauksissa.

Näin ollen etsittäessä sallittavan kielenkäytön rajoja urheilussa, eri
urheilulajien välillä voidaan nähdä eroavaisuutta sallittavan kielenkäy-
tön suhteen. Kamppailulajeissa ja fyysiset kontaktit sallivissa lajeissa
rima kielenkäytön suhteen lienee korkeammalla kuin esimerkiksi her-
rasmieslajeina pidetyissä golfissa, snookerissa tai shakissa. Joissakin
fyysistä kontaktia sallivissa lajeissa saatetaan kuitenkin noudattaa nol-
latoleranssia sallitun kielenkäytön suhteen⁷³. On kuitenkin selvää, että
urheilussa sallittavan provokaationkin osalta voidaan löytää rajalinjoja,
ja esimerkiksi rasistiset, seksistiset tai halventavat ja karkeat loukkauk-
set eivät kuulu sallittavaan kielenkäyttöön urheilussa.⁷⁴

⁷² Nuutila 1999b s. 590.

⁷³ Heikkinen 2008. Nollatoleranssilla tarkoitetaan Heikkisen mukaan esimerkiksi puuttumista kiroilemiseen jalkapallokentällä ja lisäksi hänen mukaansa rasistiset ja muut halventavat ilmaisut ovat kiellettyjä.

⁷⁴ Carlsson 2007 s. 76 ja Frände 2006 s. 455. Ks. lisäksi yhdistysten osalta Halila – Ta-
rasti 2006 s. 224–227, Riitesuo 2001 s. 194–198 ja SLU:n suosituksen osalta Riitesuo
2001 s. 242–244 ja 246–247.

6 HUOMIOITA KUNNIANLOUKKAUKSESTA

6.1 Yleisesti kunnianloukkauksesta ja muusta halventamisesta

Rikoslain 24 luvun 9 §:ssä kunnianloukkauksesta säädetään seuraavasti:

”Kunnianloukkaus

Joka

1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka

2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla halventaa toista,

on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleetta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.”

Esimerkkejä kunnianloukkauksesta voi miettiä myös urheilun alueelta. Epäilemättä urheiluun liittyvissä tilanteissa kunnianloukkaus voi tulla kyseeseen, jos urheilijan väitetään syyllistyneen dopingiin⁷⁵.

Sanonnalla ”halventaa” RL 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa on tarkoitettu kuvattavaksi kaikkia mahdollisia tekotapoja, joilla loukataan toisen kunniaa. Paitsi sanallisesti, kunnianloukkaus voidaan toteuttaa myös esimerkiksi vihjailevilla ilmeillä, eleillä tai koskettele-

⁷⁵ HE 184/1999 s. 33–34 ja Nuutila 2002 s. 918.

misilla.⁷⁶ Muuta halventamista, josta siis säädetään 2 kohdassa, voidaan luonnehtia ansaitsemattoman epäkunnioituksen osoittamiseksi toiselle, jota kumotussa laissa kutsuttiin solvaukseksi. Nyt puheena olevassa tilanteessa ei perättömästi väitetä toisen syyllistyneen halveksittavaan tekoon, vaan kyseessä on muulla tavalla tehty loukkaaminen. Ensinnäkin loukkaavien mielipiteiden esittäminen voi merkitä tällaista muunlaista halventamista, josta voi olla kysymys, jos toisen väitetään olevan esimerkiksi mielisairas, sika⁷⁷, pikkuhitler tai pässinpää. Tahallisuuteen kuuluu tietoisuus lausuman loukkaavasta luonteesta.⁷⁸ Vaikeampia rajanvetokysymyksiä urheiluun liittyen voisivat olla, saako jääkiekkoilijaa kutsua esimerkiksi virkamieskiekkoilijaksi. Entä onko sallittua nimitellä useasti ja tarkoituksellisen dramaattisesti loukkaantumisia näyttelevää pelaajaa filmaajaksi?

Myös esittämällä esimerkiksi tietoja rikosteosta tai konkurssinnettelyistä on mahdollista halventaa toista ilmauksilla, jotka sinänsä ovat totta. Ratkaisevaa sen suhteen, että tällaiset ilmaisumuodot voidaan erottaa samoja seikkoja koskevista täysin perustelluista väitteistä ja ilmauksista, on tässä yhteydessä ilmauksen esittäjän tahallisuus.⁷⁹ Edelleen 2 kohdan mukainen tunnusmerkistö voidaan täyttää myös häpäisevillä eleillä kuten keskisormea näyttämällä. Toiseen kohdistuvan halventamisen voidaan mahdollisesti poikkeustapauksissa katsoa täyttyvän myös epäsuoran fyysisen kontaktin kautta, esimerkiksi toisen päälle sylkemällä.⁸⁰ Tämä mahdollinen tekotapa on varsin mielenkiintoinen urheiluun ja urheilun sisäiseen kurinpitoon liittyen. Näihin tilanteisiin urheilun sisäisen kurinpitajärjestelmän voisi ehkä ajatella soveltuvan rikosoikeudellista järjestelmää paremmin.⁸¹

⁷⁶ HE 184/1999 s. 34.

⁷⁷ Ks. myös Frände 2006 s. 458, jossa luetellaan haukkumasanoina: sika, fasisti, huora ja pedofiili.

⁷⁸ Nuutila 2002 s. 922.

⁷⁹ Frände 2006 s. 458.

⁸⁰ Frände 2006 s. 458. Ks. keskisormen näyttämiseen liittyen myös Reinhart 2007 s. 659, alaviite 71.

⁸¹ Urheilussa on esiintynyt tilanteita, joissa esimerkiksi vastapuolen pelaajan päälle on syljetty. Vuoden 2004 jalkapallon Euroopan mestaruuskilpailujen ottelussa Italia-Tanska, italialainen jalkapalloilija Francesco Totti sylkäisi tanskalaisen jalkapalloilijan Christian Poulsenin päälle. Totti todettiin syylliseksi väitettyyn sylkäisyyn, ja UEFA:n kurinpitokomitea langetti hänelle rangaistukseksi kolmen pelin pelikiellon törkeästä epäurheilijamaisesta käytöksestä. Asia ratkaistiin urheilun sisäisiä kurinpitosääntöjä ja urheilun sisäistä kurinpitajärjestelmää käyttämällä. Ks. asiasta tarkemmin [124](http://www-osoit-</p></div><div data-bbox=)

Voidaanko ajatusta hieman laajentaa mahdollisesti muihin urheilussa esiintyviin tilanteisiin? Täytyykö kunnianloukkauksen-tunnusmerkistö esimerkiksi jalkapallossa sellaisella teolla, että katsomosta heitetään tummaihoiselle maalivahdille banaaneja? Entä miten on arvosteltava tilannetta, jossa tummaihoiselle pelaajalle osoitetaan katsomosta pilkkahuutoja, joissa matkitaan esimerkiksi apinaa?⁸² Tyhjentävää vastausta ei voitane antaa, mutta katsoisin, että molemmissa tilanteissa kunnianloukkaus voisi täytyä. Esimerkkitapauksiin liittyvä rasistinen elementti vaikuttanee tekojen arvostelussa ja tahallisuuden osalta voinee kysyä, miksi katsoja edes ottaa otteluun mukaansa banaaneja. Kertooko tällainen varustautuminen mahdollisesti jotakin katsojan ajatusmaailmasta ja nimenomaisesta tarkoituksesta loukata banaanien heittelyn kohteeksi joutunutta uhria? Yllä mainittuja esimerkkejä voi myös suhteuttaa toisen päälle sylkemiseen ja tällaisen teon mahdolliseen rankaisemiseen. Tämänkin punninnan kautta tuntuisi luontevalta, että esitettyjen esimerkkien mukaisesta toiminnasta voisi seurata rangaistusvastuu.

6.2 Vainajan muiston häpäiseminen ja törkeä kunnianloukkaus

Vainajan lähipiirille saattaa aiheutua mielipahaa vainajan muiston häpäisemisen vuoksi⁸³.

Vainajan lähiomaisia suojataan kärsimykseltä ja mielipahalta RL 24 luvun 9 §:n 3 momentin säännöksillä, ja tällaista mielipahaa ja kärsimystä saattaa aiheutua esimerkiksi silloin, kun vainajan väitetään perättömästi syyllistyneen halventaviin tekoihin.⁸⁴ Ainoastaan siinä tilanteessa teko on kunnianloukkaus, kun vainajasta on esitetty valheellinen tieto tai vihjaus, mutta sen sijaan muunlainen halventaminen ei muodosta kunnianloukkausta.⁸⁵ Tässä yhteydessä voinee miettiä,

teesta: http://news.bbc.co.uk/sport1/hi/football/euro_2004/italy/3818559.stm. Viittauspäivä 24.4.2008.

⁸² Ks. esimerkkien osalta Reinhart 2007 s. 659, alaviite 70.

⁸³ Nuutila 2002 s. 924. Ks. myös Frände 2006 s. 460 ja Tiilikka 2007 s. 541. Syyteoi-
keuden osalta ks. RL 24 luvun 12 § ja Nuutila 2002 s. 926–927.

⁸⁴ Nuutila 2002 s. 924.

⁸⁵ Tiilikka 2007 s. 541. Henkilöstä, jolle vainaja oli erityisen läheinen ks. Frände 2006 s. 460 ja RL 24 luvun 12 § ja aikaisemman, syytteennostoa koskeneen 20 vuoden määräjän osalta ks. Nuutila 2002 s. 927.

voisiko tällainen teko olla käsillä esimerkiksi silloin, kun edesmenneen huippu-urheilijan väitetään perättömästi syyllistyneen urheilu-uransa aikana dopingin käyttöön.

Törkeästä kunnianloukkauksesta säädetään RL 24 luvun 10 §:ssä. Törkeä kunnianloukkaus tulee RL 24 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kyseeseen, jos RL 24 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa rikos tehdään joukkotiedotusvälineitä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville. Tässä lainkohdassa tarkoitettu menettely saattaa olla kyseessä myös silloin, kun esitetään väite yleisötilaisuudessa, jota saapunut seuraamaan tuhansia ihmisiä.⁸⁶ On selvää, että esimerkiksi suosituimmat urheilutapahtumat täyttävät tällaisen yleisötilaisuutta koskevan vaatimuksen.

RL 24 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan törkeä kunnianloukkaus tulee kysymykseen, jos RL 24 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kunnianloukkauksessa aiheutetaan suurta tai pitkäaikaista kärsimystä taikka erityisen suurta tai tuntuva vahinkoa⁸⁷. Suuruudella viitataan ainoastaan kärsimyksen intensiteettiin, ja olisi mahdollista puhua myös voimakkaasta kärsimyksestä. Kuitenkin sellainenkin kärsimys, joka ei ole tässä tarkoitettulla tavalla suurta, voi olla pitkäaikaista. Taloudellisen vahingon lisäksi vahingolla tarkoitetaan tässä yhteydessä muutakin sellaista vahinkoa, jota ei voida pitää lainkohdassa tarkoitettuna kärsimyksenä.⁸⁸ Arvioitaessa aiheutetun vahingon suuruutta on arvostelu suoritettava objektiivisin kriteerein, jotta taloudellista vahinkoa voitaisiin yrittää suhteuttaa muissa rikoslajeissa syntyneeseen soveltamiskäytäntöön. Sen sijaan arvioitaessa vahingon tuntuvuutta, arvostelu suoritetaan loukatun henkilökohtaisten olosuhteiden kannalta.⁸⁹

⁸⁶ Nuutila 2002 s. 925. Nuutila listaa joukkotiedotusvälineiksi muun muassa radion, television ja lehdet.

⁸⁷ Frände 2006 s. 462–463. Törkeän kunnianloukkauksen kohdalla on muistettava vielä se, että teon on myös kokonaisuutena arvostellen oltava törkeä.

⁸⁸ Nuutila 2002 s. 925. Esimerkkinä muusta vahingosta Nuutila mainitsee muun muassa sen, että henkilön eteneminen työuralla estyy.

⁸⁹ Nuutila 2002 s. 925.

7 JULKINEN ARVOSTELU JA KRITIIKKIOIKEUS

7.1 Taustaa julkiseen arvosteluun ja kritiikkioikeuteen liittyen

Useilla elämänaalueilla käytetään tunnetusti erittäin kovaa ja aggressiivista kieltä, ja erityisesti tällaista kielenkäyttöä esiintyy poliittisissa kiistoissa⁹⁰ ja pitkittyneissä työelämän konflikteissa.⁹¹ Aggressiivista kielenkäyttöä esiintyy myös urheiluelämän parissa.⁹² Jotta voitaisiin suorittaa rajanveto hyväksyttävän kritiikin ja rangaistavan halventamisen välillä, kunnianloukkaussäännöksiin on otettu eräänlainen rajoitussäännös. Tämä RL 24 luvun 9 §:n 2 momenttiin sisällytetty rajoitussäännös viittaa nimenomaisesti vain RL 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Säännös ei näin ollen ole sovellettavissa valheellisten tietojen tai vihjausten esittämiseen, eli RL 24 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa kuvattuihin tilanteisiin.⁹³ Koska kyseessä oleva rajoitussäännös on läheisessä yhteydessä sananvapauden suojelemiseen, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen varsin laaja oikeuskäytäntö on otettava huomioon säännöksen soveltamisessa.⁹⁴ Kotimaisen kunnianloukkaussäännöksen tulkinnan ja EIS:n välinen yhteys tulee siis selvästi esiin.

Vasta uusien kunnianloukkaussäännösten voimaantulon yhteydessä rikoslakiin kirjattu rikoslain 24 luvun 9 §:n 2 momentin rajoitussäännös ilmentää jo vanhan kunnianloukkaussäännösten aikana noudatettua ja oikeuskirjallisuudessa puollettua tulkintaa, jonka mukaan yleisesti merkittävän toiminnan arvostelussa ja kulttuurikritiikissä kärjekäs-kin arvostelu on sallittua, kunhan arvostelu on liittynyt toiminnan tai sen tuloksen arviointiin, eikä arvostelu ole ollut henkilökohtaisesti loukkaavaa.⁹⁵ Perustuslakivaliokunnan edellyttämänä rajoitussäännös sisällytettiin lakiin, sillä perustuslakivaliokunnan mielestä ei ollut valtiösääntöoikeudellisista syistä hyväksyttävää, että ehdotettuun kunnianloukkaussäännökseen ei ollut kirjoitettu arvostelunvapautta turvaavaa

⁹⁰ Ks. esimerkiksi HS 25.4.2008 s. A 9.

⁹¹ Frände 2006 s. 459.

⁹² Rauste 1997 s. 831–832.

⁹³ Frände 2006 s. 459. Ks. myös Nuutila 2002 s. 923.

⁹⁴ Frände 2006 s. 459. Ks. lisäksi Nuutila 2002 s. 922 ja EIT:n oikeuskäytännön osalta Pellonpää 2005 s. 490–495.

⁹⁵ Tiilikka 2007 s. 539. Ks. myös HE 184/1999 s. 35 ja Backman 1980 s. 14–24.

kunnianloukkaussäännösten soveltamisalan rajoitusta, vaikka perustelujen mukaan tällainen soveltamisalan rajoitus säilyisi edelleen.⁹⁶

Hallituksen esityksessä mainittiin, että arvostelun tarkoituksena ei saisi olla toisen halventaminen ja muun muassa vaatimus arvostelun ”asianmukaisuudesta” viittasi juuri tähän. Ennen kaikkea tällä tarkoitettiin sitä, että myös politiikan ja kulttuurin kritiikissä olisi syytä noudattaa alalla vallitsevia pelisääntöjä ja hyviä tapoja eikä sanoa enempää kuin toiminnan arvioimiseksi on tarpeen. Kunnianloukkauksena rangaistavaa voisi siis olla asian yhteiskunnalliseen merkitykseen nähden vähäpätöisen menettelyn tarkoituksellisen näyttävä ja paisutteleva julkinen arvostelu. Samalla tavoin loukkaamistarkoitusta voisi ilmentää arvostelun tarkoituksellinen pitkittäminen.⁹⁷ Eduskunnan lakivaliokunta tulkitsi kuitenkin säännöksessä käytetyn ilmaisun ”asianmukainen” olevan liian epämääräinen ja korvasi sen ilmaisulla ”joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä”⁹⁸.

Ottaen huomioon sanamuodon täsmentämisen säännöstä on perusteltua tulkita siten, että jo vähäinen halventaminen voi täyttää tunnusmerkistön, jos se kuitenkin ylittää sen, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Arvostelunvapautta koskevan momentin soveltamista rajoittaa sen soveltuminen ainoastaan RL 24 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun halventamiseen, joten se ei sovellu silloin, kun arvostelussa on esitetyt väitteet ovat totuudenvastaisia.⁹⁹

Hallituksen esityksessä 184/1999 ehdotettiin, että RL 24 luvun 9 §:n 2 momenttiin otettaisiin säännökset, jotka oikeuttavat politiikan, talouselämän, viranhoidon sekä tiede- ja kulttuurielämän vaikuttajien toiminnan arvostelun. Jos arvostelun kohteena on arvosteltavan menettely tietyillä julkisen toiminnan alueilla, toista halventavakin arvostelu olisi rankaisematonta. Terävääkin arvostelua voitaisiin pitää hyväksyttävänä ensinnäkin talouden ja politiikan alueilla, ja lisäksi henkilön menettely voisi olla arvostelun kohteena tieteen ja taiteen harjoittamisessa tai muussa vastaavassa julkisessa toiminnassa. Poliitiikan ja kulttuurin

⁹⁶ PeVL 36/1998 s. 3. Ks. HE 239/1997 s. 34, ensimmäisessä hallituksen esityksessä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi (HE 239/1997) ei ehdotettu nimenomaista arvostelunvapautta turvaavaa momenttia.

⁹⁷ HE 184/1999 s. 35.

⁹⁸ LaVM 6/2000 s. 6.

⁹⁹ Tiilikka 2007 s. 540.

alueella ankarakin arvostelu voisi olla sallittua eikä tällaista arvostelua olisi pidettävä kunnianloukkauksena.¹⁰⁰

Kuitenkaan edes politiikan teon tai taiteilijan työn arvioinnissa RL 24 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua valheellisen tiedon tai vihjauksen esittäminen ei voisi esityksen mukaan olla oikeutettua. Vaikka esitetyt tiedot liittyisivät yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelyyn, tällöinkään ei olisi syytä sallia tahallista väärin tietojen esittämistä.¹⁰¹ Näin ollen säännös siis rajattiin koskemaan vain totuudenmukaisia väitteitä.

7.2 Sallittu arvostelu

Jotta arvostelu voitaisiin katsoa sallituksi, sen on kohdistuttava pikemmin henkilön poliittiseen toimintaan tai tieteenharjoittajan työhön kuin hänen henkilöönsä. Esityksessä ehdotettu vaatimus, jonka mukaan arvostelun on kohdistuttava henkilön menettelyyn, viittaa juuri tähän. Henkilön menettelyn arvostelu saatetaan kokea henkilökohtaisesti loukkaavana, mutta lähtökohtaisesti tällainen arvostelu olisi kuitenkin sallittua. Mitä selvemmin arvostelu irtoaa arvostelun kohteena olevasta työstä tai toiminnasta ja kohdistuu tekijän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, sitä todennäköisemmin halventamisessa, jonka arvostelu aiheuttaa, olisi kysymys rangaistavasta kunnian loukkaamisesta.¹⁰²

Oikeutta poliittiseen kritiikkiin eli julkiseen arvosteluun, joka kohdistuu henkilön menettelyyn poliittisessa elämässä, ei siis rajoiteta kunnianloukkaussäännöksellä. Oikeutta kulttuurikritiikkiin eli julkiseen arvosteluun, joka kohdistuu henkilön menettelyyn tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa toiminnassa, säännös ei myöskään rajoita.¹⁰³ Urheiluun liittyen herää kysymys, tarkoitetaanko käsitteellä ”näihin rinnastettavassa toiminnassa” myös urheilua ja urheilijoita.

Politiikon tai taiteilijan toiminta on luonteeltaan julkista ja julkista toimintaa on lupa arvostella. Voimakastakaan kritiikkiä ei voida pitää kunnianloukkauksena.¹⁰⁴ Pienimmillään arvostelunvapaus on silloin,

¹⁰⁰ HE 184/1999 s. 35.

¹⁰¹ HE 184/1999 s. 35.

¹⁰² HE 184/1999 s. 35.

¹⁰³ Nuutila 2002 s. 922.

¹⁰⁴ Nuutila 2002 s. 923. Ks. myös Carlson 1940 s. 276.

kun arvostelu kohdistuu henkilöihin, jotka eivät käytä poliittista tai taloudellista valtaa, ja jotka eivät ole osallistuneet toimintaan, joka mainitaan RL 24 luvun 9 §:n 2 momentin rajoitussäännöksessä. Julkisuuden henkilöt, joilla ei ole yhteiskunnallisesti merkittäviä tehtäviä, mutta jotka kuitenkin työnsä vuoksi tai muusta syystä esiintyvät julkisuudessa, jäävät arvostelunvapauden osalta vallankäyttäjien ja tavallisten ihmisten välimaastoon.¹⁰⁵ Tälle kohdin sijoittunevat myös ne huippu-urheilijat, jotka saavat toimentulonsa urheilemisesta ja esiintyvät työnsä puolesta julkisuudessa. Tavalliset (harraste)urheilijat sijoittuvat tavallisten ihmisten joukkoon.

Nähdäkseni myös urheilijan toimintaa voidaan pitää julkisena toimintana. Urheilijat saavat valtiovallalta tukea erilaisten urheilija-apurahojen ja valmennusapurahojen muodossa. Urheilija yleensä myös kilpailee kilpailuissa, joita yleisö pääsee seuraamaan, ja urheilijat antavat kilpailujen jälkeen lausuntoja tiedotusvälineille. Nykyisin ei ole myöskään tavatonta, että markkina-arvoaan hyödyntääkseen ja solmimalla sponsorointisopimuksia yritysten kanssa, urheilija esiintyy erilaisissa mainoksissa.¹⁰⁶ Tämänkin kautta urheilija tulee urheiluyhteisön tietoisuuteen. Sananvapaussäännös koskee myös urheilua, joten myös kunnianloukkaussäännökset sananvapauden rajoituskeinoina koskevat urheilua.

Myös tietyt urheilulajit herättävät sen kysymyksen, voidaanko urheilulajia pitää ainakin osittain myös taiteellisena suorituksena. Varsinkin eräiden arvostelulajien kohdalla voi asettaa tällaisen kysymyksen. Mielestäni on täysin perusteltua tulkita asiaa niin, että esimerkiksi jäätanssissa tai rytmisessä kilpavoimistelussa on urheilun ohella osaltaan myös kysymys taiteellisesta suorituksesta. Taiteellisen kritiikin soveltumista urheiluun voi mielestäni tällä perusteella puoltaa. Näin ollen katsoisin urheilun sisältyvän käsitteen ”näihin rinnastettavassa toiminnassa” alaisuuteen. Kulttuurikritiikki tai tieteellinen kritiikki ja näiden osalta esitetyt tulkinnat tarjoavat näin ollen suuntaviivoja urheiluun liittyvässä sallitun arvostelun ja kritiikkioikeuden rajan määrittelyssä.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Tiilikka 2007 s. 567. Ks. myös Bruun 1970 s. 510, Anttila 1947 s. 64 ja Champion JR. 2005 s. 165–169.

¹⁰⁶ Ks. urheilijoiden ja julkisuuden välisestä suhteesta esimerkiksi Pänkäläinen 1993 s. 83–84 ja Champion JR. 2005 s. 161.

¹⁰⁷ Ks. Nelson 1950 s. 254–255, jonka mukaan aatteelliset yhdistykset voivat olla kritiikkioikeuden kohteina.

Tieteellisen kritiikkioikeuden rajojen määrittelyssä ratkaisevana kysymyksenä on se raja, joka muuttaa tieteelliseen toimintaan erottamattomasti kuuluvan kritiikin kunnianloukkaukseksi¹⁰⁸. Kulttuurikritiikin osalta on katsottu jo ennen nimenomaista kritiikkioikeuden sallivaa säännöstä, RL 24 luvun 9 §:n 2 momenttia, että kulttuurikritiikissä salitaan laajempi sananvapaus kuin muutoin.¹⁰⁹

Arvioitaessa kritiikin hyväksyttävyyttä ei ole kysymys siitä, että kulttuurikritiikki tai tieteellinen kritiikki olisi kunnianloukkaussäännösten ulkopuolella. Sen sijaan on kyse siitä, miten kunnianloukkaussäännöksiä on tulkittava, jotta riittävä arvostelunvapaus turvataan.¹¹⁰ Perusteena ja puolustuksena laajalle kritiikkioikeudelle voidaan esittää kritiikin yleinen yhteiskunnallinen hyödyllisyys¹¹¹ sekä yleisön ja tieteen käyttäjien tarpeet ja tieteen kehittyminen¹¹².

Siitä huolimatta, että tutkija tai taiteilija töitään julkistaessaan ottaa riskin julkisesta arvostelusta, arvostelun rankaisemattomuuden perusteleminen konkludenttisen suostumuksen avulla on keinotekoisia. Epämääräistä suostumusta, joka käsittäisi kaiken kritiikiksi luettavan toiminnan siitä riippumatta, kuka kritiikkiä esittää, miten ja milloin, ei voida rikosoikeudellisesti pitää pätevänä.¹¹³ Lisäksi kritiikin rankaisemattomuuden syytä ei voida myöskään löytää suostumuksesta, vaan oikeutetusti voidaan arvostella julkistettuja teoksia tai julkisia esityksiä tai toimintoja siitä huolimatta, että tekijä olisi arvostelemisen kieltänyt¹¹⁴. Tätä näkökantaa voinee miettiä sovellettavaksi myös urheiluun.

Verrattuna muihin yhteiskunnan aloihin urheilutoiminnassa solvauksen¹¹⁵ raja lienee jonkin verran korkeammalla. Varsinkin niiden

¹⁰⁸ Backman 1980 s. 14.

¹⁰⁹ Nelson 1950 s. 255, Backman 1980 s. 14–15 ja Backman 1994 s. 27 ja 29–30.

¹¹⁰ Tiilikka 2007 s. 569, Backman 1980 s. 13, Backman 1994 s. 29 ja Bruun 1970 s. 512–513. Ks. myös Anttila 1947 s. 62 ja 67–70 julkisen kritiikin lähtökohtaisen rankaisemattomuuden osalta.

¹¹¹ Anttila 1947 s. 68–69 ja Bruun 1970 s. 512–513. Ks. tähän liittyen myös Hemmo 2005 s. 150.

¹¹² Backman 1994 s. 30. Ks. myös Backman 1980 s. 12.

¹¹³ Anttila 1947 s. 66. Loukatun suostumus poistaisi Anttilan mukaan kunnianloukkauksen oikeudenvastaisuuden, mutta suostumus ei kelpaisi kritiikin oikeuttamisperusteeksi. Loukatun suostumuksesta tarkemmin ks. Anttila 1946. Ks. myös Backman 1980 s. 15.

¹¹⁴ Anttila 1947 s. 66–67.

¹¹⁵ Rauste 1997 s. 821. Rauste tarkoittaa solvauksella ennen kunnianloukkaussäännösten uudistamista voimassa ollutta RL 27 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädettyä solvausta.

henkilöiden, jotka ovat mukana huippu-urheilussa, voidaan omalta osaltaan katsoa hyväksyneen urheilulle tunnusomaisen, joskus varsin värikkäänkin kielenkäytön.¹¹⁶

Kun käytetään tieteen, taiteen, politiikan ynnä muun sellaisen toiminnan alalla vallitsevaa kritiikkioikeutta, on huomiota kiinnitettävä siihen, onko kyseessä kritiikin kohteen julkinen toiminta tai julkisuuteen saatettu tällaisen toiminnan tulos¹¹⁷. RL 24 luvun 9 §:n 2 momentin arvostelunvapautta koskeva säännös soveltuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa. Myös silloin, kun kyseessä on säännöksessä mainitun toiminnan julkisuuteen saatettu tulos, kuten esimerkiksi näyttelijän suoritus, taideteos tai väitöskirja, mainittua säännöstä on syytä soveltaa.¹¹⁸ Momentin nimenomaisella viittauksella menettelyyn tarkoitettaneen, että säännös ei kata arvosteltavaan toimintaan liittymättömiä henkilökohtaisia piirteitä tai ominaisuuksia¹¹⁹. Perinteisen näkökannan mukaan on lähdetty siitä, että arvioinnissa ei tule käyttää henkilökohtaisesti loukkaavaa muotoa¹²⁰. On kuitenkin perusteltua antaa tässä suhteessa merkitystä myös arvioinnin kohteelle, arvosteltavan alan käytännöille sekä arvostelun kohteen omalle toiminnalle ja kielenkäytölle¹²¹.

Tieteelliseen kritiikkiin verrattuna taiteellinen kritiikki riippuu enemmän arvostelijan subjektiivisista käsityksistä¹²². Taiteellisen kritiikin oikeellisuuden arvioinnissa voitaneen tieteellistä kritiikkiä vähemmän tukeutua objektiivisiin tosiasioihin. Tässä tilanteessa myös arvostelijan omille, mahdollisesti hyvinkin kärjekkäille, mielipiteille jää enemmän sijaa kuin silloin, kun arvostelun kohteena on objektiivisia tai konkreettisia kiinnekohtia sisältävä teos tai menettely.¹²³ Urheiluun ja urheilu-suorituksiin kohdistuva kritiikki suuntautuu enemmän taiteellisen kuin

¹¹⁶ Rauste 1997 s. 821. Anttilan näkemystä seuraten urheilijaankaan kohdistuvan arvostelun rankaisemattomuutta ei kuitenkaan voitaisi perustella urheilijan antamalla konkludenttisella suostumuksella.

¹¹⁷ Backman 1980 s. 15.

¹¹⁸ Tiilikka 2007 s. 570 ja Backman 1980 s. 15.

¹¹⁹ Tiilikka 2007 s. 570.

¹²⁰ Honkasalo 1970 s. 135 ja Pekkanen 1993 s. 128.

¹²¹ Tiilikka 2007 s. 570.

¹²² Nelson 1950 s. 255. Arvostelun subjektiivisuuden osalta ks. myös Hemmo 2005 s. 292.

¹²³ Tiilikka 2007 s. 572.

tieteellisen kritiikin suuntaan. On vaikea osoittaa yhtä ainoaa oikeaa tapaa, jolla pitäisi valmentaa tai minkä taktiikan mukaan pelaajien tulisi kulloinkin pelata. On mahdollista esittää subjektiivisia näkemyksiä ja mielipiteitä siitä, miten tulokset voisivat parantua ja kuinka urheilujoukkue voisi menestyä paremmin. Mahdollisille kärkkäille mielipiteille jää enemmän sijaa urheilusuoritusta arvioitaessa kuin arvosteltaessa tutkijan tieteellistä työtä, esimerkiksi väitöskirjaa.

7.3 Tieteellisen kritiikkioikeuden rajat

Tieteellisen kritiikkioikeuden rajat voidaan tiivistää ja täsmentää siten, että loukkaavaa kritiikki saattaa olla lähinnä tapauksissa, joissa 1) päämotiivi kritiikille ei ole tieteellinen, vaan kritiikin tarkoituksena on loukata tai 2) kritiikki ei, tai ei yksinomaan, loukkaa tutkijan teosta vaan pääasiassa hänen persoonallisuuttaan tai 3) kriitikon esittäessä epätosia tietoja, jotka ovat omiaan asettamaan kritiikin kohteen eli tutkijan toisten halveksimaksi.¹²⁴

Listauksen kohdan 2 osalta olisi kuitenkin perusteltua arvioida asiaa siten, että valtaosan kritiikistä ollessa asianmukaista ja vain pienen osan ollessa henkilökohtaisesti loukkaavaa, kunnianloukkaus voisi myös silloin toteutua. Sillä keinolla, että kritiikin asianmukaista osaa paisutettaisiin suuremmaksi, ei voisi välttyä kunnianloukkaustuomiolta. Kuitenkin jossain määrin on syytä nojautua eräänlaiseen kokonaisarvion tekemiseen, jossa kokonaisuuteen nähden pienet virheellisyydet tai epätarkkuudet eivät muodosta kritiikistä kunniaa loukkaavaa.¹²⁵

Myös harhaanjohtavien, puutteellisten tai yksipuolisten tietojen esittäminen siten, että ne vääristävät käsitystä arvostelun kohteena olevista tosiasioista, saattaa täyttää kunnianloukkausrikoksen tunnusmerkistön. EIT on todennut, että arvoarvostelma saattaa olla suhteeton, jos sen esittämiselle ei ole mitään tosiasiaperusteita.¹²⁶ Kunnianloukkausta ei kuitenkaan muodostane kokonaisuuteen nähden epäolennainen virhe, varsinkaan kun tieteelliselle keskustelulle on tunnusomaista, että virheellisiä väittämiä kritisoidaan seuraavissa tieteellisissä kirjoituksissa.

¹²⁴ Backman 1994 s. 30. Ks. myös KKO 2003:96, tuomion kohta 2, jossa otettiin kantaa henkilön nimittelyyn ilmauksella ”riviprofessori”.

¹²⁵ Tiilikka 2007 s. 574.

¹²⁶ Tiilikka 2007 s. 574. Ks. myös EIT:n tuomio *Sokolowski v. Puola* (29.3.2005).

Usein ammattinsa vuoksi tieteenharjoittajilla on niin kykyjensä kuin julkaisufooruminkin osalta tavallista kansalaista paremmat mahdollisuudet vastata kritiikkiin.¹²⁷ Suojautuessaan perusteetonta tai loukkavaa arvostelua vastaan tutkijat ovat tottuneet välttämään ulkopuolisia auktoriteetteja, ja tästä aiheutunee se, ettei sitä koskevia oikeusjuttuja juurikaan esiinny.¹²⁸ Oikeudessa on käsitelty varsin vähän kulttuurikritiikkiä tai tieteellistä kritiikkiä koskevia oikeusjuttuja¹²⁹.

Urheilijan tai urheiluvalmentajan kohdalla on mahdollisuutena vastata kritiikkiin myös siten, että kritiikin kohde osoittaa parantuneiden suoritustensa kautta kriitikon olleen väärässä hänen kohdallaan. Toki on mahdollista, että kritiikin kohde antautuu debattiin häntä arvostelleen kriitikon kanssa ja käy julkista keskustelua esimerkiksi edustamansa lajin omassa lajilehdessä tai muulla tarkoitukseen sopivalla lajifoorumilla. Turvautuminen ulkopuolisiin auktoriteetteihin on tietysti mahdollista, mutta se tulee kyseeseen vasta viimeisenä keinona esimerkiksi törkeimpien henkilökohtaisuuksien kohdalla. Lisäksi turvautuminen tuomioistuinmenettelyyn voi johtaa siihen, että urheilijaa tai valmentajaa provosoidaan entistä enemmän pelikentillä tuomioistuimeen turvautumisen vuoksi.

8 OIKEUSTAPAUŠ KKO 2005:137 JA SALLITTAVAN KIELENKÄYTÖN RAJAT URHEILUSSA

8.1 Kunnianloukkaus ja urheilun sisäinen kurinpitörangaistus

Oikeustapauksessa KKO 2005:137 oli kysymys kunnianloukkauksesta ja siitä, voitiinko kunnianloukkauksesta jättää rangaistukseen tuomitsematta. Tapaus oli seuraavanlainen:

”Ravikilpailussa miesohjastaja oli syyllistynyt kunnianloukkaukseen nimittelemällä kilpailutilanteessa naisohjastajaa sukupuoleen viittaavalla halventavalla ilmaisulla. Korkeimman oikeuden

¹²⁷ Tiilikka 2007 s. 574. Ks. urheilijoiden osalta mahdollisuuksista vastata kritiikkiin Champion JR. 2005 s. 165.

¹²⁸ Backman 1980 s. 14.

¹²⁹ Tiilikka 2007 s. 574.

tuomiossa mainituilla perusteilla katsottiin, ettei edellytyksiä rangaistukseen tuomitsematta jättämiseen ollut. (Ään.)”

Tapauksessa kunnianloukkaus, joka luettiin A:n syyksi, oli tapahtunut välittömästi sen jälkeen, kun kilpailuun osallistuneet ohjastajat, A ja B olivat lähdössä tapahtuneen kolaroinnin jälkeen ohjastaneet hevosensa radan ulkoreunaa kohti. Tapahtumat olivat saaneet alkunsa B:n tehtyä ajovirheen ja B:n hevosen ajaututtua laukalle. Kolaroinnin seurauksena myös A:n hevonen oli ajautunut laukalle, ja A oli huutanut B:lle koväänisesti käyttämällä yleisesti tunnettua naista halventavaa ilmaisua.¹³⁰ A:n huudon olivat kuulleet B:n lisäksi ainakin asiassa todistajana kuultu ratavalvoja sekä tämän kertoman perusteella myös ratavalvojan vieressä seissyt henkilö. Tapauksen seurauksena urheilun sisäisen kurinpitojärjestelmän kautta B:tä oli rangaistu A:n tarkoittamasta ajovirheestä ravikilpailuissa noudatettavien sääntöjen mukaisesti, ja A puolestaan oli saanut kilpailusääntöjen mukaisen rangaistuksen (tässä tapauksessa kahden viikon pituinen kilpailukielto) sopimattomasta kielenkäytöstä.¹³¹

Tapauksessa esiintyneen kielenkäytön osalta voidaan mainita A:n kertoneen, että hän oli tarkoittanut arvostella B:tä tämän ajosuorituksen vuoksi, ja A:n mukaan B oli tilanteessa kiillannut hänen ohjastamansa hevosen eteen. Tilanteessa A ei vain ollut voinut mieltänsä malttaa ja harkita sanojaan B:n aiheuttamaksi katsomansa kolarin vuoksi, mutta A:n tarkoituksena ei ollut loukata B:tä. A oli esittänyt ravikilpailuissa olevan yleistä, että naisohjaajia nimitellään, ja tästä seikasta A oli esittänyt myös todistelua ja lisäksi A oli vedonnut kiivaan kilpailutilanteen ja B:n sääntöjen vastaisen ajon aiheuttamaan kiihtymistilaansa.¹³² KKO katsoikin, että A:n kielenkäytön syynä oli ollut B:n ajovirhe, joka oli vaikuttanut A:n kilpailusuoritukseen.¹³³

¹³⁰ Ks. oikeustapauksesta myös Tiilikka 2007 s. 274 ja 546 ja P. Viljanen 2006 s. 454, tapauksessa käytetty ilmaisu oli ”saatanan huora”. Tähän liittyen voidaan mainita esimerkkinä vuoden 2006 jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen loppuottelun tapahtumat ja tässä ottelussa käytetty ilmaisu: <http://socccernet.espn.go.com/news/story?id=454433&cc=3888>. Viittauspäivä 17.5.2008. Ks. tapauksesta myös Reinhart 2007 s. 658, alaviite 67.

¹³¹ Tuomion KKO 2005:137 kohdat 5, 11 ja eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

¹³² KKO:n tuomion kohta 6.

¹³³ KKO:n tuomion kohta 9.

Kielenkäytön tavanomaisuuden osalta KKO katsoi, että toisinaan urheilukilpailuihin saattaa liittyä normaalia karkeampaa kielenkäyttöä sekä sopivuudeltaan kyseenalaisia sanavalintoja. Muut kilpailijat tai yleisö saattavat käyttää vihamielisiä, loukkaavia tai halventavia ilmaisuja. Erityisesti kamppailulajeissa kilpailijoiden tunnetila saattaa toisinaan johtaa käyttämään muista kilpailijoista ilmaisuja, jotka esitettyinä muissa yhteyksissä eivät ole tavanomaisia eivätkä hyväksyttäviä. Tällaisesta käytännöstä urheilukilpailuihin osallistujat ovat yleensä tietoisia ja jossakin määrin osaavat siihen myös varautua. KKO:n mukaan tässä asiassa oli esitetty todistelua, että ravikilpailuissa kovanpuoleinen sanailu kilpailijoiden kesken on tavanomaista ja tästä seikasta lajiin osallistuvia naisohjastajia on varoitettu.¹³⁴

KKO kuitenkin katsoi, että A:n käyttämä ilmaisu halventaa B:tä henkilönä ja naisena tavalla, jolla ei ole välitöntä yhteyttä B:n ajosuoritukseen ja että A on käyttänyt B:stä ilmaisuja, jossa halveksunta kohdistuu B:n arvoon ja maineeseen naisena eikä raviohjastajana. Tämän vuoksi se seikka, että ravikilpailuissa ohjastajien välinen karkea kielenkäyttö on ehkä tavanomaista, ei tee sellaista kielenkäyttöä hyväksyttäväksi, mikä sisältönsä perusteella täyttää kunnianloukkausrikoksen tunnusmerkistön, eikä kielenkäyttö miltään osin sisällä kilpakumppanin urheilusuorituksen arviointia.¹³⁵ KKO katsoi A:n ilmeisenä tarkoituksena olleen arvostella B:tä tämän ajosuorituksesta ja että toisten ajosuoritusten arvostelu on tavallista ravikilpailuissa. Kuitenkin A on käyttänyt selvästi B:n henkilöön ja sukupuoleen eikä tämän menettelyyn kilpailutilanteessa kohdistettua halventavaa ja loukkaavaa ilmaisuja. Näin ollen rikosta ei voitu tällä perusteella pitää vähäisenä tai tekoon tai tekijään liittyvistä erityisistä syistä anteeksiannettavana.¹³⁶

Kilpailutilanteen aiheuttaman kiihtymyksen osalta KKO totesi, että kiihtymys voi sinänsä tapauksesta riippuen vaikuttaa tekijän syyllisyysoitetta vähentävästi ja arvioitaessa mahdollisuutta jättää tekijä rangaistukseen tuomitsematta, kiihtymyksellä voi siten olla merkitystä. Kuitenkin tässä tapauksessa A:n syyksi luetun kunnianloukkauksen

¹³⁴ KKO:n tuomion kohta 7.

¹³⁵ KKO:n tuomion kohta 8.

¹³⁶ KKO:n tuomion kohta 9. Rangaistuksen määräämistä koskevassa harkinnassa sovellettiin tekoaikana voimassa olleita rikoslain säännöksiä 1.1.2004 voimaan tulleiden rangaistuksen määräämistä ja tuomitsematta jättämistä koskevien rikoslain 6 luvun (515/2003) säännösten sijasta. Ks. tältä osin enemmän KKO:n tuomion kohta 2.

karkeuden sekä sen syrjivän ja halventavan luonteen vuoksi rikosta ei voida pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä eikä myöskään teki-
jään liittyvistä erityisistä syistä anteeksiannettavana.¹³⁷

KKO otti myös kantaa urheilun sisäisessä kurinpitojärjestelmäs-
sä määrätyn kurinpitorangeistuksen merkitykseen rikosoikeudellista
seuraamusta määrättäessä. KKO totesi urheilun sääntöjä samalla rik-
koen tehdystä rikoksesta urheilun sisäisessä kurinpitojärjestelmässä
määrätyn kilpailukiellon voivan sinänsä olla sellainen tekijälle teosta
aiheutuva muu seuraus, joka voidaan ottaa huomioon rangaistuksen
kohtuullisuutta ja viime kädessä rangaistuksen tuomitsematta jättämistä
arvioitaessa.¹³⁸ Korkein oikeus arvioi kurinpidollisen kilpailukiellon
merkitystä rangaistuksen kohtuuttomuuden ja tarkoituksettomuuden
kannalta ja kiinnitti ensinnäkin huomiota siihen, että urheilun sisäiset
kurinpitojärjestelmät ovat sopimusperusteisia¹³⁹ ja kurinpitojärjestelmät
perustuvat urheilujärjestöjen sääntöihin, joiden noudattamiseen urhei-
lijat ovat sitoutuneet. Näin ollen kurinpitosäännöt koskevat ainoastaan
suppeaa urheilijapiiriä, niitä urheilijoita, jotka ovat näihin sääntöihin
sitoutuneet, kun sen sijaan rikoslaki koskee kaikkia henkilöitä ja sitä on
sovellettava yhdenvertaisesti.¹⁴⁰

Toisekseen KKO huomautti kurinpitojärjestelmien tavoitteisiin liit-
tyen, että tavoitteet poikkeavat yleisen rikoslain tarkoituksesta, sillä
kurinpitosäännöt ovat erityissääntöjä, joilla yleensä pyritään urheilun
eettisten tavoitteiden, kuten esimerkiksi reilun pelin ylläpitämiseen.
Lisäksi jokaisesta urheilulajista aiheutuvat urheilulliset näkökohdat
ovat etusijalla kurinpitosääntöjä sovellettaessa. Urheilun kurinpidossa
sellaisilla yleisillä näkökohdilla kuin ruumiillisella koskemattomuus-
della ja kunnian suojelemisella ei ole samaa merkitystä kuin rikoslakia
sovellettaessa. Näiden syiden vuoksi ei ole pidettävä asianmukaisena,
että ainoastaan urheilijoita koskevassa urheilun sisäisessä sopimuspe-
rusteisessa kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitoseuraamukset voi-
sivat syrjäyttää tai korvata yleisen rikoslain mukaan määrättävät seu-
raamukset. Määrättäessä seuraamuksia sellaisista urheilussa tehdyistä
teoista, jotka täyttävät rikoslain mukaisen rikoksen tunnusmerkistön,

¹³⁷ KKO:n tuomion kohta 10.

¹³⁸ KKO:n tuomion kohta 11.

¹³⁹ Ks. tähän liittyen Lappalainen 2007 s. 239 ja Havansi 2005 s. 437.

¹⁴⁰ KKO:n tuomion kohta 12.

näitä tekoja tulee ensisijaisesti arvioida rikosoikeudellisin perustein ja toissijaisesti urheilun kurinpitoasioina.¹⁴¹

Harkittaessa rikosoikeudellista seuraamusta vasta kurinpitoseuraamuksen määräämisen jälkeen, tässä tilanteessa etsijä on yleensä yhdenvertaisella kohtelulla. KKO katsoi, että tilanteissa, joissa kurinpitoseuraamus on jo ehditty määrätä, vain hyvin painavin perustein kurinpitoseuraamuksen huomioon ottamisesta voi seurata rikosoikeudellisen seuraamuksen merkittävä lieventäminen tai tuomitsematta jättäminen. KKO:n mukaan ei ollut perusteita päätyä siihen tulokseen, että A:n tuomitseminen rikosoikeudellisena seuraamuksena sakkorangaistukseen merkitsisi sitä, että kokonaisuutena arvioiden A:lle hänen menettelystään aiheutuvat seuraamukset muodostuisivat kohtuuttomiksi. Kilpailukiello oli ollut kestoltaan melko lyhyt, eikä A ollut esittänyt selvitystä hänelle kilpailun tuomariston toimesta langetetun kilpailukiellon taloudellisesta tai muusta merkityksestä.¹⁴²

Oikeustapauksen lopputulos on herättänyt myös kriittisiä mielipiteitä, muun muassa tapauksessa käytetyn ilmaisun osalta. Muodollisesti tällaisella ilmaisulla nimittely sisältää väitteen tietynlaisesta elämäntavasta, mutta KKO:n tavoin voitaisiin katsoa uskottavaksi, että A:n kielenkäyttö oli seurausta B:n tekemästä ajovirheestä ja että A:n tarkoituksena oli ollut arvostella B:tä tämän ajovirheestä. Tämäntyyppinen kielenkäyttö on valitettavan yleistä, ja yleensä sillä ei tarkoiteta väittää mitään kielenkäytön kohteen elämäntavasta, vaan sillä ainoastaan muuten osoitetaan epäkunnioitusta. A:n lausuma ei ollut sisällöltään B:n ajosuorituksen oikeutettua arvostelemista vaan B:hen henkilönä ja naisena kohdistunut loukkaus. Kuitenkin A:n käyttämä nimitys on yleisyytensä vuoksi kokenut melkoisen inflaation, ja siksi loukkauksen luonnehtiminen KKO:n tavoin karkeaksi ja syrjiväksi vaikuttaa elävälle elämälle vieraalta.¹⁴³ KKO äänesti ratkaisusta (3-2) ja vähemmistöön jääneet oikeusneuvokset olisivat hovioikeuden tavoin jättäneet A:n rangaistukseen tuomitsematta.

Viljasen mielestä tässä tilanteessa rangaistus olisi voitu jättää tuomitsematta, ja sille olisi ollut hyviä perusteita, sillä hänen mielestään A:n teko oli sekä kokonaisuutena arvostellen vähäinen että huomioon

¹⁴¹ KKO:n tuomion kohta 12.

¹⁴² KKO:n tuomion kohdat 13 ja 14.

¹⁴³ P. Viljanen 2006 s. 456.

ottaen tilanne myös anteeksiannettava. Nämä perusteet olisivat Viljasen mukaan riittäneet eikä olisi ollut tarpeellista turvautua sanktiokumulatioon. Samoin tällaiset asiat eivät välttämättä kuuluisi tuomioistuinten rasitteiksi.¹⁴⁴

Myös urheilun sisäisten sääntöjen merkitys tuli esille tässä tapauksessa, ja niillä oli merkitystä ainoastaan siinä mielessä, että oli pohdittava urheilun sääntöjen mukaisesti määrätyn kurinpitoseuraamuksen vaikutusta rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Kunnianloukkaus ei tekona asiallisesti liittynyt urheilusuoritukseen, ja yhtä hyvin tällainen teko olisi voinut tapahtua missä tahansa kiihtymystä aiheuttavassa tilanteessa.¹⁴⁵ Sinänsä KKO:n painottama yhdenvertaisuusnäkökulma saa kannatusta myös Viljaselta, ja hän esittää myös esimerkin siitä, miten katsojan kohdalla tässä tilanteessa vastaavaa tekoa olisi voitu arvioida ainoastaan rikosoikeuden kannalta. Samoin Viljanen huomauttaa mahdollisesta ongelmasta, mikäli sopimussuhteisella urheilun kurinpidolla voitaisiin saattaa kurinpidon kohteita rikosoikeudellisen sanktiojärjestelmän ulkopuolelle. Viljanen kuitenkin kritisoi KKO:n ratkaisua siitä, että kurinpidollinen kilpailukiello voi olla taloudellisesti merkityksellinen. Hän myös kysyy, eikö kilpailukiellon huomiotta jättäminen loukkaa yhdenvertaisuutta, sillä kokonaisrangaistus muodostuu kohteen kannalta tässä tilanteessa ankarammaksi.¹⁴⁶

Nähdäkseni KKO:n ratkaisu on kuitenkin varsin perusteltu. Tapauksessa käytetyn ilmaisun karkeus, syrjivyyys, loukkaavuus ja halventavuus puoltavat mielestäni teon rankaisemista kunnianloukkauksena. Kuten Viljanen mainitsee, kyse oli urheilusuoritukseen asiallisesti liittymättömästä teosta, joten rankaiseminen on tälläkin perusteella ymmärrettävää. Lisäksi lausuma ei sisältänyt urheilusuorituksen arvostelua, vaan kohdistui henkilöön. Tapauksessa käytetyn ilmauksen osalta on todettava, että vastaavankaltaisen ilmauksen käyttäminen on aikaisemminkin täyttänyt kunnianloukkauksen tunnusmerkistön¹⁴⁷. Siitä riippumatta, onko ilmaus erityisen yleinen tai ei, urheilussa ei voida sallia näin loukkaava kielenkäyttöä. Urheilussa sallittavan kielenkäytön osalta voinee myös kysyä, että jos näin karkeat ilmaukset sallitaan urheilun parissa, niin mistä sitten enää voidaan rangaista rikosoikeuden

¹⁴⁴ P. Viljanen 2006 s. 456.

¹⁴⁵ P. Viljanen 2006 s. 456. Ks. kuitenkin tähän liittyen Frände 2006 s. 455.

¹⁴⁶ P. Viljanen 2006 s. 456. Ks. myös Rauste 1997 s. 824.

¹⁴⁷ Ks. Mäkinen 1982 s. 33, 35, 43, 44, 46, 51 ja 53.

keinoja käyttämällä. Nähdäkseni tässä tapauksessa sallitun kielenkäytön rajat urheilussa ylittyivät selvästi ja muodostivat perusteen myös rikosoikeusjärjestelmän käyttämiselle.

8.2 Vahingonkorvaus oikeustapauksessa KKO 2005:137

KKO totesi ensinnäkin, että VahL 5 luvun 6 §:n perusteella rikoksen uhrilla on oikeus korvaukseen muun muassa kunniaan kohdistuneella rikoksella aiheutetusta kärsimyksestä. Mainitun lainkohdan nojalla tuomittavalla korvauksella on tarkoitus hyvittää sitä kärsimystä, jota loukkauksen, joka kohdistuu uhrin henkilöön, voidaan olettaa aiheuttaneen. Edelleen, teon luonne riittää kärsimyksen perusteeksi, eikä kärsimyksen aiheutumisesta edellytetä näyttöä, ja kärsimyskorvauksen määräämisen osalta tapauksessa viitattiin aikaisempaan oikeustapaukseen KKO 2000:54. Kunnianloukkauksrikoksen aiheuttaman kärsimyksen osalta ratkaisussa KKO 2000:54 todettiin, että korvaus on määrättävä arvioimalla ottaen tapauksen objektiiviset piirteet, kuten kunnianloukkauksen laatu, asian saama julkisuus ja sen tosiasialliset vaikutukset loukatun elämänpiirissä lähtökohdaksi.¹⁴⁸

Tapauksessa KKO 2005:137 loukattu osapuoli B vaati sillä perusteella henkisestä kärsimyksestä tuomittavan korvauksen korottamista (2000 euroksi korkoineen), että loukkaus oli järkyttänyt häntä ja hän oli kokenut henkistä kärsimystä pitkän aikaa. Hänen mukaansa karkea kunnianloukkaus aiheuttaa tällaisissa tilanteissa suurta henkistä kärsimystä, sillä kilpailupiireissä tieto tapahtumista leviää hyvin laajasti. Viimeksi mainitun väitteen asian vastapuoli A on kiistänyt ja katsonut, että hänen yksittäinen lausahduksensa tuossa tilanteessa ei ollut voinut aiheuttaa B:lle vahinkoa, kärsimystä tai B:hen kohdistuvaa halveksuntaa.¹⁴⁹

KKO katsoi sen selvitettyksi, että B oli järkyttynyt A:n kielenkäytöstä ja tapahtuma oli vaivannut B:tä pitkään. Kuitenkin ne perustelut,

¹⁴⁸ Tuomion KKO 2005:137 kohta 16. Aikaisempi ja 19.12.2005 ratkaistuun tapaukseen sovellettu vahingonkorvauslain 5 luvun 6 § kuului seuraavasti: ”Henkilövahinkoa koskevia tämän lain säännöksiä on sovellettava myös sen kärsimyksen korvaamiseen, jonka on aiheuttanut vapauteen, kunniaan tai kotirauhaan kohdistunut taikka muu sen kaltainen rikos.”

¹⁴⁹ KKO:n tuomion kohta 17.

jotka oli esitetty korvausvaatimuksen tueksi, viittasivat siihen, että B:n maineestaan raviohjastajana kantama huoli oli perustunut sekä A:n sanavalintaan että myös kilpailukieltöihin johtaneeseen tilanteeseen kokonaisuudessaan. Siltä osin ei ole kysymys sellaisesta kärsimyksestä, joka aiheutuisi A:n käyttämästä ilmauksesta sinänsä, kun B ilmoittaa kärsineensä siitä, että hän kokee tulleen leimatuksi syypääksi lähdössä tapahtuneisiin kolaroiteihin. Myöskään siitä, että kunnianloukkasasia olisi saanut erityistä julkisuutta tai että se tosiasiallisesti olisi voinut vaikuttaa B:n toimimista ravikilpailutoiminnassa, ei asiassa ole selvitystä. KKO kuitenkin katsoo loukkauksen karkeuteen nähden, että hovioikeuden ei olisi tullut alentaa käräjäoikeuden tuomitsemaa korvausta. Näin ollen hovioikeuden tuomitsema korvaus on korotettava käräjäoikeuden tuomitsemaan määrään (500 euroa korkoineen).¹⁵⁰

Oikeustapauksessa KKO 2005:137 hovioikeuden tuomiota muutettiin ja A tuomittiin hovioikeuden hänen syykseen lukemasta kunnianloukkauksesta 15:een päiväsakkoon. Henkisestä kärsimyksestä suoritettava kärsimyskorvaus korotettiin 500 euroksi käräjäoikeuden tuomiossa mainittuine korkoineen.¹⁵¹ Nämä seuraamukset tulivat siis urheilun sisäisessä kurinpitojärjestelmässä määrätyn kilpailukiellon lisäksi.

9 LOPPUHUOMIOITA

Urheilu herättää tunteita ja jakaa mielipiteitä kansalaisuudesta riippumatta. Suuret urheilusaavutukset ja jo edesmenneet urheilijalegendat säilyvät urheilua seuraavien muistoissa, ja uusien huippu-urheilijoiden saavutuksista raportoidaan myös joukkoviestimissä. Urheilussa esiintyvät erilaiset ilmiöt tarjoavat keskustelunaiheita ja tutkimuskohteita eri tieteenalojen harjoittajille.

Urheiluun sisältyy kuitenkin olennaisena asiana tunne-elementti, ja nimenomaan suuret tunteet antavat oman lisänsä urheiluun. Liiallinen kielenkäytön kahlitseminen saattaa johtaa siihen, että tunne-elementti häviää kilpailukentältä, ja urheilusta tulee kliinistä urheilusuoritusten tekemistä. Eri urheilulajien intensiteetti vaihtelee keskenään ja välillä pelaajat ja urheilijat saattavat olen hyvinkin kiihtyneessä mielentilas-

¹⁵⁰ KKO:n tuomion kohta 18.

¹⁵¹ Ks. KKO 2005:137.

sa parhaaseen mahdolliseen urheilusuoritukseen pyrkiessään. Tällöin urheilija saattaa tulla sanoneeksi jotakin sellaista, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä ja mitä urheilija myös itse jälkikäteen saattaa katua. Urheilussa sallittavaa kielenkäyttöä voinee kuitenkin ajatella toisin esimerkiksi urheilijan ollessa pelitilanteen ulkopuolella tai urheilijan antaessa haastattelua tiedotusvälineille. Tällöin ei ole mahdollista vedota esimerkiksi pelitilanteen aiheuttamaan kiihkeyteen samalla tavalla kuin pelin aikana.

Urheilijoiden ja pelaajien urheilusuoritusten arvioinnin voitaneen katsoa kuuluvan arvostelunvapauden piiriin, joten urheilija tai yksittäinen pelaaja saattaa saada kärkevääkin kritiikkiä huonojen pelisuoritustensa perusteella. On myös syytä muistaa, että urheilijan urheilusuoritusten arviointi saattaa sisältää varsin paljon arvostelijan omia henkilökohtaisia mielipiteitä. Mikäli nämä arvostelijan omat mielipiteet eroavat suuresti esimerkiksi urheilijan todellisista urheilusuorituksista urheilukentällä, saattaa seurauksena olla se, että arvostelija itse joutuu arvostelun ja kritiikin kohteeksi. Tämä seikka kannattanee ottaa huomioon, kun mietitään urheiluun liittyvää sallittavaa kielenkäyttöä ja urheilijan urheilusuorituksiin kohdistuvaa arvostelua.

Urheilun sisäinen kurinpitäjärjestelmä ja sen kautta langetetut rangaistukset riittänevät monissa tapauksissa rangaistukseksi siitä, että yksittäinen urheilija ylittää sallittavan kielenkäytön rajan urheilussa. Karkeimpien tapausten kohdalla saattavat tulla kyseeseen myös rikosoikeudellisen järjestelmän kautta langetettavat rangaistukset urheilijalle urheilun sisäisen kurinpitörangaistuksen ohella.

LÄHTEET

Oikeuskirjallisuus

- Anttila, Inkeri*: Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena. Vammala 1946. (Anttila 1946)
- Anttila, Inkeri*: Tieteeseen ja taiteeseen kohdistuvan kritiikin oikeudellinen luonne. LM 1947 s. 62–70. (Anttila 1947)
- Backman, Eero*: Tieteellinen keskustelu ja rikosoikeus erityisesti tieteen kritiikkioikeuden kannalta. Teoksessa: Rikosoikeudellisia kirjoitelmia IV. Reino Kalervo Ellilälle 26.6.1980 omistettu, s. 11–27. Vammala 1980. (Backman 1980)
- Backman, Eero*: Kan vetenskaplig kritik vara ärekränkning? Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap 1994 s. 25–31. (Backman 1994)
- Bruun, Lars*: När är kritik ärekränkande? JFT 1970 s. 508–513. (Bruun 1970)
- Carlson, B. C.*: Painovapausrikos, erityisesti painotuottein tehty kunnianloukkaus, sanomalehtimiehen kannalta. DL 1940 s. 261–279. (Carlson 1940)
- Carlsson, Bo*: Rättens hantering av vrede, provokationer och passivt samtycke inom idrotten. Artikelsamling 2007. Svensk idrottsjuridisk förening. Idrottsjuridisk skriftserie Nr 12. s. 66–79. (Carlsson 2007)
- Champion JR, Walter T.*: Sports law in a nutshell. 3rd Edition. St. Paul, Minnesota 2005. (Champion JR. 2005)
- Eskuri, Jari*: Urheilijaa suojaavat perusoikeudet. Tutkielma, Helsingin yliopisto. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 10/2005. Tampere 2005. (Eskuri 2005)
- Frände, Dan*: Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisrikokset. Teoksessa Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset, s. 363–463. Helsinki 2006. (Frände 2006)
- Halila, Heikki*: Oikeustapauskommentaari tapauksesta KKO 1998:122. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein II/1998, s. 266–270. Jyväskylä 1999. (Halila 1999)
- Halila, Heikki*: Piirteitä dopingista aiheutuvan kurinpitoseuraamuksen sisällöstä ja seuraamuksesta armahtamisesta. Urheilu ja oikeus: Urheilu-oikeuden yhdistyksen jäsenlehti 2003, s. 22–35. (Halila 2003)

- Halila, Heikki*: Oikeudellistuva urheilu. Jyväskylä 2006. (Halila 2006)
- Halila, Heikki – Tarasti, Lauri*: Yhdistysoikeus. 3. painos. Jyväskylä 2006. (Halila – Tarasti 2006)
- Havansi, Erkki*: Ulosottoperusteet. Teoksessa Koulu, Risto – Havansi, Erkki – Lindfors, Heidi – Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Insolvenssi-oikeus, s. 433–444. 2. painos. Juva 2005. (Havansi 2005)
- Hemmo, Mika*: Vahingonkorvausoikeus. Porvoo 2005. (Hemmo 2005)
- Honkasalo, Brynolf*: Suomen rikosoikeus. Erityinen osa I 1. Henkilöön kohdistuvat rikokset. Hämeenlinna 1970. (Honkasalo 1970)
- Illman, Mika*: Hets mot folkgrupp. Jyväskylä 2005. (Illman 2005)
- Koskinen, Pekka*: Johdatus rikosoikeuteen. Helsinki 2001. (Koskinen 2001)
- Lappalainen, Juha*: Erityistuomioistuimet ja eräät lautakunnat. Teoksessa Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus, s. 229–240. 2. painos. Saarijärvi 2007. (Lappalainen 2007)
- Manninen, Sami*: Sananvapaus ja julkisuus (PL 12 §). Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet, s. 387–417. Juva 1999. (Manninen 1999)
- Matikkala, Jussi*: Loukatun suostumuksesta ja urheiluloukkauksista. Teoksessa Lahti, Raimo (toim.): Kohti rationaalista ja humaania kriminaalipolitiikkaa. Omistettu Inkeri Anttilalle 29.11.1996, s. 171–183. Helsinki 1996. (Matikkala 1996)
- Mäkinen, Tuija*: Loukattu kunnia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 52. Helsinki 1982. (Mäkinen 1982)
- Nelson, Alvar*: Rätt och ära. Studier i svensk straffrätt. Uppsala 1950. (Nelson 1950)
- Nuutila, Ari-Matti*: Urheiluvahingot rikosoikeuden kartalla. Urheilu ja oikeus: Urheilu-oikeuden yhdistyksen jäsenlehti 1999, s. 28–43. (Nuutila 1999a)
- Nuutila, Ari-Matti*: RL 27: Kunnian ja yksityiselämän loukkaaminen. Teoksessa Heinonen, Olavi – Koskinen, Pekka – Lappi-Seppälä, Tapio – Majanen, Martti – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus, s. 577–600. Juva 1999. (Nuutila 1999b)
- Nuutila, Ari-Matti*: RL 24: Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkamisrikokset. Teoksessa Heinonen, Olavi – Koskinen, Pekka – Lap-

- pi-Seppälä, Tapio – Majanen, Martti – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus, s. 879–927. 2. painos. Juva 2002. (Nuutila 2002)
- Pekkanen, Raimo*: Sananvapaudesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan. Teoksessa Hallberg, Pekka – Hoppu, Esko – Keltanen, Tuulikki – Wirilander, Juhani (toimituskunta): Juhlajulkaisu Antti Suviranta 1923 – 30/11 – 1993, s. 117–132. Jyväskylä 1993. (Pekkanen 1993)
- Pellonpää, Matti*: Euroopan ihmisoikeussopimus. 4. painos. Jyväskylä 2005. (Pellonpää 2005)
- Pänkäläinen, Seppo*: Suomalainen Doping. Tampere 1993. (Pänkäläinen 1993)
- Rauste, Olli*: Urheiluoikeus. Jyväskylä 1997. (Rauste 1997)
- Reinhart, Michael*: Sport und Strafrecht. Teoksessa Fritzweiler, Jochen – Pfister, Bernhard – Summerer, Thomas: Praxishandbuch Sportrecht, s. 640–720. 2. Auflage. Freiburg 2007. (Reinhart 2007)
- Riitesuo, Risto*: Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä. Jyväskylä 2001. (Riitesuo 2001)
- Saraviita, Ilkka*: Suomen perusoikeusjärjestelmä. 2. painos. Rovaniemi 1998. (Saraviita 1998)
- Tiilikka Päivi*: Sananvapaus ja yksilön suoja: Lehtiartikkelin aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. Vantaa 2007. (Tiilikka 2007)
- Viljanen, Pekka*: Oikeustapauskommenttaari tapauksesta KKO 2005:137. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein II/2005, s. 454–457. Jyväskylä 2006. (P. Viljanen 2006)
- Viljanen, Veli-Pekka*: Perusoikeuksien soveltamisala. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet, s. 111–156. Juva 1999. (Viljanen 1999)
- Woxholth, Geir*: Ytringsfriheten i idretten. Teoksessa Kjenner, Gunnar-Martin (toim.): Idrett og jus, s. 237–247. 2. utgave. Oslo 1992. (Woxholth 1992)

Virallislähteet

HE 309/1993 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

- HE 239/1997 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- HE 184/1999 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- HE 44/2002 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 167/2003 vp.: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 36/1998 vp.: Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- PeVM 25/1994 vp.: Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- LaVM 6/2000 vp.: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- LaVM 28/2002 vp.: Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

- KKO 1996:74
KKO 1998:122
KKO 1998:143
KKO 2003:96
KKO 2005:137

Muut instanssit

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Jersild v. Tanska (23.9.1994).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio Sokolowski v. Puola (29.3.2005).

Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-313/02.

Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös 8/2007.

Internet -lähteet

Artikkeli: "Report: Materazzi discloses his World Cup insult" <http://soccernet.espn.go.com/news/story?id=454433&cc=3888>. Viittauspäivä 17.5.2008.

Artikkeli: "Totti ban confirmed"

http://news.bbc.co.uk/sport1/hi/football/euro_2004/italy/3818559.stm. Viittauspäivä 24.4.2008.

Jalkapallosäännöt 2007. Nähtävillä Suomen Palloliiton www-sivuilla, osoitteessa: www.palloliitto.fi. Viittauspäivä 13.5.2008.

Pesäpallon pelisäännöt 2008. Nähtävillä Suomen Pesäpalloliiton www-sivuilla, osoitteessa www.pesis.fi. Viittauspäivä 13.5.2008.

Lehtiartikkelit

Helsingin Sanomat 29.12.2007 s. B 12: "Rinteiden pelimies on pehmenemään päin".

Helsingin Sanomat 25.4.2008 s. A 9: "Kokoomuksen Katainen pahoittelee poliittisen kielenkäytön kovenemistä".

Haastattelu

Suomen Palloliiton kilpailupäällikkö Petri Heikkinen 9.5.2008. (Heikkinen 2008)

KATSAUS URHEILUN ERIKOIS-ASEMAAN EUROOPPAOIKEUDESSA¹

Samuli Miettinen

1. ALUKSI URHEILUN ERITYISASEMASTA

Keskustelu urheilun erityisasemasta EY-oikeudessa perustuu tuomioistuinratkaisuihin, joissa 70-luvun Walrave-asiasta 2006 Meca-Medina tuomioon asti tarkasteltiin lähinnä perussopimuksen vapaan liikkuvuuden oikeuksien urheilusäännöille asettamia vaatimuksia.² Tuomioistuimen perusteluista seurasi pitkään erityisesti urheilujärjestöjen piirissä vallinnut virheellinen käsitys, että urheilutoiminta oli vain harvoin EY-oikeuden piiriin kuuluvaa toimintaa.³ Yhteisöjen tuomioistuimen Walrave-tapauksen jälkeisiä urheiluun liittyviä päätöksiä voisi kuitenkin kuvailla asteittain tiukkenevaksi linjaksi, joissa muodollisesti todetaan toiminnan urheilullisten ulottuvuuksien painaminen asiain punninnassa mutta joissa perustelut esimerkiksi urheilusääntöjen perussopimuksenmukaisuudesta vaihtelevat EY-oikeuden rakenteen kehittyessä.⁴

Nykytilassaan analyysi muistuttaa muissakin sektoreissa tehtävän tarkastelun mallia, jossa on mahdollista perustella vapaan liikkuvuuden

¹ Kirjoitus perustuu osin teokseen Parrish – Miettinen 2008 sekä tekijän urheiluoikeuden tutkijasesinaarissa Helsingin yliopistossa 18.3.2008 pitämään esitelmään.

² Asia 36/74 Walrave ja Koch kok. 1974 suomenk. erityispainos s. 415, Asia C-519/04 P Meca-Medina ja Majcen Kok. 2006 s. I-6991. Ks. tapausten yhteenvetoa esim. Kajander 2006 ss. 19-23 sekä Ojanen – Aine – Kinnunen – Mylly 2005 ss. 94-96.

³ Esimerkkinä Arnaut 2006 s. 105-106, josta ks. Halila 2006 ss. 13-16.

⁴ Parrish – Miettinen 2008 ss.73-101.

tai kilpailun rajoituksia myös perussopimuksen ulkopuolisilla pakottavilla syillä. Näihin syihin on jo luettu muutamia urheilun luonteesta johdettavia perusteluja,⁵ mutta yleisellä tasolla urheilua kohdellaan kuin mitä tahansa muutakin taloudellista toimintaa.⁶ Perussopimusuudistuksesta ei sen toteutuessaan löytyisi juurikaan uusia keinoja urheilun erityisaseman vahvistamiseksi. Tämänhetkinen tilanne edellyttääkin laajamittaisen poikkeuksen sijaan tapauskohtaista harkintaa, jonka ennakoitavuus ei tyydytä kaikkia urheiluorganisaatioita. Urheilun eurooppaoikeudelliselle sääntelylle haetaankin uusia ulottuvuuksia, jotka liittyvät perussopimuksen tasolla tunnustettuun sosiaaliseen vuoropuheluun sekä urheiluorganisaatioiden julkisoikeudellisen ja yleishyödyllisen aseman vahvistamiseen.

2. PERUSVAPAUKSIEN KEHITYKSESTÄ

Walrave- tapauksen jälkeisinä vuosikymmeninä EY-oikeuden urheilua suoraan koskettavan pinnan voi todeta kasvaneen merkittävästi. Syrjintäkiellosta on asteittain kehittynyt laajempi kokonaisuus, joka voitaisiin kuvata perustuslailliseksi kehitykseksi kohti kattavampaa EY-tasoista kontrollia niin kiellon laajuuteen kuin sen subjekteihinkin nähden. Kehityksen tuloksena EY-tuomioistuin (EYT) on viestinyt, että se haluaa yksilön tasolla vähäisiäkin vapaan liikkuvuuden rajoitteita tarkasteltavan kansallisissa tuomioistuimissa nimenomaan EY-oikeudellisesta näkökulmasta.

Kun varhaiset oikeustapaukset käsitelivät kansalaisuuteen perustuvaa suoraa syrjintää, on kiellon piiriin tullut paitsi epäsuorasti syrjivä, myös vapaata liikkuvuuta yleisemmin (mutta tasavertaisesti) rajoittava sääntely.⁷ Sama kehitys on ollut havaittavissa niin palvelun tarjoamisen kuin sijoittautumisvapauden ja työvoiman vapaan liikkuvuudenkin

⁵ Ks. esimerkiksi Asia C-415/93 Bosman Kok. 1995 s. I-4921 kohta 106, sekä Meca-Medina kohta 45.

⁶ Asiassa Bosman EYT poikkeuksellisesti käsiteli suoraa kansallisuuteen perustuvaa syrjintää rajoitteena, jota voisi perustella myös perussopimukseen kirjaamattomilla pakottavilla syillä. Vertaa esim. Asia 352/85 Bond van Adverteerders Kok. 1988 2085 kohdat 32-33 sekä Asia C-388/01 Komissio v. Italia 2003 Kok. I-721 kohta 19. Miittinen – Parrish 2007 kappale 14.

⁷ Ks. Bosman kohdat 92-100.

piirissä.⁸ Syrjintäkielto koskee paitsi taloudellista toimintaa harjoitavia henkilöitä, myös Unionin kansalaisia yleisemmin.⁹ Kansalaisten vapaan liikkuvuuden oikeuden kehittyminen syrjintäkiellosta rajoituskieltoon on myös aistittavissa EYT:n asiaan liittyvistä viimeaikaisista tuomioista.¹⁰ Taloudellisen toiminnan ei myöskään tarvitse olla merkittävää tai kuluttajan suoraan rahoittamaa. Kolmannen osapuolen kanssa tehty sponsorisopimus voi tehdä itse urheilukilpailuun osallistumisesta palvelun tarjoamista.¹¹

Kun perusvapauksia tulisi EY-perussopimuksen kirjaimen mukaan soveltaa jäsenvaltioihin, on Walrave-tapauksen myötä niitä ryhdytty soveltamaan mihin tahansa subjektiin, jonka keinot voidaan rinnastaa julkiseen tai kollektiiviseen vallankäyttöön.¹² Vaikka monet urheiluorganisaatiot voidaan lukea tähän luokkaan, työvoiman vapaan liikkuvuuden alalla on jo ainakin yksi tapaus, jossa puhtaasti yksityisen, ilman tämänlaista valtaa olevan subjektin, on katsottu rikkovan perussopimuksen jäsenvaltiolle suuntaamaa syrjintäkieltoa.¹³ Myös muodollinen rajojen ylittävyys on harvoin esteenä EY-sääntöjen soveltamiselle.¹⁴ Edes tätä ei edellytetä silloin, kun kansallinen sääntö on mallinnettu EY-tason lainsäädännöstä. Näin on usein asiantila esimerkiksi kilpailuoikeuden suhteen.¹⁵ Niin perusvapauksien kuin EY-kilpailuoikeudenkin näkökulmasta on siis usein syytä kysyä, onko jokin sääntö tai käytäntö rajoite, ja jos on, niin voidaanko sitä perustella joko perussopimuksissa luetelluin tai EYT:n kehittämin perustein. Kolmanneksi on vielä varmistuttava siitä, ettei vapaan liikkuvuuden tai kilpailun rajoite ole kohtuuton.¹⁶

⁸ Snell – Andenas 2002 ss. 115 – 131.

⁹ Asia C-85/96 Martinez Sala Kok. 1998 I-2691 kohta 62.

¹⁰ Asia C-192/05 Tas-Hagen Kok. 2006 I-10451 kohta 31.

¹¹ Yhdistetyt Asiat C-51/96 sekä C-191/97 Deliège Kok. 2000 I-2549 kohta 51.

¹² Walrave Kohta 17.

¹³ Asia C-281/98 Angonese kok. 2000 s. I-4139.

¹⁴ Deliège Kohta 59.

¹⁵ Yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89 Dzodzi v. Belgia Kok. 1990 Suomenk. Eri-tyispainos s. 555 kohta 36.

¹⁶ Ks. Komission tulkintoja Valkoisen Kirjan oheisasiakirjasta SEK (2007) 935.

3. KOLME WALRAVE-SÄÄNTÖÄ

Walrave- tapauksessa EYT totesi urheilutoiminnan olevan perussopimuksen työvoiman syrjäntäkiellon piirissä silloin, kun toiminta oli luonteeltaan taloudellista.¹⁷ Tämän syrjäntäkiellon ei katsottu koskevan maajoukkueiden valintoja, joissa kilpailun ja täten joukkueeseen valinnan peruste oli kyseisen maan kansalaisuus.¹⁸ Selitykseksi linjalleen tuomioistuimien totesi, että syyt valintoihin eivät olleet taloudellisesta motiivista, ja että koska ne olivat 'puhtaasti urheilullisia syitä' ei tämän johdosta maajoukkuevalinnoissa tapahtunut syrjäntä ollut perussopimuksen vastaista.¹⁹ Walrave-tuomiosta polveutuu kolme luonteeltaan hieman erilaista perustetta siihen, miksi jokin urheilutoimintaan liittyvä sääntö saattaisi olla hyväksyttävissä perussopimuksellisesta vapaan liikkuvuuden näkökulmasta:

1. Rajoite on kytketty maajoukkuevalintoihin (8. kohta)
2. Urheilutoiminta ei ole taloudellista toimintaa (4. kohta)
3. Rajoite perustuu syihin, jotka ovat urheilullisin mutteivät taloudellisin syin perusteltuja (8. kohta).²⁰

EY-kilpailuoikeudessa EYT on puolestaan määritellyt, että kilpailua tosiasiallisesti rajoittavat säännöt eivät välttämättä ole 81. artiklan tarkoittamia kiellettyjä kilpailunrajoitteita. Artiklaa sovellettaessa yksittäistapaukseen on 'otettava huomioon se kokonaistilanne, jossa kyseisen yritysten yhteenliittymän päätös on tehty tai johon sen vaikutukset kohdistuvat, ja erityisesti sen tavoitteet. Sen jälkeen on tutkittava, ovatko siitä aiheutuvat kilpailua rajoittavat vaikutukset näihin tavoitteisiin pyrkimisen välttämätön seuraus.'²¹ Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että vaikka kilpailuoikeudellinen analyysi eriytetään perusvapaus- analyysistä,²² voivat muodolliset perusteet olla sisällöltään samankaltaisia.

¹⁷ Walrave kohta 4.

¹⁸ Kohta 8.

¹⁹ Kohta 9.

²⁰ Tästä polveutuu myös myöhempi, samanluonteinen sarja 'pakottavia yleisiä syitä'.

²¹ Meca-Medina Asia C-519/04 P kok. 2006 s. I-6991 kohta 42.

²² Meca-Medina kohdat 31-33.

4. MAAJOUKKUEEN VALINTAKRITEEREISTÄ

Maajoukkueen valintasääntöjen ei edellytetäkään olevan taloudelliseen toimintaan liittymättömiä jotta ne olisivat syrjintäkiellon ulkopuolella. Olivathan Walrave ja Koch molemmat ammattilaisia, joiden toimeentulo riippui niistä palveluista, joita he tarjosivat. Myöhemmissä tapauksissa EYT on kuitenkin tulkinnut tätä varsinaista 'poikkeusta' suppeasti todeten muuten kuin puhtaallisesti kansallisuuden perusteella organisoidun kaupallisen joukkueurheilun kuuluvan aina perussopimuksen syrjintä- ja rajoitekieltojen piiriin. On kyseenalaista, olisiko poikkeus koskenut muuta kuin maajoukkueen kansalaisuussääntöä ja näin ollen vapauttanut maajoukkue toiminnan muista perussopimuksen säännöistä, esimerkiksi vapaan liikkuvuuden laajemmista rajoitekielloista tai kilpailuoikeuden soveltamisesta. Maajoukkue toimintaan liittyvän syrjintää laajemman rajoitekiellon soveltuvuus saattaa tulla konkreettisesti esiin ns. Oulmers –tapauksessa, jonka käsittely EYT:ssä on vielä kesken.²³

5. TALOUDELLINEN TOIMINTA KUULUU EY-OIKEUDEN PIIRIIN

Väite, että urheilutoiminta ei ole taloudellista toimintaa, perustuu osin vapaan liikkuvuuden ja kilpailuoikeuden soveltamisessa käytettyihin sääntöihin, ja samaa voitaisiin väittää mistä tahansa sektorista vetoamalla erityisemmin urheilun kuin muunkaan toiminnan erityispiirteisiin tai yleishyödyllisyyteen.²⁴ On kuitenkin todettava, että jo vähäinen kosketus taloudelliseen toimintaan tekee tähän vetoamisen mahdottomaksi. EYT:n tarkentamassa käsitteistössä perussopimuksen 39. artiklan tarkoittama 'työ' ei edellytä merkittävää taloudellista ulottuvuutta,²⁵ vaan sitä, että palveluja tarjotaan vastikkeesta ja että työ

²³ Vaikka G-14 on muodollisesti sulautettu UEFA:n hallinnoimaan European Club Associationiin, jatkuu keskustelu suurten joukkueiden maksuvelvoitteista organisaation sisällä, eikä maajoukkue vapautukseen liittyvää Asiaa C-243/06 ole Elokuuhun 2008 mennessä poistettu EYT:n vireillä olevien asioiden rekisteristä.

²⁴ Ks. esim Asia C-49/07 *MOTOE* yhteisöjen tuomioistuimen suuren jaoston tuomio, 1. heinäkuuta 2008 kohta 22.

²⁵ Ks. esim Asia 53/81 Levin kok. 1982 Suomenk. erityispainos s. 351.

suoritetaan ylempään tahon alaisuudessa.²⁶ Deliège osoittaa, että 49. artiklan mukaiseen palveluun ei välttämättä tarvitse liittää suoraa maksua palvelusta eikä palvelun tarjoamisen ole oltava päätoimista.²⁷ Yrityskin riittää, eikä palvelujen kuluttajan tarvitse suoraan maksaa tarjoajalle, jotta palveluiden tarjoaminen tulisi rajoitetuksi.

EY 49. artiklan palvelujen tarjoamisen ja EY 43. artiklan mukaisen sijoittautumisvapauden ero taas on siinä, kuinka pysyvästi ja jatkuvasti palveluja tarjotaan toisessa jäsenvaltiossa. Tämän johdosta samoja taloudellisen toiminnan kynnyskriteerejä voidaan soveltaa kummassakin yhteydessä.²⁸ EYT todennut, ettei taloudellisen toiminnan tuoton suuntaus yleishyödyllisiin tarkoituksiin vapautta perusvapauksien tai kilpailuoikeuden soveltamisesta.²⁹ Näin ollen urheiluseuran junioritoimintaa tukeva makkaranmyyntikin on taloudellista toimintaa, joskin harvoin rajat ylittävää sellaista. Tähän taloudelliseen ulottuvuuteen voidaan myös kytkeä työntekijän tai palvelujen tarjoajan perheenjäsenten oikeudet, sillä nyttemmin direktiiviin 2004/38 kodifioidun käytännön mukaan myös heillä on oikeus samoihin vapaa-ajan mahdollisuuksiin kuin kansallisten palveluntarjoajien perheenjäsenillä.³⁰

6. TALOUDELLISESTI MERKITYKSETÖN URHEILUTOIMINTA JA VAPAA LIKKUVUUS

Walrave-tuomiossaan EYT totesi urheilun kuuluvan 'yhteisön oikeuden soveltamisalaan ainoastaan, jos se on perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa.' EYT on toistanut Walrave-tuomion neljättä kohtaa myös joissakin viimeaikaisissa tuomioissaan. Myöhemmissä sitaateissa sanamuoto on lieventynyt, eikä näin ollen ole perusteltua väittää, että perussopimuksen alaisella urheilutoiminnalla tulisi aina olla taloudellinen ulottuvuus.³¹

²⁶ Ks. esim Asia C-392/05 Alevizos kok. 2007 s. I-3505 kohta 67.

²⁷ Deliège kohta 56.

²⁸ Ks. esim. Asia C-55/94 Gebhard Kok. 1995 s. I-04165 kohdat 25-26.

²⁹ Ks. Erityisesti tässä yhteydessä veikkaus- ja muu rahanpelitoiminta, joka on ollut esillä viime vuosina ja EYT:n yksiselitteinen toteamus Asian Schindler C-275/92 Kok. 1994 Suomenk. erityispainos s. I-79 kohdassa 35.

³⁰ Ks. Rosas 2007 ss. 77-86.

³¹ Vertaa esim. Walrave kohtaa 4, Donà koko. 1976 Suomenk. erityispainos s. 177 kohtaa 12, Bosman kohtaa 73, Deliège kohtaa 41, sekä Lehtonen Asia C-176/96 Kok.

Toistosta herää kuitenkin se kysymys, voisiko taloudellisesti merkityksetön urheilutoiminta sijaita EY-sopimuksen soveltamisalan ulkopuolella. Näin ollen voitaisiin väittää, että urheilu olisi 12., 17. ja 18. EY-artiklasta johdettavien kansalaisoikeuksien ulkopuolella. Vaikka EYT:n olisikin katsottu taipuneen tähän tulkintaan, jo 90-luvulla se totesi, että vapaasti liikkuneilla kansalaisilla tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet harjoittaa myös puhtaasti harrastuspohjaista urheilutoimintaa.³² Ottaen huomioon kuinka vähäinenkin taloudellinen ulottuvuus voi tehdä toiminnasta 39. artiklan tarkoittamaa työtä tai 49. artiklan tarkoittamaa palvelun tarjoamista, on vaikea kuvitella mitään urheilutoimintaa, joka säilyisi täysin EY-sääntöjen ulottumattomissa vain siksi, että sen vedotaan olevan taloudellisen toiminnan ulkopuolella.

7. POIKKEUKSESTA PAKOTTAVIIN SYIHIN

Puhtaasti urheilulliset syyt, joilla alun perin perusteltiin kohdan 8. maa-joukkuepoikkeusta syrjintäkiellosta, ovat aikain saatossa kehittyneet laajemmiksi ns. 'pakottaviksi yleisiksi syiksi' joilla Cassis de Dijon -malliin pohjautuvasti voidaan vedota perusteisiin jotka eivät kuitenkaan lukeudu perussopimuksessa lueteltuihin rajoitusperusteisiin. Vaikka EYT historiallisesti totesi näiden olevan taloudellisista seikoista riippumattomia, Meca-Medina tuomiossaan se on huomionnut, että näillä voi kuitenkin olla taloudellisia vaikutuksia esimerkiksi muihin kilpailijoihin, kunhan sääntöjen peruste ei ole ensisijaisesti taloudellinen. Tämän tosiasian tunnustaminen on analyttistä tarkastelua kestävämpi ratkaisu,³³ mutta jättää sekin jälkeensä liudan ratkaisemattomia kysymyksiä.

Ensimmäinen kysymys lienee se, minkälaisia perusteita rajoituksiin hyväksytään, ja miksi. Palvelun tarjoamista ei edes katsota rajoitetun silloin, kun valintasäännöt liittyvät 'erottamattomasti huipputasen kansainvälisen kilpailun kulkuun'.³⁴ Oikeustapauksissaan EYT on

2000 s. I-2681 kohtaa 32. Meca-Medina kohta 22 toistaa myöhempiä sanamuotoa. Suomenkielisissä käännöksissä uusi muoto on jo Bosman-tapauksessa, kun taas englanninkielisessä sana 'only' tippuu vasta Deliège ja Lehtonen – tapausten välissä. Käännösten merkityksestä ks. Raitio 2006 ss. 4-5

³² Asia 334/94 Komissio v. Ranska kok 1996 s. I-1307 kohta 21.

³³ Ks. Weatherill 2006, Szyzcsak 2007.

³⁴ Deliège kohta 64. Kilpailuoikeudessa ks. vastaavasti Meca-Medina kohta 45. Vaituttaa kuitenkin siltä, että kilpailuoikeudellisessa analyysissä EYT painottaa suhteelli-

puolestaan luetellut jo muutamia urheiluun liittyviä syitä, joilla voidaan perustella niitä sääntöjä, jotka luokitellaan rajoituksiksi.³⁵ Bosmanista taas herää epäily, että EYT saattaisi kohdella kansallisuuteen perustuvia sääntöjä suopeammin urheilun kuin muun taloudellisen toiminnan yhteydessä ja näin ollen yleisestä käytännöstään poiketen hyväksyä perusteluiksi perussopimuksessa luettelemattomat yleiset syyt. Varmaa on ainakin, ettei lista perusteluista ole tyhjentävä. Yhteisöjen tuomioistuimen yleistä kantaa voidaan luonnehtia siten, että se harvoin hylkää suoralta kädeltä itse perusteen (kunhan perustelu ei edusta selvää protektionismia), vaan useammin keskittyy perusteluiden suhteellisuuteen. Toinen kysymys on, ovatko EY-81.3 artiklan ulkopuoliset Wouters-tyyppiset perustelut luonteeltaan samanlaisia kuin vapaan liikkuvuuden yhteydessä tunnustetut yleiset pakottavat syyt.

Vaikka EYT Meca-Medinassa eriyttikin kilpailuoikeudellisen ja perusvapaudellisen analyysinsä,³⁶ ei vielä ole merkkejä siitä, että johonkin perusteluun voitaisiin vedota vain kilpailuoikeudellisessa tai vapaan liikkuvuuden yhteydessä. Ehkä kaikista oleellisin kysymys on se, kuinka ankarasti tuomioistuinlaitosten edellytetään tarkastelevan sääntöjen suhteellisuutta. Mikäli urheilutoimintaa kohdeltaisiin kuin mitä tahasaa muuta sektoria, olisi sen lainalaisuuksia ja sisäisiä sääntöjä tutkittava tapauskohtaisesti aina silloin, kun niistä kärsivä henkilö väittäisi niiden jotenkin kohtuuttomasti rajoittavan vapaata liikkuvuutta. Rajoitteiden suhteellisuusanalyysi onkin edellytys niin kilpailuoikeudellisessa analyysissä kuin vapaan liikkuvuudenkin yhteydessä. Syiden on oltava omiaan takaamaan niillä tavoiteltavan päämäärän toteuttaminen, eivätkä ne saa puuttua perusvapauteen enempää kuin on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi.³⁷ Etenkin toinen näistä edellytyksistä vaikuttaa huomattavalta vaatimukselta, ja jos sitä ryhdytään kansallisella tasolla tiukasti soveltamaan, voi edessä olla merkittävä markkinoiden vapauttaminen tavalla, jossa urheilusääntöjä suomitaa EU-oikeuden keinoin.

Meca-Medina tapauksessa EYT totesi doping-sääntöjen muodostaman rajoitteen olevan suhteellinen. Kuitenkin se tarkasteli doping-

suutta enemmän kun Deliège-tapauksessa.

³⁵ Ks. esim. Bosman tuomion kohta 106.

³⁶ Meca-Medina kohdat 31-33.

³⁷ Asia C-55/94 Gebhard kok. 1995 s. I-04165 kohta 37; vrt. Meca-Medina kohtaan 48.

sääntöjen toteutusta tieteellisestä näkökulmasta ja täten osoitti, että kansallistenkin tuomioistuinten on toteutettava vastaavanlainen tarkka analyysi. Kun kansallisuuteen tai taloudelliseen kilpailuun suoraan liittymättömät rajoitteet ovat nyt yksiselitteisesti kyseenalaistettavissa paitsi kilpailuoikeudellisena myös perusvapauksien rajoitteina, voi yksittäinen urheilija aina vaatia niiden tarkastelua silloin, kun muut perussopimuksen alaisuuteen kuulumisen kriteerit täyttyvät.

9. VAIHTOEHTOJA TAPAUSKOHTAISELLE ANALYYSILLE?

Rajoitteiden laajamittainen saattaminen EY-oikeuden sääntöjen piiriin johtaa entistä suurempaan tarpeeseen määritellä uusia, ennakoitavia tulkintamalleja. Vaikka perustelumallia vaivaa verraten heikko ennakoitavuus ja tapauskohtainen tulkinta, sisämarkkinaoikeuden sääntöjen sopeuttaminen urheilutoiminnan erityispiirteisiin on mahdollista myös ainakin kahden rakenteeltaan ratkaisevasti eriävän ajankohtaisen ilmiön kautta. Ensimmäinen liittyy urheilutoiminnan yleishyödyllisyyteen tai voiton tavoittamattomuuteen vetoamiseen. Toinen on sääntöjen sisällyttäminen työehtosopimukseen, jolloin sopimuksen pohjalta voitaisiin joissakin tapauksissa säätää direktiivejä³⁸ ja toisissa todeta sääntöjen olevan tällä tavoin perusteltua tavanomaisen kilpailuoikeudellisen tai vapaan liikkuvuuden analyysin rajoissa.³⁹ Joissakin yhteyksissä on myös väitetty, että perustuslaillisen sopimuksen III-282. artikla sekä sitä tässä yhteydessä identtisesti vastaava Lissabonin sopimuksen jälkeinen 165. artikla kehittäisivät mahdollisuuksia taata erityiskohtelu myös vapaan liikkuvuuden ja kilpailuoikeuden aloilla. Viimeiseksi on mainittava myös mahdollisuus, että markkinoita säädeltäisiin julkisoikeudellisin keinoin.

³⁸ Ks. EY-perussopimuksen Artiklat 137-139.

³⁹ Ks. Asia 438/05 Viking , suuren jaoston tuomio 11.12.2007, kohdat 49-55.

10. YRIYKSEN VOITTOA TUOTTAMATON LUONNE

Kilpailuoikeuden kuten myös vapaan liikkuvuuden suhteen on ehdotettu, että yleishyödylliset toiminnot eivät kuuluisi EY-oikeuden soveltamisen piiriin, tosin hieman eri perustein.⁴⁰ Kun kyseessä on toiminta, joka on taloudellista, palvelun tarjoajan voittoa tavoittamaton luonne poistaa harvoin kyseisen palvelun täysin perusvapauksien määritelmistä.⁴¹ Joissakin viimeaikaisissa kodifikaatioissa on pyritty rohkeasti rinnastamaan 'voittoa tavoittelematon [mutta muuten taloudellinen] harrastusurheilutoiminta' ja Walrave-tapauksen neljännen kohdan epätaloudellinen toiminta. Ainakin parlamentin lisäämästä palveludirektiivin 2006/123 35 maininnasta on kuitenkin todettava, ettei sen sanamuoto tai sijainti direktiivin maininnoissa riitä rajoittamaan voittoa tavoittelemien toimijoiden perussopimuksesta johdettuja sisämarkkinaoikeudellisia velvoitteita. Voidaan siis todeta, ettei toiminnan yleishyödyllisyys itsessään riisu sitä taloudellisesta ulottuvuudesta, ja tämä taloudellinen ulottuvuus puolestaan määrittää sen, sovelletaanko toimintaan vapaan liikkuvuuden periaatteita.

Kilpailuoikeudellisissa analyysissä ei 'yrityksen' määritelmän suhteen ole merkitystä sillä, mihin taloudellisen toiminnan tuotot suunnataan.⁴² Jäsenvaltioilla on kuitenkin mahdollisuus määritellä yleishyödyllisiä tavoitteita EY 81. ja 82. artikloiden tarkoittamille 'yrityksille'.⁴³ Vaikka nämä yritykset voivat silti olla muuten kilpailuoikeudellisten sääntöjen alaisuudessa, ei kilpailuoikeutta sovelleta siltä osin, kuin sen soveltaminen estäisi jäsenvaltion asettamien erityistehtävien toteutusta.⁴⁴ Yleishyödyllisyys ei kuitenkaan vähennä kilpailuoikeudellisia velvoitteita sen enempää, kuin mitä tavoitteen saavuttaminen edellyttää.

⁴⁰ Ks. aiheesta myös Virtala 2007.

⁴¹ Asia C-456/02 Trojani kohdat 18-23 kok. 2004 s. I-7573, Asia C-257/92 Schindler kok. 1994 Suomenk. erityispainos s. I-79 kohdat 33-34. Asia C-70/95 Sodermare kok. 1997 s. I-3395 kohta 25 osoittaa, että vaikka voittoa tuottamattomat yritykset perussopimuksenkaan mukaan eivät nauti sijoittautumisvapautta, niitä sitoo vapaan liikkuvuuden velvoitteet.

⁴² Asia C-49/07 MOTOE, josta jäljempänä tarkemmin.

⁴³ Tarkempi erittely säännöistä Parrish – Miettinen 2008 ss. 131-134.

⁴⁴ EY-sopimuksen Artikla 86.2.

EYT onkin todennut, että niin täysin vapailla kuin valtion ohjaamillakin markkinoilla on toimiva kilpailu -periaate, josta poiketaan vain, kun osoittautuu muuten mahdottomaksi saavuttaa julkisen vallan asettamia yleishyödyllisiä tavoitteita.⁴⁵ Kun yhtälöön lisätään artiklan 86.2 muut vaatimukset, mm. se, ettei yleishyödyllisyyden edellyttämä poikkeus kilpailulainsäädännöstä rajoita yhteisön sisämarkkinoita enemmän kuin on ehdottomasti välttämätöntä ja ettei sisämarkkinoiden kehitykseen vaikuteta yhteisön etujen vastaisesti, voidaan todeta, että rima artiklan 86.2 tarkoittaman erityistehtävään vetoamiseen on korkealla. Koska tämä edellyttää valtion tavoitteenasettelua,⁴⁶ status tuskin palvelisi niitä yksityisiä tahoja, jotka pyrkivät irtaantumaan niin yhteisöoikeuden kuin kansallisten lakien otteesta.

11. PERUSSOPIMUKSEN MUUTOS- EHDOTUKSISTA

Urheilutoiminnan säätelystä on pyritty muodostamaan erillinen Unionin toimivalta jo 1990-luvulta lähtien, jolloin tämän puute johti Komission urheilutoimintaan liittyvän rahoituksen kyseenalaistamisen ja lopettamisen EYT:n tuomion johdosta.⁴⁷ Vaikka Amsterdamin sopimuksen neuvottelutuloksena oli julistus sopimusmuutoksen sijaan, jo perustuslailliseen sopimukseen sisällytettiin maininta urheilun euroopalaisen ulottuvuuden tuki-, yhteensovitus- ja täydennyskompetenssinä.⁴⁸ Perustuslaillisen sopimuksen ratifiointikierroksen epäonnistuttua Lissabonin vuonna 2007 allekirjoitettuun Reformisopimukseen sisällytettiin samansisältöinen 165. artikla, jonka vaikutuksesta urheilun asemaan EY-oikeudessa voi myös tehdä pitkälti samat johtopäätökset. Ratifiointikierrros koitunee taas sopimusmuutoksen kohtaloksi, sillä tätä kirjoitettaessa ei Irlannin kielteinen kansanäänestystulos näytä olevan ohitettavissa ainakaan uuden kansanäänestyksen keinoin.

⁴⁵ Asia C-320/91 Corbeau kok. 1993 suomenk. erityispainos s. I-22 kohta 16. Ks. Myös MOTOE kohta 45, jossa todettiin ettei tavoitteita ollut eritelty julkisen vallan toimesta eikä näin ollen kilpailunjärjestämisen yleisiä taloudellisia palveluja tuottavaksi yritykseksi lukeutumista ollut syytä tarkemmin harkita.

⁴⁶ Ks. Asia C-203/96 Dueseldorp kok. 1998 s. I-4075 Julkisasiamies Jacobs, kohta 103.

⁴⁷ Ks. Asia C-106/96 Yhdistynyt Kuningaskunta v. Komissio kok. 1998 s. I-2729.

⁴⁸ Ojanen – Aine – Kinnunen – Mylly 2005; Van den Bogaert – Vermeesch 2006.

Reformisopimus ei olisi kuitenkaan muuttanut perussopimuksen nykyistä tulkintaa huomattavasti. Urheilutoiminnan taloudellinen tukeminen olisi sisällytetty yhteisön kompetensseihin, mutta koska toimialaksi olisi muodostunut vain myötävaikuttaminen 'Euroopan urheilun edistämiseen'⁴⁹ ja koska tämä ei olisi sisällyttänyt poikkeuksia sisämarkkinaoikeuden perusvapauksista tai erillistä harmonisointikompetenssia,⁵⁰ ei voida puhua merkittävistä aluevaltauksista. Kuten Ojanen, Aine, Kinnunen ja Mylly ovat todenneet perustuslaillisen sopimuksen vaikutuksia arvioidessaan, urheilukompetenssi olisi laajimmillaan mahdollistanut 'aiemman oikeuskäytännön tulkinallisen laajentamisen ja [sopimuksesta] ilmenevien tavoitteiden painottamisen vapaata liikkuvuutta ja kilpailuoikeutta koskevissa tapauksissa'.⁵¹

Ehdotetun Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 165. artiklan tavoitteita arvioidessa on kuitenkin todettava, että esimerkiksi silloin, kun niitä voitaisiin ehdottaa sisämarkkinaoikeuden normistosta poikkeamiseen oikeuttaviksi pakottaviksi syiksi, ne ovat myös johdettavissa tuomioistuinratkaisuisista, eikä niihin juurikaan lukeudu jo aiempien oikeustapausten yhteydessä hyväksymättömiä syitä.⁵² Toisaalta harmonisointikielto tuskin rajoittaisi mahdollisuuksia säännellä urheilua sisämarkkinaoikeuden keinoin, mikäli tupakkalainsäädäntöä ja vastaavan perussopimuksen 152. artiklan harmonisointikieltoa koskevat EYT:n tuomiot⁵³ ovat sovellettavissa laadullisesti vastaavaan urheilua koskevaan kompetenssiin. Sopimus olisi toteutuessaan tuonut vain vähäisiä muutoksia nykytilaan, jossa tapauskohtainen ratkaisumalli lienee jatkossakin käytäntö. Uutena kompetenssina voisi luonnehtia 165.2. artiklan toimivaltaa edistää 'urheilusta vastaavien järjestöjen välistä yhteistyötä', joskin tätä voidaan jo nyt toteuttaa ja rahoittaa esimerkiksi sosiaalisen vuoropuhelun merkeissä.

⁴⁹ Ehdotetun Euroopan Unionin Toiminnasta TehdYN Sopimuksen Artikla 165.1.

⁵⁰ Ehdotetun Euroopan Unionin Toiminnasta TehdYN Sopimuksen Artikla 165.4.

⁵¹ Ojanen – Aine – Kinnunen – Mylly 2005 s. 97.

⁵² Delière kohta 64, Bosman kohta 106, Meca-Medina kohta 42.

⁵³ Barnard 2007 ss. 567-581.

12. SOSIAALINEN VUOROPUHELU

Sopimusmuutosten puute ei estä urheilun oikeudellista säätelyä muiden kompetenssien kautta. Yksi tämänlainen mahdollisuus piilee Euroopan Unionin tasoisissa työehtoneuvotteluissa, joissa saavutetut sopimukset on usein mahdollista muuntaa direktiiviksi.⁵⁴ Direktiivin muoto vakauttaisi sopimussisällön kestävämmälle juridiselle pohjalle, sillä hyväksymismenettely edellyttää jo lainsäädäntötasolla Komissiolta toteamusta, ettei sen sisältö ole perussopimuksen vastaista. Komission päättikin kesällä 2008 perustaa EY-tasoisen jalkapallon sosiaalisen vuoropuhelun komitean, ja on odotettavissa, että ainakin joitain neuvottelutuloksia pyrittäisiin saattamaan tähän muotoon.⁵⁵ Siinäkin tapauksessa, että neuvottelutulokset eivät täytä direktiivin säätämisen edellytyksiä, saattaa tuloksiin perustuva kansallisten työmarkkinajärjestöjen tai lainsäädäntöelinten toimeenpanoratkaisu olla joissakin määrin suojattu muilta yhteisön sisämarkkinaoikeuden vaatimuksilta.⁵⁶

13. KOMISSION URHEILUN VALKOINEN KIRJA

Komission 2007 heinäkuussa julkaiseman urheilun valkoisen kirjan antiin kuuluu ehkä päällimmäisenä kieltäytyminen periaatteen tasolla urheilun erikoisaseman tunnustamisesta. Tähän liittyi niin huomio tapauskohtaisen arvioinnin tarpeellisuudesta kuin myös epäilyjä eurooppalaisen urheilumallin todenmukaisuudesta sekä kriittinen suhtautuminen tarkemmin perustelemattomiin urheilun erityispiirteisiin. EY-oikeuden ja urheilun tämänhetkistä suhdetta kartoittaa perusteellisesti, ja usein varsin tarkasti, Komission Urheilun Valkoiseen Kirjaan liitetty satasivuinen 'Staff working document'.⁵⁷ Valkoiseen kirjaan niin ikään liitetystä Pierre de Coubertin –toimintasuunnitelmasta on toistaiseksi

⁵⁴ Ks. EY -perussopimuksen artikla 137(5), jossa suljetaan pois esim. palkkaneuvottelujen tulokset direktiivin piiristä.

⁵⁵ Komission lehdistötiedote IP/08/1064, 1.7.2008.

⁵⁶ Esimerkiksi Asia C-67/96 Albany International Kok. 1999 s. I-5751 kohta 59 ja syventävämmän TMC Asser Instituutin, Edge Hill Universityn ja Katholike University Leuvenin tuottama ”Study into the Identification of Issues which can be Dealt with in a Social Dialogue in the European Professional Football Sector”, Toukokuu 2008. ss.37-59 johon kirjoittaja myös osallistui.

⁵⁷ SEK (2007) 935.

luettava pois ne ehdotukset, jotka nojasivat perussopimuksen muutosta seuraavaan urheilukompetenssiin (kuten mm. muihin kompetensseihin perustamaton rahoitus). Komissio on kuitenkin jo ryhtynyt toteuttamaan mm. arvioita tiettyjen urheilusääntöjen ja EY-sisämarkkinaoikeuden suhteista toisiinsa sekä osoittanut valmiutensa uusien kanteitten nostamiseen tuomioistuimessa.⁵⁸

14. TAPAHTUMIEN JÄRJESTÄMISEN JA KAUPALLISEN HYÖDYNTÄMISEN VÄLISISTÄ SUHTEISTA

Valkoisen kirjan puoltama tapauskohtainen menettely on tuottanut jo ainakin yhden merkittävän oikeustapauksen. Heinäkuussa 2008 antamassa MOTOE- tuomiossaan⁵⁹ EYT punnitsi ensimmäistä kertaa urheilukilpailujen järjestämisen ja niiden kaupallisen hyödyntämisen suhdetta perussopimuksen 82. artiklassa kiellettyyn määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön nähden. EYT käsitteli perusteellisesti kilpailuoikeudellisten sääntöjen ja urheilukilpailujen järjestämisen välistä suhdetta ja asetti Komission samankaltaisissa olosuhteissa solmittua F1/FIA sopimusta⁶⁰ vankemmalle perustalle säännöt siitä, missä olosuhteissa EY-kilpailuoikeus kieltää uhreilutoimintojen järjestäjää käyttämästä järjestäjän asemaansa kaupallisissa yhteyksissä.

Tapauستا laajemmin tulkitsemalla voi todeata, että EYT katkaisi siivet väitteiltä, joiden mukaan eurooppalainen urheilumalli edellyttää kilpailunjärjestäjien julkiselta vallalta turvattua laajaa autonomiaa. Asiassa käytiin oikeutta kahden kilpailevan moottoripyöräkilpailunjärjestäjän välillä. Yhdellä (ELPA) näistä oli kansainvälisen lajiliiton myöntämä yksinoikeus antaa lausuntoja kilpailuista, ja kansallinen lainsäädäntö puolestaan edellytti kaikilta järjestettäviltä kilpailuilta kansainväliseen lajiliiton kansallisen edustajan puoltavaa lausuntoa. Näin ollen ELPA

⁵⁸ Ks. ns. Home-grown pelaajien suosimiseen liittyvä tutkimus http://ec.europa.eu/sport/news/news270_en.htm, ja vireillä oleva kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän vastainen kanne C-200/08, jossa Komission on jälleen haastanut Ranskan hiihtovalmennuksesta jatkuvassa monivuotisessa kiistassa.

⁵⁹ Asia C-49/07 *MOTOE* Suuren Jaoston Tuomio 1. Heinäkuuta 2008, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa.

⁶⁰ Ks. Komission Staff Working Document SEK 2007 935 ss.73-74, ja komission lehdistötiedote IP/01/1523.

oli lainsäätäjän toimesta saatettu asemaan jossa se pystyi, kieltäytymällä antamasta puoltavaa lausuntoa, estämään kilpailijansa (MOTOE) järjestämät kilpailut. Molemmat järjestäjät hyödynsivät kilpailuja kaupallisesti mm. solmimalla sponsorisopimuksia mutta olivat myös muodollisesti yleishyödyllisiä ja voittoa tuottamattomia. EY-tuomioistuimelta pyydettiin ennakkoratkaisua siitä, voiko lausuntoja antava järjestäjä olla EY-kilpailuoikeuden tarkoittama yritys, ja ovatko sille valtion myöntämät erityisoikeudet sopuainnussa EY-artiklojen 82 ja 86 kanssa.

Todettuaan, että kilpailuoikeuta sovelletaan EY- 81. ja 82. artiklan mainitseisiin 'yrityksiin', EYT toisti jo vakiintuneen näkemyksensä siitä, että 'yrityksenä on pidettävä jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta'.⁶¹ Julkisen vallan käyttö ei ole taloudellista toimintaa, eikä se näin ollen kuulu kilpailuoikeuden piiriin.⁶² Oikeushenkilö ei kuitenkaan välttämättä lukeudu yksinomaan julkisen vallan käyttäjäksi tai yksinomaan kilpailuoikeudelliseksi yritykseksi: 'Toiminnan luokittelu julkiselle vallalle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöön tai taloudelliseen toimintaan kuuluvaksi on suoritettava erikseen kaikkien yksikön harjoittamien toimintojen osalta'.⁶³ Se, ettei järjestäjä varsinaisesti tavoittele voittoa, ei estä yritykseksi luokittelua, sillä toimintaa voidaan pitää taloudellisena silloin, kun palvelun tai tuotteen 'tarjonta kilpailee voittoa tavoittelevien muiden toimijoiden taholta tulevan tarjonnan kanssa'.⁶⁴ EYT meni kuitenkin vielä pidemmälle todeten, että kilpailuoikeus voi koskea myös tilannetta, jossa kaikki toimitsijat ovat voittoa tavoittelemattomia.⁶⁵ Oleellista on, voisiko toiminta olla luonteeltaan taloudellista, ei se, mihin taloudellisen toiminnan tuotot kohdistetaan. Sekään, että MOTOE:n toiminta rajoittui yhteen jäsenvaltioon, ei estänyt sisämarkkinaoikeudellisen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamisen ulottuvuuden täyttymistä.⁶⁶

⁶¹ Kohta 21.

⁶² Kohta 24.

⁶³ Kohta 25, siteeraten asina C-82/01 P, Aéroports de Paris v. komissio, Kok. 2002 s. I-9297, 74 kohtaa.

⁶⁴ Kohta 27, Viitaten Asian C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze ym., kok. 2006 s. I-289, 122. ja 123. kohtiin.

⁶⁵ Kohta 28.

⁶⁶ Kohta 42.

15. VALTION ASETTAMISTA ERITYIS- TEHTÄVISTÄ

Kun järjestäjällä oli määräävä markkina-asema kansallisen lainsäädännön takaaman lausunnonanto-oikeuden johdosta, oli sen käyttöä myös valvottava, jottei määräävää asemaa käytettäisi väärin taloudellisen kilpailijan markkinoilta pois sulkemiseksi. EYT erottelikin varsin formalistisesti taloudellisen toiminnan ja julkisen vallan käytön. Kun ELPA harjoitti taloudellista toimintaa, oli sille myönnetty yksinoikeus EY-86.1. artiklan vastainen toimenpide, joka on ristiriidassa kilpailua koskevien perussopimuksen määräyksien kanssa.⁶⁷

Vaikka EY-86.2. artikla mahdollistaa erityisoikeuksien myöntämisen silloin, kun ne ovat välttämättömiä jonkin yritykselle uskotun erityistehtävän toteuttamiseksi, ei näytetty, että moottoripyöräkilpailujen kaupallinen hyödyntäminen olisi ollut jotenkin julkisen vallan asettama erityistehtävä. Näin ollen EYT ei tutkinut sitä, olisiko järjestäminen ollut 'yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvän palvelun' tarjoamista.⁶⁸ Järjestämiseen tarvittavan puoltavan lausunnon antaminen oli julkisen vallan asettama tehtävä. Tämä ei kuitenkaan ollut taloudellista toimintaa eikä näin ollen voinut myöskään olla EY- artiklan 86(2) tarkoittamaa 'yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvän palvelun' tarjoamista.⁶⁹ Kuitenkin koska määrittely kuuluu jäsenvaltioille eikä EYT ole siihen mainittavasti puuttunut oikeuskäytännössään, on ajateltavissa että jos jäsenvaltio määritteli esimerkiksi veikkauspalvelujen tuottamisen yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyväksi palveluksi, voisi lopputulos olla päinvastainen.

EY-82. artiklan mukaisessa analyysissä on myös näytettävä toteen määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, jotta yrityksen toiminta olisi perussopimuksen vastaista. Tähän EYT ei ottanut kantaa, joskin se vihjasi erityisoikeuden, 'ilman että tähän toimivaltaan liittyy mitään rajoituksia, velvoitteita tai valvontaa,' olevan tarkastelun arvoinen.⁷⁰ Jäsenvaltion vastuusta väärinkäytön uhan luomisesta EYT on kuitenkin MOTOE- tuomiossaan antanut ohjeita, jotka kiinnostanevat urheilukilpailujen järjestäjiä ja valtiollisia urheilutoimijoita jatkossakin. 'EY 82

⁶⁷ Kohta 43.

⁶⁸ Kohta 45.

⁶⁹ Kohta 46.

⁷⁰ Kohdat 48, 52 sekä 53.

artiklaa ja EY 86 artiklan 1 kohtaa rikotaan, jos jäsenvaltion toimenpiteellä – erityisesti, jos kyseessä on toimenpide, jolla se myöntää viimeksi mainitussa määräyksessä tarkoitettuja erityis- tai yksinoikeuksia – luodaan määräävän markkina-aseman väärinkäytön vaara'.⁷¹

EYT jätti kansalliselle tuomioistuimelle lopullisen arvionnin ja varoi suoraan toteamasta, että ELPA olisi käyttänyt väärin erityisoikeuksien sa turvaamaa määräävää markkina-asemaansa.⁷² Päätös ajaa kuitenkin puolustuskannalle ne varsin monet urheiluorganisaatiot, jotka järjestävät kilpailuja julkisen vallan suomin erikoisoikeuksin mutta jotka myös hyödyntävät näitä kilpailuja kaupallisesti. On mahdollista, että kilpailuoikeuden kautta kehittyy yhä tarkempi hyvän hallinnon ohjeistus niin urheiluorganisaatioille, kun ' muunlaisiin oikeussääntöihin, joiden tarkoituksena on kollektiivisesti säännellä palkkatyötä ja palvelujen tarjoamista'.⁷³ MOTOE-tuomiosta voi myös päätellä, että jo itse tällaisen määräävän markkina-aseman luominen on toimintaa, jonka artikla 86.1 kieltää jäsenvaltioilta niin kauan kuin itse kaupallinen hyödyntäminen ei ole määritelty yleisen taloudellisen palvelun tarjoamiseksi. Vaikka yrityksen ei olisikaan näytetty väärinkäyttäneen määräävää markkina-asemaansa, jäsenvaltion vastuun kannalta jo väärinkäytön vaara riittää.

16. LOPUKSI

Urheilun sääntöpoikkeuksen omaiselle erityisasemalle ei löydy juurikaan tukea modernista eurooppaoikeudesta. EYT on siirtynyt varhaisesta poikkeusajattelustaan yhä lähemmäs yleistä mallia, jossa jokaisen perustelun oikeutukset punnitaan erikseen ja jossa oikeusvarmuutta voidaan parhaiten saavuttaa rakentamalla yleisesti hyväksytyjen periaatteiden pohjalta perusteltuja kannanottoja siihen, miksi EY-oikeuden puitteissa urheilun itsesääntely tulisi hyväksyä. Komission Urheilun valkoisessa kirjassaan kannattama tapauskohtainen malli kannustaa vaihtoehtoisiin ratkaisuihin, joihin lukeutuu paitsi sosiaalinen vuoropuhelu, myös urheilutoiminnan yleishyödyllisyyteen tai julkisoikeudelliseen luonteeseen vetoaminen. Kuitenkin ainakin yksityiselle rajat

⁷¹ Kohta 50.

⁷² Kohta 30.

⁷³ *Walrave* kohta 17.

ylittävälle urheilutoiminnalle tapauskohtaisen ratkaisumallin tuoma epävarmuuskin voi olla suotavampaa, kuin vielä vaikeammat ongelmat, jotka voisivat seurata siitä, että EY-tason integroiva markkinaliberalismi korvattaisiin epäyhtenäisellä kokoelmalla kansallisen lainsäädännön asettamia velvoitteita.

LÄHDELUETTELO

- Arnaut, José Luis: The Independent European Sport Review 2006: Lissabon. www.independentfootballreview.com
- Barnard, Catherine: The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms 2. painos Oxford 2007
- Euroopan Komissio: Urheilun Valkoinen Kirja Kom (2007) 391 lopullinen
- Euroopan Komissio: Commission White Paper on Sport Staff Working Document SEK (2007) 935
- Euroopan Komissio: Pierre de Coubertin Action Plan Sek (2007) 934
- Halila, Heikki: Eurooppalaista Urheiluoikeutta. Urheilu ja oikeus 2006 s. 9-16.
- Kajander, Elias: Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöistä Euroopan Unionissa. Urheilu ja oikeus 2006 s.17-29.
- Miettinen, Samuli – Parrish, Richard: Nationality Discrimination in Community Law: An Assessment of UEFA Regulations Governing Player Eligibility for European Club Competitions (The Home-Grown Player Rule) (2007) 5(2) Entertainment and Sports Law Journal.
- Ojanen, Tuomas - Aine, Antti, Kinnunen, Essi – Mylly, Tuomas: Urheilu Euroopan Perustuslakisopimuksessa. Urheilu ja oikeus 2005, s. 89-101.
- Parrish, Richard – Miettinen, Samuli: The Sporting Exception in European Union Law. Haag 2008.
- Raitio, Juha: Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. Helsinki 2006.
- Rosas, Allan: 'Henkilöiden vapaa liikkuvuus' teoksessa Ojanen, Tuomas – Haapea, Arto (toim). EU-oikeuden perusteita II – aineellisen EU-oikeuden aloja ja ulottuvuuksia. Helsinki 2007.
- Snell, Jukka – Andenas, Mads: 'A Unified Approach to the Fundamental Freedoms' s. 69-139 teoksessa Andenas, Mads ja Roth, Wulf-Henning (toim) Services and Free Movement in EU Law Oxford University Press (2002)
- Szysczczak, Erika, Competition and Sport (2007) European Law Review 32(1) s. 95-110.

TMC Asser Instituut – Edge Hill University – Katholieke University Leuven: 'Study into the Identification of Issues which can be Dealt with in a Social Dialogue in the European Professional Football Sector', 2008. Industrial Relations and Social Dialogue Budget Heading 04030301VP/2007/001/901 http://www.sportslaw.nl/documents/cms_sports_id116_1_SOCIAL%20DIALOGUE%20080521.pdf

Van den Bogaert, Stefaan – Vermeersch, An: Sport and the EC-Treaty: a Tale of Uneasy Bedfellows? *European Law Review* (2006), 31(6) ss. 821-840 .

Virtala, Mirja, Yleishyödylliset urheilujärjestöt ja Euroopan Unioni Urheilu ja Oikeus 2007 ss. 94.-103.

Weatherill, Stephen, Anti-Doping Revisited: The Demise of the Purely Sporting Rule (2006) 17(12) *European Competition Law Review* s. 645-657.

KANSAINVÄLISISTÄ URHEILUJÄRJESTÖISTÄ

Lauri Tarasti

Urheilu on suurin vapaaehtoinen liike maailmassa. Se peittää kaikki maanosat ja kaikki kansakunnat. Eräissä kansainvälisissä urheilujärjestöissä on jopa enemmän kansallisia jäsenliittoja kuin on valtioita kuten esimerkiksi Kansainvälisessä yleisurheiluliitossa 212 jäsenliittoa, koska tähän lukumäärään sisältyy ei-itsenäisiä valtioita (territories).

Olympiakisat ovat laajimmin seurattu yksittäinen tapahtuma maailmassa, yli miljardi TV-katselijaa seurasi Beijingin olympiakisoja ja läsnä kisoissa oli noin 20 000 median edustajaa. Olympialiike on näkyvin ja merkittävin toimija urheilussa ja joidenkin mielestä se edustaa koko urheilua. On kuitenkin olemassa lukuisa joukko muita ja tärkeitä kansainvälisiä urheilujärjestöjä olympialiikkeen ulkopuolella.

Seuraavassa pyritään antamaan yleiskuva maailmassa tällä hetkellä toimivista kansainvälisistä urheilujärjestöistä. Siinä keskitytään koko kansainvälisen yhteisön käsittäviin järjestöihin, minkä ohella on runsaasti tässä esittämättä jääviä alueellisia, esimerkiksi eurooppalaisia tai pohjoismaisia urheilujärjestöjä.

1. OLYMPIALIIKE

Olympiakisat ovat juridisesti Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) omaisuutta. Kansainvälinen olympiakomitea (IOC) perustettiin paroni Pierre de Coubertinin aloitteesta Pariisissa 1894 Kreikan muinaisten

olympiakisojen ihanteen pohjalta. Tarkoituksena oli järjestää määrävällein suuri maailmanlaajuinen urheilujuhla, nykyajan olympiakisat. Olympiakisojen symboli viisi rengasta kuvaa viittä manneraluetta: Afrikkaa (53 kansallista olympiakomiteaa), Amerikkoja (42 komiteaa), Aasiaa (44 komiteaa), Eurooppaa (49 komiteaa) ja Oseaniaa (17 komiteaa).

Ensimmäiset olympiakisat järjestettiin Ateenassa 1896 ja nyt 29. kesäolympiakisat ovat olleet Beijingissä Kiinassa.¹ Talviolympiakisoja alettiin pitää vuodesta 1924 alkaen ja 21. talviolympiakisat ovat vuonna 2010 Vancouverissa Kanadassa. Lisäksi KOK on vastikään päättänyt aloittaa nuorten olympiakisojen järjestämisen 14-18 vuotiaille. Ensimmäiset nuorten kesäolympiakisat pidetään vuonna 2010 Singaporessa. Nuorten talvikisojen haku vuodelle 2012 on parhaillaan meneillään. Hakijoiden joukossa on Suomesta Kuopio.

Kansainvälisen olympiakomitean rakenne on omalaatuinen ja määritelty olympialiikkeen peruskirjassa (Olympic Charter). KOK on kansainvälinen ei-valtiollinen organisaatio, Sveitsissä hyväksytty yhdistys. Sen jäseninä ovat luonnolliset henkilöt, kulloinkin enintään 115, jotka KOK itse valitsee pätevistä henkilöistä. Näistä enintään 15 on aktiiviurheilijoita, enintään 15 lähinnä kansainvälisistä lajiliitoista ja enintään 15 lähinnä kansallisista olympiakomiteoista sekä enintään 70 vapaasti määräytyviä jäseniä.² Suomella on nyttemmin kaksi paikkaa: Peter Tallberg ja urheilijoita edustava Saku Koivu. KOK:n jäsenet edustavat itsenäisinä henkilöinä olympialiikettä ympäri maailman. Yhdistyksen korkein päätäntäelin on yhdistys eli KOK itse. Tätä itse itseään täydentävää järjestelmää on joskus moitittu epädemokraattiseksi. KOK:n pääkonttori sijaitsee Lausannassa Sveitsissä. KOK:n presidentti on belgialainen Jacques Rogge.

Kansallisia olympiakomiteoita on 205 edustaen kukin omissa maassaan olympialiikettä. Kansallinen olympiakomitea valitsee maansa edustusjoukkueen olympiakisoihin. Eräissä maissa olympiakomitea on samalla urheilun keskusjärjestö, eräissä toisissa maissa se ja urheilun keskusjärjestö ovat erillisiä rinnakkaisorganisaatioita, mutta muitakin malleja on.

¹ David Miller: The Official History of the Olympic Games and the IOC. Athens to Beijing. Edinburgh 2008

² Olympic Charter Rule 16.

Kaikki kansalliset olympiakomiteat muodostavat Maailman Olympiakomiteoiden liiton (ANOC). Lisäksi ne ovat perustaneet maanosittain yhteistyöjärjestöjä, esimerkiksi Euroopan olympiakomiteat -yhdistyksen.

2. KANSAINVÄLISET URHEILULIITOT (LAJILIITOT)

Olympialiikkeen vahvin osa on kansainväliset urheiluliitot kukin omassa urheilulajissaan. Ne voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- kansainväliset kesäolympiakisojen liitot (28)
- kansainväliset talviolympiakisojen liitot (7)
- muut KOK:n tunnustamat urheiluliitot (31), esimerkiksi golfissa, karatessa, keilailussa ja squashissa

Kansainvälisillä urheiluliitoilla on yleensä samanlainen rakenne. Kansalliset lajiliitot ovat niiden jäseniä ja käyttävät tärkeimmissä asioissa kansainvälisen lajiliiton korkeinta päätäntävaltaa kansainvälisen liiton yleiskokouksessa tai kongressissa. Siellä kullakin kansallisella liitolla on useimmiten yksi ääni.

Kun kukin lajiliitto hallinnoi omaa urheilumuotoaan pääosin monopoliasemassa, voitaisiin sanoa, että maailmassa on tänään 66 eri urheilumuotoa. Kuitenkin yllä mainitun ryhmittelyn ulkopuolella on muita urheilumuotoja, joita tavallisesti harrastetaan vain joissakin maissa tai jotka ovat kokonaan ammattimaisella pohjalla kuten ammattinyrkkeily.

Ptikäaikainen ja osin ratkaisematon ongelma on ollut, että vain 35 lajiliitolla on oikeus ottaa osaa olympiakisoihin, eikä olympiakisojen laajuutta enää ole tarkoitus eikä mahdollistakaan juuri laajentaa. Urheilumuodot ovat kuitenkin muuttuneet viime vuosikymmeninä paljon: jotkut lajit ovat menettäneet asemansa, toiset ovat tulleet suosituiksi ja on syntynyt kokonaan uusia lajeja. Olympiakisojen ohjelma on tästä huolimatta pysynyt lähes samana. Seuraavassa olympiakongressissa Kööpenhaminassa 2009 KOK tulee jälleen arvioimaan tilannetta eri urheilumuotojen kesken. Sääntöjä on muutettu siten, että ensimmäistä kertaa voidaan pelkällä äänten enemmistöllä vaihtaa 1-3 vanhaa lajia uuteen lajiin.

Kesäolympiakisojen liitot ovat perustaneet yhteisen organisaation ASOIF (Association of Summer Olympic International Federations, Kesäolympiakisojen kansainvälisten lajiliittojen yhdistys), talviolympiakisojen liitot yhteisen organisaation AIOWF (Association of International Winter Olympic Sport Federations, Talviolympiakisojen kansainvälisten lajiliittojen yhdistys) ja muut KOK:n tunnustamat liitot yhteisen organisaation ARISF (Association of the IOC Recognised International Sport Federations, KOK:n tunnustamien kansainvälisten liittojen yhdistys).

Lisäksi GAISF (General Association of International Sport Federations) kattaa kaikki kansainväliset urheiluliitot, tänään 104 liittoa.

3. ERITYISET KANSAINVÄLISET URHEILUJÄRJESTÖT

Kansainvälinen yhteistyö urheilussa ei ole rajoittunut vain olympialiikkeen ja kansainvälisiin urheilu(laji)liittoihin. Monenlaisia kansainvälisiä urheilujärjestöjä on perustettu erityisiä tarkoituksia tai päämääriä varten.

Tärkeimmät tällaiset erityiset kansainväliset urheilujärjestöt voidaan ryhmitellä seuraavasti³:

A. Ideologiset järjestöt. Näihin kuuluu Kansainvälinen Olympiakatemia, jonka päämääränä on luoda kansainvälinen kulttuurikeskus Olympiaan Kreikassa, ylläpitää ja levittää olympiahenkeä, tutkia ja panna täytäntöön olympismin opetuksellisia ja sosiaalisia periaatteita sekä lujittaa olympiaideologian tieteellistä perustaa. Vastaavasti yli 100 maahan on perustettu kansallinen olympia-akatemia, mukaan lukien Suomen Olympia-Akatemia.

Suhteellisen nuori järjestö CIFP (International Committee of Fair Play) toimii ideologisella pohjalla tukien reilun pelin henkeä urheilussa ja myöntäen erilaisia kansainvälisiä fair play -palkintoja. KOK ja monet kansainväliset urheilujärjestöt ja kansalliset olympiakomiteat ovat CIFP:n jäseniä.

B. Kuntourheilujärjestöt. Niiden tavoitteena on edistää kuntourheilua ja muodostaa vastapaino huippu- ja kilpaurheilulle. Tärkein kansainvä-

³ Ryhmittely on allekirjoittaneen.

linen kuntourheilujärjestö on nykyisin TAFISA (Trim&Fitness International Sport for All Association), jolla on jäsenenään yli 200 kansallista kuntourheilujärjestöä yli 120 maasta. TAFISA on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Suomen Kuntourheiluliitto Kunto ry on sen jäsen ja Kunto ry:n toimitusjohtaja Jorma Savola sen hallituksen jäsen. KOK tukee TAFISAA tuntiensa sen kautta vastuuta koko liikunnasta.

C. Ammattiryhmien erityiset urheilujärjestöt. Eräät kiinteät ammattiryhmät eri maissa ovat perustaneet yhteisiä kansainvälisiä urheilujärjestöjä. Hyviä esimerkkejä ovat:

-CISM (International Military Sports Council, Kansainvälinen sotilasurheiluliitto). Siihen kuuluu 131 jäsenmaata, Suomea edustaa Suomen Sotilasurheiluliitto. CISM järjestää sotilaiden maailmanmestaruuskilpailuja useissa urheilumuodoissa.

-USIP (International Union of Police Sports, Kansainvälinen poliisiurheiluliitto).

Näissä ammateissa urheilulla on erityisen merkittävä asema ammatin vaatiessa hyvää fyysistä kuntoa.

Kansainvälinen Työväen Urheiluliitto (International Labour Sports Federation, CSIT) on perustettu jo vuonna 1913 mutta uudelleen järjestetty vuonna 1946. Järjestön juuret ovat työväestön kansainvälisessä taistelussa oikeuksiensa puolesta. Se järjesti työläisten olympiakisoja vuosien 1925-1939 aikana. Tänäpä se on enimmäkseen aatteellinen järjestö 29 maassa ja tukee kilpaurheilua ja kuntourheilua työväestön keskuudessa. Kalevi Olin Suomesta on järjestön presidentti tällä hetkellä.

Suurin erityinen kansainvälinen urheilujärjestö on ilmeisesti FISU (International University Sports Federation), jonka suomalainen jäsenjärjestö on Opiskelijoiden Liikuntaliitto. FISU muodostettiin virallisesti vuonna 1949, mutta sen alku voidaan osoittaa 1920-luvulle, jolloin alettiin järjestää opiskelijoiden maailmankisoja (World Student Games). FISUn suurkilpailut järjestetään tänäpä Universiadien nimellä. 25. kesäuniversiadit pidetään Belgradissa Serbiassa vuonna 2009 ja 24. talviuniversiadit Harbinissa Kiinassa samana vuonna. FISU järjestää lisäksi opiskelijoiden maailmanmestaruuskisoja niissä urheilumuodoissa, jotka eivät sisälly universiadeihin. Tänä vuonna tällaisia mestaruuskisoja on 30 urheilumuodossa.

Universiadien koko on lähes sama kuin olympiakisojen. Ennätysosanotto 9006 osanottajaa 15 urheilumuodossa saavutettiin Bangkokin

kesäuniversiadeissa vuonna 2007.⁴ Oikeus osallistua kuuluu kaikille opiskelijaurheilijoille, jotka eivät ole olleet vuotta kauemmin yliopistosta tai vastaavasta poissa ja jotka ovat 17-28 vuoden ikäisiä.

D. Kansainväliset urheilujärjestöt erityisten kisojen järjestämiseksi. Tällaisia järjestöjä ovat muun muassa

-Kansainyhteisökisojen liitto (Commonwealth Games Federation), joka järjestää nimensä mukaisesti Kansainyhteisön mestaruuskisoja 71 brittiläisen kansainyhteisön jäsenmaan urheilijoille.

-Kansainvälinen Maailmankisojen yhdistys (International World Games Association), joka järjestää neljän vuoden välein olympiakisojen jälkeisinä vuosina Maailmankisat - World Games⁵ niiden kansainvälisten urheiluliittojen kesken (32 tänään), jotka KOK on tunnustanut, mutta joiden urheilumuotoa ei ole sisällytetty olympiakisojen ohjelmaan. KOK kuitenkin tukee näitäkin kisoja.

-Kansainvälinen seniorimestaruuskilpailujen yhdistys (International Masters Games Association), joka järjestää seniorien mestaruuskilpailuja yli 35 vuotiaille urheilijoille vähintään 15 kesäurheilu- ja vähintään 5 talviurheilulajissa.

E. Kansainvälinen paralympiakomitea (IPC). IPC on hyvin näkyvä vammaisten kansainvälinen urheilujärjestö, koska se järjestää joka neljäs vuosi paralympiakisat vastaavasti kuin olympiakisat. Tänäpä ne toimivat läheisessä yhteistyössä keskenään, koska paralympiakisat pidetään samana vuonna vaikkakin myöhemmin ja käyttäen samoja urheilulaitoksia kuin olympiakisat. Siten tänä vuonna paralympiakisat järjestettiin Beijingissä 6-17.9.2008.

IPC:n jäseniä ovat kansalliset paralympiakomiteat, Suomesta Suomen Paralympiakomitea. Järjestelmä eroaa siten KOK:ssa noudatettua.

F. Urheilun tieteelliset järjestöt. Liikuntatiede, jonka englanninkielinen nimi on sport science, on laaja-alainen liikuntaa ja urheilua tutkiva tieteen lohko. Kullakin liikuntatieteen osa-alalla on tavallisesti oma kansainvälinen järjestönsä, mutta tässä esitellään vain liikuntatieteen kaikkien osa-alojen yhteinen kansainvälinen järjestö ICCSPE (Interna-

⁴ Mainittakoon, että maanosan kisoissa kuten Aasian kisoissa (Asian Games) osanottajien määrä saattaa ylittää olympiakisojen 10 500 osanottajan määrän.

⁵ Mainittakoon, että Helsingin Kisa-Veikot HKV järjesti Helsingin Olympiastadionilla vuosina 1959-2006 suuret kansainväliset kisat Maailmankisat - World Games yksinomaan yleisurheilussa.

tional Council of Sport Science and Physical Education). Sillä on 344 jäsenjärjestöä neljässä kategoriassa: suuret valtiolliset ja ei-valtiolliset järjestöt (Suomesta Suomen liikunta ja urheilu SLU), kansainväliset järjestöt, kansalliset valtion tukemat järjestöt (Suomesta Liikuntatieteellinen Seura ja TUL) sekä tutkimuslaitokset ja yliopistot (Suomesta Liikunnan ja Kansanterveyden Edistämissäätiö LIKES, UKK-instituutti ja Jyväskylän yliopisto).

Suomella on ollut ICSSPEssä merkittävä panos. Prof. Paavo Komi oli ICSSPE:n presidentti vuosina 1991-1996 ja tällä hetkellä sen hallituksessa ja julkaisutoimikunnan puheenjohtajana on pääsihteeri Kari Keskinen.

ICSSPE on perustettu vuonna 1958 edistämään liikuntatiedettä ja liikuntakasvatusta sekä edustamaan niitä kansainvälisesti muun muassa suhteessa UNESCOon, Maailman terveysjärjestöön WHO:hon, KOK:hon jne. ICSSPE vietti vastikään 50-vuotisjuhliaan Guangzhoussa Kiinassa lippulaivansa eli liikuntatieteen maailmankongressin (ICSEMIS) yhteydessä. Tämän kesäolympiavuonna järjestettävän nyt lähes 2000 hengen kongressin järjestivät ICSSPE, KOK, PLC ja FIMS (Kansainvälinen urheilulääketieteen yhdistys) yhdessä.

Erinomaisen kuvan liikuntatieteen koko kentästä ja alan kansainvälisistä järjestöistä saa kirjasta Jan Borms (ed): *Directory of Sport Sciences*, 5 p. 2008 ICSSPE (ks. www.icsspe.org).⁶

WADASTa tulee puhe jäljempänä.

Kansainvälisten urheilujärjestöjen luettelo osoittaa urheiluliikkeen monipuolisuutta ja samalla sen voimaa. Vaikka Kansainvälinen olympiakomitea on vahvin urheilujärjestö ja levittänyt siipensä monille tahoille, se ei kuitenkaan edusta urheiluliikettä kokonaisuudessaan. Kilpailu eri urheilujärjestöjen ja eri urheilumuotojen kesken on kovaa muun muassa suosioista TV-katsojien ja yleisön keskuudessa, TV-sopimusten suuruudesta, sponsoreista, mutta myös nuorista urheilijoista. Tätä kilpailua johtaa tällä hetkellä jalkapallo (FIFA, Kansainvälinen jalkapalloliitto).

⁶ Tässä kirjassa esitellään seuraavat liikuntatieteiden alat: Adapted Physical Activity Science, Biomechanics, Coaching Science, Kinantropometry, Motor Behavior, Philosophy of Sport, Sociology of Sport, Sport and Exercise Physiology, Sport and Exercise Psychology, Sport and Leisure Facilities, Sport History, Sport Information, Sports Law, Sport Management, Sports Medicine, Sport Pedagogy. Tämä ohella on kirjassa joukko eri liikuntatieteen alojen kirjoituksia.

4. TALOUDELLISIA NÄKÖKOHTIA

Urheilu on nykyisin suurta bisnestä, arvoltaan yli 3 % maailman kaupasta riippuen kuitenkin, miten se lasketaan.⁷ Huippu-urheilu on kaupallistunut ja ammattimaistunut viihdeteollisuudeksi. Amatörismin aikakausi on huippu-urheilussa peruuttamattomasti ohitse.

Tähän kehitykseen on monia syitä, mutta televisiolla on epäilemättä ollut siihen suuri vaikutus. Se on tehnyt mahdolliseksi tavoittaa miljardeja katselijoita koko maailmassa ja avannut globaalit markkinat kaupallisille yrityksille tuotteittensa ja palveluidensa esittelylle ja myynnille.

Tämä kehitys on vaikuttanut merkittävästi kansainvälisiin urheilujärjestöihin. Muutamassa vuosikymmenessä niiden tulot TV-sopimuksista ovat moninkertaistuneet. KOK sai Beijingin olympiakisojen TV-sopimuksista noin 800 milj. dollaria. Kansainvälinen jalkapalloliitto FIFA myi vuosien 2002 ja 2006 TV-sopimusoikeudet yhteensä 2,6 miljardilla eurolla KirchSport nimiselle yritykselle. TV-sopimukset puolestaan tuovat mukaan erilaiset markkinointi- ja sponsorisopimukset.

Olympiakisojen tuottamat tulot jakaantuivat olympiadiilla 2001-2004 näin:

- televisiointi (ja radiointi) 53 %
- sponsorisopimukset 34 %
- lipunmyynti 11 %
- lisenssisopimukset 2 %

Ylivoimaisesti eniten urheilu tuottaa jalkapalloilulle. On laskettu, että Euroopan viisi suurinta kansallista jalkapalloliigaa tuotti seuroilleen vuonna 2005 yhteensä 5,8 miljardin euron tulot.⁸

Urheilujärjestöt ja TV-yhtiöt elävät symbioottisessa suhteessa toisiinsa. TV tarvitsee huippu-urheilua tavoittaakseen mahdollisimman suuren katsojamäärän ja urheilujärjestöt tarvitsevat rahaa. Tulos on nähtävissä. Urheilujärjestöt järjestävät yhä enemmän ja yhä useammin mestaruuskilpailuja, kansainvälisiä sarjoja ja muita huipputapahtumia.

⁷ Ian Blackshaw: Protecting and Exploiting Sports Image Rights, International Sports Law Journal 2005/3-4.

⁸ Ville Mäkinen: 64 kaksintaistelua. Veikkaus 3/2006.

Voidaan vain odottaa, milloin siirrytään ylitarjontaan ja markkinoiden kyllästymiseen.

Toinen seuraus on ollut kansainvälisten urheilujärjestöjen jakaantuminen kahteen ryhmään: niihin, joiden järjestämien kilpailujen TV-oikeuksista TV-yhtiöt ovat valmiita kilpailemaan ja maksamaan yhä enemmän, ja niihin, joiden kilpailut eivät ole kiinnostavia TV-yhtiöiden (ja suuren yleisön) silmissä so. rikkaisiin ja köyhiin järjestöihin.

Tämä jakaantuminen määrittää paljolti kansainvälisten urheilujärjestöjen sisäistä toimintaa. Rikkaat urheilujärjestöt osallistuvat niiden jäsenliittojen urheilijoiden ja johtajien matka- ja majoituskustannuksiin arvokilpailuissaan. Tämä tri Primo Nebiolon idea toteutettiin ensimmäisen kerran vuoden 1983 yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailuissa (joissa allekirjoittanut toimi pääsihteerinä), ja sittemmin KOK ja eräät lajiliitotkin ovat päätyneet samaan järjestelmään. Tuloksena on, että olympiakisoissa ja yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailuissa on yli 200 osaaottavaa maata (Beijingissä 204).

Sisäinen hallinto rikkaissa urheilujärjestöissä on usein laaja käsittäen ison pääkonttorin, monia komiteoita ja komissioita, erityisyksikköjä esimerkiksi kehitysmaita varten jne. Liitto maksaa kaikki matka- ja ylläpitokustannukset koko hallinnolle, jossa kaikki maanosat ovat edustettuina. Palkkaa ei kuitenkaan makseta, vain päivärahaa. Näissä liitoissa on ollut mahdollista järjestää erityisedustus naisille, urheilijoille ja muillekin ryhmille liitosta riippuen. Rikkaiden liittojen voima saattaa korostua kansallisten liittojen ja etenkin tavallisten seurojen kustannuksella etenkin kilpailuohjelmasta päätettäessä.

Tilanne köyhissä liitoissa poikkeaa voimallisesti edellä kuvatusta. Liitolla on vain muutama päätoiminen työntekijä vaatimattomassa konttorissa. Luottamushenkilöiden matkakustannuksia ei ole varaa maksaa, ehkä hallitusta lukuun ottamatta. Valinnoissa on matkakustannukset otettava huomioon. Kokoukset pidetään usein sähköpostitse. Kansallisia jäsenliittoja ei voida taloudellisesti tukea.⁹

⁹ Allekirjoittaneella on tästä jaosta hyvä kokemus. Kansainvälisessä yleisurheiluliitossa johtamani oikeudellinen komissio koostuu useiden maanosien urheiluoikeuden asiantuntijoista, matkakustannukset ja majoitus korvataan, päiväraha maksetaan jne. Maailman squashliiton lääketieteellinen komitea, jonka jäsen olen ollut jo kahdeksan vuotta, ei ole kokoontunut kertaakaan, vaan yhteyttä on pidetty sähköpostitse.

5. MUTTA NÄKÖKOHTIA

Antidoping. Huippu-urheilun vakavin ongelma on tänään ja tulevaisuudessa doping. Monien dopingskandaalien jälkeen, erityisesti Tour de France (Ranskan ympäriajo) pyöräilykilpailussa vuonna 1998, KOK kutsui koolle laajan antidoping-kongressin vuonna 1999 Lausanneen, missä WADA (World Anti Doping Agency, Maailman antidopingjärjestö) perustettiin. Tämä ainutlaatuinen kansainvälinen säätiö perustuu tasa-arvoiseen yhteistyöhön urheilujärjestöjen ja hallitusten välillä.

WADA on maailmanlaajuinen keskus dopingin vastaisessa taistelussa. Se on Sveitsin lainsäädännön mukainen yksityinen säätiö, jonka päämaja sijaitsee Montrealissa Kanadassa. Sillä on neljä alueellista toimistoa (Lausanne, Tokio, Kapkaupunki ja Montevideo).

WADAn johtopaikat on jaettu tasan urheilujärjestöjen ja hallitusten edustajien kesken. Toiminta rahoitetaan puoliksi urheilujärjestöjen ja puoliksi hallitusten maksuin. WADAn budjetti on vuosittain noin 25 milj. dollaria.

WADAn suurin saavutus tähän asti on ollut maailmanlaajuinen antidopingkoodi (World Anti Doping Code, Maailman antidopingsäännöstö, WADC), jonka ensimmäinen versio hyväksyttiin vuonna 2003 ja toinen vuonna 2009 voimaan tuleva versio vuonna 2007. WADAn päämääränä on harmonisoida antidopingsäännöt ja menettelytavat kaikissa urheilumuodoissa ja kaikissa maissa.

Hallitukset, jotka eivät ole voineet allekirjoittaa yksityisen säätiön WADAn antidopingsäännöstöä WADC:tä sellaisenaan, ovat kuitenkin hyväksyneet UNESCO:n kansainvälisen dopingin vastaisen sopimuksen, joka tuli voimaan vuonna 2007 ja jossa hallitukset ovat sitoutuneet noudattamaan WADC:n periaatteita.

WADC:n artiklan 6.1 mukaan kaikki dopingtestit tutkitaan yksinomaan WADAn akkreditoimissa laboratorioissa, joita on nykyään 33 eri puolilla maailmaa, yksi myös Suomessa. Vuosittain otetaan noin 200 000 testiä, joista keskimäärin 2 % on ollut positiivisia (dopingaineita sisältäviä). Ajankohtainen kysymys taistelussa dopingia vastaan on julkisen vallan tehokkaampi osallistuminen dopingin paljastamiseen.

Kansainvälinen urheilun välitysmiesoikeus CAS. KOK ratifioi vuonna 1983 Kansainvälisen urheilun välimiesoikeuden (Court of Arbitration for Sport, CAS) säännöt. CASilla on tärkeä asema urheilun

sisäisenä viimeisenä oikeusasteena kansainvälisissä dopingtapauksissa. CAS antaa lopullisen tulkinnan WADC:n säännösten soveltamisesta. Mutta CAS on viimeinen aste myös muissa riidoissa kansainvälisissä urheilujärjestöissä edellyttäen, että siitä on määrätty urheilujärjestöjen säännöissä tai riidan osapuolet siitä sopivat.

CASilla on neljä jossain määrin toisistaan eroavaa menettelyä:

- varsinainen välimiesmenettely
- vetoamusvälimiesmenettely (sisältäen valitukset dopingtapauksissa)
- neuvoa-antava menettely
- sovittelumenettely

CAS on perustanut tilapäisiä jaostoja arvokilpailuja kuten olympiakisoja varten ratkaisemaan lopullisesti 24 tunnin kuluessa kilpailujen aikana syntyneet riidat. Tällainen jaosto toimii myös Beijingin olympiakisoissa.

CASin toimipaikkana on Lausanne ja sillä on aluetoimistot Sydneysssä ja New Yorkissa. CASilla on 300 välitystuomaria, joista tavallisesti kolme istuu kunkin jutun panielissa. Molemmat osapuolet nimeävät näistä 300 tuomarista yhden ja CASin presidentti kolmannen tuomarin, joka toimii puheenjohtajana. CAS on antanut vuosittain noin 75 päätöstä.¹⁰

Tarkoituksena CASia perustettaessa on ollut pitää urheilun sisäiset riidat urheilun oman oikeudenkäyttövallan piirissä välttämällä turvautumista valtiollisiin tuomioistuimiin.

Suhteet viranomaisiin. Urheilujärjestöt ovat normaalisti yksityisiä järjestöjä oman maansa yksityisoikeuden piirissä, kansainväliset urheilujärjestöt yleensä pääkonttorinsa maan oikeudenkäyttövallan alla. Urheilujärjestöjen omat säännöt ja muut normit eivät ole yleisesti sitovia, vaan niitä sovelletaan vain kyseisessä järjestössä.

Urheilijat ovat oman kansallisen liittonsa suoran oikeudenkäyttövallan alaisia, mutta kansainvälisen liiton säännöistä riippuen myös kansainvälisen liiton suoran lainkäyttövallan alaisia. Olympiakisoissa kaikki kilpailijat ovat olympiakisojen sääntöjen alaisia. Maailman

¹⁰ Digest of CAS Awards 1986-1998, toim. Matthieu Reeb 1998; Digest of CAS Awards II 1998-2000, toim. Matthieu Reeb 2002; ja Digest of CAS Awards III 2001-2002, toim. Matthieu Reeb 2004. The Court of Arbitration for Sport 1984-2004, toim. Ian S.Blackshaw, Robert C.R.Siekman ja Janwillem Soek 2006 (T.M.C.Asser Press).

antidopingsäännösten WADC:n allekirjoittaneet urheilujärjestöt ovat WADC:n pakottaviin säännöksiin sidotut, mutta WADC:tä ei voida soveltaa suoraan urheilijoihin, koska WADAlla ei ole suoraa oikeudenkäyttövaltaa. Tämän vuoksi urheilujärjestöillä on tavallisesti WADC:hen sopeutetut omat antidopingsäännönsä.

Vain julkisella vallalla, tavallisesti valtiolla, on oikeus antaa yleisesti sitovia normeja ja säätää niiden rikkomisesta rangaistuksia, joista määrätään valtion tuomioistuinten päätöksin. Dopingrikkomukset urheilujärjestöjen sääntöjen rikkomuksina ovat johtaneet vain urheilujärjestöjen sisäisiin kurinpitorangeistuksiin. Mutta viime aikoina on usean valtion rikosoikeuteen sisällytetty myös dopingrikkoksia (Suomessa RL 44:6-8 ja 16) rangaistuksineen.¹¹ Sama dopingrikkomus voi silloin olla rangaistava yleisessä tuomioistuimessa (tavallisesti sakko tai ehdollinen vankeus) ja urheilujärjestössä tai sen sisäisessä kurinpitomenettelyssä (tavallisesti kilpailukielto ja palkintojen menettäminen).¹²

On odotettavissa, että tulevaisuudessa käydään rajanvetoa etenkin dopingvalvonnassa mutta muutenkin siitä, mikä osa urheilusta kuuluu julkiselle vallalle ja julkisoikeuden piiriin ja mikä osa urheilujärjestöille ja yksityisoikeuden piiriin. On tavanomaista, että valtion lainsäädännössä urheilulle asetetaan kehykset, mutta käytännön urheilun järjestäminen koululaitosta lukuun ottamatta jää ja jätetään urheilujärjestöjen hoidettavaksi.¹³

Kansainvälisissä valtiollisissa järjestöissä kuten YK:ssa, UNESCOssa, Euroopan neuvostossa ja Euroopan unionissa urheilua ja kansainvälisiä urheilujärjestöjä on käsitelty suhteellisen harvoin ja lähinnä antidopingtyön, urheilun väkivallan, kansallisuuden vaihtokysymysten, tasa-arvon ja kilpailulainsäädännön yhteydessä.

Urheilujärjestöjen asema suhteessa julkiseen valtaan on tänään käytännössä useimmiten vahva. Se on sitä poliittisesti, koska urheilu kiinnostaa niin suurta osaa kansasta, potentiaalisia äänestäjiä. Mutta se on sitä muutenkin. Hyvä esimerkki tästä on hallitusten halukkuus tukea kansallisten urheilujärjestöjensä hakemuksia arvokilpailujen saamiseksi omaan maahan.

¹¹ Ks. Lauri Tarasti: Doping, s.205-229, Urheilun ja liikunnan oikeus, 2 p. 2004.

¹² Ks. Lauri Tarasti: Interplay Between Doping Sanctions Imposed by a Criminal Court and by a Sport, the International Sports Law Journal, 2007/3-4, Haag.

¹³ Ks. Heikki Halila: Oikeudellistuva urheilu, 2006.

URHEILUN HUUMAUSAINETESTAUS – OIKEUDELLINEN KATSAUS

Juha Viertola

1. JOHDANTO

Kun urheilija yhdistetään joko huumausaineiden käyttöön tai niihin liittyvään muuhun rikolliseen toimintaan, nousee usein esille kysymys siitä, voidaanko urheilun piirissä tehdä huumausainetestejä. Itsestään selvää lienee se, että huumausaineet ja urheilu tai urheilijat eivät mitenkään sovi samaan arvomaailmaan.

Oikeudellisessa tarkastelussa huumetestauksen toteuttaminen urheilussa ei ole yksiselitteinen ja selkeä asia. Periaatteellista eroa asian tarkasteluun tuo myös se, että osa urheilijoista toimii työsuhteessa, osa toimii elinkeinon- tai ammatinharjoittajina ja suurin osa urheilijoista ei ansaitse elantoaan urheilemisesta. Omat erityispiirteensä liittyvät myös alaikäisten urheilijoiden asemaan, vaikka kilpailuissa samat säännöt koskisivatkin kaikkia urheilijoita.

Huumausaineiden testauksella voidaan tavoitella huumeeton urheilua ja ammattiurheilijoiden osalta huumeetonta työpaikkaa, huumausaineiden käytön ja siitä riippuvaisena toimimisesta aiheutuvien haitallisten seurauksien ennaltaehkäisyä samoin kuin huumausaineina käytettävien aineiden laittoman levittämisen estämistä. Tavoitteet liittyvät siten jokaiselle turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä omaisuuden suojaan.¹

¹ Tavoitetta on kuvattu tässä samankaltaisesti kuin lain yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) tavoitteita.

2. PERUSOIKEUSNÄKÖKULMA

Huumausainetestausta voidaan tarkastella erityisesti kahden perusoikeuden kautta. Huumausainetestin toteuttaminen vaatii puuttumista henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tällöin asiaa on arvioitava perustuslain 7 §:ssä säädetyn henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden turvan oikeuden laajuuteen nähden. Huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelyyn taasen liittyy perustuslain 10 §:ssä turvattu yksityiselämän suoja.

Perustuslain 7 §:ssä on jokaiselle turvattu oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Näihin oikeuksiin ei voida puuttua perustuslain 7.3 §:n mukaan mielivaltaisesti ja ilman laissa säädettyä perustetta. Henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka kattaa ihmisen fyysisen vapauden, ja se koskee sekä ruumiillista että henkistä koskemattomuutta ja antaa suojaa myös yksityisten välisissä suhteissa. Perusoikeutena se suojaa muun muassa henkilöön kohdistuvilta tarkastuksilta sekä pakolla toteutettavilta lääketieteellisiltä toimenpiteiltä.

Perustuslain 10 § on luonteeltaan yksityiselämän suojaa turvaava yleislauseke. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Tätä yksityiselämän piiriä ei voi tarkasti määritellä, mutta siihen katsotaan kuuluvan muun muassa perhe-elämä, yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. Yksityiselämän suojan piiriin katsotaan myös kuuluvan kotirauha sekä luottamuksellisen viestin ja henkilötietojen suoja.

3. HUUMAUSAINETESTAUKSESTA OSANA URHEILUN DOPINGVALVONTAA

Urheilun dopingvalvonta sekä urheilussa kielletyt aineet ja menetelmät perustuvat urheilun omiin sekä kansainvälisiin että kansallisiin säännöstöihin. Urheilun antidopingtoimintaa koskee myös kaksi kansainvälistä valtiosopimusta: Euroopan neuvoston dopingin vastainen yleis-

sopimus ja Unescon kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus, jotka molemmat on Suomessa hyväksytty².

Dopingtesteissä analysoitavia huumausaineiksi huumausainelain 2 §:n perusteella luokiteltavia urheilussa kiellettyjä aineita ovat ainakin amfetamiini ja kokaiini (piristeet), oopiumi johdannaisineen (huumavat kipulääkkeet) sekä hasis, marijuana ja hasisöljy (kannabinoidit). Dopingaineina huumausaineet ovat kiellettyjä pääsääntöisesti kilpailuissa, eli niitä analysoidaan vain kilpailuissa otetuissa dopingtesteissä.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) säännökset eivät sovi yhteen urheilun dopingvalvontaa koskevien säännösten ja Suomen valtiota sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Tämän vuoksi lakiin kirjattiin, että lain 3 luvun säännöksiä ei sovellettaisi työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun urheilijaan. Dopingin vastaisilla menettelytavoilla ja säännöksillä ei voida katsoa rikkottavan työsuhteessa olevan urheilijan oikeuksia, koska niiden tarkoituksena on edistää urheilutoimintaan liittyviä urheilullisia arvoja ja niitä sovelletaan syrjimättömästi kaikkiin urheilijoihin siitä riippumatta, ovatko he työsuhteessa tai eivät.

4. MUU HUUMAUSAINETESTAUS

Urheilun omat säännöt eivät sisällä määräyksiä dopingvalvonnan ulkopuolella tehtävästä huumausainetestauksesta. Tästä on kuitenkin saatettu sopia urheilijoita koskevissa sopimuksissa ilman, että asian oikeudellista perustaa on tarkemmin arvioitu.

Työterveyslaki (1381/2003) voi mahdollistaa huumausainetaustauksen osana työnantajan järjestämää työterveyshuoltoa. Tällöin työnantajan mahdollisuus saada tietoa testin tuloksesta on kuitenkin rajallinen ja määritty edellä mainittuun lakiin perustuen.

Joidenkin urheilulajien osalta voisi olla mahdollista arvioida huumausainetestauksen toteuttamista myös yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain sisältämien periaatteiden pohjalta. Perusteena voisi tällöin olla henkilön itsensä tai toisen hengen, terveyden tai työturvalli-

² Asetus dopingin vastaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta (SopS 23/1990) ja laki kansainvälisen dopingin vastaisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (1243/2006).

suuden vaarantuminen. Tämä kuitenkin voisi vähintään edellyttää laissa edellytetyn päihdeohjelman toteuttamista urheiluseurassa.

5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Urheilun omat säännöt ja antidopingtoimintaa koskevat valtiosopimukset antavat oikeudellisen perustan dopingvalvonnan tarkoituksessa tehtävään huumausainetestaukseen. Urheilijoiden huumausainetestaus ei perustu lainsäädäntöön, eikä urheilun dopingvalvonnan ulkopuoliseen huumausaineiden testaukseen ole nimenomaista säännöstöpohjaa. Tällöin huumausainetestaukselle ei ole varsinaista oikeudellista perustaa.

Urheilun dopingvalvonnan ulkopuolella toteutettavaan huumausaineiden testaukseen on perusoikeusnäkökulmasta suhtauduttava varauksellisesti samoin kuin huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelyyn.

Dopingvalvonnan ulkopuolinen huumausainetestaus voi olla mahdollista osana työterveydenhuoltoa, ja joiltakin osin testausta voisi olla mahdollista perustella työturvallisuuden takaamisella. Tähän on kuitenkin suhtauduttava varauksellisesti. Ammattimaisen kilpaurheilun ulkopuolista huumausainetestausta on pidettävä oikeudellisesti ongelmallisena.

LÄHTEET

Hallituksen esitys Eduskunnalle perusoikeussäännösten muuttamisesta 1993vp nro 309.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja siihen liittyviksi laeiksi, 2000vp, nro 75.

Korhonen, Virpi - Koskinen, Seppo - Ojanen, Mika - Pesonen, Pirkko: Työelämän uusi tietosuojaja – huometestit, kameravalvonta ja sähköpostiviestit. Helsinki 2004.

Koskinen, Seppo: Yksityisyyden suoja työelämässä. Teoksessa Kairinen, Martti - Koskinen Seppo - Nieminen, Kimmo - Ullakonoja, Vesa - Valkonen, Mika: Työoikeus. Helsinki 2006.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2007

- Kurinpidon muutoksenhakurajoitukset ja seurasta erottaminen

Pertti Välimäki:

1. RATKAISUJEN MÄÄRISTÄ JA AIHEPIIREISTÄ VUONNA 2007

Urheilun oikeusturvalautakuntaan vireille tulevien asioiden määrä on ilmeisesti lievässä kasvussa. Aikaisemmissa tapauskommenteissani olen sanonut, että lautakuntaan tulee vireille vuosittain noin 10 juttua. Kolmen viime vuoden perusteella on oikeampaa sanoa, että vireille tulee yli 10 juttua, koska sekä vuonna 2005 että 2006 vireille tuli 11 uutta asiaa ja vuonna 2007 jo 12 juttua. Vuonna 2007 urheilun oikeusturvalautakunta antoi 12 ratkaisua, joka sivuaa lautakunnan 17-vuotisen historian ennätystä.¹

Ratkaisuista kuusi koski urheilun kurinpitoa, kolmessa oli kysymys seurasta erottamisesta, yhden ratkaisun aiheita olivat sarjasta pudottaminen, valmentajan valitseminen joukkueelle ja pelaajasopimuksen tulkinta.

¹ Vuosittaiset ratkaisumäärät ovat olleet 3-12. Vuonna 2005 annettiin 6 ratkaisua ja vuonna 2006 ratkaisumäärä oli 7. Työjärjestelyongelmien takia vuodelle 2008 siirtyi 3 vuonna 2006 vireille tullutta ja niin ikään 3 vuonna 2007 vireille tullutta asiaa. Uuden sihteerin aloitettua tehtävässään 1.1.2008 kaikki vanhat vuonna 2006 ja 2007 vireille tulleet jutut on nyttemmin ratkaistu. – Osaksi vanhojen juttujen suman purkamisen takia vuonna 2008 tullaan saavuttamaan annettujen ratkaisujen uusi huima ennätys: 1.11.2008 mennessä oli annettu jo 16 ratkaisua.

Urheilun oikeusturvalautakunnan perustamisen välittömänä aiheena oli aikanaan Suomen liittyminen Euroopan neuvostoon ja sen dopingin vastaisen yleissopimuksen hyväksyminen. Sopimuksen mukaan urheilijan tuli saada valittaa häntä koskeneesta dopingratkaisusta.² Dopingasiat eivät kuitenkaan lautakunnassa ole kovin yleisiä. Vuonna 2004 alkaneena ja 31.12.2007 päättyneenä, siis neljä vuotta kestäneenä ensimmäisen toimikautenani lautakunta antoi kaikkiaan 35 ratkaisua, joista vain kaksi koski dopingia. Niistä ensimmäinen annettiin 2006 (1/2006 Sohlman) ja toinen vuonna 2007 (2/2007 Tiisanoja).

Eri urheilulajien kesken vuoden 2007 ratkaisut jakautuivat seuraavasti: jääkiekkoa koski kolme ratkaisua; kilpatanssi ja jalkapallo yltyivät kahteen ratkaisuun; yhden ratkaisun lajeja olivat golf, pesäpallo, pöytä-tennis, salibandy ja yleisurheilu.

Seuraavissa jaksoissa en käsittele kaikkia vuonna 2007 annettuja ratkaisuja, vaan otan esille vain ne ratkaisut, joissa mielestäni on kysymys kiintoisasta yleisestä oikeudellisesta ongelmasta.

2. KURINPIDON MUUTOKSENHAKU-RAJOITUKSET

2.1 Oikeussuojan rajoitukset urheiluasioissa

Vaikka oikeussuoja on tärkeä asia inhimillisessä kanssakäymisessä, sitä ei voi jakaa määrättä. Oikeussuojan antaminen on ihmisten toimintaa ja siksi sillä on ihmisen rajat. Kun aika ja voimavarat eivät riitä kaikkeen, on valittava, mihin suppeat resurssit keskitetään. Tämän vuoksi oikeussuojajärjestelmissäkin voimat pyritään keskittämään yleiseltä kannalta tärkeisiin ja vakaviin asioihin. Yleistä lakia koskevassa lainkäytössä meillä on tähän asti oikeudenkäynnin osapuolille pyritty takaamaan rajaton oikeus hakea muutosta ainakin yhdessä asteessa eli esimerkiksi kärjääoikeudesta hovioikeuteen, mutta ei enää hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen. Nyt ollaan kaavailemassa muutosta, jonka mukaan rajatonta muutoksenhakua supistetaan siten, että aivan pienissä asioissa

² Ks. *Risto Jalanko*: Urheilun oikeusturvalautakunta, DL 1995 s. 747 ja *Heikki Hali*: Oikeudellistuva urheilu. Helsinki: Talentum, 2006. s. 94.

muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen ei olisi mahdollista ilman erityisiä perusteita (KM 2008:3).

Sama kysymys muutoksenhaun rajattomuudesta ja rajoista voidaan esittää myös urheilun oikeusturvakysymyksissä. Niissä voidaan erottaa yhtäältä asian laatuun perustuvat rajoitukset ja toisaalta rajoitukset, jotka perustuvat intressin suuruuteen. Lisäksi eräät menettelylliset seikat rajoittavat valittamista.

(a) Pitkään katsottiin, että urheilun ristiriidoissa ei ole kyse sellaisista asioista, joissa oikeussuojaa voisi saada *yleisissä tuomioistuimissa*. Asia kiteytettiin Tauno Ellilän oppikirjan Oikeudenkäynti ja täytäntöönpano – prosessioikeutta oikeustapausten valossa³ tapausselesteessä nro 2. Harjoitustapauksessa 5 000 metrin juoksussa toiseksi jäänyt vaati kanteella vastaajaa luovuttamaan saamansa ensipalkinnon tai sen arvon, koska vastaaja oli voittanut kilpailun piristeiden eli nykykielenkäytön mukaan dopingin avulla. Kanne piti jättää tutkimatta, koska kyse oli palkintotuomarien ratkaisusta, jota arvioitiin urheilullisin eikä oikeudellisten sääntöjen mukaan. Kyse oli siis asiasta, jotka ei voinut olla tuomioistuin oikeudenkäynnin esineenä; kysymyksessä ei ollut tuomioistuinasia.⁴

Suomi muuttui vasta 1998, kun korkein oikeus Minna Lainion jutussa KKO 1998:122 katsoi, että kysymys siitä, oliko urheilija syyllistynyt dopingiin, voitiin tutkia yleisessä tuomioistuimessa, sen sijaan kurinpitoseuraamuksen mittaamista koskevaa kysymystä ei tutkittu. Urheilun oikeudellistumisen yhä laajetessa entistä useammat kysymykset voinevat tulla myös yleisissä tuomioistuimissa tutkituksi.⁵

(b) *Urheilun oikeusturvalautakunnassa* on voimassa sekä asian laatuun että valitusintressiin perustuvia muutoksenhakurajoituksia. Myös menettelyllisiä rajoituksia tunnetaan. *Asian laatuun* perustuvilla rajoituksilla tarkoitan sitä, että lautakunnan toimivalta ei ole yleinen,⁶ vaan että lautakunnan toimivaltaan kuuluu ainoastaan niitä kysymyk-

³ Ks. Kolmas, uusittu painos Porvoo-Helsinki: WSOY, 1976.

⁴ Ks. *Ellilä* (1976) s. 100 ss. ja laajemmin *Markus Manninen*: Missä urheiluriidoissa urheilija pääsee Suomessa yleiseen tuomioistuimeen. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 1, 2003. s. 17 ss. jossa tulee esiin asian tuomioistuinluontoisuuden käsitteelliset pulmat.

⁵ Ks. *Manninen* (2003) s. 20 ss ja 40 ss.

⁶ Ks. *Halila* (2006) s. 79 ss.

siä koskevien valitusten ratkaiseminen, jotka on mainittu lautakunnan sääntöjen 3 ja 4 §:ssä.

Niistä tärkeimmät ovat:

- erottaminen seurasta;
- kurinpitorangeistuksia koskevat valitukset;
- päätöksen sääntöjenvastaisuus (ei kuitenkaan lajisääntöjen vastaisuus);
- arvokisavalinnat eräissä tapauksissa;
- ADT:n antama ratkaisu.

Valitusintressiin perustuvat rajoitukset perustuvat sääntöjen 14 §:ään. Sen mukaan jos valituksenalaisessa päätöksessä on kysymys taloudellisesta edusta tai menetyksestä kuten sakkorangeistuksesta ja jos valitus perustuu muuhun kuin päätöksen sääntöjenvastaisuuteen, asia voidaan tutkia vain jos etu tai menetyks on lautakunnan täysistunnon määräämän suuruinen. Tällä hetkellä edun tai menetyksen määrät ovat: luonnollinen henkilö 400 € ja järjestö tai seura 1 200 €.

Lisäksi lautakunnassa koskevia asioita koskee sellainen *menettelylinen* rajoitus, että jokaisessa asiassa valittajan on maksettava valitusmaksu, joka luonnollisille henkilöille 200 € ja järjestöille ja seuralle 600 € ja jonka suorittaminen on valituksen tutkimisen edellytys. Valitusmaksun asettamisen piilofunktiona on estää aivan mitättömistä asioista valittaminen.

Lopuksi lautakuntaan koskee niin sanottu *oikeusasteellinen* rajoitus. Lautakunnan sääntöjen 14 §:n mukaan lautakunta tutkii valituksen vasta sen jälkeen, kun liiton sisäiset muutoksenhakukeinot on käsitelty loppuun. Kurinpitoasioiden käsittely on liitoissa järjestetty kaksiporaisesti siten, että varsinaista kurinpitovaltaa käyttävän elimen yleensä, esimerkiksi liittohallituksen ratkaisusta voidaan valittaa vielä esimerkiksi valitusvaliokuntaan. Oikeusturvalautakuntaan voidaan tällaisessa tapauksessa valittaa vasta valitusvaliokunnan ratkaisusta.

2.2 Liiton sisäiset muutoksenhakurajoitukset ja oikeusturvalautakunnan toimivalta 12/2007

Kun kurinpitoasioita saatetaan suurissa liitoissa joutua käsittelemään satojakin, saattaa tämän vuoksi ilmetä paineita rajoittaa liiton sisäistä muutoksenhakua. Tällainen määräys on muun muassa Suomen Palloliiton rangaistusmääräyksissä. Tästä johtuvasta liiton sisäisen muutoksenhakurajoituksen ja urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan välisestä suhteesta oli kysymys lautakunnan ratkaisussa 12/2007.

Palloliiton rangaistusmääräysten 8 §:n 2. kappaleen mukaan kurinpitovaltaa käyttää liiton kurinpitovaliokunta ja piirihallitus tai sen asettama elin. Näiden ensiasteen toimielimien ratkaisuisista voidaan valittaa Palloliiton valitusvaliokunnan asettamalle valitusvaliokunnalle, jonka ratkaisusta voidaan valittaa oikeusturvalautakuntaan.

Rangaistusmääräyksissä on seuraavansisältöinen muutoksenhakurajoitus: liiton kurinpitovaliokunnan tai piirin kurinpitoelimen ratkaisusta voidaan valittaa valitusvaliokunnalle ainoastaan, jos ratkaisussa on määrätty peli- tai toimitsijakielto on pituudeltaan vähintään kaksi kuukautta.

Tampere Unitedin ja TPS:n välisessä 19.8.2007 pelatussa liigaottelussa Tamun pelaaja Lindström sai punaisen kortin ja poistettiin kentältä. Tästä seurasi automaattisesta kahden ottelun pelikielto. Erotuomari-raporttien johdosta liiton kurinpitovaliokunta määräsi 21.8.2007 Lindströmille kahden ottelun lisäpelikiellon. Koska lisäpelikielto merkitsi kahden kuukauden pelikieltoa lyhyempää rangaistusta, liiton rangaistusmääräyksiensä mukaan tästä lisäpelikieltoa koskevasta ratkaisusta ei saanut valittaa valitusvaliokunnalle. Lindström valitti tämän vuoksi suoraan oikeusturvalautakuntaan.

Lindströmin valituksen kohteena oli siis vain hänelle määrätty lisäpelikielto. Punaisesta kortista ja siitä automaattisesti seuraavasta kahden ottelun pelikiellosta ei voitu valittaa, koska kyse oli laji- tai pelisääntöjen mukaisesta erotuomarin ratkaisuisista. Erotuomarin ratkaisujen tutkimien ei kuulu oikeusturvalautakunnan toimivaltaan.

Vastauksessaan Palloliitto väitti, että valitus tulee jättää tutkimatta, koska rangaistusmääräyksien mukaan asiasta ei voinut valittaa liiton sisällä valitusvaliokuntaan ja oikeusturvalautakuntaan voitiin valittaa vain valitusvaliokunnan ratkaisusta. – Voidaan panna merkille, että nimenomaista valituskieltoa suorasta valituksesta kurinpitoelimestä lautakuntaan ei rangaistusmääräyksissä ollut, mutta sen voi sanoa seuraavan suoraan tai loogisesti sekä liiton rangaistusmääräyksistä että lautakunnan säännöistä: kun asiassa ei päästy valitusvaliokuntaan, tien piti olla poikki myös oikeusturvalautakuntaan.

(i) *Problematisointi*. Lautakunta problematisoi eli asetti jutun kysymyksen näin: yhtäältä lautakunnan omien sääntöjen mukaan lautakunnalla näytti olevan asiassa toimivalta: kyse oli kurinpitorangeistuksesta (3 §) eikä valittajalla ollut käytettävissään järjestön sisäisiä muutoksenhakukeinoja (14 §); toisaalta liiton omat säännöt näyttivät johtavan päinvastaiseen tulokseen. Miten sääntöjen ristiriita ratkaistaan?

(ii) *Eksplikointi*. Tämän jälkeen lautakunta päätyi erittelyn kautta tarkentamaan jutun pulman ja eksplikoimaan siitä johtuvan ratkaisunormin seuraavasti. Kun liitto kiistää lautakunnan toimivallan, kyse on siitä, onko liitto sitoutunut lautakunnan toimintaan ja sen sääntöihin. Jos järjestö on sitoutunut, lautakunnan toimivalta ratkaistaan lautakunnan sääntöjen eikä järjestön sääntöjen mukaan.

Tämän ongelman ja ratkaisunormin eksplikoinnin taustalla on perusluonteinen kysymys lautakunnan asemasta. Lautakunnan asema ei perustu lakiin ja sen vuoksi lautakunta ei voi perustaa toimivaltaansa siihen, että se olisi lailla asetettu urheiluriitojen ratkaisuorgaani. Lautakunta on osa urheilun kansanliikettä, jossa toiminnan perusteet ovat yksityisoikeudelliset sopimukset ja yhdistysoikeudelliset toimet. Näin ollen perusongelma ja sen ratkaisunormi oli perustettava siihen, oliko Palloliitto sitoutunut lautakunnan toimintaan ja sääntöihin.

(iii) *Argumentointi*. Sen ratkaiseminen ja perusteleminen, oliko Palloliitto sitoutunut lautakunnan toimintaan ja sääntöihin, ei ollut erityisen vaikeaa. Suomen Palloliitto oli yksi niistä urheilun keskusjärjestöistä, jotka aikanaan 1991 olivat perustaneet oikeusturvalautakunnan ja hyväksyneet sen säännöt. Ja siltä osin kuin mistä asiassa oli kyse, säännöt olivat ennallaan, vaikka niitä oli muuten muutettu. Tältä pohjalta Palloliiton sitoutuminen lautakuntaan ja sen sääntöihin oli selvä. Se, että Palloliiton omat säännöt saattoivat johtaa toiseen lopputulokseen,

ei ollut asiassa merkityksellistä. Lautakunnan säännöt ratkaisivat ja valitus tutkittiin.

Itse valitus hylättiin. Lindströmille määrätty kahden ottelun lisäpelikielto perustui siihen, että Lindström oli aiheuttanut TPS:n pelaajalle vamman tahallisesti. Esitetty selvitys ei antanut aihetta arvioida lautakunnassa asiaa toisin.

2.3 Jutun vakavuuteen perustuvat muutoksenhaku- rajoitukset

Ratkaisu herättää ajatuksen siitä, ovatko lautakunnan säännöt ajan tasalla. Pitäisikö valitusoikeutta lautakuntaan rajoittaa siten, ettei se koskisi pieniä asioita samalla tavalla kuin esimerkiksi Palloliiton kurinpitomääräyksissä on määrätty. Järjestelmän kannalta on outoa, että lautakuntaan pääsee helpommin kuin liiton omiin kurinpitoelimiin. Toisaalta voidaan väittää, että rajoituksille pitäisi olla myös jokin tosi-asiallinen tarve, siis valitustulvan estäminen ja käsittelyn joutuisuuden säilyttäminen. Lautakuntaan saapuvien asioiden määrä on pysynyt niin kohtuullisena, että ainakaan vielä tarvetta tällaisiin rajoituksiin ei ole. Tämä ei tarkoita, etteikö asiaa olisi syytä miettiä, ja syytä voisi olla varautua tulevaisuudessa ehkä tapahtuviin muutoksiin.⁷

3. SEURASTA ELI YHDISTYKSESTÄ EROTTAMINEN

Vuoden 2007 ratkaisuista siis kolme koski seurasta eli yhdistyksestä erottamista. Ensimmäinen huonokäyttöksisen golfarin tapaus eli ratkaisu (1/2007) käy hyvänä esimerkkinä siitä, että erottaminen ei onnistu, jos se ei ole oikea tapa hoitaa seuran ja jäsenen välisiä ristiriitoja. Jälkimmäisissä tapauksissa eli kahdessa seurassa kilpailevien tanssijoiden tapauksissa erottaminen onnistui ja niistä ilmenee hyvin, kuinka tarkkaa menettely onnistunut erottaminen on (9 ja 10/2007).

⁷ Lautakunta on reagoinut juttumäärän kasvuun ottamalla kesälle 2008 toisen sihteerin. Nyt sihteerejä on siis kaksi.

3.1 Erottamisen oikeudellisia peruskysymyksiä

Yhdistymisvapauden tai yhdistysautonomian perusasioita on, että yhdistyksellä on lähtökohtaisesti täysi vapaus – sääntöjensä mukaisesti – ottaa kenet se tahtoo jäsenekseen. Tämän kääntöpuolena on, että kenellekään ei ole myöskään oikeutta päästä yhdistyksen jäseneksi. Vakiintuneen käsityksen mukaan kenelläkään ei ole kannekelpoista oikeutta päästä yhdistyksen jäseneksi. Kannevaatimus, jossa vaaditaan yhdistyksen velvoittamista esimerkiksi sakon uhalla ottamaan henkilö jäseneksi tai jossa vaaditaan vahvistettavaksi, että henkilöllä on oikeus päästä yhdistyksen jäseneksi, jätetään yleensä tuomioistuimessa tutkimatta.⁸ Tästä ei pidä kuitenkaan tehdä sellaista jatkopäätelmää, että yhdistysautonomia koskisi myös jäsenen erottamista siten, että yhdistyksellä olisi täysi vapaus erottaa jäsenensä. Näin asia ei ole, vaan erottaminen on mahdollista vain yhdistyslain (YhdL) ja yhdistyksen sääntöjen mukaisesti.

Erottamisperusteina tulevat kysymykseen joko YhdL:n tai yhdistyksen sääntöjen mukaiset perusteet. YhdL 14 §:n mukaan yhdistyksellä on aina oikeus erottaa jäsenensä, jos jäsen

1. on jättänyt täyttämättä ne velvollisuutensa, joihin hän yhdistykseen liittyessään on sitoutunut;
2. on menettelyllään yhdistyksessä tai sen ulkopuolella huomattavasti vahingoittanut yhdistystä;
3. ei täytä enää jäsenyydelle asetettuja vaatimuksia.

Yhdistyksellä on oikeus sääntöihinsä otetuilla määräyksillä laajentaa erottamisperusteita. Käytännössä tällaiset määräykset eivät kuitenkaan ole yleisiä vaan tavallisesti yhdistyksen säännöissä tyydytään toistamaan sellaisenaan tai jonkin verran muutellen YhdL 14 §:n määräykset. Lainkohdan 1–kohdan peruste soveltuu jäsenmaksun laiminlyöntiin ja 3-kohta esimerkiksi ammattijärjestöihin, joissa jäsenyyden edellytyksenä ovat tietyt erityisedellytykset. Urheilun piirissä erottamisperusteena on usein jäsenen sopimaton käyttäytyminen. Oikeudelliseksi ongelmaksi tulee tällöin, voidaanko jäsen erottaa sopimattoman käyt-

⁸ Ks. *Heikki Halila*: Toimivaltajako yhdistyksissä. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys (1993) s. 251 ja *Heikki Halila – Lauri Tarasti*: Yhdistysoikeus. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: Talentum (2006) s. 190-194.

täytymisen perusteella, jos säännöissä ei ole muuta tähän soveltuvaan perustetta kuin yhdistyksen huomattava vahingoittaminen.

3.2 Huonokäytöksen golfarin tapaus 1/2007

Tämä oli ongelmana tapauksessa 1/2007, jossa seuran säännöt oikeuttivat seuran erottamaan jäsenensä, jos jäsen huomattavasti vahingoittaa yhdistyksen mainetta tai muutoin toimii yhdistyksen etuja vastaan. Sääntömääräykset eivät olennaisesti eronneet YhdL 14 §:n 2-kohdan säännöksestä.⁹

Kysymys oli golfarin erottamisesta golfseurasta. Välitön syy seuran tekemään erottamispäätökseen oli golfarin käytös harjoituskentällä, jossa hänen väitettiin lyöneen harjoituslyöntejä siten, että lyönnit olivat vaarantaneet lähistöllä pelanneiden pelaajien turvallisuutta. Vaatimuksesta huolimatta golfari ei ollut lopettanut harjoituslyöntejään, vaan hän oli vedonnut taitavuuteensa, minkä takia hänen mielestään konkreettista vaaraa ei tilanteessa ollut. Lisäksi golfari oli soittanut tilanteesta asiattomasti suutaan.

Seura perusteli erottamistaan myös golfarin aikaisemmilla varsin kauan sitten tapahtuneilla edesottamuksilla. Hän oli muun muassa 7 vuotta aikaisemmin saanut pelikiellon eräälle toiselle kentälle; 6 vuotta aikaisemmin hän oli saanut jo toisen vakavan huomautuksen asiattomasta kielenkäytöstä klubiravintolassa; pari vuotta aikaisemmin hän oli pelannut seuran kentällä, vaikka kenttä oli suljettu; ja lopuksi golfari oli seuran mukaan laatinut asiattomia ja solvaavia kirjoituksia seuran verkkosivujen keskustelupalstalle.

Golfari ei juurikaan vastaselityksessään puuttunut vanhoihin asioihin, mutta väitti, että suljetulla kentällä pelaaminen johtui puutteellisista merkinnöistä.

Kun kyse oli osin verrattain vanhoista tapahtumista, golfarin toimien laatu, vakavuus ja tahallisuus jäivät osittain hämärän peittoon. Välitömmästä erottamiseen johtaneen harjoituslyöntien lyömisen lautakunta arvioi eniten moitteita ansaitseviksi, koska lyöntisektori oli niin kapea,

⁹ Ks. YhdL 14 §:n 2-kohdan tulkinnasta *Risto Riitesuo*: Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä. Helsinki: Kauppakaari, 2001 s.180 ss. ja *Halila-Tarasti* (2006) s. 219 ss.

että jos yksikin lyönti olisi epäonnistunut – niin voi käydä Tiger Wood-sillekin – muut olisivat olleet vaarassa.

Oikeudelliseksi ongelmaksi tuli, olivatko golfarin tämä teko ja myös hänen syykseen luetut aikaisemmat menettelyt seuran sääntöjen mukaisella tavalla huomattavasti vahingoittaneet seuran mainetta tai merkinneet toimimista seuran etuja vastaan. Lautakunnan vastaus oli yksimielisen kieltävä. Golfari oli vaarantanut harjoituslyönneillään eräiden muiden pelaajien turvallisuuden. Sen sijaan menettelyn kohteena ei ollut välittömästi seura tai sen maine, mitä erottaminen edellytti.¹⁰ Tosin lautakunta katsoi, että tällainen toiminta voi koskea välillisesti myös seuraa, mutta etäisen yhteyden takia maineen vahingoittaminen saattoi olla vain vähäistä. Lautakunta totesi, että kertakaikkinen eli totaalinen – eikä vain määrääjäksi toimitettava – seurasta erottaminen on jäsenelle ankara seuraamus. Sen vuoksi teon on riidatta täytettävä sääntöjen tai YhdL:n erottamisperusteet. Kun näin ei tässä tapauksessa ollut, lautakunta päätti, että seuran tuli peruuttaa erottamispäätöksensä.

Lautakunta joutui ottamaan kantaa myös *erottamismenettelyyn*. Menettelyvirheet ovat usein toistuvia virheitä; niihin joudutaan puuttumaan sekä kurinpidossa että muissa asioissa. YhdL 15.2 §:n mukaan ennen erottamispäätöksen tekemistä jäsenelle on annettava tilaisuus selityksen antamiseen. Kysymys on yleisen kuulemisperiaatteen soveltamisesta yhdistysoikeudessa. Kun tilaisuus varataan, jäsenelle on ilmoitettava ne perusteet ja syyt, joilla erottamista esitetään. Jäsenelle on annettava myös riittävästi aikaa, jotta hän voi aidosti esittää oman kantansa. Tässä tapauksessa erottamista saattoi päättää seuran hallitus, joka ei ollut varannut varsinaista tilaisuutta selityksen antamiseen, vaan seuran kapteeni oli hallituksen kokouspäivänä ennen erottamispäätöksen tekemistä keskustellut golfarin kanssa tunnin kyseisestä asiasta. Tätä ei pidetty lain mukaisena kuulemisena.

3.3 Kahdessa seurassa kilpailevat tanssijat 9 ja 10/2007

Joensuulainen tanssiseura Jokipata ry oli erottanut 27.1.2007 kaksi tanssiparia, siis yhteensä neljä seuran jäsentä. Perusteena seura vetosi sääntöjen 7 ja 14 §:ään. Edellisen sääntökohdan mukaan jäsen voitiin

¹⁰ Ks. myös *Riitesuo* (2001) s. 181 s.

erottaa seurasta, jos hän toimi vastoin seuran sääntöjä ja jälkimmäisen mukaan

seuran jäsen saattoi kuulua myös muihin yhdistyksiin, mutta tanssiurheilukilpailuissa jäsen voi edustaa vain Jokipataa

Erottamisen taustalla oli erotettujen jäsenten ja Jokipadan väliset ristiriidat kyseisten kilpatanssijoiden huomioon ottamisesta seuran toiminnassa; kyse oli lähinnä niukkojen saliaikojen jaosta. Erotetut lähtivät siitä, että heille olisi tullut suoda paremmat harjoitusvuorot, etteivät he joutuisi harjoittelemaan lasten ja tavallisten harrastelijoiden seassa. Kun seura ei kilpatanssijoiden mielestä ottanut riittävästi huomioon heidän vaatimuksiaan, he liittyivät toiseen seuraan, jonka jäsenenä he kilpailivat. Kun toisella seuralla ei ollut harjoitusvuoroja, he jäivät Jokipadan jäseniksi saliaikoja saadakseen. Jokipata ei hyväksynyt tällaista kahdella pallilla istumista.

Varmistaakseen, että erottaminen varmasti onnistui, Jokipata muutti sääntönsä yhdistyksen kokouksessa 18.6.2006 sellaiseksi, etteivät moisen tanssin askeleet olleet sopivia. Muutos rekisteröitiin 7.8.2006. Sääntöjen muuttamisen jälkeen syksyllä 2006 valittajat osallistuivat kilpailuihin toisen seuran jäsenenä, johon seuraan heidän kilpailuoikeutensa oli siirretty.

Asiassa oli selvää, että valittajat olivat sinänsä rikkoneet Jokipadan sääntöjä. Tämä ei ollutkaan jutun pulma, vaan valittajat nostivat ongelman siitä, sivatko muutetut säännöt ylipäättään heitä.

Valituksessaan jäsenet vetosivat siihen, että kyseinen sääntökohta oli otettu seuran sääntöihin vasta heidän liittymisensä jälkeen eikä se sen takia sitonut heitä. Tämän lisäksi yksi jäsen vetosi siihen, että hän oli seuran ainaisjäsen, jota ei ylipäättään voinut erottaa seurasta.

Väite sääntöjen sitomattomuudesta koskee yhdistysoikeuden perusteita. Väite siitä, että jäsentä sitoisivat säännöt sellaisina kuin ne olivat hänen tullessaan jäseneksi, perustuu eräänlaiselle sopimusajattelulle: Jäsenyydessä olisi kysymys yhdistyksen ja jäsenen välisestä sopimuksesta, jonka ehdot määräytyisivät liittymishetken sääntöjen mukaisesti. Tämä on yhdistysoikeudellisesti kestävä ajatus ja johtaisi kaaokseen yhdistyksen toiminnassa. Yhdistyksellä ei olisi yhtenäisiä sääntöjä vaan ääritilanteissa kullekin jäsenelle omat sääntönsä.

YhdL 52.2 §:n mukaan yhdistyksen sääntömuutos tulee voimaan, kun se on merkitty rekisteriin. Sen jälkeen uudet säännöt velvoittavat sekä yhdistystä itseään että kaikkia sen jäseniä riippumatta siitä, koska he ovat tulleet jäseniksi. On huomattava, että lainkohdan mukaan sääntömuutoksen sitovuuden edellytyksenä on pelkkä rekisteröinti. Sillä, onko jäsen tosiasiaa tiennyt uusien sääntöjen sisällöstä, ei ole asiassa merkitystä. Jäsenellä on oikeus saada tietää yhdistyksensä asioista ja oikeus osallistua päätöksentekoon ainakin yhdistyksen kokouksissa. Sääntelyn lähtökohtana on jäsen, joka näitä oikeuksiaan käyttää.

Ainaisjäsenyys tai useimmiten kunniajäsenyys tarkoitti tässä tapauksessa sääntöjen mukaan sitä, että ainaisjäsen on vapautettu jäsenmaksusta. Muuta etua tällainen erityisasema ei jäsenelle antanut.

Lautakunnassa valittajien asiaväitteet tulivat siis hylätyiksi: uudet säännöt sitoivat myös valittajia eikä ainaisjäsenyyden oikeusvaikutuksena ollut erottamattomuus.

Asiaväitteiden lisäksi valittajat väittivät myös, että seura oli syyllistynyt kuulemisvirheeseen. He väittivät, että heille ei ollut annettu riittävästi aikaa YhdL 15.2 §:n mukaisen vastineen antamiseen. Vastinepyyntö, jossa oli asianmukaisesti kerrottu erottamisesityksen peruste, oli lähetetty 4.12.2006 ja vastausta oli pyydetty viimeistään 11.12.2006. Lautakunta totesi vastineen antamisajan melko lyhyeksi mutta kuitenkin riittäväksi. Näin ollen seura oli menetellyt kuulemisessa lain mukaisesti.

3.4 Kokoavia huomioita

Urheilun oikeusturvalautakunnassa urheilun kurinpito tulee esille tavallisimmin siten, että valituksen kohteena on lajiliiton määräämä kurinpitoseuraamus. Liittojen kurinpidon perusteena on yleensä aina urheilukilpailuissa tehty rikkomus. Seurojen toimeenpanema kurinpito tulee lautakunnassa harvemmin esiin, mutta silloin kyse on yleensä seurasta erottamista. Perusteena on jäsenen menettely seurassa muutoin kuin kilpailuissa. Kyse on huonosti käyttäytyvästä tai seuralle hankalastaa taikka peräti häirikköjäsenestä.

Seuran toimeenpaneman kurinpidon oikeudelliset ongelmat ovat rakenteeltaan aivan samanlaisia kuin liittojen kurinpidon, vaikka yksityiskohdissa onkin eroja. Rakenteellisesti ongelman voi sanoa koskevan yhdistysoikeudellista laillisuusperiaatetta. Kurinpidon sekä liitoissa

että seuroissa tulee perustua jäsentä ja yhdistystä sitoviin normeihin. Urheilijaan ja jäsenen voidaan kohdistaa vain sellaisia kurinpitotoimia, joiden peruste on säännöissä. Tämä tarkoittaa kolmea asiaa. Ensiksikin teon, josta kurinpitoseuraamus määrätään, tulee olla säännöissä tai laissa kielletty. Toiseksi myös sen seuraamuksen, joka urheilijalla tai jäsenelle määrätään, tulee perustua sääntöihin. Ja kolmanneksi urheilija, johon seuraamus kohdistetaan, tulee olla sääntöihin sitoutettu.

Liiton kurinpidossa ongelmana on joskus sitouttamiskysymys. Koska urheilija ei ole suoraan liiton jäsen, liiton kurinpidon tulee perustua joko sääntöketjutukseen tai urheilijan tekemään sopimukseen esimerkiksi pelaajasopimukseen. Sen sijaan seuran kurinpidossa tämä ei ole ongelma, koska urheilija seuran jäsenenä on sidottu seuran sääntöihin. Ongelmaksi seuran kurinpidossa voi tulla kuten kommentoiduissa tapauksissa se, onko jäsenen menettely sääntöjen kieltämää. Seuraväelle voi tulla yllätyksenä se, että yhdistys- ja urheiluoikeudessa pätevilta erottamisperusteilta edellytetään täsmällisyyttä. Oikeudellisessa harkinnassa yleislauskeen luonteiset erottamisperusteet – seuran maineen olennainen loukkaaminen ja seuran etujen vastainen toiminta – voivat tulla epämääräisyydessään ongelmaksi. Esimerkiksi golfarin tapauksessa erottaminen olisi ollut pitävämmällä pohjalla, jos säännöissä erottamisperusteena olisi ollut esimerkiksi *olennainen golfetiketin rikkominen, joka on toistunut huomautuksen ja varoituksen antamisen jälkeenkin*.

Tanssijoiden tapauksessa meneteltiin varman päälle muuttamalla säännöt sellaiseksi, että kilpatanssijoiden kaksoisjäsenyydestä tuli Jo-kipata ry:ssä erottamisperuste. Tässä suhteessa on huomattava, että vaikka sääntömuutos rekisteröidään, se ei takaa, että muutetut säännöt sitoisivat riitatilanteessa yleistä tuomioistuinta. Patentti- ja rekisterihallituksen rekisteröintipäätös on hallintopäätös, joka ei sido yleistä tuomioistuinta.¹¹ Jos esimerkiksi vahvistettujen sääntöjen mukainen erottaminen loukkaisi jäsenen perusoikeuksia tai YhdL 32.2 §:n mukaista jäsenten tasavertaisuutta, sääntökohta voidaan oikeudenkäynnissä katsoa kohtuuttomaksi tai sitomattomaksi.

Seuraava ongelma seurojen kurinpidossa koskee seuraamusta. Kuten lautakunta golfarin tapauksessa totesi, seurasta erottaminen on yhdistysoikeuden näkökulmasta ankara seuraamus. Pikkurikkeisiin ei näin ankaraa keinot pitäisi käyttää vaan säännöissä pitäisi olla lievempiäkin

¹¹ Ks. Halila (1993) s. 195 ss. ja myös 182 ja 193.

keinoja kuten huomautus, varoitus ja määräaikainen erottaminen jäsenyydestä.

Seuravälle muodollisuuksien kuten kuulemista koskevien määräyksien noudattaminen näyttää olevan hyvin työlästä. Tältä osin on syytä korostaa sitä, että muodollisuuksia ja erityisesti kuulemissääntöjä on ehdottomasti noudatettava, siis myös aivan selvissä asioissa ja silloinkin kun etukäteen näyttää selvältä, ettei kuulemisesta ole saatavissa asiaan mitään uutta selvitystä.

TOIMINTAKERTOMUS 2007

Urheilu oikeuden yhdistyksen toiminta palautui vuonna 2007 normaaleihin uomiinsa ennätysvilkkaan vuoden 2006 jälkeen.

Yhdistyksen hallinto

Yhdistyksen hallitus kokoontui vuoden 2007 aikana viisi kertaa. Hallituksen muodostivat

Hannu Rautiainen	puheenjohtaja
Kari-Pekka Tiitinen	varapuheenjohtaja
Pia Ek	jäsen
Pekka Ilmivalta	jäsen
Hannu Kalkas	jäsen
Mika Palmgren	jäsen
Hilkka Salmenkylä	jäsen
Olli Rauste	sihteeri

Pohjoismaisen seminaarin jälkityöt

Toimintavuoden alku kului lokakuun 2006 lopussa Helsingissä järjestetyn urheilu oikeuden pohjoismaisen seminaarin jälkitöiden merkeissä. Merkittävin näistä jälkitöistä oli 118-sivuisen seminaarijulkaisun julkaiseminen. Maaliskuussa ilmestynyt julkaisu käsitti kaikkiaan 12 seminaarissa pidettyä esitelmää kirjallisessa muodossa. Julkaisua jaet-

tiin seminaarin osanottajille, yhdistyksen jäsenille sekä keskeisimmille sidosryhmille.

Opintomatkan valmistelua

Vuosi 2007 jää yhdistyksen historiaan sikäli poikkeuksellisena, että useista tunnusteluista huolimatta jäsenten yhteistä opintomatkaa ei vuoden aikana toteutettu. Mahdollisina matkakohteina selvitettiin tuloksetta muun muassa Lontoota ja Bolognaa. Lopulta syksyn kuluessa tehdyn jäsenkyselyn tuloksena varmistui, että yhdistyksen seuraava opintomatka tehdään ensimmäistä kertaa yhdistyksen historiassa toisella mantereella sijaitsevaan kohteeseen New Yorkiin. Matkan valmistelut aloitettiin toimintavuoden aikana ja matka toteutetaan maaliskuussa 2008.

Jäsentilaisuudet

Yhdistyksen jäsenkunnalle tarkoitettuja keskustelutilaisuuksia järjestettiin vuoden 2007 aikana neljä kertaa.

Yhdistyksen vuosikokouksen yhteydessä 14.3.2007 järjestettiin jäsentilaisuus aiheesta ”yksilöurheilijan ja lajiliiton välinen ikuinen intressiristiriita - olisiko urheilulla jotakin opittavaa pääomasijoittamisesta?”. Tilaisuuden alustajana toimi varatuomari Olli Rauste.

Kevään toinen jäsentilaisuus järjestettiin 5.6.2007 Asianajotoimisto Hannes Snellmanin vieraana. Toimiston asianajaja Mika Pohjonen alusti aiheesta ”kilpailuoikeuden ajankohtaiset asiat urheilussa”.

Syksyn toiminta käynnistyi 16.10.2007 Korkeimman Oikeuden vieraana järjestetyllä jäsentilaisuudella. Urheilun oikeusturvalautakunnan sihteeri Pasi Kumpula alusti aiheesta ”oikeusturvalautakunnan viimeaikaiset ratkaisut”. Tilaisuudessa saavutettiin toimintavuoden jäsentilaisuuksien osanottoennätys, sillä paikalle saapui 23 yhdistyksen jäsentä.

Vuoden viimeisenä tilaisuutena jäsenkunta kokoontui viettämään yhdistyksen perinteistä pikkujoulua 28.11.2007 Asianajotoimisto Krogeruksen toimitiloihin. Kulttuurisihteeri Minna Polvinen opetusministeriöstä alusti aiheesta ”EU:n valkoinen kirja urheilusta”.

Urheilujuridiikan päivä

Yhdistys osallistui perinteiseen tapaan urheilujuridiikan päivän järjestämiseen 7.3.2007 SLU-talolla Helsingissä. Tilaisuuden muina järjestäjinä toimivat Suomen Liikunta ja Urheilu ry sekä Helsingin yliopisto.

Urheilu ja Oikeus -lehti

Yhdistyksen julkaisemasta Urheilu ja oikeus -lehdestä julkaistiin marraskuussa uusi numero. Seitsemän asiantuntija-artikkelia käsittänyt lehti ilmestyi poikkeuksellisen tuhtina 148-sivuisena lukupakettina. Lehden päätoimittajana toimi entiseen tapaan professori Heikki Halila.

Urheilu ja oikeus -lehti jaettiin yhdistyksen jäsenkunnan ohella myös Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n avainseurarenkaan jäsenille, oikeustieteellistä koulutusta antaville yliopistoille, ylimmille tuomioistuimille, keskeisimmille tiedotusvälineille sekä muille yhdistyksen sidosryhmille.

Internet-kotisivu

Yhdistyksen oman internet-kotisivun ylläpitoa jatkettiin entiseen tapaan. Kotisivulla tiedotettiin yhdistyksen toiminnasta sekä julkaistiin urheilun oikeusturvalautakunnan vuoden aikana antamat päätökset.

Esitys urheilun oikeusturvalautakunnan jäseniksi 2008-2011

Yhdistys jätti lokakuussa Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n pyynnöstä oman esityksensä henkilöistä, jotka yhdistyksen käsityksen mukaan olisivat soveliaita toimimaan urheilun oikeusturvalautakunnan jäseninä toimikaudella 2008-2011. Yhdistyksen esitys sai suopean vastaanoton, sillä kaikki yhdistyksen esittämät 11 henkilöä tulivat valituiksi lautakuntaan.

Jäsenkunta

Yhdistyksen jäsenmäärä jatkoi vuonna 2007 edelleen kasvuaan.

Yhdistykseen liittyi vuoden aikana 20 uutta jäsentä. Viisi jäsentä ilmoitti eroavansa yhdistyksestä ja seitsemän jäsenen jäsenyys katsottiin päättyneeksi jäsenmaksuvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi. Vuoden 2007 alkaessa yhdistykseen kuului 150 jäsentä ja vuoden päättyessä 158 jäsentä.

Taloudellinen asema

Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi vuoden 2007 aikana vakaana. Yhdistyksen tavanomaisen toiminnan kulujäämä oli toimintavuonna noin 7.000 euroa. Jäsenmaksutulojen sekä opetusministeriön toimintavuodelle myöntämän 14.000 euron suuruisen valtionavustuksen turvin yhdistys pystyi kuitenkin ylläpitämään toimintaansa aiemmilta vuosilta tutussa laajuudessa.

Yhdistyksen lokakuussa 2006 järjestämän urheiluoikeuden pohjoismaisen seminaarin tilinpäätös valmistui toimintavuoden aikana. Seminaarin tulos muodostui 1.199 euroa ylijäämäiseksi. Seminaarin positiivisen lopputuloksen mahdollisti opetusministeriön seminaaria varten vuonna 2006 myöntämä 16.000 euron erityisavustus.

Helsingissä 17.1.2008

Urheiluoikeuden yhdistys ry:n hallitus

Hannu Rautiainen

Kari-Pekka Tiitinen

Pia Ek

Pekka Ilmivalta

Hannu Kalkas

Mika Palmgren

Hilkka Salmenkylä

Olli Rauste (sihteeri)

URHEILUOIKEUDEN YHDISTYKSEN JÄSENLUETTELO

Aaltonen, Heikki
Aaltonen, Pekka
Aaltonen, Pirjo
Aarnio, Eero J.
Ahtola, Ville
Aine, Antti
Alakare, Mikko
Anttila, Rainer
Asikainen, Jarmo
Autio, Erkki
Backman, Eero
Backman, Mia
Blomberg, Jukka
Chaker, Andre Noel
Ehnholm, Kerstin
Ek, Pia
Eskelinen, Jarmo
Eskuri, Jari
Etu-Seppälä, Minna
Furstenberg, Peter
Grönroos, Marco
Hagman, Jarmo
Hagman, Pasi
Halila, Heikki
Harenko, Kristiina
Harju, Pekka
Hedkrok, Tom

Heikkinen, Petri
Heinonen, Olli
Hellsten, Harri
Hietanen, Henri
Hirsimäki, Jouni
Huhtamäki, Matti
Hujala, Taisto
Huttunen, Mikko
Härö, Heikki
Ilmivalta, Pekka
Jalanko, Risto
Juntura, Jarmo
Jääsalo, Timo
Kajander, Elias
Kalkas, Hannu
Kananen, Hannu
Karppinen, Jussi
Karvinen, Johanna
Kauppinen, Hannu
Kauppinen, Tomi
Keski-Pukkila, Tomi
Ketven, Kari
Kinnunen, Essi
Knuutila, Hannu
Kokko, Pekka
Kolpanen, Pekka
Kolu, Juha

Konttinen, Juha-Pekka
Kontturi, Harri
Korhonen, Erkko
Korvenoja, Riikka
Koskinen, Seppo
Kuhanen, Petteri
Kumpula, Pasi
Kyläkallio, Kalle
Kyrö, Kari-Pekka
Laaksonen, Antti
Lahtinen, Kimmo
Laine, Ville
Laitinen, Juha
Lappalainen, Juha
Lehtimäki, Jouni
Lehtola, Markku
Lehtola, Pauliine
Lenkkeri, Pertti
Leskinen, Jussi
Leskinen, Pekka
Lindblom, Petteri
Linnakangas, Esko
Lintunen, Kai
Liusjärvi, Sampo
Lyytikäinen, Eero
Löytökorpi, Janne
Malmivaara, Tapio
Malmström, Atte
Manner, Matti
Manninen, Markus
Marjanen, Petri
Maunula, Outi
Mella, Timo
Mentula, Arttu
Merikalla, Heidi
Metsola, Matti
Miettinen, Seppo
Muinonen, Tiina

Mäkinen, Heikki
Määttä, Jari
Möller, Gustaf
Niemitalo, Pertti
Nisonen, Jukka
Nordenswan, Henri
Norilo, Varpu
Noronen, Roope
Näsi, Tuomas
Ojala, Pirjo
Osanen, Ilkka
Paavela, Jaakko
Pakarinen, Mika
Palmgren, Mika
Pohjola, Markku
Pouttu, Jari
Puntila, Olli
Pääkkönen, Tuula
Rahnasto, Ilkka
Rajamäki, Timo
Ramm-Schmidt, Marja
Rantasila, Juha
Ratia, Arto
Rauste, Olli
Rautanen, Ari
Rautiainen, Hannu
Regelin, Juha
Riitesuo, Risto
Rintala-Jaalivaara, Kristiina
Ritvala, Kai
Roslund, Juha
Routamo, Tero
Ruotsalainen, Topi
Saarnilehto, Ari
Salmela, Nina
Salmenkylä, Hilikka
Salmenkylä, Juhani
Salmi, Risto

Salo, Mikko
Salonen, Merja
Salonen, Ville
Santavuuo, Timo
Sarvikivi, Jussi
Sasi, Jalmari
Savola, Tapio
Schubert, Tom
Schön, Esa
Segercrantz, Mikael
Siitonen, Panu
Ståhlberg, Magnus
Suikki, Reijo
Suomi, Juha
Suvanto, Markku
Svanberg, Leena
Taipale, Erkki-Juhani
Taipale, Jori
Talari, Pekka T.
Tarasti, Lauri
Tiitinen, Kari-Pekka
Tikka, Laura
Tilander, Jorma
Timonen, Pekka
Toivola-Rekola, Päivi
Tolonen, Kari
Tuomela, Heikki
Turku, Perttu
Turku, Roger
Uoti, Kirsi
Uoti, Sami
Uusitalo, Petra
Valsta, Timo
Vanhanen, Pekka
Viertola, Juha
Virtanen, Jukka
Välimäki, Pertti
Väänänen, Urpo

Wallenlind, Juha
Wartiovaara, Ville
Wejberg, Anneli
Wessman, Juha
Ylikantola, Timo
Åström, Johan

KIRJOITTAJAESITTELY

- Halila, Heikki, urheilu oikeuden professori, Helsingin yliopisto
- Havansi, Erkki, prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto
- Heikkinen, Petri, oikeustieteen kandidaatti, kilpailupäällikkö, Suomen Palloliitto
- Korhonen, Erkko, oikeustieteen kandidaatti, Asianajotoimisto Hannes Snellman Oy
- Korhonen, Sami, oikeustieteen kandidaatti, lakimies, Päivittäistavara-kauppa ry
- Miettinen, Samuli, LL.M., Lecturer in Law, Salford Law School
- Tarasti, Lauri, oikeustieteen lisensiaatti, KOK:n urheilu oikeuden komission jäsen, IAAF:n oikeudellisen komission puheenjohtaja
- Viertola, Juha, oikeustieteen lisensiaatti, yhteysjohtaja, Suomen Liikunta ja urheilu ry
- Välimäki, Pertti, oikeustieteen tohtori, oikeusneuvos, korkein oikeus, urheilun oikeusturvalautakunnan puheenjohtaja

URHEILU JA OIKEUS -LEHDEN ARTIKKELIT 1998-2007

Antti Aine

- * ks. Tuomas Ojanen (2005)

Rainer Anttila

- * Liikunta- ja urheilujärjestöjen näkökulma sopimukseen (2001)

Kerstin Ekman

- * Piirteitä SLU:n edunvalvonnasta (2004)

Jarmo Hagman

- * Harrasteurheilijan näkökulma urheilun oikeudellistumiseen (2005)

Heikki Halila

- * Urheiluoikeuden yhdistys 1994-1997 (1998)
- * Joukkueurheilun yhtiöityminen (1999)
- * Arvokilpailujen myöntämistämisoikeutta koskeva päätöksenteko urheilun lajiliitossa (2000)
- * Kysymys valittajaa koskevan päätöksen sääntöjenvastaisuudesta urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta (2001)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan tila ja tulevaisuus (2002)
- * Pääkirjoitus (2003)
- * Piirteitä dopingista aiheutuvan kurinpitoseuraamuksen sisällöstä ja seuraamuksesta armahtamisesta (2003)
- * Urheilun etiikka ja sen oikeudellistuminen (2004)
- * Urheiluoikeuden yhdistys 1994-2004 (2004)
- * Urheilun oikeus tutkimuskohteena Suomessa (2005)

- * Eurooppalaista urheiluoikeutta (2006)
- * Urheiluoikeuden julkaisusarja (2006)
- * Urheilujärjestötoiminnan pitkospuita ja sudenkuoppia (2007)
- * Liigalisenssin hyväksyminen ja epääminen joukkueurheilussa (2008)

Erkki Havansi

- Turvaamistoimi urheilukonflikteissa (2008)

Petri Heikkinen

- * Jalkapallon ajankohtaisia urheiluoikeuden kysymyksiä (2008)

Mika Hemmo

- * Yksityistapaturmavakuutus ja urheiluvahingot (2004)

Ari Huhtamäki

- * Uusi vaihtoehto urheiluriitojen ratkaisutavaksi - pakollinen välimiesmenettely (2002)

Pekka Ilmivalta

- * Viisi vuotta Bosmanista - kansalliset siirtokorvaukset yhä käytössä (2000)
- * Joukkueurheilijat perustivat yhteisen kattojärjestön (2002)
- * Yhdistyksen hallituksen jäsenen vastuu urheilijoiden eläketurvan laiminlyönnistä (2002)

Risto Jalanko

- * Urheilun oikeusturvalautakunta (1998)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan jutut 1998-1999 (1999)
- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 II (2005)

Noora Jokela

- * Urheilusponsorin intressien turvaaminen sopimuskumppanin julkisuuskuvan muuttuessa (2001)

Markus Juhola

- * Jalkapalloilijan elämänuran tukijana (2002)

Elias Kajander

- * Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöistä Euroopan unionissa (2006)

Hannu Kalkas

- * Tapaus Sini Pöyry - urheilija-apuraha (2005)

Kari Ketven

- * Ammattiurheilijoiden ja muiden työntekijöiden tapaturmaturvan laajuudesta (2002)

Essi Kinnunen

- * Mitä etuliite urheilu merkitsee oikeudessa? (2004)
- * Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Erkko Korhonen

- Palkkakatto joukkueurheilussa – palkkakaton soveltumisesta suomalaiseseen joukkueurheiluun (2008)

Sami Korhonen

- Sananvapaus, urheilussa sallittava kielenkäyttö ja siihen liittyvät seuraamukset (2008)

Seppo Koskinen

- * Pelaajasopimuksen purkamisesta (2005)

Miikka Kunnari

- * Ks. Seppo Koskinen (2005)

Juha Laitinen

- * Sponsorisopimusten arvonlisäverotus (2001)

Peter Leaver

- The new Contract between the Clubs and the Players (2000)

Pertti Lenkkeri

- * Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisointi (2007)

Esko Linnakangas

- * Urheilutoiminnan yhtiöittämisen veroedut ja -haitat (2001)
- * Urheiluverotuksen ajankohtaiset ongelmat - urheiluopetus ja palkintoautot (2003)
- * Urheiluverotuksen kehityksestä ja nykyisestä sääntelystä (2004)

Krister Malmsten

- * Distriktförbundens juridiska status (2004)

Markus Manninen

- * Suomen antidopingsäännösten muutoksenhakunormit (2004)

Niko Matikainen

- Vedonlyöntipetos (2004)

Samuli Miettinen

- * Katsaus urheilun erikoisasemaan eurooppaoikeudessa (2008)

Tuomas Mylly

- * Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Heikki Mäkinen

- * Jääkiekkoagenttien valvonta ja agenttijärjestelmän kehittäminen kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta (2004)

Ari-Matti Nuutila

- * Urheiluvahingot rikosoikeuden kartalla (1999)

Tuomas Ojanen - Antti Aine - Essi Kinnunen - Tuomas Mylly

- * Urheilu Euroopan perustuslakisopimuksessa (2005)

Jaakko Paavela

- * Urheilun televisiointisopimukset (2004)

Christer Pallin

- * Svensk idrotts organisation och dess uppbyggnad (2004)

Mika Palmgren

- * Urheilu ja työoikeudelliset lait (1998)
- * Päätoimittajan sanat (1999)
- * Urheilu-oikeuden lehden pääkirjoitus 2000 (2000)
- * Pääkirjoitus (2001)
- * Pääkirjoitus (2002)
- * Urheilun tapaturmaturvaa koskeva laki - avoimia kysymyksiä (2004)

Mika Pohjonen

- * Urheilusarjaan hyväksyminen ja kilpailuoikeus (2007)

Olli Puntila

- * Eräiden dopingrikkomusten käsittelystä (2006)

Olli Rauste

- * Tapaus Deliége (1998)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (1998)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (2000)
- * Välimiehenä Salt Lake Cityn talviolympialaisissa (2002)
- * Urheilua koskevia oikeustapauksia (2003)
- * Urheilun oikeussuojajärjestelmän kehitysvaiheista (2004)
- * Salassapitovelvollisuudesta dopingprosessissa (2006)

Risto Riitesuo

- * Vielä kerran tapaus Tompurista (2004)

Ari Saarnilehto

- * Sponsorisopimukseen liittyvä korvausvastuu - kuka korvaa kenelle? (2001)
- * Ristiriitaisten dopingsääntöjen ongelmista (2003)
- * Korvausvastuu urheilijan aiheuttamasta vahingosta (2004)

Jussi Sarvikivi

- * Vedonlyönnin rikosoikeudelliseen vastuun ongelmakohdat urheiluviedonlyönnissä (2006)

Esa Schön

- * Joukkueurheilijoiden vapaasta liikkuvuudesta (2002)
- * Määräaikaisen pelaajasopimuksen edellytykset työsopimuslain mukaan (2003)

Kimmo Suominen

- * Urheilijoiden eläke- ja tapaturmalain soveltamisalasta (2002)

Erkki-Juhani Taipale

- * Urheilun oikeusturvalautakunnan ensimmäiseltä taipaleelta (2004)

Pekka Talari

- * Ulkomaalaisen urheilijan lähdevero Suomessa järjestetyistä urheilukilpailuista saadusta rahapalkinnosta (2006)

Timo Tammilehto

- * Ks. Seppo Koskinen (2005)

Jussi Tapani

- * Dopingaineiden käytön salaaminen- petosrikosoikeudellinen ongelma? (2004)

Lauri Tarasti

- * Urheilijan vastuu dopingista (1998)
- * Urheiluoikeus liikuntatiedettä vai oma oikeuden alansa (2000)
- * Lahden dopingjupakan juridiikka (2001)
- * Maailman antidopingsäännöstö WADC ja sen soveltaminen (2004)
- * Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa (2007)
- * Kansainvälisistä urheilujärjestöistä (2008)

Kari-Pekka Tiitinen

- * Työehtosopimus SM-liigoihin?

Pekka Timonen

- * Voiko urheiluseura omistaa pelaajan? (2000)
- * Urheilun oikeudellistumisesta urheiluoikeuteen oikeudenalueena (2004)

Nina Maria Turpela

- * Sopupelaaminen urheilussa aiheuttaa lopputulosten käyttökelvottomuuden vedonlyönnissä (2000)

Juha Viertola

- * Valtioiden välisestä yhteistyöstä urheilun antidopingtyössä (2004)
- * Urheilijan yksityiselämän suojasta dopingvalvonnassa (2005)
- * Onko urheilun dopingvalvonta yhdistystoimintaa vai julkinen hallintotehtävä (2006)
- * Antidopingsäännöt uudistuvat – mikä muuttuu (2007)
- * Urheilun huumausainetestaus – oikeudellinen katsaus (2008)

Mirja Virtala

- * Yleishyödylliset urheilujärjestöt ja Euroopan unioni (2007)

Pertti Välimäki

- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 I (2005)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006 Kurinpidon peruskysymyksiä ja liigalisenssin epäämisperusteita (2007)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2007 – kurinpidon muutoksenhakurajoitukset ja seurasta erottaminen (2008)

ASIANAJOTOIMISTO
SPARTAX
ATTORNEYS-AT-LAW

Spartax Oy on vuonna 1996 perustettu, Helsingin keskustassa toimiva liikejuridiikkaan erikoistunut asianajotoimisto. Yksi vahvoista erityisosaamisalueistamme on urheiluoikeus, jonka parissa työskentelemme jatkuvasti.

Oikeussääntöjen lisäksi tunnemme urheilulajit, urheilun rakenteet ja lajiliittojen säännöt sekä hallitsemme urheilun sisäiset käytännöt.

Asiakkaitamme ovat muun muassa:

- urheilijat
- urheiluseurat
- liikuntapaikkayritykset
- valmentajat
- lajiliitot
- laitetoimittajat
- agentit ja managerit
- kilpailunjärjestäjät
- urheilumarkkinointiyritykset

Tarjoamme luonnollisesti maksuttoman arvioinnin tarvittavan palvelun sisällöstä, laajuudesta ja toteuttamisesta sekä aiheutuvista kustannuksista.

www.spartax.fi

p. 09 – 6126 180

info@spartax.fi

Asianajotoimisto JUHANI SALMENKYLÄ ky

Hilkka Salmenkylä
asianajaja, varatuomari

Pakilantie 40, PL 4
00661 Helsinki

puh (09) 724 0166
fax (09) 724 8120

hilkka.salmenkyla@salmenkyla.fi
www.salmenkyla.fi

Lisää tehoja hyökkäykseen ja puolustukseen.

Hannes Snellman, pelaajat

Bremer, Markus (yhtiöoikeus)
Cederberg, Anders (työoikeus)
Ek, Pia (IPR)
Korhonen, Erkko (IPR)
Lehtimaja, Antti (vero)

Manninen, Markus (riitojen ratkaisu) (C)
Puh: (09) 2288 4424, 040-588 3645
markus.manninen@hannessnellman.com
Osanen, Ilkka (yhtiöoikeus)
Pohjonen, Mika (kilpailuoikeus)
Siitonen, Panu (riitojen ratkaisu)

HANNES SNELLMAN

TRANSAKTIOT & KONFLIKTINHALLINTA

